

Regeringens proposition

2004/05:62

Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, m.m.

Prop.
2004/05:62

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 februari 2005

Bosse Ringholm

Mona Sahlin
(Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny naturgaslag som ersätter den gamla naturgaslagen från år 2000. Samtliga bestämmelser i den gamla naturgaslagen förs över till den nya, antingen med oförändrad lydelse eller med vissa ändringar. Dessutom införs ett stort antal nya bestämmelser i den nya lagen. De nya och de ändrade bestämmelserna införs för att genomföra EG:s s.k. reviderade gasmarknadsdirektiv. Bestämmelserna innebär bl.a. ökad marknadsöppning, krav på juridisk åtskillnad mellan överföringsverksamhet och handel med naturgas, krav på att ett överföringsföretag inte får börja tillämpa sin överföringstariff förrän tillsynsmyndigheten har godkänt de metoder som har använts för att utforma tariffen, införande av bestämmelser om systemansvar och balansansvar på naturgasmarknaden samt vissa tidsfrister för tillsynsmyndighetens prövning av tvister inom naturgassektorn.

Vidare föreslås ett antal ändringar i ellagen. Ändringarna syftar till att genomföra EG:s s.k. reviderade elmarknadsdirektiv. Ändringarna innebär bl.a. att det ställs krav på personell åtskillnad mellan nätföretag och elhandelsföretag, vissa tidsfrister för nätmyndighetens prövning av tvister inom elsektorn, mer preciserade bestämmelser om utformningen av nättariffer samt krav på elleverantörer att på fakturor och i reklam ange sammansättningen av de energikällor som använts vid produktionen av den sålda elen. I propositionen föreslås också en sänkt gräns för timvis mätning av elförbrukning och vissa bestämmelser om särredovisning av fjärrvärmeverksamhet. Slutligen redovisas strategin för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005, med vissa övergångsbestämmelser.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	6
2	Lagtext.....	7
2.1	Förslag till naturgaslag.....	7
2.2	Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	25
3	Ärendet och dess beredning.....	35
4	Huvuddragen i elmarknadsdirektivet	38
4.1	Kapitel I – Omfattning och definitioner.....	39
4.2	Kapitel II – Allmänna regler för organisationen av sektorn	39
4.3	Kapitel III – Produktion	46
4.4	Kapitel IV – Drift av överföringssystem	48
4.5	Kapitel V – Drift av distributionssystem	51
4.6	Kapitel VI – Särredovisning av olika verksamheter samt insyn och öppenhet i bokföringen	55
4.7	Kapitel VII – Organisation av tillträde till systemet.....	57
4.8	Kapitel VIII – Slutbestämmelser	66
5	Angivande av elens ursprung	66
5.1	Elleverantörernas skyldigheter mot elanvändarna	66
5.2	Elproducenters och elleverantörers skyldigheter mot andra elleverantörer	69
6	Anskaffande av el för att täcka nätförluster	70
7	Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.....	72
8	Upprättande av övervakningsplan m.m.	77
9	Tillsyn m.m.....	78
9.1	Tariffer för överföring av el.....	78
9.2	Anslutningsavgifter.....	83
9.3	Villkor för tillhandahållande av balanstjänster	84
9.4	Tidsfrister för klagomål	87
9.5	Preskriptionstid för överklagande av beslut om villkor för balanstjänst	88
10	Offentliggörande av regler och villkor för tillhandahållande av balanstjänster	89
11	Huvuddragen i EG-förordningen om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.....	90
12	Beslut om undantag	100
13	Huvuddragen i naturgasmarknadsdirektivet.....	100
13.1	Kapitel I – Räckvidd och definitioner.....	101
13.2	Kapitel II – Allmänna regler för sektorns organisation....	102
13.3	Kapitel III – Överföring, lagring och LNG.....	107
13.4	Kapitel IV – Distribution och försörjning.....	111
13.5	Kapitel V – Särredovisning av olika verksamhets- grenar samt insyn och öppenhet i bokföringen	113

13.6	Kapitel VI – Organisering av tillträdet till systemet.....	116
13.7	Kapitel VII – Slutbestämmelser.....	125
14	Naturgaslagstiftningens tillämpningsområde	127
15	Koncession för förgasningsanläggning	129
15.1	Koncessionsplikt.....	129
15.2	Förutsättningar för koncession.....	131
15.3	Villkor för koncession.....	132
15.4	Giltighetstid, förlängning och överlåtelse av koncession.....	133
15.5	Återkallelse av koncession.....	133
15.6	Borttagande av förgasningsanläggning och återställning m.m.....	134
16	Konsumentskydd	135
17	Ansvarsfördelningen mellan aktörerna på naturgasmarknaden	137
17.1	Systemansvar för naturgas	138
17.2	Den ekonomiska balanseringen	142
17.2.1	Balansavräkning.....	142
17.2.2	Balansansvarig och rapportering av strukturdata.....	145
17.3	Finansiering m.m.	146
17.4	Kommande översynsarbete	147
17.5	Kostnader för mätning m.m.	148
18	Offentliggörande av regler och villkor för balansering av naturgassystemet.....	148
19	Anskaffande av energi för drift av naturgasledning.....	149
20	Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.....	150
20.1	Åtskillnad av innehavare av koncessionspliktig överföring av naturgas	150
20.2	Åtskillnad av innehavare av distributionssystem.....	152
21	Upprättande av övervakningsplan m.m.....	155
22	Redovisning och revision	156
23	Tillträde till förgasningsanläggning	158
24	Offentliggörande av regler och villkor för inmatning till och uttag från en förgasningsanläggning	159
25	Tillträde till lager	160
26	Offentliggörande av villkor för lagring av naturgas.....	161
27	Undantag för större naturgasinfrastrukturprojekt.....	162
28	Berättigade kunder.....	163
29	Take-or-pay-kontrakt.....	164
30	Tillsyn m.m.....	165
30.1	Tariffer för överföring av naturgas	165
30.2	Tillsyn över anslutningsavgifter	171
30.3	Villkor för avtal om balanstjänst.....	172

30.4	Tidsfrister för klagomål	173
30.5	Preskriptionstid för överklagande av beslut om metoder m.m.	174
30.6	Tillsynens omfattning	175
31	Ökad transparens och åtskillnad mellan el- och fjärrvärmeverksamhet.....	177
31.1	Bakgrund.....	177
31.2	Särredovisning av fjärrvärmeverksamhet	178
32	Övervakning och rapportering.....	180
32.1	Övervakning och rapportering på elmarknaden.....	180
32.1.1	Underrättelse om allmännyttiga tjänster m.m.	180
32.1.2	Övervakning och rapportering av åtgärder för försörjningstryggheten	181
32.1.3	Tillsynsmyndigheternas årsrapportering	181
32.1.4	Rapportering av konkurrensen på elmarknaden.....	182
32.1.5	Övervakning och rapportering av elimport... ..	182
32.2	Övervakning och rapportering på naturgasmarknaden ...	183
32.2.1	Rapportering av allmännyttiga tjänster.....	183
32.2.2	Övervakning och rapportering av åtgärder för försörjningstryggheten	184
32.2.3	Årlig rapport av tillsynsmyndigheternas övervakning	184
32.2.4	Uppdrag att följa utvecklingen på naturgasmarknaden	185
33	Sänkt gräns för timvis mätning.....	185
34	Strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften.....	186
34.1	Energipolitikens mål och vision.....	187
34.2	Kärnkraftens fortsatta drift och successiva avveckling ..	187
34.3	Omställningen till ett energisystem utan kärnkraft.....	188
34.3.1	Ny elproduktion	188
34.3.2	Infrastrukturfrågor	189
34.3.3	Effektivare energianvändning.....	190
34.3.4	Långsiktig forskning och utveckling	190
35	Genomförande och finansiering	191
35.1	Statens energimyndighet	191
35.2	Affärsverket svenska kraftnät	192
35.3	Övriga berörda myndigheter m.fl.	192
35.4	Finansiering.....	193
36	Konsekvensanalys	193
37	Författningskommentar	195
37.1	Förslaget till naturgaslag.....	195
37.2	Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	262

Bilaga 1	Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG	275
Bilaga 2	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel	295
Bilaga 3	Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG	305
Bilaga 4	Sammanfattning av El- och gasmarknadsutredningens betänkande El- och naturgasmarknaderna (SOU 2003:113)	327
Bilaga 5	El- och gasmarknadsutredningens lagförslag	335
Bilaga 6	Sammanfattning av Fjärrvärmeutredningens delbetänkande Tryggare fjärrvärmekunder (SOU 2003:115)	382
Bilaga 7	Fjärrvärmeutredningens lagförslag	386
Bilaga 8	Sammanfattning av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB:s rapport	391
Bilaga 9	Förteckning över remissinstanserna El- och gasmarknadsutredningens betänkande	393
Bilaga 10	Förteckning över remissinstanserna Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB:s rapport	394
Bilaga 11	Förteckning över remissinstanserna Fjärrvärmeutredningens betänkande	395
Bilaga 12	Lagrådsremissens lagförslag	396
Bilaga 13	Lagrådets yttrande	426
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammansammanträde den 17 februari 2005 ..	442
	Rättsdatablad	443

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. naturgaslag, och
2. lag om ändring i ellagen (1997:857).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till naturgaslag

Härigenom föreskrivs¹ följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar samt om handel med naturgas i vissa fall.

Definitioner

2 § Med naturgas avses i denna lag även biogas, gas från biomassa och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i naturgassystemet.

Med naturgas avses även flytande (kondenserad) naturgas.

3 § Med naturgasledning avses i denna lag rörledning, mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation.

4 § Med lagringsanläggning avses i denna lag en anläggning för lagring av naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

5 § Med förgasningsanläggning avses i denna lag en anläggning för förgasning av kondenserad naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

Bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggningar som används för kondensering av naturgas och för import och lossning av kondenserad naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

6 § Med överföring av naturgas avses i denna lag överföring av naturgas för annans räkning genom såväl transmissionsledningar som distributionsledningar.

7 § Med naturgasföretag avses företag som överför eller bedriver handel med naturgas samt innehavare av lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG (EUT L 176, 15.7.2003, s. 57, Celex 32004L0055).

Ansvarig myndighet

8 § Regeringen skall utse en myndighet som skall handlägga de frågor som enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ligger på tillsynsmyndigheten.

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

2 § En lagringsanläggning får inte byggas eller användas utan koncession av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en lagringsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

3 § En förgasningsanläggning får inte byggas eller användas utan koncession av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en förgasningsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

4 § Om regeringen har meddelat koncession för en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning, får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda ledningen eller anläggningen.

Förutsättningar för meddelande av koncession

5 § Koncession får meddelas endast om ledningen eller anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

6 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

7 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som

där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

8 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Det skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

Koncessionsvillkor

9 § En koncession för en naturgasledning skall ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för ledningens eller anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att ledningen eller anläggningen skall vara färdigställd inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl, får regeringen förlänga den angivna tiden. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

10 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten skall prövas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Koncessionens giltighetstid

11 § En koncession skall meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Förlängning av giltighetstiden

12 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 5–9 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningsen har prövats slutligt.

Överlåtelse av koncession

13 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten prövar frågor om tillstånd. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession skall 8 § tillämpas.

Återkallelse av koncession

14 § En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Återställning

15 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör att gälla skall regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga denne vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på dennes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

16 § Om en ledning eller anläggning har byggts utan koncession där sådan behövs, får tillsynsmyndigheten förelägga ledningens eller anläggningens innehavare att ta bort denna samt att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om innehavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga innehavaren vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

17 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningen skall utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och

den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen skall kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, skall ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Natargasledning inom område för trafikled

18 § Innehavaren av en natargasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled) är skyldig att, om trafikleden skall ändras, vidta och bekosta de åtgärder med natargasledningen som behövs för att ändringen skall kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en natargasledning där denna korsar en trafikled, skall dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

19 § Om en natargasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

20 § Om arbete på en natargasledning, som har byggts inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, skall det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom dennes försorg. Innehavaren av ledningen skall svara för kostnaden för arbetet.

Om en natargasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet, får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om skadan inte hunnit anmälas till trafikledens förvaltare. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med natargasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen (1971:948).

3 kap. Skyldigheter för innehavare av natargasledningar

Inledande bestämmelse

1 § Ett företag som innehar en natargasledning och bedriver överföring av naturgas ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem. Företaget svarar också för att dess ledningssystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas.

Juridisk och personell åtskillnad

2 § Ett företag som bedriver överföring av naturgas får inte bedriva handel med naturgas.

I ett företag som innehar koncession för naturgasledning får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Redovisning av överföring av naturgas

3 § Verksamhet som rör överföring av naturgas skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Därvid skall överföring på transmissionsledningar och överföring på distributionsledningar redovisas var för sig.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Revision

4 § En revisor i ett företag som bedriver överföring av naturgas skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

Anslutning av naturgasledning m.m.

5 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen.

Skyldighet föreligger inte om den först nämnda ledningen saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Överföring av naturgas

6 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor överföra naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Mätning och rapportering av överförd naturgas

7 § Den som bedriver överföring av naturgas är skyldig att utföra mätning av överförd naturgas och att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Anskaffande av energi för drift av naturgasledningar

8 § Den som innehar en koncessionspliktig naturgasledning skall på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den naturgas som behövs för att bedriva överföring av naturgas.

Övervakningsplan

9 § Den som bedriver överföring av naturgas skall upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen skall det framgå vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen skall dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål skall uppnås.

Den som bedriver överföring av naturgas skall årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits. Rapporten skall ges in till tillsynsmyndigheten och i samband därmed offentliggöras av ingivaren.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

4 kap. Skyldigheter för innehavare av lagrings- och förgasningsanläggningar

Inledande bestämmelse

1 § Den som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ansvarar för driften av anläggningen och för att den är säker, tillförlitlig och effektiv.

Juridisk och personell åtskillnad

2 § Ett företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får inte bedriva handel med naturgas.

I ett sådant företag får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Redovisning av drift av naturgaslager och drift av förgasningsanläggning

3 § Verksamhet som rör lagring av naturgas och drift av en förgasningsanläggning skall ekonomiskt redovisas så att lagringen av naturgas och driften av förgasningsanläggningen redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör lagring av naturgas och drift av en förgasningsanläggning samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Revision

4 § En revisor i ett företag som bedriver verksamhet i form av lagring av naturgas eller drift av en förgasningsanläggning skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

Särskilt om lagring av naturgas

5 § Den som innehar en lagringsanläggning är skyldig att på skäliga villkor lagra naturgas för annans räkning. Den som innehar en transmissionsledning för överföring av naturgas har motsvarande lagrings-skyldighet.

Skyldighet att lagra naturgas föreligger inte om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda lagringen eller om det annars finns särskilda skäl.

Särskilt om tillträde till förgasningsanläggningar

6 § Den som innehar en förgasningsanläggning är skyldig att på skäliga villkor mata in naturgas som innehas av annan.

Skyldighet föreligger inte om anläggningen saknar kapacitet för det begärda tillträdet eller om det annars finns särskilda skäl.

5 kap. Kommunala naturgasföretag

1 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) får, trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § 1 ellagen (1997:857), får företaget redovisa de berörda verksamheterna tillsammans.

6 kap. Anslutningsavgifter och tariffer

Anslutningsavgifter

1 § Avgifter och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 4 § skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Vid utformandet av avgiften för en anslutning skall särskilt beaktas var den ledning eller anläggning som skall anslutas är belägen samt effekten i anslutningspunkten.

Den som innehar en naturgasledning skall vid begäran om ny anslutning inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen.

Tariffer för överföring, lagring och förgasning

2 § Tariffer för överföring och lagring av naturgas samt för tillträde till en förgasningsanläggning skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

3 § Vid utformandet av tariffer för överföring av naturgas skall särskilt beaktas antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande ledningar, leveranssäkerhet och trycket i ledningarna.

Överföringstariffer skall utformas så att den avgift en kund betalar för överföringen till sin anslutningspunkt innefattar avgift för överföringen i samtliga rörledningar genom vilka överföringen sker.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformningen av överföringstariffer.

4 § Den som bedriver överföring av naturgas eller innehar ett naturgaslager eller en förgasningsanläggning skall offentliggöra sin tariff och på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om tariffen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av sådana tariffer som avses i första stycket.

5 § Den som bedriver överföring av naturgas får inte börja tillämpa sin avgift och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § eller sin överföringstariff förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller kraven på att den skall vara objektiv och icke-diskriminerande.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som avses med en ansökan, skall myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället skall tillämpas.

Beslut enligt första och andra styckena gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten skall delge sådana beslut enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

7 kap. Övergripande systemansvar och balansansvar

Övergripande systemansvar

1 § Regeringen skall utse en myndighet som har det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av naturgas i det nationella naturgassystemet (systemansvarig myndighet).

2 § Den systemansvariga myndigheten får, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra innehavare av naturgaslager och förgasningsanläggningar att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska inmatning eller uttag av naturgas från överföringsledningarna och anläggningarna.

Om systemansvaret inte kan utövas genom åtgärder som nämns i första stycket, får den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra innehavare av naturgasledningar att begränsa eller avbryta överföring av naturgas till kunder. I den utsträckning systemansvaret så medger skall begränsning och avbrytande av överföringen genomföras så rättvist som möjligt. Därvid skall, i den utsträckning det är möjligt, ledningsinnehavares åtaganden beträffande leveranssäkerhet beaktas.

Närmare föreskrifter om den systemansvariga myndighetens befogenheter enligt första och andra styckena meddelas av regeringen.

3 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som ingått ett balansavtal enligt 4 § första stycket att till den systemansvariga myndigheten lämna de uppgifter om inmatning och uttag av naturgas som behövs för utövandet av systemansvaret.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som bedriver överföring av naturgas att till den systemansvariga myndigheten lämna de uppgifter som behövs för utövandet av systemansvaret.

Balansansvar

4 § En leverantör av naturgas får bara leverera naturgas i uttagpunkter för vilka leverantören eller någon annan, gentemot den systemansvariga myndigheten, har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella naturgassystemet tillförs lika mycket naturgas som tas ut i uttagpunkten (balansansvar). Ett sådant åtagande skall göras genom ett avtal med den systemansvariga myndigheten (balansavtal).

Med uttagpunkt avses därvid den punkt där en gasförbrukare, enligt avtal med innehavaren av naturgasledning, tar ut naturgas för förbrukning.

5 § Villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av till-

synsmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven enligt första stycket.

Ett beslut enligt andra stycket gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten skall delge beslutet enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

6 § Den systemansvariga myndigheten skall offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

7 § När den systemansvariga myndigheten får kännedom om att ett avtal med myndigheten om balansansvar enligt 4 § första stycket skall upphöra att gälla, skall myndigheten utan dröjsmål underrätta de innehavare av naturgasledningar på vars ledningsnät de uttagpunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Ledningsinnehavarna skall utan dröjsmål underrätta berörda leverantörer av naturgas.

När den, som i ett avtal med en leverantör av naturgas har åtagit sig balansansvaret beträffande de uttagpunkter där leverantören levererar naturgas, får kännedom om att detta avtal skall upphöra att gälla, skall den balansansvarige utan dröjsmål underrätta den systemansvariga myndigheten och de innehavare av naturgasledningar på vars ledningsnät de uttagpunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla.

8 § En leverantör av naturgas, som skall börja leverera naturgas till en uttagpunkt, skall omedelbart anmäla detta till innehavaren av naturgasledningen. Anmälan skall även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagpunkten.

En leverantör av naturgas som övertar leveranserna till en naturgasförbrukare i dennes uttagpunkt får bara göra detta från och med den första dagen i en kalendermånad. Anmälan enligt första stycket skall därvid ske senast en månad innan övertagandet skall ske.

En innehavare av naturgasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om naturgasleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

9 § Den som övertar balansansvaret i en naturgasförbrukares uttagpunkt får bara göra det från och med den första dagen i en kalendermånad. Den leverantör som levererar naturgas till uttagpunkten skall enligt de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar underrätta innehavaren av naturgasledningen om övertagandet senast en månad innan det skall ske.

Den systemansvariga myndigheten får, om det finns särskilda skäl, i det enskilda fallet medge att balansansvaret beträffande en uttagspunkt skall börja gälla tidigare än vad som följer av första stycket.

En innehavare av naturgasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

10 § Den som bedriver överföring av naturgas skall enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten hålla myndigheten underrättad om de uppgifter som har lämnats enligt 9 §. Den som bedriver överföring av naturgas skall dessutom hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för dennes egna inköp.

11 § Den systemansvariga myndigheten skall svara för avräkningen mellan de balansansvariga enligt de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten meddelar.

8 kap. Särskilda bestämmelser om överföring av naturgas till konsumenter

Inledande bestämmelser

1 § Detta kapitel gäller överföring av naturgas till konsumenter. Med konsument avses en fysisk person till vilken naturgas överförs eller levereras huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.

2 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i detta kapitel är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne.

Avbrytande av överföring av naturgas på grund av konsumentens avtalsbrott

3 § Överföring av naturgas får avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts skall konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 4 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

4 § Om avtalsbrottet består i att konsumenten försummat att betala för överföring eller leverans av naturgas gäller, utöver vad som anges i 3 §, att konsumenten sedan tiden för rättelse gått ut skall uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande

om den uteblivna betalningen skall samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får naturgas överförd.

Sker betalning eller är fordringen tvistig får överföringen inte avbrytas. Överföringen får inte heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.

5 § Innehavaren av en naturgasledning och leverantören av naturgas har rätt till skälig ersättning av konsumenten för kostnader som föranleds av åtgärder som nämns i 3 och 4 §§ .

6 § Underrättelser och meddelanden som avses i 4 § första stycket skall lämnas enligt formulär som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avbrytande av överföring av naturgas av säkerhetsskäl m.m.

7 § Innehavaren av en naturgasledning får avbryta överföringen av naturgas för att vidta åtgärder som är motiverade av säkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Avbrottet får inte i något fall pågå längre än åtgärden kräver.

Om innehavaren av naturgasledningen kan förutse annat än kortvariga avbrott i överföringen, skall konsumenten underrättas i god tid före avbrottet. Konsumenten skall underrättas personligen eller, om det är lämpligt, genom anslag.

Skadestånd vid avbruten överföring av naturgas

8 § Om överföringen av naturgas avbryts på grund av konsumentens försummelse utan att förutsättningarna i 3 och 4 §§ är uppfyllda, har konsumenten rätt till ersättning för skada av innehavaren av naturgasledningen.

Om överföringen har avbrutits på begäran av leverantören av naturgas skall denne, i stället för ledningsinnehavaren, ersätta konsumenten för den uppkomna skadan.

9 § Om innehavaren av en naturgasledning inte har underrättat konsumenten enligt 7 § andra stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av ledningsinnehavaren.

10 § Om överföringen av naturgas avbryts utan att det beror på konsumentens försummelse och utan att det finns rätt att avbryta överföringen enligt 7 § första stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av innehavaren av naturgasledningen om inte denne visar att avbrottet beror på ett hinder utanför innehavarens kontroll som innehavaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med och vars följder innehavaren inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror avbrottet på någon som ledningsinnehavaren har anlitat för att utföra underhåll, reparation eller liknande arbete, är ledningsinnehavaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som ledningsinnehavaren har anlitat skulle vara fri enligt första stycket.

11 § Skadestånd enligt 8–10 §§ omfattar ersättning för utgifter och inkomstbortfall samt annan förlust på grund av avbrottet.

Om skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Vid bedömningen skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter, den skadeståndsskyldiges förutsättningar att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

12 § Konsumenten skall underrätta motparten om anspråk på ersättning inom två år från det att skadan inträffade. Gör konsumenten inte det, har konsumenten förlorat sin rätt till ersättning för den uppkomna skadan.

9 kap. Undantag

Inledande bestämmelser

1 § Den som har ansökt om koncession som avser byggande av en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får, om den berörda ledningen eller anläggningen är av större omfattning, beviljas undantag från skyldigheterna enligt 3 kap. 2, 5, 6, 8 och 9 §§, 4 kap. 2, 5 och 6 §§ samt 6 och 7 kap.

Detsamma gäller den som har ansökt om koncession som avser ett väsentligt utökande av kapaciteten i en befintlig sådan ledning eller anläggning.

Ett beslut om undantag enligt andra stycket får endast avse den utökade kapaciteten i den berörda ledningen eller anläggningen.

Förutsättningar för undantag

2 § Ett undantag enligt 1 § får beviljas bara om

- a) investeringen stärker konkurrensen vad gäller gasförsörjningen samt ökar försörjningstryggheten,
- b) den risk som är förenad med investeringen är sådan att investeringen inte blir av om undantaget inte beviljas,
- c) den eller de berörda anläggningarna kommer att innehas av en juridisk person som inte innehar befintliga naturgasanläggningar,
- d) avgifter tas ut endast av användarna av de nya anläggningarna, och
- e) ett beviljat undantag inte kommer att skada konkurrensen eller en ekonomiskt effektivt fungerande inre marknad för naturgas eller hindra de anläggningar, till vilka den eller de nya anläggningarna skall anslutas, från att fungera ekonomiskt effektivt.

Föreskriften i första stycket c gäller inte i sådana fall som avses i 1 § andra stycket.

Villkor

3 § Ett beviljat undantag enligt 1 § skall avse en viss bestämd tid.

Ett beslut om undantag skall förenas med de villkor som behövs för att säkerställa att kraven i 2 § uppfylls.

I ett beslut om undantag skall det anges att det kan komma att ändras eller upphävas av Europeiska gemenskapernas kommission.

Prövningsmyndighet

4 § Ärenden om undantag enligt 1 § prövas av regeringen efter ansökan.

Tillsynsmyndigheten skall utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Tillsynsmyndigheten skall därvid offentliggöra sitt yttrande.

Anmälan m.m.

5 § Ett beslut om undantag skall av regeringen utan dröjsmål anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission.

6 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter som rör handläggning av ansökan om undantag enligt 1 §.

10 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av tillsynsmyndigheten.

Tillsynen omfattar inte efterlevnaden av bestämmelserna i 7 kap. med undantag för 5 och 6 §§ samt av bestämmelserna i 5 och 8 kap.

2 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Tidsfrister

4 § Om tillsynsmyndigheten får in en anmälan mot ett naturgasföretag med påstående att företagets anslutningsavgift eller tariff för överföring, lagring eller tillträde till förgasningsanläggning inte är objektiv eller icke-diskriminerande, skall tillsynsmyndigheten fatta beslut i ärendet inom två månader från det att anmälan kom in till myndigheten. Detsamma gäller vid anmälan mot den systemansvariga myndigheten med påstående att dess balansavtal inte är objektiva eller icke-diskriminerande.

Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får tillsynsmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.

Tillsynsmyndighetens beslut gäller omedelbart.

Avgifter

5 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter

som tillsynsmyndigheten har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Förseningsavgift

6 § Om ett naturgasföretag, som bedriver annan verksamhet än handel med naturgas, inte inom föreskriven tid lämnar in de handlingar som krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 3 § andra stycket eller 4 kap. 3 § andra stycket, skall företaget betala förseningsavgift till staten enligt 7 §. Detsamma gäller om ett sådant naturgasföretag inte lämnar in ett revisorsintyg enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 4 § tredje stycket eller 4 kap. 4 § tredje stycket.

Beslut om förseningsavgift fattas av tillsynsmyndigheten.

7 § Ett naturgasföretag skall betala en förseningsavgift, om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in till tillsynsmyndigheten inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om företaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § aktieföretagslagen (1975:1385) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång. Avgiften skall uppgå till 10 000 kronor.

Om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt första stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 10 000 kronor.

Om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt andra stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 20 000 kronor.

8 § Om registrering har skett av ett beslut om att företaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

9 § Har företaget inom föreskriven tid lämnat in de handlingar som anges i 6 §, men har handlingarna någon brist som lätt kan avhjälpas, får tillsynsmyndigheten meddela beslut om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos tillsynsmyndigheten.

10 § En förseningsavgift skall efterges, om underlåtenheten att ge in handlingen framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som företaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

11 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

12 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Om ett företag har rätt att få tillbaka betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, skall ränta betalas på den återbetalda förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek tillämpas 19 kap. 14 § skattebetalningslagen (1997:483).

11 kap. Övriga bestämmelser

Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 2 kap. 1, 2 eller 3 §, eller
 2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 9 § andra stycket.
- I ringa fall döms inte till ansvar.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande

4 § Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 15 och 16 §§, 6 kap. 5 § första stycket, 7 kap. 5 § andra stycket samt 10 kap. 3, 4, 7 och 10 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 7 kap. 2 § beordrats att öka eller minska inmatning eller uttag av naturgas får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005, då naturgaslagen (2000:599) skall upphöra att gälla.

2. Denna lag tillämpas även på koncessioner som har meddelats enligt naturgaslagen (2000:599) samt enligt lagen (1978:160) om vissa rörled-

ningar och som avser rörledning för transport av naturgas eller produkt av naturgas med följande undantag.

a) 1 § andra stycket 1 lagen om vissa rörledningar tillämpas alltjämt på ledningar som har börjat byggas före den 1 augusti 2000.

b) Ett undantag som har medgivits med stöd av 1 § tredje stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

c) Bestämmelsen om giltighetstid i en koncession som har meddelats enligt lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

d) Ett villkor för en koncession som har meddelats enligt 6 § andra stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

3. Skyldigheten, enligt 3 kap. 5 § första stycket, för den som innehar en naturgasledning att ansluta andra naturgasledningar omfattar före den 1 juli 2007 inte naturgasledningar som innehas av kunder vilka köper naturgas som är avsedd för hushållsförbrukning.

4. En leverantör av naturgas får före den 1 juli 2007 inte överta leveranserna till en kund som köper naturgas som är avsedd för hushållsförbrukning.

5. En koncessionshavare som före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om införskaffande av naturgas som behövs för att bedriva överföring av naturgas får tillämpa avtalet under dess återstående giltighetstid, dock längst till utgången av oktober 2007.

6. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § första stycket samt 6 kap. 1 §, 2 § och 3 § första och andra styckena tillämpas från och med det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter. Dessförinnan tillämpas motsvarande bestämmelser i den upphävda lagen.

7. Bestämmelsen i 6 kap. 5 § första stycket första meningen skall tillämpas på överföringstariffer som gäller från och med det räkenskapsår som börjar den 1 januari 2006 eller närmast därefter.

Den som innehar en naturgasledning skall senast den 1 juni 2005 lämna in en ansökan om godkännande enligt 6 kap. 5 § första stycket. Tillsynsmyndigheten skall avgöra ett sådant ärende inom sex månader efter det att ansökan om godkännande kom in till myndigheten.

8. Samtliga gasleverantörer skall senast den 31 juli 2005 underrätta berörda innehavare av naturgasledning om i vilka uttagpunkter de levererar naturgas. Underrättelsen skall även innehålla uppgifter om vem eller vilka som åtagit sig balansansvaret i uttagpunkterna.

9. Bestämmelsen i 7 kap. 5 § andra stycket tillämpas från och med den 1 januari 2006.

10. Bestämmelsen i 10 kap. 4 § tillämpas i ärenden där anmälan har kommit in till tillsynsmyndigheten den 1 juli 2005 eller senare.

2.2 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs² i fråga om ellagen (1997:857)

dels att nuvarande 3 kap. 1 § och 8 kap. 4 a § skall betecknas 3 kap. 1 a § och 8 kap. 4 c §,

dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 2, 4–7 och 10 §§, 4 kap. 1 §, 7 kap. 2 §, 8 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 13 kap. 5 §, rubriken till 8 kap. samt rubrikerna närmast före 3 kap. 2 §, 8 kap. 1 § och 12 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 3 kap. 1 § skall sättas närmast före 3 kap. 1 a §,

dels att det i lagen skall införas elva nya paragrafer, 1 kap. 4 a och 4 b §§, 3 kap. 1, 1 b, 16 och 17 §§, 8 kap. 4 a, 4 b, 12 och 13 §§, 12 kap. 1 a § samt närmast före 3 kap. 1, 16 och 17 §§ och 8 kap. 12 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna lag ges föreskrifter om elektriska anläggningar, om handel med el i vissa fall samt om elsäkerhet.

I denna lag ges föreskrifter om elektriska anläggningar, om handel med el i vissa fall samt om elsäkerhet. *Dessutom ges vissa föreskrifter om fjärrvärmeverksamhet.*

4 a §

Med fjärrvärmeverksamhet avses i denna lag distribution i ett rörledningssystem av hetvatten eller annan värmebärare för uppvärmningsändamål, dock bara om verksamheten riktar sig till en obestämd krets av kunder inom ett visst geografiskt område.

Produktionen av den värmebärare som distribueras i rörledningssystemet ingår i fjärrvärmeverksamheten i den utsträckning som produktionen bedrivs av det företag som distribuerar värmebäraren.

² Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG (EUT L 176, 15.7.2003, s. 37, Celex 32004L0054).

4 b §

Med kraftvärmeverk avses i denna lag en anläggning där el och värme kan produceras samtidigt och där värmen, helt eller delvis, används i fjärrvärmeverksamhet.

3 kap.

Inledande bestämmelse

1 §

Ett företag som bedriver nätverksamhet ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningsnät och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningsnät. Företaget svarar också för att dess ledningsnät är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el.

1 b §

I ett företag som bedriver nätverksamhet och som ingår i en koncern vars samlade elnät har minst 100 000 uttagspunkter får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el.

Redovisning av nätverksamhet

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet.

**Redovisning av nätverksamhet
*m.m.***

2 §

Nätverksamhet och fjärrvärmeverksamhet skall ekonomiskt redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Vid redovisning av fjärrvärmeverksamhet enligt första stycket skall den elproduktion som skett i ett kraftvärmeverk och försäljningen av denna el anses ingå i fjärrvärmeverksamheten.

4 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela *ytterligare* föreskrifter om redovisning av nätverksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela *närmare* föreskrifter om redovisning av nätverksamhet *och av fjärrvärmeverksamhet*.

5 §

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall göra en särskild granskning av redovisningen av nätverksamheten.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet *eller fjärrvärmeverksamhet* skall göra en särskild granskning av redovisningen av verksamheten.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av företaget ges in till nätmyndigheten.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten *eller fjärrvärmeverksamheten* skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av företaget ges in till nätmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revision av nätverksamhet

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revision av nätverksamhet *och av fjärrvärmeverksamhet*.

6 §³

Den som har nätkoncession för linje är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäligena villkor ansluta en elektrisk anläggning till ledningen.

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. *En tvist om villkoren för anslutning prövas dock inte om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.*

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. *Beslut i ett sådant ärende skall fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med ytterligare två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.*

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

³ Senaste lydelse 2002:121.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

7 §⁴

Den som har nätkoncession för område är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning inom området till ledningsnätet.

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. *En tvist om villkoren för anslutning prövas dock inte om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.*

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. *Beslut i ett sådant ärende skall fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.*

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

10 §⁵

Den som har nätkoncession är skyldig att utföra mätning av mängden överförd el och dess fördelning över tiden.

Om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 200 ampère eller tar ut en effekt om högst 135 kilowatt vid lågspänning skall nätkoncessionshavaren i stället dels preliminärt beräkna

Om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 63 ampère skall nätkoncessionshavaren i stället dels preliminärt beräkna mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preli-

⁴ Senaste lydelse 2002:121.

⁵ Senaste lydelse 1999:770.

Nuvarande lydelse

mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preliminär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). Detta gäller inte en elanvändare som begärt att mängden överförd el och dess fördelning över tiden skall mätas.

Det åligger nätkoncessionshavaren att rapportera resultaten av de mätningar och beräkningar som nämns i första och andra styckena.

Närmare föreskrifter om angivna skyldigheter meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Föreslagen lydelse

minär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). Detta gäller inte en elanvändare som begärt att mängden överförd el och dess fördelning över tiden skall mätas.

Anskaffande av el för att täcka nätförluster

16 §

Den som har nätkoncession skall anskaffa den el som är avsedd att täcka nätförluster på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Upprättande av övervakningsplan

17 §

Den som har nätkoncession skall upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen skall det framgå vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen skall särskilt anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål skall uppnås.

Koncessionshavaren skall årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt planen. Rapporten skall offentliggöras samt ges in till nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare före-

skrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

4 kap.

1 §⁶

Nättariffer skall vara utformade så, att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten är skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten.

Nättariffer skall vara utformade på sakliga grunder.

Nättariffer skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Vid utformandet av nättariffer för överföring av el skall särskilt beaktas antalet anslutningspunkter, anslutningspunkternas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt och kostnaderna för överliggande nät samt kvaliteten på överföringen av el.

Vid utformandet av nättariff för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät skall särskilt beaktas anslutningspunktens geografiska läge och den avtalade effekten i anslutningspunkten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer.

7 kap.

2 §⁷

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller *distribution av fjärrvärme*, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller *fjärrvärmeverksamhet*, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

⁶ Senaste lydelse 2002:121.

⁷ Senaste lydelse 2000:602.

8 kap. Systemansvar och balansansvar

8 kap. Övergripande systemansvar och balansansvar m.m.

Övergripande systemansvar

1 §

Den myndighet som regeringen utser skall ha systemansvaret för el.

Med systemansvar för el avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det behövs av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

Regeringen skall utse en myndighet som har det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el (systemansvarig myndighet).

4 a §

Villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av nätmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven enligt första stycket.

Ett beslut enligt andra stycket gäller omedelbart. Nätmyndigheten skall delge beslutet enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

4 b §

Den systemansvariga myndigheten skall offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på

begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

Angivande av elens ursprung

12 §

Elleverantörer skall på eller i samband med fakturor avseende försäljning av el och i reklam som vänder sig till elanvändare lämna uppgift om

1. varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga sammansättning av energikällor som använts för att framställa den el som elleverantören sålde under närmast föregående kalenderår, och

2. den inverkan på miljön i form av utsläpp av koldioxid samt den mängd kärnbränsleavfall som framställningen av den försålda elen har orsakat.

Om elleverantören har köpt el på en elbörs eller importerat den från företag som är belägna utanför Europeiska unionen får uppgifterna enligt första stycket 1 baseras på uppgifter som elbörsen eller företagen tillhandahållit.

De uppgifter som anges i första stycket 2 får lämnas genom hänvisning till referenskällor som är tillgängliga för allmänheten.

13 §

Elproducenter skall offentliggöra de uppgifter som elleverantörer behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt 12 § första stycket.

En elleverantör som inte producerar el skall på begäran av andra elleverantörer lämna de uppgifter

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

som de behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt 12 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de skyldigheter som anges i första och andra styckena.

12 kap.

Tillsyn

Tillsynsmyndigheter m.m.

1 §⁸

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas, såvitt avser frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Tillsynen i övrigt över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten.

Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte *efterlevnaden av elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. och av bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap.*

Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte *bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. samt efterlevnaden av elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. 1–11 §§.*

Nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.

1 a §

Ärenden om undantag enligt artikel 7.1, 7.2 och 7.3 i rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel prövas av regeringen.

Nätmyndigheten skall utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Nätmyndigheten skall därvid offentliggöra sitt yttrande.

⁸ Senaste lydelse 2002:121.

13 kap.5 §⁹

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3 §, 6–8 §§, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§ samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3 §, 6–8 §§, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006 i fråga om 3 kap. 10 § och i övrigt den 1 juli 2005.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 2 § och 3 kap. 5 § första och andra styckena i dess nya lydelse tillämpas första gången, såvitt avser fjärrvärmeverksamhet, i fråga om redovisning respektive revision för det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter.

3. Bestämmelserna i 3 kap. 6 § andra stycket och 3 kap. 7 § andra stycket i deras nya lydelse samt bestämmelserna i 3 kap. 6 § tredje stycket och 3 kap. 7 § tredje stycket tillämpas på sådana tvister i vilka ansökan kommer in till nätmyndigheten den 1 juli 2005 eller senare.

4. En koncessionshavare som före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om inköp av el för att täcka nätförluster får tillämpa avtalet under dess återstående giltighetstid, dock längst till utgången av oktober 2007.

5. Bestämmelserna i 4 kap. 1 § första–fjärde styckena i deras nya lydelse tillämpas på nättariffer som gäller från och med det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter.

6. Balansavtal som den systemansvariga myndigheten har ingått före den 1 juli 2005 omfattas inte av den nya bestämmelsen i 8 kap. 4 a § under avtalens återstående giltighetstid.

7. Bestämmelserna i 8 kap. 12 § tillämpas från och med den 1 april 2006.

8. Bestämmelserna i 8 kap. 13 § tillämpas från och med den 1 februari 2006.

⁹ Senaste lydelse 2003:117.

3 Ärendet och dess beredning

Den 26 juni 2003 antogs det s.k. inre marknadspaketet av Europaparlamentet och rådet. Paketet syftar till att skapa likvärdiga konkurrens- och marknadsvillkor inom el- och naturgassektorn och består av två direktiv och en förordning. Direktiven (det s.k. elmarknadsdirektivet och det s.k. naturgasmarknadsdirektivet) skulle genomföras i nationell lagstiftning senast den 1 juli 2004. Förordningen, som gäller tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel, trädde i kraft i augusti 2003 och skulle tillämpas från och med den 1 juli 2004. I och med att de nya direktiven trädde i kraft upphörde de äldre el- och naturgasmarknadsdirektiven att gälla. Elmarknadsdirektivet¹⁰ återges i *bilaga 1*. Förordningen om tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel¹¹ återges i *bilaga 2*. Naturgasmarknadsdirektivet¹² återges i *bilaga 3*.

Den 13 februari 2003 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare (dir. 2003:22) med uppdrag att följa det pågående arbetet inom EU med att utforma gemensamma regler för den inre marknaden för el och naturgas och lämna förslag till den lagstiftning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra EG:s reviderade el- och naturgasmarknadsdirektiv samt överväga och i förekommande fall lämna förslag till ändringar som föranleds av förordningen om gränsöverskridande handel med el. I uppdraget ingick också att göra en kompletterande analys av frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Den 4 december 2003 överlämnade El- och gasmarknadsutredningen sitt delbetänkande *El- och naturgasmarknaderna – Europeisk harmonisering* (SOU 2003:113). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Utredningens lagförslag återges i *bilaga 5*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. En sammanfattning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Regeringskansliet (dnr N2003/8858/ESB).

EG:s elmarknadsdirektiv

Tillämpningen av elmarknadsdirektivet och förordningen om tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel kommer att kräva större anpassningar av den nu gällande svenska lagstiftningen än vad som var fallet när det äldre elmarknadsdirektivet skulle genomföras.

Elmarknadsdirektivet innehåller dels kvantitativa ändringar, om en ökad marknadsöppning, dels kvalitativa ändringar om rättslig åtskillnad för systemoperatörer för överföring och distribution, krav på särredovisning, regler för nättillträde samt inrättandet av en självständig tillsynsmyndighet som i förväg godkänner åtminstone metoderna för tariffsättningen. Därutöver innehåller direktivet vissa nyheter som gäller allmän-

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG (EUT L 176, 15.7.2003, s. 37).

¹¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (EUT L 176, 15.7.2003, s 1).

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG (EUT L 176, 15.7.2003, s. 57).

nyttiga tjänster, angivande av elens ursprung, försörjningstrygghet, upphandling av ny kapacitet, regler för anskaffande av el för att täcka nätförluster, rapportering samt handel med tredje land. Direktivet innehåller, förutom de här angivna huvudpunkterna, ett omfattande och detaljerat regelverk.

I denna proposition lämnar regeringen förslag till genomförandet av elmarknadsdirektivet i svensk lagstiftning. I avsnitt 4 redovisas det huvudsakliga innehållet i elmarknadsdirektivet och en analys av den svenska lagstiftningens förenlighet med direktivets krav. I avsnitt 5–10 behandlas de förslag till lagändringar som föranleds av genomförandet av elmarknadsdirektivet.

Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

I propositionen *Energimarknader i utveckling – bättre regler och tillsyn* (prop. 2001/02:56) föreslog regeringen en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Regeringen föreslog att det skulle ställas upp ett förbud mot gemensam verkställande direktör och gemensam styrelsemajoritet i nätföretag och elhandels- eller elproduktionsföretag. Förslaget byggde på Elnätsutredningens delbetänkande *Elnätsföretag – regler och tillsyn* (SOU 2000:90) och syftet med förslaget var att göra det svårare att vältra över kostnader mellan monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Riksdagen avtog regeringens förslag i denna del (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180) och anmodade regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag.

Regeringen gav El- och gasmarknadsutredningen i uppdrag att analysera frågan om en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Utredningens förslag redovisades även det i delbetänkandet *El- och naturgasmarknaderna – Europeisk harmonisering* (SOU 2003:113).

I avsnitt 7 föreslår regeringen en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.

EG-förordningen om gränsöverskridande handel med el

EG-förordningen om gränsöverskridande handel med el innehåller övergripande regler om en kompensationsmekanism mellan systemansvariga för gränsöverskridande elflöden, information om kapacitet på utlandsförbindelser och principer för utformning av nationella nättariffer samt principer och riktlinjer för tilldelning av kapacitet på utlandsförbindelser. Förordningen innehåller också regler om rapportering till EG-kommissionen, påföljder, att nya utlandsförbindelser kan beviljas undantag från vissa bestämmelser i förordningen och elmarknadsdirektivet samt bemyndiganden till kommissionen att efter ett kommittéförfarande utfärda riktlinjer.

En EG-förordning är bindande i sin helhet och direkt tillämplig i varje medlemsstat. I avsnitt 11 redovisas det huvudsakliga innehållet i förordningen. Regeringen har inte funnit några svenska regler som strider mot förordningen. Några ändringar av denna anledning föreslås därför inte. I avsnitt 12 föreslår regeringen däremot hur ärenden om en begäran om

undantag för nya utlandsförbindelser i enlighet med artikel 7 i förordningen skall handläggas.

Naturgasmarknadsdirektivet

Den tredje komponenten i det s.k. inre marknadspaketet är ett nytt naturgasmarknadsdirektiv. Liksom beträffande det nya elmarknadsdirektivet kräver det nya naturgasmarknadsdirektivet väsentliga anpassningar av den nu gällande svenska lagstiftningen. Det finns många likheter mellan elmarknads- och naturgasmarknadsdirektiven, men då den svenska lagstiftningen är mindre utvecklad på naturgasområdet än på elområdet krävs större anpassningar av naturgaslagstiftningen än ellagstiftningen.

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller dels kvantitativa ändringar om en ökad marknadsöppning och ett utvidgat tillämpningsområde, dels kvalitativa ändringar om rättslig åtskillnad för systemoperatörer för transmission och distribution, krav på särredovisning, regler för tillträde till transmissions- och distributionssystemen och lager samt inrättande av en självständig tillsynsmyndighet som i förväg godkänner åtminstone metoderna för tariffsättning. Direktivet innehåller också nyheter som gäller allmännyttiga tjänster, skydd för kunder, försörjningstrygghet och rapportering. Direktivet innehåller, förutom de här angivna huvudpunkterna, ett omfattande och detaljerat regelverk.

Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB har på uppdrag av Näringsdepartementet gjort en rapport om alternativ för systemansvar på naturgasmarknaden. En sammanfattning av rapporten finns i *bilaga 8* och en förteckning över remissinstanserna i *bilaga 10*.

I denna proposition lämnar regeringen förslag till genomförandet av naturgasmarknadsdirektivet i svensk lagstiftning. I avsnitt 13 redovisas det huvudsakliga innehållet i naturgasmarknadsdirektivet och en analys av den svenska lagstiftningens förenlighet med direktivets krav. I avsnitt 14–30 behandlas de föreslagna lagändringarna.

Åtskillnad mellan el- och fjärrvärmeverksamhet

Den 12 december 2002 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över fjärrvärmens konkurrenssituation på värmemarknaden (dir. 2002:160). I utredningsuppdraget ingick att genomföra den kompletterande analys på el- och värmeområdet som riksdagen tillkännagett när det gäller åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrenssatt verksamhet på elmarknaden såvitt avser avgränsningen mellan elverksamhet och fjärrvärmeverksamhet (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180). Den 3 december 2003 överlämnade Fjärrvärmeutredningen delbetänkandet *Tryggare fjärrvärmekunder – Ökad transparens och åtskillnad mellan el- och fjärrvärmeverksamhet* (SOU 2003:115). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 6*. Fjärrvärmeutredningens lagförslag återges i *bilaga 7*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11*. En sammanfattning av remissinstansernas synpunkter finns i Regeringskansliet (dnr N2003/8819/ESB).

I avsnitt 31 lämnar regeringen förslag till regler om särredovisning av fjärrvärmeverksamhet.

Sänkt gräns för timvis mätning

Regeringen bedömde i propositionen *Vissa elmarknadsfrågor* (prop. 2002/03:85) att kravet på timmätning borde skärpas genom att gränsen sänks, från 200 ampere eller 135 kilowatt, till att omfatta samtliga uttagspunkter med ett säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere och att detta krav borde gälla från den 1 juli 2006. Regeringen avsåg då att återkomma med förslag i dessa delar. I avsnitt 33 lämnas förslag till en sänkt gräns för timvis mätning av elförbrukning.

Strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften

Den 4 oktober 2004 presenterade Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet en strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften. För riksdagens information redovisas strategin i avsnitt 34.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 14 oktober 2004 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 12*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 13*. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets förslag. I avsnitt 9.1 och 9.2 samt i författningskommentaren till vissa paragrafer kommenterar regeringen närmare Lagrådets synpunkter. Därutöver har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

4 Huvuddragen i elmarknadsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphörande av direktiv 96/92/EG (elmarknadsdirektivet) antogs den 26 juni 2003.

Elmarknadsdirektivet innehåller dels kvantitativa ändringar, som en ökad marknadsöppning, dels kvalitativa ändringar om rättslig åtskillnad för systemoperatörer för överföring och distribution, krav på särredovisning, regler för nättillträde samt inrättandet av en självständig tillsynsmyndighet som i förväg godkänner åtminstone metoderna för tariffsättningen. Därutöver innehåller direktivet vissa nyheter som gäller allmännyttiga tjänster, angivande av elens ursprung, försörjningstrygghet, upphandling av ny kapacitet, regler för anskaffande av el för att täcka nätförluster, rapportering samt handel med tredje land. Direktivet innehåller, förutom de här angivna huvudpunkterna, ett omfattande och detaljerat regelverk.

Här (avsnitt 4.3.1–4.3.8) görs en sammanfattande beskrivning av elmarknadsdirektivet och bedömningar av om det behövs åtgärder för att genomföra de olika artiklarna i svensk rätt.

I direktivets ingress anges ett antal mål. Det huvudsakliga målet är att skapa en fullständigt fungerande inre marknad för el där rättvis konkurrens råder (punkten 31). Viktigt blir därför rätten till tillträde till nät på icke-diskriminerande och transparenta grunder till ett skäligt pris (punkterna 5–7), att transporttjänsten och produktion och försäljning av el bedrivs i separata juridiska personer och att det råder åtskillnad mellan dessa verksamheter (punkten 8). Mer homogena villkor, samma grad av berättigande och en effektiv tillsyn som garanterar icke-diskriminerande tillträde till näten (punkterna 14 och 15) samt en harmonisering av tariff-

tillsynen mellan de olika medlemsstaternas tillsynsmyndigheter (punkten 18) är en förutsättning för en fungerande marknad. Grundläggande är också att alla elkunder fritt skall kunna byta elleverantör genom ett stegvis öppnande av marknaden (punkterna 20–21). Hushållskundernas och de små företagens rätt att få tillgång till el av bestämd kvalitet och till jämförbara priser samt en hög kvalitet på de samhällsomfattande tjänsterna är vidare viktigt för genomförandet av den inre marknaden för el (punkterna 24 och 26).

4.1 Kapitel I – Omfattning och definitioner

Regeringens bedömning: Den svenska ellagens tillämpningsområde överensstämmer med direktivets omfattning.

Kapitel I, Omfattning och definitioner, innehåller två artiklar.

Artikel 1 anger direktivets omfattning. Där sägs att det i direktivet fastställs gemensamma regler för produktion, överföring, distribution och leverans av el. Av artikeln framgår också att direktivet innehåller regler för elsektorns organisation och funktion, tillträde till marknaden, kriterier och förfaranden som skall tillämpas för anbud, för beviljandet av tillstånd och för driften av system. *Artikel 2* innehåller 31 definitioner.

I ellagens (1997:857) första kapitel anges att lagen skall tillämpas på elektriska anläggningar och i vissa fall ge föreskrifter om handel med el. Den svenska ellagens tillämpningsområde överensstämmer med direktivets omfattning

4.2 Kapitel II – Allmänna regler för organisationen av sektorn

Regeringens bedömning: De regler som följer av den svenska ellagen innebär att principerna i direktivet är uppfyllda. Ellagens bestämmelser om allmännyttiga tjänster är klart definierade, öppna, icke-diskriminerande, kontrollerbara och står inte i strid med fördragets konkurrens- och rörlighetsregler varför den svenska lagstiftningen i dessa avseenden uppfyller direktivets krav.

För hushållens rätt att få el levererad av viss kvalitet och till rimliga priser behövs inga ändringar i svensk rätt, förutom i fråga om förfarandet för fastställande av villkor och tariffer (se avsnitt 9).

Direktivets bestämmelser om tillhandahållande av statlig ersättning och exklusiva rättigheter är inte relevanta för Sverige.

Det behövs inga regeländringar för att leva upp till direktivets krav om skydd för slutförbrukarna. Det svenska regelverket om bl.a. rätt att byta leverantör och om tvistlösning samt myndigheternas tillsyn och de standardavtal som elbranschen utarbetat tillsammans med Konsumentverket är tillräckliga.

I fråga om märkning av el behöver ellagstiftningen kompletteras med regler som innebär en skyldighet att ange ursprunget av den el som säljs.

Bevakningen av den svenska försörjningstryggheten är säkerställd. Nya regler med anledning av artikel 4 behövs inte. Några lagstiftningsåtgärder behövs inte heller för vad som i artikel 5 sägs om tekniska säkerhetskriterier och konstruktions- och driftkrav.

Kapitel II, Allmänna regler för organisationen av sektorn, omfattar artiklarna 3, 4 och 5.

Elföretag skall drivas enligt principerna i direktivet

I artikel 3 *första punkten* anges att medlemsstaterna skall säkerställa att elföretag drivs enligt principerna i direktivet för att uppnå en konkurrensutsatt och hållbar elmarknad. Vidare anges att det inte får ske någon diskriminerande åtskillnad mellan dessa företag i fråga om rättigheter eller skyldigheter.

De regler som följer av den svenska ellagen innebär att principerna i direktivet är uppfyllda.

Krav som skall vara uppfyllda om företag åläggs att tillhandahålla allmännyttiga tjänster

I artikel 3 *andra punkten* finns bestämmelser om allmännyttiga tjänster. Punkten ger medlemsstaterna möjlighet att ålägga företag inom elsektorn att tillhandahålla allmännyttiga tjänster i det allmänna ekonomiska intresset. Sådana tjänster kan avse tillförlighet, inbegripet försörjningsstrygghet, regelbundenhet i leveranserna, kvalitet och pris samt miljöskydd, inbegripet klimatskydd och energieffektivitet. Ålägganden skall vara klart definierade, öppna, icke-diskriminerande och kontrollerbara. När det gäller försörjningsstrygghet, styrning av energieffektivitet och energiefterfrågan för att uppfylla de miljömål som avses i denna punkt får medlemsstaten införa långtidsplanering, varvid hänsyn skall tas till att tredje part kan komma att ansöka om tillträde till systemet. En medlemsstat som ålägger ett företag en allmännyttig tjänst måste fullt ut beakta tillämpliga bestämmelser i Fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 86.

Vad som menas med allmännyttiga tjänster är inte definierat i vare sig direktivet eller EG-fördraget. Det har också visat sig att det råder oenighet mellan medlemsstaterna om hur allmännyttiga tjänster skall definieras. Regeringens uppfattning om vad som är allmännyttiga tjänster i svensk lagstiftning utgår, enligt propositionen om genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m. (prop. 1997/98:158) från följande synsätt. Gemensamt för de ålagda tjänsterna inom elområdet är att kunderna skall garanteras vissa tjänster och viss kvalitet på dessa. I "allmännyttig" ligger att garantierna måste komma hela eller delar av kundkollektivet till del. Detta framgår också av att allmännyttiga tjänster bara får åläggas "i det allmänna ekonomiska intresset". För att anses som en allmännyttig tjänst skall ett åläggande, enligt regeringens uppfattning, innebära ett åläggande att gentemot hela eller delar av kundkollektivet lämna en viss garanti som har positiv innebörd för kundkollektivet. Detta innebär att ålagda allmännyttiga tjänster kan medföra att ett företag tvingas avvika från ett kommersiellt riktigt beteende som i vissa fall kan innebära en konkurrensnackdel för företaget.

Med denna definition innehåller ellagen ett antal föreskrifter som är att anse som allmännyttiga tjänster. Det är i huvudsak nätföretag som är ålagda sådana tjänster. Nätföretagen är t.ex. ålagda att tillhandahålla små elproducenter vissa allmännyttiga tjänster. De föreskrifter i ellagen som

kan anses gälla allmännyttiga tjänster är klart definierade, öppna, icke-diskriminerande, kontrollerbara och står inte i strid med fördragets konkurrens- och rörlighetsregler. Den svenska lagstiftningen uppfyller alltså direktivets krav i denna del.

Hushåll och små företag skall ha rätt till elleveranser av viss kvalitet och till rimliga priser

Artikel 3 *punkten tre* anger att medlemsstaterna skall se till att alla hushållskunder, och när medlemsstaten anser det lämpligt, små företag, det vill säga företag som har färre än 50 anställda och en årlig omsättning som inte överstiger 10 miljoner euro, har rätt till samhällsomfattande tjänster, det vill säga elleveranser av en bestämd kvalitet till rimliga priser. Medlemsstaterna får i detta syfte utse en sistahandsleverantör. Detta skall genomföras på ett öppet och icke-diskriminerande sätt och får inte hindra öppnandet av marknaderna enligt vad som föreskrivs i artikel 21. Medlemsstaterna skall också ålägga distributionsföretagen att ansluta kunderna till sina nät enligt villkor och tariffer som fastställts i enlighet med förfarandet i artikel 23.2.

När det gäller nättjänsten, dvs. själva transporten av el, gäller enligt ellagen (3 kap. 9 § första och andra styckena) att den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra el för annans räkning och att överföringen skall vara av god kvalitet. Den som har nätkoncession är också enligt ellagen skyldig att ansluta en anläggning till sin ledning eller till sitt ledningsnät om det inte föreligger synnerliga skäl. Eftersom en elledning inte får byggas utan tillstånd, nätkoncession, omfattas i princip alla elnät av dessa bestämmelser. Vad avser leveransen av el finns ingen skyldighet för elleverantörerna att tillse att hushållskunder får ett skäligt pris sedan reglerna om leveranskoncession upphörde att gälla den 1 november 1999. I gengäld kan alla svenska hushållskunder nu i stället kostnadsfritt byta elleverantör. Möjligheten att byta elleverantör säkerställer att de svenska konsumenterna kan få elleveranser till rimliga priser.

Några åtgärder från svensk sida för att uppfylla direktivet i denna del behövs inte, förutom de ändringar som kommer att krävas med anledning av förfarandena i artikel 23.2 vilka behandlas under avsnitt 9.

Regler när en medlemsstat tillhandahåller ersättning eller exklusiva rättigheter

Artikel 3 *punkten fyra* innehåller regler som skall gälla när en medlemsstat tillhandahåller ekonomisk ersättning, annan form av ersättning och exklusiva rättigheter för att åliggandena i artikel 3.2 och 3.3 skall uppfyllas.

Någon sådan ersättning eller exklusiva rättigheter som avses förekommer inte i Sverige. Bestämmelsen saknar därför relevans för svenskt vidkommande.

Åtgärder för att skydda slutförbrukarna

Enligt artikel 3 *punkten fem* skall medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare, och särskilt se till att utsatta kunder skyddas, bl.a. genom åtgärder för att hjälpa dem undvika avstängning från leverans. Vidare anges att medlemsstaterna får vidta åtgärder för att

skydda slutförbrukare i avlägsna områden och att de skall garantera en hög konsumentskyddsnivå, särskilt i form av klara och begripliga avtalsvillkor, allmän information och mekanismer för tvistlösning. Vidare skall medlemsstaterna se till att berättigade kunder i praktiken kan byta till ny leverantör. Åtminstone när det gäller hushållskunder skall dessa åtgärder bland annat omfatta dem som anges i direktivets *bilaga A*. I denna bilaga anges bl.a. att det i konsumentens avtal med elleverantören skall anges leverantörens namn och adress, de tjänster som tillhandahålls, tjänstekvalitet och tidpunkt för den ursprungliga inkopplingen. Vidare skall avtalet innehålla uppgift om hur information om t.ex. aktuella tariffer kan erhållas. Slutligen skall bl.a. avtalets löptid anges.

I Sverige gäller att alla elanvändare kan fritt byta elleverantör. Enligt reglerna i 8 kap. 5 § ellagen är samtliga elleverantörer leveransskyldiga gentemot sina kunder. Leveransskyldigheten upphör om abonnemanget upphör, om en annan elleverantör tar över leveransen eller om överföringen av el får avbrytas på grund av att elanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot elleverantören. Särskilda bestämmelser om överföring och leverans till konsumenter finns vidare i ellagens 11 kap. om konsumentskydd. Här regleras bl.a. när överföringen av el får brytas.

Av 4 kap. 11 § ellagen framgår också att den som har nätkoncession på begäran och utan dröjsmål skall lämna skriftlig information om sin nättariff. Tariffen skall också offentliggöras i den del som avser avgifter och övriga villkor för överföring av el. Ytterligare regler om publicering finns i Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrifter (NUTFS 1999:1). Någon skyldighet för en elleverantör att publicera sina priser finns däremot inte.

När det gäller mekanismer för tvistlösning mellan innehavare av nätkoncession och nätkunderna finns särskilda regler i 3 kap. ellagen. I 3 kap. 6 och 7 §§ regleras tvister om nätkoncessionshavarens anslutningskyldighet och i 11 § finns regler för tvister när det gäller kostnaden för mätare och dess installation i uttagspunkten. Förutom ellagens bestämmelser om tvistlösning i det enskilda fallet utövar Energimyndigheten tillsyn över lagens bestämmelser enligt 12 kap. 1 § andra stycket. Tillsynen avser ellagens bestämmelser och föreskrifter och villkor som meddelats med stöd av lagen med undantag av frågor om el- och driftsäkerhet samt elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. och bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. samma lag.

Vidare kan Allmänna reklamationsnämnden pröva tvister mellan konsumenter och elleverantörer. Nämnden kan däremot inte pröva tvister som avser mängden av förbrukad el. Därtill måste värdet av det som yrkas överstiga 2 000 kronor. Med hänsyn till de mekanismer för tvistlösning som redan införts, både när det gäller nättjänster och leverans av el, behöver några särskilda åtgärder för att införa direktivet i svensk rätt inte vidtas i denna del.

Ellagstiftningen saknar dock bestämmelser om villkoren i elhandels- och nätföretagens avtal med konsumenter. Avtalens utformning regleras inte heller av annan konsumentlagstiftning. Konsumentköplagen (1990:932) är t.ex. inte tillämplig på köp av el eftersom el inte är en lös sak. Elbranschen tillämpar generellt standardavtal gentemot konsumenter. Detta gäller både avtalen mellan konsumenter och nätföretag och avtal mellan konsumenter och elleverantörer. Konsumentskydd i form av klara och

begripliga avtalsvillkor faller inom ramen för Konsumentverkets och Energimyndighetens verksamheter och de standardavtal som elbranschen tillämpar gentemot konsumenterna har utarbetats av elbranschen tillsammans med Konsumentverket. En sådan ordning bör därmed enligt regeringens bedömning tillförsäkra att avtalsvillkoren gentemot konsumenterna blir klara och begripliga.

De delar i bilaga A som avser information bör enligt regeringens bedömning kunna uppfyllas genom att nät- och elhandelsföretagen publicerar den avsedda informationen på t.ex. en webbsida eller liknande. Konsumentverket bör också, inom ramen för sitt arbete med elbranschens standardvillkor, övervaka att elbranschens aktörer uppfyller de krav som framgår av Bilaga A gentemot konsumenterna. Om detta inte kan säkerställas genom frivilliga överenskommelser har regeringen beredskap för att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Märkning av el

Artikel 3 *punkten sex* innehåller bestämmelser om märkning av el. Medlemsstaterna skall se till att elleverantörerna på eller i samband med fakturorna och i reklam som riktar sig till slutförbrukare anger varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga bränslesammansättningen som företaget använt under det gångna året. Detta skall göras med åtminstone en hänvisning till befintliga referenskällor (t.ex. webbsidor) där information finns tillgänglig för allmänheten om den inverkan på miljön som elframställningen från den sammanlagda bränslesammansättning som elleverantören använt under det föregående året har, åtminstone i form av utsläpp av koldioxid och radioaktivt avfall. För den el som anskaffats på en elbörs eller importerats från ett företag som är beläget utanför gemenskapen kan aggregerade uppgifter som börsen eller företaget tillhandahåller under föregående år användas. Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den information som leverantörer tillhandahåller sina kunder är tillförlitlig.

När det gäller angivande av elens ursprung finns i svensk lagstiftning vissa bestämmelser om el från förnybara energikällor. Enligt lagen (2003:437) om ursprungsgarantier avseende förnybar el, som trädde i kraft den 1 oktober 2003, har de producenter som producerar el från förnybara energikällor rätt att få sin el certifierad. Lagen är baserad på EG:s direktiv 2001/77/EG av den 27 oktober 2001 om främjande av el producerad från förnybara energikällor. Genom lagen (2003:113) om elcertifikat har också ett system att främja el som producerats från förnybara energikällor introducerats i Sverige.

Något system som innebär en skyldighet för en elleverantör att ange elens ursprung finns dock inte i svensk lagstiftning. Elleverantörerna kan visserligen självmant certifiera ursprunget av den el som säljs genom t.ex. Naturskyddsföreningens märkning Bra miljöval och genom systemet för certifierade miljövarudeklarationer, EPD (Environmental Product Declaration). De frivilliga systemen är emellertid endast avsedda för el som producerats ur s.k. förnybara energikällor. För att uppfylla direktivet bedömer regeringen att ellagstiftningen bör kompletteras med regler som innebär en skyldighet att ange ursprunget av den el som säljs. Frågan behandlas vidare i avsnitt 5.

Möjlighet att inte tillämpa vissa bestämmelser i direktivet

Enligt artikel 3 *åttonde punkten* får en medlemsstat besluta att inte tillämpa bestämmelserna i artikel 6, 7, 20 och 22 i direktivet i den utsträckning som tillämpningen av dessa bestämmelser rättsligt eller i praktiken skulle hindra elföretagen från att fullgöra de allmännyttiga tjänster som de har blivit ålagda. En förutsättning för att en medlemsstat skall få använda möjligheten att inte tillämpa de ovan angivna artiklarna är att handelns utveckling inte påverkas i en sådan utsträckning att det strider mot gemenskapens intressen, vartill räknas bl.a. konkurrens när det gäller berättigade kunder samt artikel 86 i fördraget.

Artiklarna 6, 7, 20 och 22 reglerar möjligheterna att anlägga ny produktionskapacitet, skyldigheten att lämna tillträde till elsystemet och slutligen rätten att bygga direktledningar, dvs. en ledning som förbinder två kunder vid sidan av det gemensamma elsystemet. Regeringen anser inte att det för svenskt vidkommande är aktuellt att underlåta att tillämpa dessa artiklar i direktivet.

Medlemsstaternas skyldighet att informera kommissionen

I artikel 3 *nionde punkten* regleras medlemsstaternas skyldighet att informera kommissionen om de åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelseerna om samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder. Medlemsstaterna skall vidare ange åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om dessa kräver undantag från direktiv eller inte. Enligt samma punkt skall medlemsstaterna vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av ovanstående åtgärder, oavsett om de kräver undantag från detta direktiv eller inte.

I avsnitt 32 redovisar regeringen hur de rapporteringar som krävs enligt direktivet avses att ske.

Övervakning av försörjningstryggheten

Artikel 4 innehåller bestämmelser om övervakning av försörjningstryggheten. Övervakningen skall i synnerhet omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan av el på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, samt nätens kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera leverantörers sida. Övervakningen får överlåtas på de tillsynsmyndigheter som avses i artikel 23.1. De behöriga myndigheterna skall vidare senast den 31 juli vartannat år offentliggöra en rapport i vilken resultaten av övervakningen av dessa frågor och de åtgärder som vidtagits eller planerats skall anges. Rapporten skall överlämnas till kommissionen.

När det gäller frågor som rör den försörjningstrygghet som avses i direktivets artikel 4 har Svenska kraftnät i uppdrag att redovisa hur effektbalansen har upprätthållits under den senaste vintern samt att lämna en prognos för effektbalansen den kommande vintern. Fram till den 1 mars 2008 skall Svenska kraftnät också ansvara för att en effektreserv om högst 2000 megawatt finns tillgänglig enligt lagen (2003:436) om effektreserv.

Tillsynsansvaret över nätens underhållsnivå och leveransens kvalitet ligger enligt ellagen på Energimyndigheten. Enligt förordningen (2004:1200) med instruktion för Statens energimyndighet skall myndigheten verka för att elmarknadens funktion och effektivitet förbättras, följa och analysera utvecklingen på elmarknaden samt vara expertmyndighet för elhandelsfrågor vad avser t.ex. kapacitetsutveckling, strukturomvandlingar inom elhandels- och nätverksamhet samt prisutvecklingen på el och nättjänster. I detta ingår att bevaka frågor om försörjningstrygghet. Med hänsyn till att bevakningen av den svenska försörjningstryggheten i dag är säkerställd bedömer regeringen att en ytterligare reglering av detta inte behövs. När det sedan gäller de rapporteringar som krävs enligt denna artikel redovisar regeringen i avsnitt 32 hur de avses att ske.

Tekniska säkerhetskriterier och tekniska konstruktions- och driftkrav

I *artikel 5* föreskrivs att medlemsstaterna skall se till att tekniska säkerhetskriterier definieras och att det utarbetas och offentliggörs tekniska regler, som anger lägsta tekniska konstruktions- och driftkrav för anslutning till systemet av produktionsanläggningar, distributionssystem, direktanslutna konsumenters utrustning, länkutrustning och direktledningar. Kraven skall anmälas till kommissionen.

Enligt 9 kap. 1 § ellagen skall elektriska anläggningar, elektriska anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel och elektriska installationer vara så beskaffade och placerade samt brukas på sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot person- eller sakskada eller störning i driften vid den egna anläggningen eller vid andra elektriska anläggningar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det behövs från elsäkerhetssynpunkt, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som rör elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer. Av 1 § förordningen (1992:1139) med instruktion för Elsäkerhetsverket framgår att Elsäkerhetsverket är förvaltningsmyndighet för tekniska säkerhetsfrågor. Enligt instruktionen är de övergripande målen för verksamheten att förebygga skada orsakad av el på person och egendom samt störningar på radiokommunikation och näringsverksamhet inom området elektromagnetisk kompatibilitet. Elsäkerhetsverket har utfärdat föreskrifter om tekniska säkerhetsfrågor som publicerats i Elsäkerhetsverkets författningssamling (ElsäkFS).

Svenska kraftnät har i sin verksamhet ingått standardiserade avtal om anläggningar, utnyttjande av stamnät, utlandsförbindelser och systemtjänster samt balanstjänst. Anläggningsavtal tecknas för individuella anläggningar när anslutning skall ske till stamnätet. Avtalet, som bl.a. innehåller en rad standardiserade tekniska villkor, tecknas normalt för en tid som motsvarar anläggningens livslängd. Nyttjandeavtal reglerar sedan villkoren för att nyttja stamnätet och systemtjänst avtal reglerar villkoren för att särskilda systemtjänster ställs till Svenska kraftnäts förfogande.

I 8 kap. 1 § tredje stycket ellagen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen utser att meddela föreskrifter i de områden som behandlas i artikel 5. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen bemyndigat Svenska kraftnät att meddela sådana före-

skrifter. Med stöd av bemyndigandet har Svenska kraftnät i sin tur utfärdat ”föreskrifter och allmänna råd om utrustning för förbrukningsfrånkoppling”, vilka publicerats i Svenska kraftnäts författningssamling (SvKFS). Sedan en tid tillbaka pågår också ett arbete med att ta fram föreskrifter om ”driftsäkerhetsteknisk utformning av produktionsanläggningar”, vilka också grundar sig på nämnda bemyndigande i förordningen om systemansvar för el. Dessa frågor har hittills delvis reglerats i civilrättsliga avtal vars standardiserade innehåll bl.a. publiceras på Svenska kraftnäts hemsida. Med hänsyn till vad som redovisats ovan bedömer regeringen att artikel 5 inte leder till att Sverige behöver vidta ytterligare åtgärder.

4.3 Kapitel III – Produktion

Regeringens bedömning: Den svenska lagstiftningen uppfyller direktivets krav i artiklarna 6 och 7 om tillstånds- och anbudsförfaranden för ny produktionskapacitet.

Kapitel III, Produktion, innehåller artiklarna 6 och 7.

Tillståndsförfarande för ny produktionskapacitet

Artikel 6 består av sex punkter och innehåller föreskrifter om tillståndsförfarande för ny kapacitet. Medlemsstaterna skall bl.a. använda ett tillståndsförfarande som skall genomföras enligt objektiva, klara, begripliga och icke-diskriminerande kriterier vid anläggning av ny produktionskapacitet. Förfarandena och kriterierna för beviljande av tillstånd skall offentliggöras, och den sökande skall ha möjlighet att överklaga ett beslut.

Den svenska lagstiftningen innehåller inget krav på ett specifikt tillstånd för att uppföra en produktionsanläggning med undantag för kärnkraftsreaktorer. För att uppföra en sådan anläggning krävs det tillstånd av regeringen enligt 5 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Enligt 5 a § nämnda lag får dock numera sådant tillstånd inte meddelas. Det kan emellertid krävas tillstånd enligt ett antal andra lagar om man vill uppföra en produktionsanläggning, nämligen miljöbalken och plan- och bygglagen (1987:10). De kriterier som ligger till grund för tillståndsprövningen och de förfaranden som tillämpas enligt lagarna framgår av respektive lagtexter. Samtliga dessa texter har publicerats i Svensk författningssamling. Alla beslut som innebär avslag på ansökan om tillstånd kan överklagas enligt närmare föreskrifter i dessa lagar. I de tillståndsärenden som prövas av regeringen som första instans, föreligger möjlighet att begära rättsprövning hos Regeringsrätten enligt lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut.

En myndighet eller kommun som i ett ansökningsärende meddelar ett beslut, som medför att en sökande inte får möjlighet att anlägga en elproduktionsanläggning, skall enligt förordningen (1999:9) om underrättelse-skyldighet beträffande vissa avslagsbeslut sända en kopia av beslutet till Näringsdepartementet.

Den svenska lagstiftningen uppfyller således redan kraven i artikel 6.

Anbudsförfarande för ny kapacitet

Artikel 7 innehåller fem punkter med regler för anbudsförfarande för ny kapacitet för att trygga försörjningen. I *första punkten* anges att medlemsstaterna, genom anbudsförfarande eller ett likvärdigt förfarande i fråga om öppenhet och icke-diskriminering, skall se till att det finns möjlighet att erbjuda ny kapacitet eller styrning av energieffektiviteten eller energiefterfrågan. Förfarandet skall vara grundat på offentliga kriterier. Enligt *andra punkten* kan medlemsstaterna se till att det finns möjlighet att upphandla ny kapacitet genom ett anbudsförfarande grundat på offentliga kriterier för att skydda miljön och gynna nya tekniska lösningar. I de *tredje och fjärde punkterna* finns regler för förfarandet. Närmare uppgifter om anbudsförfarandet skall bl.a. offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning. Enligt *femte punkten* skall medlemsstaterna utse en särskild myndighet eller ett offentligt eller enskilt organ för att ansvara för tillsynen av förfarandet. Den tillsynsansvarige måste även uppfylla kriterierna för tillsynsmyndighet enligt artikel 23.1. Om den systemansvarige för överföringssystemet inte har ägarsamband med andra verksamheter utanför överföringssystemet får den systemansvarige utses att vara det organ som ansvarar för organisation, övervakning och kontroll av anbudsförfarandet.

På en konkurrensutsatt marknad finns det en risk för att det uppstår s.k. effektknapphet, eftersom en del av de produktionsresurser som existerade innan konkurrensutsättningen kan komma att läggas ner på grund av att de inte längre blir lönsamma. Enligt regeringen skall frågan om att upprätthålla effektbalansen på sikt lösas av marknadens aktörer. Under en övergångstid har regeringen dock bedömt att det är nödvändigt att Svenska kraftnät skall ansvara för att en effektreserv om högst 2 000 megawatt finns tillgänglig i enlighet med bestämmelserna i lagen (2003:436) om effektreserv. Effektreserven upprätthålls genom att Svenska kraftnät ingår avtal, dels med elproducenter för att ställa produktionskapacitet till förfogande, dels med elanvändare som begränsar sin elförbrukning. Närmare föreskrifter om insamlingen av de uppgifter som behövs för att fullgöra uppgifterna enligt lagen får föreskrivas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. De avtal som Svenska kraftnät sluter med producenterna föregås av ett upphandlingsförfarande enligt lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) vilket innebär att såväl objektivitet som icke-diskriminering och sekretess under anbudstiden garanteras.

Den totala kostnaden för effektreserven året 2003/2004 beräknas bli ca 200 Mkr. Detta innebär att Svenska kraftnäts upphandling av effektreserv enligt effektreservlagen alltid torde överstiga de tröskelvärden som enligt LOU innebär att upphandlingen måste annonseras i Europeiska unionens officiella tidning.

Den svenska lagstiftningen uppfyller därmed redan kraven artikel 7.

4.4 Kapitel IV – Drift av överföringssystem

Regeringens bedömning: När det gäller utseendet av systemansvarig och dennes uppgifter krävs för svenskt vidkommande inte några lagstiftningsåtgärder för att uppfylla direktivets krav.

I den svenska lagstiftningen finns inga särskilda regler om åtskillnad mellan elnätsverksamhet och annan verksamhet förutom bestämmelserna om juridisk åtskillnad och särredovisning för nätverksamheten. I fråga om organisation och beslutsfattande måste därför bestämmelser om oberoende införas.

I fråga om produktionsanläggningarnas inmatningsordning och balansering behöver det för alla nätföretag införas en skyldighet om att anskaffande av energi för att täcka nätförluster skall göras i enlighet med öppna, icke-diskriminerande och marknadsmässiga villkor. Vidare behöver särskilda bestämmelser införas om utformande och offentliggörande av villkoren för balansering.

Ingen lagstiftningsåtgärd behövs för att genomföra direktivets bestämmelser om sekretess.

Kapitel IV, Drift av överföringssystem, omfattar artiklarna 8, 9, 10, 11 och 12.

Systemansvariga för överföringssystem

Artiklarna 8 och 9 innehåller regler om utseende av systemansvariga för överföringssystemet och de uppgifter som åligger dessa. En systemansvarig skall enligt artikel 9 säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på överföring av elenergi och bidra till försörjningstryggheten genom lämplig överföringskapacitet och systemtillförlitlighet. Den systemansvarige skall vidare styra energiflödena i systemet och förse systemansvariga för andra system, med vilka överföringssystemet är sammanlänkat, med tillräcklig information för säker och effektiv drift m.m. Vidare skall den systemansvarige se till att ingen diskriminerande åtskillnad görs mellan olika systemanvändare och förse dem med den information som behövs för ett effektivt tillträde till systemet.

Med överföringssystem avses för svenskt vidkommande stamnätet som ägs av staten och förvaltas av Affärsverket svenska kraftnät. Direktivets begrepp systemansvarig har delvis en annan innebörd än i 8 kap. 1 § andra stycket ellagen. Med systemansvar avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Uppgiften som systemansvarig för det svenska överföringssystemet fullgörs av Svenska kraftnät. Enligt direktivet skall den systemansvarige bl.a. ansvara för drift och underhåll och, om nödvändigt, utveckling av överföringssystemet och dess länkar till andra system för att garantera försörjningstrygghet. När det gäller utseendet av systemansvarig och de uppgifter som åligger en sådan krävs för svenskt vidkommande inte några ytterligare lagstiftningsåtgärder för att uppfylla direktivets krav.

Åtskillnad av systemansvariga

Artikel 10 innehåller i två punkter regler om åtskillnad av systemansvariga för överföringssystemet.

Punkten ett anger att om den systemansvarige för överföringssystemet utgör en del av ett vertikalt integrerat företag skall denna åtminstone avseende juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med överföring. Detta skall inte innebära eller leda till ett krav på att ägandet av tillgångar i överföringssystemet skiljs från det vertikalt integrerade företaget. I *punkten två* anges vissa minimikriterier för sådant oberoende som avses i *punkten ett*.

Av 3 kap. 1 § ellagen följer att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion av eller handel med el annat än för att täcka nätförluster eller för att täcka tillfälliga behov genom mobila reservkraftaggregat. Svenska kraftnät bedriver inte självt elhandel eller elproduktion. Svenska kraftnät förvaltar däremot aktierna i ett av staten helägt bolag Svenska kraftnät Gasturbiner AB. Företaget äger tio gasturbiner med en total effekt om 640 MW. Bolaget bildades 1999 för att Svenska kraftnät långsiktigt skall kunna säkra resurser för att hantera störningar i kraftsystemet. Med hänsyn till att Svenska kraftnät bl.a. utser styrelsen i Svenska kraftnät Gasturbiner AB får Svenska kraftnät anses ha en sådan kontroll över företaget, enligt definitionen i artikel 3.3 i rådets förordning (EEG) nr 4064/98 om kontroll av företagskoncentrationer, som innebär att Svenska kraftnät är ett sådant vertikalt integrerat företag som bedriver annan verksamhet än överföring av el. Några särskilda regler om åtskillnad mellan elnätverksamhet och annan verksamhet förutom bestämmelserna om juridisk åtskillnad och särredovisning för nätverksamheten finns inte i den svenska lagstiftningen. I fråga om organisation och beslutsfattande måste därför bestämmelser om oberoende införas. Den närmare regleringen av frågor om åtskillnad för systemansvariga för överföringssystemet redovisas tillsammans med frågor om åtskillnad för systemansvariga för distributionssystem, som följer av direktivets artikel 15, i avsnitt 7.

Produktionsanläggningarnas inmatningsordning och balansering

Artikel 11 innehåller regler för produktionsanläggningarnas inmatningsordning och balansering och består av sju punkter.

Punkterna ett och två fastställer att det är den systemansvarige för överföringssystemet som skall ansvara för inmatningsordningen mellan produktionsanläggningar och utnyttjandet av sammanlänkningskapacitet. Inmatningsordningen skall fastställas på grundval av objektiva och offentliggjorda kriterier som tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. *Punkterna tre och fyra* innehåller bestämmelser om möjlighet till prioritering av vissa energikällor vid inmatning i överföringssystemet. *Punkten fem* anger att medlemsstaterna får kräva att de systemansvariga för överföringssystem uppfyller vissa minimikriterier i fråga om underhåll och utveckling av överföringssystemet, inklusive sammanlänkningskapacitet.

Den svenska lagstiftningen innehåller inga uttryckliga regler om inmatningsordning på stamnätet. En produktionsanläggning är dock ansluten på en viss effektnivå och inom den effektgränsen finns en rätt att mata in all el som det finns avsättning för. Om det inte finns några

tekniska begränsningar kan en producent alltså fullgöra de elleveranser som grundas på kontraktsskyldigheter. Den inmatning som sker på det svenska stamnätet utöver kontrakterad el är den inmatning som sker inom ramen för den s.k. balanstjänsten. Den inmatningen sker på grundval av ”det ekonomiska företrädet hos el från tillgängliga installationer för elproduktion”. I den mån produktionsanläggningar vägras inmatning på stamnätet sker det på grund av tekniska begränsningar i systemet.

Även utlandsförbindelserna är, liksom produktionsanläggningar, anslutna till stamnätet på en viss effektnivå. Inmatning på stamnätet kan därför ske utan föregående kapacitetsprovning. När obalans uppstår i elsystemet regleras det, vid brist på produktion, via inmatningen från produktionsanläggningarna medan inmatningen från utlandsförbindelserna inte berörs. När det gäller rätten till uttag från stamnätet via utlandsförbindelserna finns däremot en mindre inskränkning. Om det totala uttaget på stamnätet är för stort minskas först uttaget via utlandsförbindelserna innan annat uttag minskas eller produktionsanläggningarnas inmatning ökas.

Då kapaciteten på utlandsförbindelsen är nedsatt, vare sig det är planerat eller oplanerat, har Svenska kraftnät rätt att begränsa överföringen på förbindelsen. Det sker enligt följande principer. Omedelbart efter en nedläggning av kapaciteten och de följande en till fem timmarna garanterar Svenska kraftnät kundernas överföring som alltså inte påverkas. Därefter reduceras överföringen i proportion till kundernas handel. Alla kunder behandlas alltså lika.

Villkoren för inmatningsordning och utnyttjandet av länkarna måste vara offentliggjorda vilket innebär att Svenska kraftnät måste offentliggöra dessa kriterier. Dessa finns i dag publicerade på bl.a. Svenska kraftnäts webbplats.

Närmare om att anskaffa energi för att täcka nätförluster

Enligt artikel 11 *punkten sex* skall den systemansvarige anskaffa den energi som behövs för att täcka nätförluster och reservkapacitet i enlighet med öppna, icke-diskriminerade och marknadsorienterade förfaranden.

I den svenska ellagen är huvudregeln att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion eller handel med el med två undantag. Det är tillåtet att producera el som uteslutande är avsedd för att täcka nätförluster eller producera el i mobila reservaggregat i samma juridiska person som bedriver nätverksamhet. Den svenska ellagen innehåller inga särskilda regler för hur Svenska kraftnät eller något annat nätföretag skall anskaffa den el som behövs för att täcka nätförlusterna i stamnätet. Av 1 § förordningen (1991:2013) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät framgår visserligen att Svenska kraftnät på ett affärsmässigt sätt skall förvalta, driva och utveckla ett kostnads-effektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem och rent faktiskt sker införskaftet av förlustdelen i de flesta fall genom ett upphandlingsförfarande. Kostnaden för nätförluster utgör vidare en del av stamnätstariffen som kan bli föremål för tillsyn enligt bestämmelserna i 4 kap. 1 och 9 §§ ellagen. Då direktivet anger att motsvarande skyldighet att anskaffa el för att täcka nätförluster i enlighet med öppna, icke-diskriminerande och marknadsmässiga villkor också skall gälla för

systemansvariga för distributionssystem, se avsnittet om artikel 14.5, bedömer regeringen att en sådan skyldighet bör införas för samtliga nät-företag inklusive Svenska kraftnät. Frågan behandlas närmare i avsnitt 6.

Närmare om att fastställa villkoren för balansering

I artikel 11 *punkten sju* föreskrivs att villkoren för balansering, vilket också gäller de regler som den systemansvarige fastställer, skall fastställas på grundval av objektiva och offentligtgjorda kriterier som tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. Enligt artikel 23.2 skall tillsynsmyndigheterna ansvara för att, innan dessa träder i kraft, fastställa eller åtminstone godkänna de metoder som har använts för att beräkna eller fastställa villkoren för tillhandahållande av balanstjänster.

Särskilda bestämmelser om utformandet av villkoren för balansering eller offentliggörande av sådana villkor finns inte i ellagen. Sådana behövs införas. Mer om detta i avsnitten 9.3 och 10.

Sekretess för kommersiellt känsliga uppgifter

Enligt *artikel 12* skall den systemansvarige bevara sekretessen för kommersiellt känsliga uppgifter som denne fått i verksamheten.

Artikeln motsvaras av den tidigare artikel 9 i det gamla elmarknadsdirektivet, 96/92/EG. Svenska kraftnät är en statlig myndighet och omfattas därför av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen (1980:100). När det gamla elmarknadsdirektivet genomfördes i svensk rätt ansåg regeringen och riksdagen att kraven på att den systemansvarige skall bevara sekretessen för kommersiellt känsliga uppgifter är uppfyllda genom regleringen i sekretesslagen (prop. 1997/98:159 s. 24 f). Regeringen gör samma bedömning i dag när det nya elmarknadsdirektivet skall genomföras. Det behövs alltså ingen lagstiftningsåtgärd för att genomföra direktivets artikel 12.

4.5 Kapitel V – Drift av distributionssystem

Regeringens bedömning: För att uppfylla direktivet behöver det införas bestämmelser om att anskaffning för att täcka nätförluster och reservkapacitet skall ske på ett öppet, marknadsorienterat och icke-diskriminerande sätt.

Svensk rätt uppfyller direktivets krav i fråga om att skilja nätverksamhet från elproduktion och elhandel. I fråga om vertikalt integrerade företag behövs det inte heller några lagstiftningsåtgärder för förbud mot användandet av vissa gemensamma organisatoriska funktioner m.m. Direktivets krav om åtskillnad i beslutsfattande gör det dock nödvändigt att införa svenska bestämmelser för koncerner som bedriver både nätverksamhet och elhandel eller elproduktion.

Inga regeländringar bör göras i fråga om sekretess för kommersiellt känsliga uppgifter.

Direktivets bestämmelser om kombinerat systemansvar saknar relevans för de svenska förhållandena.

Kapitel V, Drift av distributionssystem, omfattar artiklarna 13–17 och reglerar hur distributionssystem skall drivas. Artiklarna innehåller i huvudsak det samma som artiklarna om driften av distributionssystem.

Utseende av systemansvariga för distributionssystem och uppgifter som åligger systemansvariga

Artikel 13 innehåller bestämmelser om utseende av systemansvariga för distributionssystem och *artikel 14* de uppgifter som åligger de systemansvariga. Av *punkten fem* i artikel 14 framgår att de systemansvariga för distributionssystem i likhet med de systemansvariga för överföringssystem skall anskaffa den energi som behövs för att täcka nätförluster och reservkapacitet i enlighet med öppna, icke-diskriminerade och marknadsorienterade förfaranden.

Med systemansvarig för distributionssystemet torde för svenskt vidkommande avses alla nätkoncessionsinnehavare på region- och lokalnäten dvs. samtliga innehavare av nätkoncession förutom Svenska kraftnät. Direktivets definition av systemansvariga för distributionssystemet innebär dock, i likhet med definitionen för systemansvariga för överföringssystemet, ett driftsansvar för de aktuella näten.

Enligt 2 kap. 1 § ellagen får en elektrisk starströmsledning inte byggas eller användas utan tillstånd, s.k. nätkoncession. En nätkoncession kan antingen ges för en bestämd sträckning (nätkoncession för linje) eller för ett visst område (nätkoncession för område). Av 2 kap. 6–10 §§ ellagen framgår vidare att en nätkoncession endast kan meddelas om både nätinnehavaren och anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Någon ovisshet om vem som har driftsansvar för de svenska distributionssystemen föreligger inte, eftersom näten inte får användas utan särskilt tillstånd. De skyldigheter som enligt artikel 14.1–3 skall gälla de systemansvariga för distributionssystemet gäller också enligt den svenska lagstiftningen.

Lokal- och regionnätinnehavarna är däremot inte ytterst ansvariga för balanseringen av sina system. Detta ansvar ligger som ovan anförts ytterst på Svenska kraftnät som systemansvarig myndighet och de särskilt balansansvariga enligt reglerna i 8 kap. 4 och 4 a §§ ellagen. Direktivet ställer inte heller något krav på att de systemansvariga för distributionssystemen skall handha sådan balansering, utan föreskriver endast bestämmelser som gäller om distributörerna har sådant ansvar.

Direktivets artikel 14 punkten fem anger, i likhet med vad som gäller för systemansvariga för överföringssystem i artikel 11 punkten sex, att anskaffandet av förlustel, dvs. el för att täcka de energiförluster som uppstår vid transporten, skall ske i enlighet med öppna, icke-diskriminerande och marknadsorienterade förfaranden. I den svenska ellagen är huvudregeln att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion eller handel med el med två undantag. Det är tillåtet att producera el som uteslutande är avsedd för att täcka nätförluster eller producera el i mobila reservaggregat i samma juridiska person som bedriver nätverksamhet. I den svenska ellagstiftningen finns däremot inte några regler för på vilket sätt de företag som bedriver nätverksamhet skall införskaffa el för att täcka nätförluster om egen produktion saknas. För att uppfylla direktivet i denna del bör därför införas en skyldighet att anskaffa el för att täcka nätförluster och reservkapacitet i enlighet med

öppna, marknadsorienterade och icke-diskriminerande regler. Denna fråga behandlas vidare i avsnitt 6.

Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem

Artikel 15 innehåller föreskrifter om åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem och består av två punkter.

Nätverksamhet skall vara skild från elproduktion och elhandel

I artikel 15 *punkten ett* anges att om den systemansvarige för distributionssystemet utgör en del av ett vertikalt integrerat företag skall denna åtminstone när det gäller juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med överföring. Detta krav skall varken innebära eller leda till ett krav på att ägandet av tillgångar i överföringssystemet skiljs från det vertikalt integrerade företaget. Enligt *punkten två andra stycket* får medlemsstaterna besluta att inte tillämpa punkten ett på företag som har mindre än 100 000 anslutna kunder eller levererar till små enskilda system.

Den svenska ellagen ställer i 3 kap. 1 § krav på att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion och handel med el. Några åtgärder för att genomföra direktivet i frågan om juridisk åtskillnad mellan nätverksamhet å ena sidan och elproduktion och handel med el å andra sidan behöver därför inte göras.

Ett vertikalt integrerat företag skall vara oberoende

I artikel 15 *punkten två* anges att ett vertikalt integrerat företag, utöver de krav som fastställs i *punkten ett*, skall vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution med avseende på organisation och beslutsfattande. För att uppnå detta skall vissa minimikriterier vara uppfyllda. De personer som ansvarar för ledningen hos en systemansvarig för distributionssystem får inte ingå i företagsstrukturer som direkt eller indirekt ansvarar för den dagliga driften avseende produktion, överföring och leverans av el. Det skall vidare vidtas lämpliga åtgärder för att personer inom distributionsföretagens ledning kan agera självständigt. Den systemansvarige för distributionssystemet måste också ha faktisk beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll eller utbyggnad av nätet. Detta skall däremot inte hindra lämpliga samordningsmekanismer för att garantera moderbolagets ekonomiska och förvaltningsmässiga övervakningsrättigheter när det gäller avkastningen. Detta skall särskilt göra det möjligt för moderbolaget att godkänna den årliga finansieringsplan eller motsvarande instrument som upprättas av den systemansvarige för distributionssystem och att fastställa övergripande gränser för dess dotterbolags skuldsättningsnivåer. Det skall däremot inte vara tillåtet för ett moderbolag att ge instruktioner för den löpande verksamheten. Den systemansvarige skall vidare upprätta en övervakningsplan, där det anges vilka åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminerande beteende och se till att planen följs. De åtgärder som vidtagits skall vidare rapporteras i en årlig rapport till den tillsynsmyndighet som anges i artikel 23.1. Rapporten skall offentliggöras. Enligt *punkten två andra stycket* får medlemsstaterna besluta att

inte tillämpa punkten två på integrerade företag som har mindre än 100 000 anslutna kunder eller levererar till små enskilda system.

Artikel 15 i direktivet riktar sig till systemansvariga för distributionsystem som är vertikalt integrerade. Liknande regler finns för systemansvariga för överföringssystem, se artikel 10.2. Med vertikalt integrerade företag menas i detta avseende företag eller en grupp av företag vars inbördes relationer definieras i artikel 3.3 i rådets förordning (EEG) nr 4064/89 av den 21 december 1989 om kontroll av företagskoncentrationer (koncentrationsförordningen) och där de berörda företagen eller den berörda gruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring eller distribution och minst ett av områdena produktion eller leverans av el. Definitionen i koncentrationsförordningen tar sikte på möjligheten för ett företag att utöva ett avgörande inflytande på ett annat företag genom kontroll som uppnås genom rättigheter, avtal eller andra medel. Detta innebär bl.a. att de koncerner som bedriver både nätverksamhet och produktion eller handel med el omfattas av definitionen vertikalt integrerat företag.

Elnätsutredningen har i sitt delbetänkande *Elnätsföretag – regler och tillsyn* (SOU 2000:90) berört frågor om både organisatorisk och personell separation i företagskoncerner som bedriver både nätverksamhet och produktion eller handel med el. Utredningen konstaterade att samarbete mellan företag och verksamheter inom företag ofta är rationellt eftersom stordriftsfördelar kan utnyttjas men att det finns en risk för subventionering om kostnader för t.ex. för gemensamma lokaler, endast eller i för stor utsträckning belastar nätföretaget. Utredningen drog dock slutsatsen att en sådan övervältring av kostnader från den konkurrensutsatta delen av marknaden ryms inom ramen för tariffkontrollen och att ett förbud mot vissa gemensamma funktioner skulle leda till komplicerade gränsdragningsproblem och vara kostnadshöjande. Direktivets minimiregler tycks inte heller motsäga ett sådant synsätt. Regeringen bedömer därför att några svenska lagstiftningsåtgärder för förbud mot användandet av vissa gemensamma organisatoriska funktioner m.m. inte behöver vidtas.

När det gäller frågan om åtskillnad i beslutsfattande föreskriver direktivets minimiregler först att de personer som ansvarar för lokal- och regionnätetsföretagens ledning inte får vara involverade i den dagliga driften i elhandels- eller elproduktionsföretag. Direktivet föreskriver särskilt att dessa personer skall kunna agera självständigt och att det skall finnas faktisk beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll samt utbyggnad av näten. I direktivet ges en möjlighet att begära undantag från kraven på åtskillnad för sådana distributionsföretag som har mindre än 100 000 anslutna kunder. För systemansvariga för överföringssystem finns däremot inget undantag från reglerna i direktivets artikel 10.2.

För de vertikalt integrerade företagen på elmarknaden, dvs. koncerner som bedriver både nätverksamhet och elhandel eller produktion av el, måste en ny reglering införas i ellagen. Frågan behandlas närmare i avsnitt 7.

Sekretess för kommersiellt känsliga uppgifter

Artikel 16 reglerar frågor om sekretess för den systemansvarige för distributionssystem och föreskriver att denne skall behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Artikeln motsvaras av den tidigare artikel 9 i det gamla elmarknadsdirektivet, 96/92/EG.

Systemansvariga för distributionssystemen är som ovan nämnts innehavarna av region- och lokalnäten. Dessa företag drivs i olika utsträckning av stat, kommun och enskilda. I den mån distributionssystemen drivs i kommunal regi är tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen tillämpliga, varvid samma överväganden som under avsnittet om artikel 12 gör sig gällande. Om distributionssystemen däremot drivs av privata eller statliga nätföretag är tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen inte tillämpliga i företagets verksamhet, varför andra överväganden måste göras. Den mest ingripande åtgärden vore att föreskriva om tystnadsplikt för anställda inom de företag som inte omfattas av sekretesslagstiftningen. Regeringen och riksdagen har bl.a. vid genomförandet av det tidigare elmarknadsdirektivet (direktiv 96/92/EG) ansett att starka skäl talar mot att införa tystnadsplikt för de lokal- och regionnätsföretag som inte drivs i kommunal regi (prop. 1997/98:159, s. 26 f, bet. 1998/99:NU4, rskr. 1998/99:53). Regeringen bedömer att det inte heller nu finns något som talar för andra slutsatser.

Kombinerat systemansvar

Artikel 17 innehåller regler om kombinerat systemansvar.

Kombinerat systemansvar förekommer inte i Sverige. Bestämmelserna saknar därför relevans för svenskt vidkommande.

4.6 Kapitel VI – Särredovisning av olika verksamheter samt insyn och öppenhet i bokföringen

<p>Regeringens bedömning: Ingen lagstiftningsåtgärd behövs för att genomföra direktivets bestämmelser om bokföringen hos elföretag och om myndigheters tillgång till elföretagens räkenskaper.</p>

Kapitel VI, Särredovisning av olika verksamheter samt insyn och öppenhet i bokföringen, innehåller artiklarna 18 och 19.

Myndigheters tillgång till elföretagens räkenskaper

Artikel 18 innehåller två punkter och reglerar de behöriga myndigheternas rätt till tillgång till elföretagens räkenskaper och en skyldighet för tillsynsmyndigheterna att behandla sådana uppgifter konfidentiellt.

Med elföretag avses enligt direktivet företag som är verksamma inom områdena produktion och leverans av el samt företag verksamma med överföring och distribution av el. I Sverige har man inte ansett att det behövs några särskilda bokföringsregler för de företag som är verksamma inom produktion och handel med el, mot bakgrund av den klara boskillnaden gentemot de företag som sysslar med nätverksamhet. Företag för överföring och distribution motsvarar de företag som har nätkoncession enligt ellagen. Enligt bestämmelserna i 12 kap. 1 § ellagen står

koncessionshavarna under tillsyn av nätmyndigheten, dvs. Energimyndigheten. Energimyndigheten har enligt 12 kap. 2 § samma lag rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Detta innebär t.ex. att myndigheten har tillgång till företagens bokföring inom ramen för sin tillsyn. Någon åtgärd för att genomföra direktivet i denna del krävs därför inte.

Bokföringen hos elföretag

Artikel 19 ger i fyra punkter närmare regler för bokföringen hos elföretag. Reglerna syftar till att undvika diskriminering och korssubventionering mellan konkurrensutsatt verksamhet och monopolverksamhet.

Enligt *första punkten* skall medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att bokföringen hos elföretag sker i enlighet med punkterna två och tre. Enligt *andra punkten* skall elföretag, oberoende av ägartyp eller juridisk form, upprätta, låta revidera och offentliggöra sina årsredovisningar enligt bestämmelserna i nationella författningar som avser årsredovisning för aktiebolag och som har fastställts till följd av rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 44.2 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag.

I årsredovisningslagen (1995:1554) finns sådana krav om upprättande, revision och offentliggörande av årsredovisningar. Lagen gäller för alla elföretag utom de som bedrivs som kommunala eller statliga verk. För de elföretag som bedriver nätverksamhet har regeringen, med stöd av ett bemyndigande i ellagen, meddelat föreskrifter om redovisning av nätverksamhet i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet. Denna förordning gäller alla företag, som bedriver nätverksamhet oavsett associationsform. Förordningen bygger på samma principer som årsredovisningslagen. De elproducenter och elhandelsföretag som bedrivs i verksform måste enligt direktivet hålla en kopia av årsredovisningen tillgänglig för allmänheten. Enligt tryckfrihetsförordningens bestämmelser torde en sådan årsredovisning utgöra en allmän handling då denna upprättats hos det kommunala verket. Direktivets krav är alltså uppfyllt i denna del.

Särredovisning för vertikalt integrerad verksamhet

I artikel 19 *tredje punkten* finns bestämmelser om hur särredovisningen skall ske i företag som inte delat upp sin vertikalt integrerade verksamhet i två separata juridiska personer, en för handel och produktion av el och en för överföring och distribution av el.

Artikel 15.2 andra stycket ger medlemsstaterna bl.a. en möjlighet att undanta de vertikalt integrerade företag som har mindre än 100 000 anslutna kunder eller levererar el till små enskilda system från kravet på legal separation mellan produktion och handel med el och nätverksamhet. För dessa företag krävs enligt artikelns tredje punkt en särredovisning av de olika verksamhetsgrenarna.

Enligt den svenska ellagstiftningen gäller, som ovan anförts, ett absolut krav på juridisk separation. Nätföretagen skall vidare enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § ellagen redovisa nätverksamheten skilt från eventuell annan verksamhet som bedrivs inom företaget. En ordning med krav

på särredovisning för de elhandels- och produktionsföretag som bedriver annan verksamhet utanför elområdet behöver därför inte införas.

4.7 Kapitel VII – Organisation av tillträde till systemet

Regeringens bedömning: I fråga om tredje parts tillträde till överföringssystemet behöver det i svensk rätt införas regler om att tariffer och metoder för tariffsättning måste godkännas innan tarifferna får tillämpas.

Direktivets krav om öppnande av marknaderna och om ömsesidighet är redan uppfyllt i Sverige.

Svensk rätt innehåller de bestämmelser som behövs i fråga om byggande av direktledningar.

I fråga om tillsynen över nätföretagens avgifter och villkor behöver nya regler införas om hur tillsynen skall organiseras. Vidare behövs en ny reglering som möjliggör att villkoren i avtal om balansansvar godkänns i förväg. Ingen lagstiftningsåtgärd behövs för genomförandet av det som i direktivet sägs om tillsynsmyndigheten som ”tvistelösande” myndighet. Däremot behövs nya svenska bestämmelser om tidsfrister för tillsynsmyndighetens beslut och om preskription för klagomål på villkor för balanstjänster.

I fråga om att motverka missbruk av dominerande ställning bör Konkurrensverket fullgöra den rapportering som krävs enligt direktivet.

Några lagstiftningsåtgärder behövs inte för att genomföra direktivets krav på sanktioner för brott mot sekretessbestämmelser.

Kapitel VII, Organisation av tillträde till systemet, innehåller artiklarna 20–23.

Tredje parts tillträde till överföringssystemet

Artikel 20 reglerar tillträde till överföringssystemet för tredje part och består av två punkter. I *punkten ett* anges att medlemsstaterna skall se till att det införs en ordning för tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystemen och att tarifferna, eller de metoder som använts för att beräkna dem är godkända innan de träder i kraft i enlighet med artikel 23. Tarifferna och metoderna skall vidare offentliggöras innan de träder i kraft. *Punkten två* innehåller bestämmelser som möjliggör för en systemansvarig för överförings- eller distributionssystemet att vägra tillträde till systemet om det saknar nödvändig kapacitet.

Enligt den svenska ellagstiftningen har elkunderna rätt till anslutning till elnätet och därefter rätt till överföring av el. Nätinnehavaren kan dock vägra anslutning om han saknar ledig kapacitet, något som också accepteras enligt direktivet. Nätinnehavarnas tariffer publiceras vidare enligt bestämmelserna i Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrifter (NUTFS 1999:1).

Den svenska ellagstiftningen uppfyller därmed direktivet med ett undantag. I Sverige fastställs eller godkänns inte tarifferna eller metoderna varpå tariffsättningen baseras innan dessa träder i kraft. Lagstiftningen tar endast sikte på att lägga fast ett ramverk för på vilken grund koncessionsinnehavaren kan basera sina tariffer. En prövning av tariffernas

lämplighet kan däremot senare utföras på basis av objektiva och subjektiva grunder enligt reglerna i 4 kap. 1 § ellagen. För att uppfylla direktivets krav i denna del måste därför en ny reglering införas. Denna fråga behandlas vidare nedan under avsnittet om artikel 23.2 och i avsnitt 9.

Öppnande av marknaderna och ömsesidighet

Artikel 21 innehåller bestämmelser om öppnande av marknaderna och ömsesidighet. I artikeln föreskrivs att marknaden skall öppnas för samtliga kunder senast från och med den 1 juli 2007.

Reglerna om marknadsöppning och berättigade kunder har för svenskt vidkommande redan uppfyllts eftersom alla svenska elkunder enligt ellagens bestämmelser har rätt att fritt välja elleverantör.

Att möjliggöra byggandet av direktledningar

Artikel 22 reglerar vilka åtgärder som medlemsstaterna skall vidta för att möjliggöra byggandet av direktledningar, dvs. ledningar som sammanbinder en viss producent med en viss konsument utan att det gemensamma elsystemet används. Artikeln består av fem punkter och motsvaras till fullo av artikel 21 i det gamla elmarknadsdirektivet (direktiv 96/92/EG).

Rätten att bygga ledningar regleras i ellagen. De kriterier som ligger till grund för tillståndsprövningen för nya ledningar överensstämmer med de krav som anges i artikel 22. Rätten att bygga direktledningar kan alltså prövas inom ramen för den nuvarande ellagstiftningen.

Tillsynsmyndigheter

Artikel 23 föreskriver regler för utseende av tillsynsmyndigheter och de uppgifter som tillsynsmyndigheterna skall fullgöra. Artikeln består av tolv punkter.

I *punkten ett* stadgas att medlemsstaterna skall utse ett eller flera behöriga organ som skall fungera som tillsynsmyndigheter. Dessa myndigheter skall vara fullständigt oberoende av elindustrins intressen. De skall åtminstone ansvara för att säkerställa icke-diskriminering, effektiv konkurrens och att marknaden fungerar effektivt, genom att särskilt övervaka följande:

a) Bestämmelserna för förvaltning och tilldelning av sammanlänkningskapacitet, tillsammans med tillsynsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna i de medlemsstater med vilka sammanlänkning förekommer.

b) Alla mekanismer avsedda att åtgärda överbelastning i det nationella elnätet.

c) Den tid som överförings- och distributionsföretag behöver för att genomföra sammanlänkningar och reparationer.

d) Offentliggörande av information från de systemansvariga för överförings- och distributionssystem om sammanlänkningar, nätanvändning och kapacitetsfördelning till berörda parter, med beaktande av behovet av att icke sammanfattad information behandlas som kommersiellt konfidentiell.

e) Effektiv särredovisning enligt artikel 19 för att hindra korssubventionering inom verksamhetsgrenarna produktion, överföring, distribution och leverans.

f) Villkor och tariffer för anslutning av nya elproducenter så att det säkerställs att dessa villkor och tariffer är objektiva, öppna och icke-diskriminerande, särskilt med beaktande av kostnaderna och fördelarna med olika tekniska lösningar för förnybara energikällor, distribuerad produktion och kraftvärme.

g) I vilken utsträckning de systemansvariga för överförings- och distributionssystem fullgör sina uppgifter i enlighet med artiklarna 9 och 14.

h) Graden av insyn och konkurrens.

De myndigheter som inrättas i enlighet med denna artikel skall offentliggöra en årsrapport om resultatet av sin övervakningsverksamhet i enlighet med a–h.

I Sverige är tillsynen enligt ellagen uppdelad på tre myndigheter, Energimyndigheten, Svenska kraftnät och Elsäkerhetsverket. För genomförandet av elmarknadsdirektivet i svensk rätt är endast de uppgifter som Energimyndigheten och Svenska kraftnät utför aktuella. Utöver detta har Konkurrensverket såsom konkurrensvårdande myndighet en möjlighet att ingripa mot konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av en dominerande ställning samt företagskoncentrationer som skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar en effektiv konkurrens på elmarknaden.

Svenska kraftnät förvaltar och driver stamnätet för elkraft, vilket i princip omfattar landets 220 kV- och 400 kV-ledningar med stationer, flertalet utlandsförbindelser och IT-system.

Svenska kraftnät har även uppgifter utöver driften av stamnätet. Enligt 1 § förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el skall Svenska kraftnät ha systemansvaret för el. Med detta avses enligt 8 kap. 1 § ellagen det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Skälet till att denna balans måste upprätthållas är att den totala inmatningen på och det totala uttaget från det samlade elnätet i landet måste vara lika stort vid varje givet tillfälle. Om så inte är fallet uppstår omedelbart störningar på elnätet i form av frekvens- och spänningsvariationer och, om störningarna når viss omfattning, omfattande strömavbrott. Detta innebär att den som har systemansvaret skall se till att det svenska elsystemets anläggningar samverkar driftsäkert och att produktionen och importen motsvarar konsumtionen och exporten.

Av 8 kap. 2 § första stycket ellagen framgår vidare att den systemansvariga myndigheten får, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra elproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av el. Om dessa åtgärder inte räcker för att utöva systemansvaret får, enligt andra stycket samma lag, den systemansvariga myndigheten beordra innehavare av nätkoncession att begränsa eller avbryta överföring av el till elanvändare.

Den systemansvariga myndigheten har således det övergripande ansvaret för att balansen mellan produktion (inklusive import) och förbrukning (inklusive export) av el kortsiktigt upprätthålls. Ansvaret för att detta sker fullgörs i praktiken av balanstjänsten vid Svenska kraftnät. Denna kan vid behov, när frekvensen avviker från det normala (50,0 Hz \pm 0,1 Hz), beordra att de reglerresurser, som har ställts till förfogande av balansansvariga företag genom anbud till Svenska kraftnät, utnyttjas.

Avvikelser i balansen som de balansansvariga har för varje timme görs sedan upp ekonomiskt i efterhand med Svenska kraftnät.

Elanvändarna tar kontinuerligt ut el från elsystemet och betalar i efterhand sina leverantörer för den el de tagit ut. En elleverantör får endast leverera el i uttagspunkter där någon har åtagit sig balansansvaret. Balansansvaret är ett ekonomiskt åtagande gentemot Svenska kraftnät, för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i de uttagspunkter som balansansvaret omfattar. Balansavvikelser gentemot den systemansvariga myndigheten regleras ekonomiskt i efterhand genom s.k. balansavräkning.

Av 12 kap. 1 § andra stycket ellagen och bestämmelserna i elförordningen (1994:1250) framgår att Statens energimyndighet såsom nätmyndighet ansvarar för tillsynen över ellagens övriga bestämmelser, med undantag av elleverantörernas skyldighet enligt 8 kap. och bestämmelserna i lagens 7, 10 och 11 kap. Detta innebär att Energimyndigheten bl.a. utövar tillsyn över nättarifferna, dvs. ”avgifter och övriga villkor för överföring av el och för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät”.

I förordningen (1996:353) med instruktion för Konkurrensverket framgår att Konkurrensverket är den centrala förvaltningsmyndigheten för konkurrensfrågor och skall fullgöra de uppgifter som bl.a. följer av konkurrenslagens (1993:20) bestämmelser. Konkurrensverkets uppgifter överlappar till viss del de uppgifter som Energimyndigheten har enligt ellagen. Konkurrensverket kan däremot bara ingripa mot beteenden som står i strid med konkurrenslagstiftningen såsom konkurrensbegränsande samarbete enligt bestämmelserna i 6 § konkurrenslagen, missbruk av dominerade ställning enligt 19 § konkurrenslagen och företagskoncentrationer som skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar en effektiv konkurrens enligt 34 § konkurrenslagen.

Frågan om vem eller vilka myndigheter som skall utöva tillsyn enligt direktivets bestämmelser utvecklas närmare i avsnitt 8 om tillsynsmyndigheter.

Tillsynsrapportering

Direktivet föreskriver vidare att tillsynsmyndigheterna skall offentliggöra resultatet av sin övervakningsverksamhet enligt artikel 23.1 a–h i en årsrapport. En lämplig ordning vore att det organ som åläggs övervaka det som anges i artikel 23.1 a–h skall offentliggöra en sådan årsrapport. Frågor om övervakning och rapportering enligt direktivet redovisas samlat i avsnitt 32.

Tillsynen över nätföretagens avgifter och villkor

Av artikel 23.2 a framgår att tillsynsmyndigheterna skall ansvara för att, innan dessa träder i kraft, fastställa eller godkänna åtminstone metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer.

Direktivet ger medlemsstaterna två alternativa möjligheter att organisera tillsynen över nätföretagens avgifter och villkor. Huvudregeln är att myndigheterna skall godkänna eller fastställa anslutningsavgifter, villkor för tillträde, inklusive överförings- och distributionstariffer innan dessa

träder i kraft. Detta är också den vanligast förekommande tillsynsordningen bland unionens medlemsstater.

Det andra alternativet är att tillsynsmyndigheten i vart fall skall godkänna eller fastställa de metoder som används för att beräkna anslutningsavgifter, villkor för tillträde till nät inklusive överförings- och distributionsstariffer innan dessa träder i kraft.

I Sverige har tillsynen över nätverksamhet, och tidigare även elpriset, av tradition skett genom en kontroll i efterhand (s.k. ex post-reglering). Den första modellen infördes redan 1939. I samband med avregleringen 1996 behölls en ordning med efterhandskontroller främst på grund av att detta var en inarbetad modell. Den ordning som gäller i Sverige innebär således att nätföretagen själva sätter sina tariffer efter vissa generella riktlinjer i ellagen. Tarifferna fastställs inte av tillsynsmyndigheten i förväg utan myndigheten har endast möjlighet att granska dessa i efterhand. Med hänsyn till att Energimyndigheten först i efterhand granskar om tarifferna överensstämmer med bestämmelserna i ellagen uppfyller den svenska tillsynsmodellen inte direktivets bestämmelser i artikel 23.2 a vad gäller villkoren för distributions- och överföringsavgifter. Därför måste det införas en ny reglering om hur tillsynen skall organiseras. Denna fråga behandlas vidare under avsnitt 9.1.

Tillsynen över villkoren för tillhandahållandet av balanstjänster

I artikel 23.2 b framgår vidare att tillsynsmyndigheterna skall ansvara för att, innan dessa träder i kraft, fastställa eller godkänna åtminstone de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för tillhandahållandet av balanstjänster.

Villkor för tillhandahållandet av balanstjänster regleras i Sverige i de avtal som Svenska kraftnät ingår med de balansansvariga elleverantörerna enligt bestämmelserna i 8 kap. 4 § ellagen. Som ovan anförts är Svenska kraftnät tillsynsmyndighet för driftsäkerheten i det svenska elsystemet medan Energimyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av ellagens övriga bestämmelser utom elsäkerhet och elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. och bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. De kostnader som Svenska kraftnät har till följd av systemansvaret får visserligen i vissa fall utgöra kostnadsunderlag för stamnätstariffen enligt bestämmelserna i 4 kap. 9 § ellagen och kan som sådana bli föremål för Energimyndighetens tillsyn. Detta innebär dock inte att villkoren för balansansvaret enligt 8 kap. 4 §, så som definierats ovan, kan prövas av Energimyndigheten annat än indirekt. Alltså har inte någon annan myndighet än Svenska kraftnät ansvar för villkoren för balanstjänster i avtal om balansansvar. Den svenska ellagstiftningen uppfyller därför inte direktivets krav i denna del. En ny reglering bör därför införas i ellagen som möjliggör att villkoren i avtal om balansansvar godkänns i förväg. Denna fråga behandlas vidare i avsnitt 9.3.

Tillsynsmyndigheternas befogenheter, m.m.

Artikel 23.3 innehåller regler för det fall tillsynsmyndigheten inte själv fattar tillsynsbesluten enligt punkten två och är inte aktuell för svenskt vidkommande.

I *artikel 23.4* anges att tillsynsmyndigheterna skall ha befogenhet att vid behov begära att de systemansvariga ändrar de villkor, tariffer, regler, mekanismer och metoder som avses i punkterna ett, två och tre för att säkerställa att de är proportionerliga och tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt.

Av bestämmelserna i 12 kap. 3 § ellagen framgår att tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Ett föreläggande som avser driftsäkerheten hos det nationella elsystemet gäller vidare omedelbart. Några särskilda åtgärder behöver därmed inte vidtas i den svenska lagstiftningen.

Tvistelösning

I *artikel 23.5* anges att varje part som har ett klagomål mot en systemansvarig för överförings- eller distributionssystem avseende de villkor, tariffer och metoder som avses i punkterna 1, 2 och 4 får ge in klagomålet till tillsynsmyndigheten som i egenskap av tvistelösande myndighet skall fatta ett beslut inom två månader från det att klagomålet mottagits. Denna period får förlängas med två månader om tillsynsmyndigheten begär ytterligare upplysningar. Period får därutöver förlängas ytterligare om den klagande samtycker till detta. Ett sådant beslut skall vara bindande såvida inte det upphävs vid ett överklagande. Om klagomålet gäller anslutningsavgifter för nya större produktionsanläggningar, får tillsynsmyndigheten förlänga tvåmånadersperioden.

I *artikel 23.6* anges att de parter som har rätt till klagomål mot ett beslut om metoder som fattats i enlighet med punkterna 2, 3 eller 4 måste inte sitta klagomål inom två månader efter offentliggörandet av beslutet eller inom en kortare tidsperiod om medlemsstaterna föreskriver detta. Ett sådant klagomål skall inte utgöra hinder för verkställighet.

Av *artikel 23.7* framgår också att medlemsstaterna skall vidta åtgärder för att se till att tillsynsmyndigheterna kan utföra sina åligganden enligt punkterna 1–5 snabbt och effektivt.

Av bestämmelserna i ellagen framgår att det i vissa fall finns en absolut rätt att få sin sak prövad hos Energimyndigheten i dess egenskap av nätmyndighet. Av 3 kap. 6 och 7 §§ ellagen framgår att tvister om koncessionshavarens skyldighet att på skäliga villkor ansluta en anläggning till sitt ledningsnät är en sådan fråga. Enligt 3 kap. 11, 11 a och 14 §§ ellagen skall tvister om kostnader för mätning och beräkning också alltid prövas. Likaså prövas tvister om ersättning vid inmatning av el av nätmyndigheten enligt reglerna i 3 kap. 15 § ellagen. I övrigt saknas uttryckliga regler om rätt för en enskild part att få sin sak prövad av myndigheten. Detta innebär att Energimyndigheten endast har ett generellt tillsynsansvar för övriga frågor och inte är tvungen att ta upp varje anmälan från enskild till prövning i sak. Det innebär också att Energimyndigheten inte heller är bunden av att det kommer in klagomål för att kunna agera i en fråga som rör hela kundkollektivet.

Av de beslut som fattas av Energimyndigheten kan vissa överklagas till allmän förvaltningsdomstol enligt bestämmelserna i 13 kap. 5 § ellagen. Beslut om nätkoncession överklagas däremot till regeringen enligt

17 § elförordningen. Av bestämmelserna i 3 § elförordningen framgår dock att Energimyndigheten inte har rätt att avgöra alla ärenden om nätkoncession, utan att vissa sådana ärenden skall beslutas av regeringen. Lagligheten av ett regeringsbeslut kan prövas enligt reglerna i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut.

I den lagrådsremiss som föregick regeringens proposition *Ny naturgaslag* (prop. 1999/2000:72) föreslogs bland annat att tvister om anslutning skulle prövas av tillsynsmyndigheten. Lagrådet anförde i sitt yttrande i denna del i huvudsak följande.

”Enligt sista stycket skall ”tvister” om skyldigheter enligt paragrafen för den som innehar en naturgasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ordet ”tvister” för närmast tankarna till att det skulle vara fråga om sådana tvistemål som i normala fall handläggs av allmän domstol. Mot bakgrund av den övriga regleringen i lagen torde rättsförhållandet dock i själva verket vara förvaltningsrättsligt med den skillnaden att här talas om tvister, vilket inte tillhör vanligheten inom förvaltningsförfarandet.

Om innehavaren av en naturgasledning och den som vill få sin ledning ansluten inte kommer överens, kan den sistnämnde anmäla den andre hos tillsynsmyndigheten, dvs. den ”tvistelösande” myndigheten, med påstående om att denne inte fullgör sina skyldigheter enligt paragrafen. Förhållanden av denna art finns på många ställen i förvaltningsrätten. Om t.ex. en hyresvärd och en hyresgäst inte kommer överens i en fråga om hyresvärdens skyldighet att avhjälpa påstådda sanitära brister i lägenheten, kan hyresgästen hos den kommunala nämnd som handhar hälsovårdsfrågor påkalla ingripande för avhjälpan av olägenheterna. Likaså kan en fastighetsägare med åberopande av plan- och bygglagen begära att en byggnadsnämnd ingriper mot byggnadsåtgärder på en grannfastighet och meddelar beslut i saken.

Det framgår inte av lagrådsremissen vilket slags rättsmedel som skall användas för att göra tillsynsmyndigheten uppmärksam på den uppkomna ”tvisten”. Utan uttryckliga regler kommer, liksom i fråga om hälsoskydds- eller byggnadsärenden, en anmälan att bli det naturliga medlet. Tidigare har inom förvaltningsrätten en anmälare inte ansetts förvärva partsställning i ärendet hos tillsynsmyndigheten; ärendet har nämligen ansetts angå endast en fråga mellan myndigheten och den som anmälts. Utvecklingen har emellertid gått dithän att partsställning numera tillerkänns en anmälare i allt större utsträckning, vilket särskilt kunnat märkas på byggnadsrättens område. Se t.ex. rättsfallen RÅ 1963 ref. 20 och 1966 ref. 17 samt uttalanden i SOU 1968:27 s. 86 och JO 1980/81 s. 468, 1990/91 s. 337. Den som med stöd av paragrafen begär ingripande av tillsynsmyndigheten bör därför kunna räkna med att få partsställning hos myndigheten. Den myndighet som avses i sista stycket kommer att intaga den ställning som tillsynsmyndigheten brukar i förvaltningsrättslig lagstiftning. Den kommer att kunna vidtaga åtgärder med anledning av enskilds anmälan eller ex officio. Vidare kommer den med stöd av bestämmelserna i 6 kap. 3 § att kunna meddela förelägganden mot tredskande innehavare av naturgasledningar. Tillsynsmyndigheten blir med andra ord en normal förvaltningsmyndighet, vars beslut i vanlig ordning är överklagbara hos allmän förvaltningsdomstol.

Vad nu sagts hade också blivit resultatet om sista stycket över huvud taget inte funnits. De regler om myndighetens tillsynsbefogenheter som föreslås skolas in i 6 kap. 1–3 §§ är i princip tillräckliga för att tillgodose enskilds intressen i det ifrågasvarande fallet. Enligt Lagrådets mening kan sista stycket således utgå. En anledning av helt och hållet formell art till att behålla sista stycket skulle möjligen vara att det i den svenska versionen av EU:s direktiv (artikel 21.2) talas om ”tvister” och en behörig myndighet för att lösa dessa.”

Mot bakgrund av vad Lagrådet uttalat i frågan om tvistelösande myndighet, och att Energimyndigheten har tillsyn över ellagen och de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, får Sverige anses uppfylla kravet i artikel 23.5 om rätt att ge in klagomål till en tvistelösande myndighet. Någon åtgärd krävs därför inte i denna del.

Lagstiftningen innehåller dock inte några tidsfrister inom vilka tillsynsmyndigheten skall fatta beslut. Bestämmelser i dessa delar måste därför införas. Denna fråga behandlas i avsnitt 9.5.

När det gäller den preskriptionstid som anges i punkten sex måste nya bestämmelser övervägas när det gäller klagomål på villkor för balans-tjänster. Se vidare under avsnitt 9.4.

System för att förhindra missbruk av dominerande ställning

Artikel 23.8 innehåller bestämmelser som medför en skyldighet för medlemsstaterna att inrätta lämpliga och effektiva system för reglering, kontroll och öppenhet för att förhindra missbruk av dominerande ställning. Dessa system skall beakta bestämmelserna i fördraget, särskilt artikel 82 i detta.

Fram till 2010 skall medlemsstaternas behöriga myndigheter, senast den 31 juli varje år och i överensstämmelse med konkurrenslagstiftningen, till kommissionen överlämna en rapport om dominerande marknadsställning, underprissättning och konkurrenshämmande åtgärder. Rapporten skall också innehålla en undersökning om hur ägandeförhållandena förändrats och vilka konkreta åtgärder som vidtagits på nationell nivå för att garantera en tillräcklig mångfald av marknadsaktörer eller vilka konkreta åtgärder som vidtagits för att förbättra sammanlänknings- och konkurrensen. Från och med 2010 skall de behöriga myndigheterna överlämna en sådan rapport vartannat år.

Konkurrensverket är en central förvaltningsmyndighet på konkurrensområdet. Verket har enligt konkurrenslagets bestämmelser möjlighet att ingripa mot missbruk av dominerande ställning och kan även tillämpa artikel 82 i fördraget direkt om samhandelskriteriet är uppfyllt. De rapporteringskrav som åläggs medlemsstaterna artikel 23.8 andra stycket bör därför fullgöras av Konkurrensverket. Se vidare under avsnittet 32 om övervakning och rapportering.

Sanktioner vid brott mot sekretessreglerna

Enligt *artikel 23.9* skall medlemsstaterna se till att lämpliga åtgärder, inbegripet administrativa åtgärder eller straffrättsliga förfaranden i enlighet med nationell lagstiftning, vidtas mot ansvariga fysiska eller juridiska personer när sekretessbestämmelserna i detta direktiv inte har följts.

Syftet med direktivets sekretessbestämmelser är att säkerställa att uppgifter som erhålls i den egna verksamheten behandlas konfidentiellt så att uppgifter som kan vara kommersiellt fördelaktiga inte röjs på ett diskriminerande sätt. För svenskt vidkommande innebär detta t.ex. att en nät-koncessionshavare som erhållit uppgifter om leverantörsbyte från en el-leverantör inte får avslöja dessa uppgifter till ett närstående elförsäljningsföretag. För att på ett effektivt sätt förhindra ett sådant otillbörligt informationsutbyte skall det enligt direktivet vara möjligt att vidta administrativa eller straffrättsliga åtgärder mot distributionsföretag eller anställda i sådana företag.

Möjligheten att enligt svensk rätt sanktionera enskilda personer för sådant otillbörligt beteende som beskrivits ovan beror på i vilken form det enskilda företaget, där personerna är anställda, bedrivs. Anställda i statliga och kommunala verk och i kommunala bolag lyder, som angetts i avsnittet om artikel 16, under tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens bestämmelser. Detta innebär att Justitieombudsmannen som särskild åklagare får väcka åtal enligt 6 § lagen (1986:765) med instruktion

för Riksdagens ombudsmän mot befattningshavare som åsidosätter vad som åligger denne i tjänsten. För anställda i statliga verk gäller också att en arbetstagare, som uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, får meddelas disciplinpåföljd för tjänsteförseelse enligt 14 § lagen (1994:260) om offentlig anställning. För anställda i privata och statliga företag gäller däremot inte tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens bestämmelser och några motsvarande sanktionsregler finns därför inte. Med hänsyn till de överväganden som redovisats ovan, i avsnittet om artikel 16, bör en sådan reglering inte heller införas.

När det gäller möjligheten att ingripa mot ett nätföretag som röjer kommersiellt fördelaktiga uppgifter till t.ex. ett närstående elhandelsföretag kan ett sådant beteende föranleda ett ingripande från Konkurrensverket. Detta med hänsyn till att nätföretagen innehar en monopolställning inom sina nätområden och att ett sådant informationsutbyte kan utgöra ett missbruk av dominerade ställning enligt bestämmelserna i 19 § konkurrenslagen (1993:20). Av 22 § samma lag framgår att Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med en sådan överträdelse. Verket kan också enligt 26 § konkurrenslagen väcka talan vid Stockholms tingsrätt om särskild konkurrensskadeavgift mot företag som uppsåtligt eller av oaktsamhet överträder förbudet i 19 § konkurrenslagen. Om verket inte väljer att väcka talan eller ålägga ett företag att upphöra med en sådan överträdelse kan ett företag som berörs av överträdelsen, genom en subsidiär talerätt, väcka talan vid Marknadsdomstolen enligt bestämmelserna i 23 § andra stycket konkurrenslagen. Redan i dag ger regelverket möjlighet att vidta lämpliga åtgärder mot nätföretag, och i vissa fall även anställda i sådana företag, om kommersiellt känsliga uppgifter som erhållits i den egna verksamheten röjs. Därför behövs ingen särskild åtgärd för att genomföra direktivet i denna del.

Tillsynsmyndighet vid gränsöverskridande "tvister"

Av *artikel 23.10* framgår att den tillsynsmyndighet som är behörig med avseende på den systemansvarige som vägrar utnyttjande eller tillträde till systemet skall vara den beslutande tillsynsmyndigheten vid gränsöverskridande tvister.

Direkta bestämmelser med denna innebörd saknas i den svenska ellagstiftningen. En svensk myndighet har dock inte jurisdiktion och således inte heller tillsynsansvar över utländsk lagstiftning och över företag som verkar utanför Sverige. På samma sätt har inte heller utländska tillsynsmyndigheter jurisdiktion över den svenska ellagstiftningen och kan därför inte heller ha tillsynsansvar över företagets verksamhet i Sverige. Den behöriga myndigheten vid gränsöverskridande tvister kommer därför i förekommande fall alltid vara den myndighet i det land där en systemansvarig vägrar utnyttjande eller tillträde till systemet. Bestämelsen kräver därför ingen åtgärd.

4.8 Kapitel VIII – Slutbestämmelser

Regeringens bedömning: Inga lagstiftningsåtgärder behövs för att genomföra direktivets slutbestämmelser. Se dock avsnitt 32 i fråga om att informera Europeiska kommissionen om elimport från tredje land.

Kapitel VIII, Slutbestämmelser, innehåller artiklarna 24–31.

Artikel 24 reglerar rätten att vidta skyddsåtgärder vid vissa angivna former av kris. *Artikel 25* anger att medlemsstaterna, var tredje månad, skall informera kommissionen om de tre föregående månadernas elimport från tredje land, uttryckt i fysiska flöden. *Artikel 26* ger möjlighet till vissa tidsbegränsade undantag för de medlemsstater som av tekniska skäl har avsevärda problem med att öppna sin marknad för vissa begränsade grupper. *Artiklarna 27 och 28* riktar sig till kommissionen och gäller viss rapportering och utvärdering. *Artiklarna 29 och 30* innehåller bestämmelser om att det tidigare elmarknadsdirektivet upphör att gälla den 1 juli 2004 och föreskriften att de lagar och andra författningar som krävs för att genomföra direktivet skall träda i kraft senast samma datum. Slutligen innehåller *artiklarna 31 och 32* bestämmelser om ikraftträdande och direktivets adressater.

Det svenska kraftnätet omfattar ett flertal utlandsförbindelser både till länder inom Europeiska unionen och till länder som står utanför unionen, s.k. tredje länder. Förbindelserna möjliggör såväl export som import av el. Reglerna i artikel 25 innebär att Sverige var tredje månad skall informera kommissionen om elimporten från tredje land för de tre föregående månaderna. När det sedan gäller de rapporteringar som krävs i denna del redovisar regeringen i avsnitt 32 hur de avses att ske. I övrigt bedömer regeringen att artiklarna 24–31 inte föranleder några särskilda åtgärder för Sveriges del.

5 Angivande av elens ursprung

5.1 Elleverantörernas skyldigheter mot elanvändarna

Regeringens förslag: Elleverantörer skall på eller i samband med fakturor avseende försäljning av el och i reklam till elanvändarna lämna uppgift om (1) varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga sammansättning av energikällor som använts för att framställa den el som elleverantören sålde under närmast föregående kalenderår, och (2) den inverkan på miljön i form av utsläpp av koldioxid samt den mängd kärnbränsleavfall som framställningen av den sålda elen har orsakat.

Om elleverantören har köpt el på en elbörs eller importerat den från företag utanför Europeiska unionen får uppgifterna baseras på uppgifter som elbörsen eller företagen tillhandahållit.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om hur uppgifterna skall beräknas och redovisas för elanvändarna.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Konsumentverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Svenska kommunförbundet, Svensk Energi* och *Svensk Elbrukarförening* har tillstyrkt eller förklarat sig inte ha någon erinran mot förslaget. *Naturvårdsverket* har anfört att förslaget behöver förtydligas på ett antal punkter, t.ex. på hur långt elens ursprung i tid och rum sträcker sig och om det är elens hela livscykel som avses eller enbart de direkta utsläppen från elproduktionen. Verket har avstyrkt att branschen skall ta fram en frivillig överenskommelse om beräkningsmetoder för koldioxidutsläpp. *Svensk Energi* har hållit fram vikten av att inte underskatta de svårigheter som uppkommer i och med den föreslagna bestämmelsen och sättet på vilket detta skall göras samt påtalat att det är oklart på vilket sätt ursprungsmärkningen skall stå i förhållande till de miljöval som används på elenergi marknaden, t.ex. Bra Miljöval, RECS och EPD-el. *Oberoende Elhandlare* har avstyrkt utredningens förslag med hänvisning till att det från konkurrenssynpunkt vore direkt kontraproduktivt att införa systemet. Den ökade administrationen och de nya behov av kontrollsysteem som systemet skapar är, enligt *Oberoende Elhandlare*, mycket omfattande och innehållsdeklarationen blir svår att tolka. *Sydkraft* har anfört att ett rationellt agerande vore om Nord Pool rapporterade den genomsnittliga produktionssammansättningen för hela Nord Pool-området under året och att informationen till kunderna kommer att försvåra det pågående förenklingsarbetet med elfakturan. *Fortum* har anfört att informationsvärdet till slutkund blir försumbart eftersom en stor del av producenternas försäljning sker via elbörsen och de flesta elleverantörer därför kommer att deklarerat i stort sett samma innehåll. *Fortum* har betonat att den tillkommande informationen inte får försvåra för redan befintliga miljöval som används på energimarknaden.

Skälen för regeringens förslag: Enligt elmarknadsdirektivets artikel 3.6 skall elleverantörerna på eller i samband med fakturorna och i reklam lämna uppgifter till elanvändarna om varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga bränslesammansättning som företaget använt under det gångna året eller, om elen anskaffats via en elbörse eller importerats från ett land utanför gemenskapen, de aggregerade uppgifter för föregående år som erhållits från elbörsen eller importören.

Elleverantören skall vidare lämna uppgift om varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga sammansättning av energikällor som använts för att framställa den el som elleverantören sålde under närmast föregående kalenderår, uppgift om den inverkan på miljön i form av utsläpp av koldioxid och uppgift om den mängd kärnbränsleavfall som framställningen av den sålda elen har orsakat. Denna information får lämnas genom hänvisning till befintliga referenskällor, t.ex. webbplatser.

Svensk rätt saknar bestämmelser om skyldighet för elleverantörer att ange elens ursprung. Det finns inte heller någon skyldighet att hänvisa till uppgifter om vilken miljöpåverkan el från en viss bränslesammansättning har. Regler om detta måste nu införas. Det görs lämpligen i elagen (1997:857).

För att elanvändarna skall kunna jämföra elen med avseende på olika elleverantörernas genomsnittliga bränslesammansättning och den miljö-

påverkan som el producerad från olika energikällor har, bör presentationen av uppgifterna gentemot elanvändarna göras så enhetlig som möjligt. Regeringens förslag innebär att elleverantörerna skall lämna uppgift om varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga sammansättning av energikällor som använts för att framställa den el som elleverantören sålde under närmast föregående kalenderår, och den inverkan på miljön som framställningen av den sålda elen haft i form av kärnbränsleavfall och utsläpp av koldioxid.

Elleverantörerna kommer nu att behöva hålla reda på varifrån de köpt in sin el för att de skall kunna redovisa sin genomsnittliga bränslesammansättning och den miljöpåverkan som denna har. Om de inte handlar via elbörsen måste de ha uppgifter om från vilken producent, elimportör eller annan elleverantör de köpt elen från. Elleverantörerna skall sedan utifrån detta, i sin information till kunderna, sammanställa hur den egna genomsnittliga sammansättningen av inköpt el ser ut i form av bränslesammansättning och den miljöpåverkan som denna har.

De uppgifter som avses här måste alltid anges på fakturor och i reklam. Det är inte ovanligt att elanvändare av sin elleverantör köper el som har producerats med användande av någon eller några särskilt angivna energikällor, t.ex. förnybara sådana. Det är i detta sammanhang viktigt att notera att ingenting hindrar att elleverantören på fakturor till sådana kunder, utöver de obligatoriska uppgifterna, lämnar uppgifter som är specifika för enskilda kunder.

Det kan inte uteslutas att det kommer att finnas ett behov av att i regelverket ytterligare precisera sättet att ange elens ursprung, sättet att beräkna de olika energikällornas andel av elen och sättet att beräkna mängden utsläpp av koldioxid och kärnbränsleavfall. Det bör därför finnas en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att, om detta blir aktuellt, närmare utforma de relevanta reglerna.

Enligt direktivet skall medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den information som leverantörer tillhandahåller sina kunder är tillförlitlig. Utredningen har därför menat att någon form av övervakning måste ske av att elleverantörerna inte åsidosätter sina skyldigheter att ange elens ursprung på ett adekvat sätt och att en lämplig ordning vore att låta Energimyndighetens tillsynsområde utökas till att också omfatta en sådan övervakning. Med regeringens förslag införs i 8 kap. ellagen en skyldighet för elleverantörer att lämna uppgifter om angivande av elens ursprung m.m. Av bestämmelserna i 12 kap. 1 § ellagen framgår som huvudregel att tillsynen över efterlevnaden av ellagen utövas av nätmyndigheten. Enligt regeringens bedömning bör elleverantörernas skyldighet om angivande av elens ursprung stå under nätmyndighetens tillsyn. Något undantag från huvudregeln i denna fråga bör därför inte införas.

Elleverantörerna måste ges tid att förbereda det praktiska genomförandet. Med hänsyn till att uppgifterna varje år skall baseras på föregående års genomsnittliga bränslesammansättning anser regeringen att en rimlig avvägning är att de föreslagna reglerna om angivande av elens ursprung skall tillämpas från och med den 1 april 2006.

5.2 Elproducenters och elleverantörers skyldigheter mot andra elleverantörer

Regeringens förslag: Elproducenter skall offentliggöra de uppgifter som andra elleverantörer behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter att ange elens ursprung m.m.

Elleverantörer skall på begäran av andra elleverantörer lämna de uppgifter som de behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter att ange elens ursprung m.m.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om hur uppgifterna skall offentliggöras och uppgifterna skall lämnas.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen föreslagit att också elproducenterna på begäran av en elleverantör skall lämna de uppgifter som en elleverantör behöver.

Remissinstanserna har inte specifikt kommenterat förslaget i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Innan den svenska elmarknaden konkurrensutsattes handlades den el som producerades i Sverige eller som importerades hit enbart via bilaterala avtal mellan säljare och köpare. I dag finns en gemensam nordisk elbörst, Nord Pool. Nord Pool har sitt säte i Norge och lyder därför under norsk lagstiftning. Strax under 30 procent av all elhandel i Sverige sker via börsten. Den övervägande andelen el producerad i Sverige säljs därmed fortfarande via bilaterala avtal.

För att elleverantörerna skall kunna fullgöra sin uppgift att ange elens ursprung bör de elproducenter, importörer och elleverantörer som inte handlar via elbörsten åläggas att lämna de uppgifter som behövs för att elleverantören skall kunna fullfölja sina skyldigheter att ange elens ursprung. För att undvika att varje elleverantör skall behöva begära att elproducenterna lämnar ut sina uppgifter, som de ändå måste hålla tillgängliga, anser regeringen att det är ändamålsenligt att producenterna åläggs att offentliggöra dessa uppgifter. För elleverantörer som inte handlar via börsten och importörer av el är det inte möjligt att införa en liknande ordning. Dessa bör därför åläggas att på en annan elleverantörs begäran lämna ut de nödvändiga uppgifterna.

När det gäller sådan el som importerats till Sverige från ett land utanför EU, för svenskt vidkommande Norge, behöver enligt direktivet ursprunget endast anges på en aggregerad nivå baserat på föregående års uppgifter. Detta innebär att det måste bestämmas hur producenter och elimportörer skall tillhandahålla uppgifterna till elleverantörerna, t.ex. om dessa får anges på en aggregerad nivå eller inte.

I likhet med vad som anförts i avsnitt 5.1 om elleverantörers skyldigheter kan det inte uteslutas att det kommer att finnas ett behov av att i regelverket ytterligare precisera hur uppgifterna skall anges. Därför bör det finnas en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att, om detta blir aktuellt, närmare utforma de relevanta reglerna.

För att elleverantörerna skall kunna fullgöra sina skyldigheter från och med den 1 april 2006 bör elproducenterna senast den 1 februari 2006 vara skyldiga att offentliggöra de uppgifter som elleverantörerna behö-

ver. Av samma anledning bör elimportörer och elleverantörer på begäran av en annan elleverantör från och med den 1 februari 2006 vara skyldiga att lämna de uppgifter som den begärande elleverantören behöver för att i sin tur fullgöra sina skyldigheter.

När det gäller el som anskaffats via den nordiska elbörsen utgår regeringen från att den nordiska elbörsen kommer att tillhandahålla uppgifterna, trots att Nord Pool på grund av sitt säte i Norge inte kan påtvingas att följa svenska regler.

Regeringen anser att även elproducenternas skyldighet att offentliggöra de uppgifter som elleverantörer behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter att ange elens ursprung m.m. och elimportörers respektive elleverantörers skyldighet, att på begäran lämna samma uppgifter, skall stå under nätmyndighetens tillsyn.

6 Anskaffande av el för att täcka nätförluster

Regeringens förslag: Den som bedriver koncessionspliktig nätverksamhet skall anskaffa den el som behövs för att täcka nätförluster på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Avtal om anskaffande av el för att täcka nätförluster som ingåtts före den 1 november 2004 omfattas inte av bestämmelsen under avtalets återstående tid, dock längst till utgången av oktober 2007.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna: *Konkurrensverket*, *Energimyndigheten*, *Oberoende Elhandlare* och *Sveriges konsumentråd* har tillstyrkt förslaget. Ingen remissinstans har avstyrkt. *Energimyndigheten* har anfört att förslaget bör kompletteras med ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att utfärda föreskrifter inom området. *Konkurrensverket* har anfört att ett förtydligande bör ske av vad anskaffande av förlustel på marknadsmässigt sätt innebär och på vilket sätt företagen förutsätts kunna visa att en sådan upphandling gjorts.

Skälen för regeringens förslag: Enligt elmarknadsdirektivets artiklar 11.6 och 14.5 skall innehavare av överförings- och distributionssystem anskaffa den energi som behövs för att täcka energiförluster och reservkapacitet i enlighet med öppna, icke-diskriminerande och marknadsorienterade förfaranden, närhelst de har denna funktion.

I den svenska ellagen finns inga regler om hur de företag som bedriver nätverksamhet skall, för att täcka nätförluster, anskaffa el som inte producerats inom det egna företaget. Nätföretagen är visserligen upphandlande enheter enligt 4 kap. 1 § lagen (1992:1528) om offentlig upphandling men är inte skyldiga att upphandla förlustel eftersom 4 kap. 7 § 2 samma lag innehåller ett undantag när det bl.a. gäller el för driften av näten.

Artiklarna 11.6 och 14.5 kan genomföras i svensk rätt i huvudsak på två sätt. Antingen genom att ändra i lagen om offentlig upphandling, så att undantaget i 4 kap. 7 § tas bort, eller genom att införa en ny bestäm-

melse i ellagen som innebär en skyldighet för nätföretag att skaffa förlustel genom ett särskilt förfarande.

Elnätsutredningen anförde i sitt delbetänkande *Elnätsföretag, regler och tillsyn* (SOU 2000:90) att det finns övervägande skäl som talar emot att införa en skyldighet för nätföretagen att upphandla den el som nätföretagen använder för att täcka nätförluster m.m. I propositionen *Energimarknader i utveckling – bättre regler och tillsyn* (prop. 2001/02:56) anförde regeringen att ett krav på offentlig upphandling inte skulle ge kostnadsbesparingar, utan snarare kunna öka kostnaderna genom ökad administration och att en särskild regel om att upphandla inköpen av förlustel i enlighet med bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling inte skulle medföra någon förbättring.

Regeringen finner inte heller nu att det bör införas en skyldighet för nätföretagen att upphandla den el som de använder för att täcka nätförluster i enlighet med reglerna i lagen om offentlig upphandling. En mer ändamålsenlig ordning är i stället att införa en bestämmelse i ellagen som anger att den el som behövs för att täcka nätförluster skall anskaffas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Kravet på öppenhet innebär att nätföretaget måste vända sig till marknaden för att tillkännage sin önskan att anskaffa el. Detta kan t.ex. ske genom publicering. Ett icke-diskriminerande förfarande innebär att nätföretaget måste beakta alla de anbud som inkommer och får inte tillämpa särskilda villkor för eventuella närstående eller andra företag. Det är också viktigt att nätföretaget är så tydligt som möjligt i underlaget för sin begäran om anbud. Kravet på att vara marknadsorienterat innebär att nätföretaget i princip bör ingå avtal med det företag som kan erbjuda bästa pris och bästa villkor i övrigt. Att köpa el över börserna måste alltid anses uppfylla kraven på öppenhet, icke-diskriminering och marknadsorienterat förfarande.

Efterlevnaden av bestämmelserna om anskaffande av el för att täcka nätförluster skall enligt huvudprincipen i ellagen omfattas av Energimyndighetens tillsyn. Den principen bör inte frångås. Regeringen kan inte se att det finns behov av att utfärda närmare regler om hur företagen skall anskaffa förlustel utöver de som redan nämnts. Något bemyndigande för regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, att utfärda närmare föreskrifter inom området föreslås därför inte.

Enligt direktivet skall avtal som ingåtts före den 1 januari 2002 inte påverkas av den nya regleringen. Frågan uppstår då om de avtal om köp av förlustel som ingåtts efter den 1 januari 2002 men innan direktivet genomförts i svensk lag automatiskt kommer att bli ogiltiga om de inte uppfyller direktivets krav. Ett nätföretag som ingått ett avtal om inköp av förlustel under denna tidsperiod har rimligtvis inte kunnat ta hänsyn till de krav som kommer att ställas på sådana inköp och en sådan tolkning innebär att Sverige måste införa regler med mycket lång retroaktiv verkan. Regeringen anser därför att en rimlig avvägning är att låta de avtal som ingåtts före den 1 november 2004 får fortsätta att gälla till dess att de löper ut, dock längst till utgången av oktober 2007.

7 Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

Regeringens förslag: Åtskillnaden mellan å ena sidan nätverksamhet och å andra sidan produktion av el och handel med el tydliggörs genom en ny regel som innebär att en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett nätföretag inte samtidigt får vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som bedriver produktion av el eller handel med el. Företag som ingår i en koncern vars samlade elnät har mindre än 100 000 uttagspunkter undantas från kravet.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen har föreslagit att undantagsmöjligheten på åtskillnad för företag med mindre än 100 000 anslutna kunder inte skall utnyttjas.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten, Konkurrensverket, Statskontoret, Konsumentverket* och *Svenskt Näringsliv* har i stort tillstyrkt utredningens förslag. Dessa instanser har motiverat sitt ställningstagande främst med att den föreslagna åtskillnaden minskar risken för korssubventionering mellan monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet inom elföretagen samt att en åtskillnad skapar bättre förutsättningar att bedriva en effektiv tillsyn av monopolverksamheten och därmed verkar för bättre fungerande energimarknader. *Energimyndigheten* har särskilt påpekat att möjligheten att undanta företag med färre än 100 000 kunder från kravet på funktionell åtskillnad inte bör utnyttjas då en väl fungerande marknad kräver att samma förutsättningar gäller för alla företag och alla kunder. *Konkurrensverket* har förordat en fullständig, funktionellt och organisatoriskt, och på sikt även ägarmässig separation av monopolverksamheterna inom elmarknaderna. *Svensk Energi, Svenska kommunförbundet, Lantbrukarnas riksförbund* och *Oberoende elhandlare* har avstyrkt utredningens förslag om att inte undanta företag som har färre än 100 000 kunder från förbudet att en verkställande direktör, firmatecknare eller styrelseledamot i ett nätföretag inte samtidigt får inneha någon av de uppräknade motsvarande positioner i ett elhandels- eller elproduktionsföretag. De har anfört att ett genomförande av det förslaget skulle komma att medföra en strukturomvandling inom branschen där små elhandelsföretag köps upp av större aktörer. De har vidare anfört att det inte har kunnat påvisas någon ökad risk för korssubventionering då de aktuella funktionerna inte varit åtskilda samt att förslaget i stället skulle ge upphov till ökade kostnader som slutligt drabbar konsumenterna samtidigt som kontrollmöjligheterna över företagskoncerner minskar. *Finspångs kommun och Finspångs tekniska verk, Elverket Vallentuna AB, Energiverken i Halmstad AB, Sydkraft AB, Alvesta Energi AB, Jämtkraft AB, Fortum Distribution AB och Fortum Markets AB, SKGS (skogen, kemin, gruvorna, stålet), Brittedalskoncernen, Nova Naturgas AB, Habo kommun, Lantbrukarnas Riksförbund Skaraborg och Jönköpings koncernen* har alla lämnat synpunkter med innebörden att undantaget skall utnyttjas. *Ekonomistyrningsverket* har befarat att utredningens förslag kan resultera i en situation med högre priser och uppköp

av de mindre energiföretagen, vilket kan komma att minska konkurrensen på marknaden.

Skälen för regeringens förslag: Elnätverksamhet bedrivs som ett s.k. naturligt monopol och utan särskild kontroll finns därför möjligheter att täcka ineffektivitet och höga kostnader via nättariffen. En utgångspunkt i ellagen är att nättarifferna skall vara skäliga och att nätverksamheten endast skall belastas av rimliga kostnader som direkt hänför sig till denna verksamhet. Regelverket innehåller därför redan i dag ett krav på juridisk åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. För att genomföra det nya elmarknadsdirektivet behöver ellagen kompletteras med en ny reglering som avser de vertikalt integrerade företagen på elmarknaden, dvs. de koncerner som bedriver såväl nätverksamhet som elhandel eller elproduktion. Enligt direktivets minimiregler om åtskillnad i beslutsfattande får personer i nätföretagens ledning inte vara involverade i den dagliga driften av företag som bedriver handel med el eller produktion av el. Särskilt anges att personerna i nätföretagens ledning skall kunna agera självständigt samt att de skall ha en faktisk beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av näten.

Förbudet riktar sig mot personer i ansvarig ställning inom företagen. Med ett företags ledning avses de personer som utövar ett reellt inflytande genom beslutsfattande i företaget. För svensk del måste detta i första hand omfatta de befattningar som direkt anges i aktiebolagsstiftningen, nämligen ett företags styrelse och verkställande direktör samt firmatecknare. Regeringen tolkar därför kraven på åtskillnad som ett förbud mot att de som sitter i ett nätföretags styrelse samtidigt sitter i styrelsen i ett närstående elhandels- eller elproduktionsföretag eller att någon av styrelsemedlemmarna har operativa uppgifter i sådana företag, dvs. är verkställande direktörer eller firmatecknare för sådana företag. För det andra innebär förbudet att den som är verkställande direktör eller firmatecknare i ett nätföretag inte får ha någon av dessa funktioner i närstående produktions- eller försäljningsföretag eller sitta i ett sådant företags styrelse.

Direktivet ger medlemsstaterna en möjlighet att göra undantag från kraven på åtskillnad för vertikalt integrerade nätföretag som har mindre än 100 000 anslutna kunder. Majoriteten av landets nätföretag har färre än 100 000 anslutna nätkunder. I Sverige är det endast tre koncerner som når upp till detta antal kunder. Med hänsyn till att ett förbud mot gemensamma ledningsfunktioner kan få ekonomiska konsekvenser för de minsta företagen på marknaden uppstår frågan om Sverige bör utnyttja möjligheten till undantag.

Frågan om en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet har varit föremål för utredning i flera omgångar. Elnätsutredningen konstaterade i delbetänkandet *Elnätsföretag – regler och tillsyn* (SOU 2000:90) att det i relativt stor omfattning förelåg lednings- och styrelsegemenskap mellan elnäts- och elhandelsföretag. Med en gemensam ledning för företag som driver nätverksamhet och företag som verkar i konkurrens på elmarknaden kan det ifrågasättas om ledningen i alla sammanhang har möjlighet att i praktiken upprätthålla den avgränsning mellan verksamheterna som lagstiftaren avsett. Elnätsutredningen föreslog därför att den avsedda åtskillnaden

mellan å ena sidan nätverksamhet samt å andra sidan produktion av el och handel med el skulle markeras genom en regel om att majoriteten av styrelseledamöterna i ett nätföretag inte får ha styrelsepositioner i elhandels- eller elproduktionsföretag. Vidare skulle ett förbud införas mot gemensam verkställande direktör i nätföretag och elhandels- eller elproduktionsföretag.

Elnätsutredningen diskuterade också om ett undantag från de föreslagna reglerna kunde vara motiverat för mindre företag mot bakgrund av de ekonomiska konsekvenser förslaget i vissa fall skulle kunna innebära. Utredningen betonade att syftet med regeln, förutom att förstärka kravet på att skilja nätverksamhet från produktion av el och handel med el, är att förhindra korssubventionering med åtföljande högre nättariffer. Kunder anslutna till ett litet nät har enligt utredningens mening samma berättigade krav till åtskillnad mellan verksamheterna. Utredningen föreslog därför inte att regeln skulle ha något undantag.

I propositionen *Energimarknader i utveckling – bättre regler och tillsyn* (prop. 2001/02:56) föreslog regeringen bl.a. en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet i enlighet med Elnätsutredningens förslag. Regeringen angav att en styrelse- och ledningsgemenskap mellan elnätsföretag och elhandelsföretag i praktiken endast innebär en formell uppdelning i skilda juridiska personer i stället för en reell sådan. Med bl.a. denna motivering föreslog regeringen ett förbud mot gemensam verkställande direktör och gemensam styrelsemajoritet i nätföretag och elhandels- eller elproduktionsföretag. Regeringen betonade att av rättviseskäl borde ingen möjlighet till dispens från den föreslagna regeln införas.

Riksdagen avslod dock regeringens förslag i denna del (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180). Enligt utskottets mening var det viktigt att upprätthålla en klar boskillnad mellan de båda delarna av elmarknaden, men också väsentligt att små företag på elmarknaden inte drabbas i onödan. Om de små företagen slås ut kan konkurrensen och därmed effektiviteten på elmarknaden minska. En särskild omständighet som vidare är värd att beakta är att små elproduktionsbolag som ofta har sin bas i lokal elproduktion, baserad på förnybar och miljövänlig el, riskerar att slås ut.

Utskottet diskuterade möjligheten att införa någon form av undantag för små företag, men fann att införande av undantag alltid är förenat med problem, t.ex. olika typer av avgränsningar. Ytterligare en omständighet som, enligt utskottets mening, borde beaktas är risken för korssubventionering mellan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag. Utskottet ansåg att det vore olyckligt om en gemensam verkställande direktör inte skulle tillåtas för nätföretag och företag som bedriver produktion av el eller handel med el, samtidigt som detta skulle vara tillåtet för ett fjärrvärmeföretag och ett elhandelsföretag.

Sammantaget menade utskottet att förslaget om införande av ett förbud av den karaktär som regeringen förordat var förenat med ett antal problem som krävde ytterligare beredning och överväganden. Riksdagen anmodade därför regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag.

Efter detta har det nya elmarknadsdirektivet antagits. Som sagt, krävs som ett minimum av åtskillnad i beslutsfattande att de personer som an-

svarar för lokal- och regionnätetsföretagens ledning inte får vara involverade i den dagliga driften i elhandels- eller elproduktionsföretag. Denna funktionella åtskillnad måste nu införas i svensk rätt.

El- och gasmarknadsutredningen har tillsammans med Fjärrvärmeutredningen (N 2003:03) kartlagt förekomsten av gemensamma ledningsfunktioner hos företag i energisektorn. Kartläggningen visar att gemensamma ledningsfunktioner är fortsatt mycket vanliga i elsektorn. Ungefär hälften av alla elnätetsföretag (83 av 162) har en verkställande direktör som samtidigt är verkställande direktör i ett företag som bedriver elhandel eller elproduktion. I ungefär lika många fall (87 av 162) förekommer att samtliga eller en majoritet av styrelseledamöterna i ett elhandelsföretag också ingår i styrelsen för ett nätföretag. Det är framför allt mindre koncerner som har gemensamma ledningsfunktioner. I storleksklassen över 50 000 nätkunder har endast en av totalt fjorton koncerner gemensamma ledningsfunktioner.

I kartläggningen av gemensamma ledningsfunktioner har sju verkställande direktörer i små energikoncerner intervjuats. De flesta intervjuade menar att ökade kostnader skulle leda till nedläggning av elhandeln. Kartläggningen visar emellertid också att en skärpt åtskillnad mellan nätverksamheten och elhandeln inte borde medföra att de nya ledningskostnaderna ensidigt belastar elhandelsverksamheten. De företrädare för små energikoncerner som redan separerat sina ledningsfunktioner menar att det går bra och att det är lämpligt att kombinera verkställande direktörsysslan med operativa uppgifter. Kostnaderna för ledningsåtskillnaden bedöms av dessa som rimliga. De kostnader för en ny verkställande direktör som diskuterats, ca en miljon kronor per år, skall också sättas i relation till företagets omsättning och nuvarande kostnader. Det underlag som El- och gasmarknadsutredningen tagit fram ger dock inte möjlighet att med precision uppskatta vilka kostnaderna skulle bli för företagen om ett förbud infördes mot gemensamma ledningsfunktioner.

Det skall i sammanhanget också påpekas att det inte är obligatoriskt att utse en verkställande direktör i privata aktiebolag och mindre ekonomiska föreningar. I många fall torde det således vara möjligt att knyta ledningsfunktionen till en operativ funktion eller exempelvis till styrelsens ordförande.

El- och gasmarknadsutredningen har också granskat ett litet urval av årsredovisningar. Av årsredovisningarna för år 2002, för sex vertikalt integrerade elhandelsbolag i koncerner med mellan 3 000 och 10 000 nätkunder, framgår att kostnaderna för verkställande direktör och styrelse i några fall är försumbara eller lika med noll, vilket antyder att handelsverksamhetens ledningskostnader i dessa fall bärs av annan verksamhet, förmodligen elnätverksamhet. I sådana fall, där handelsverksamheten tycks vara subventionerad av annan verksamhet, skulle resultatet av en skärpt åtskillnad kunna bli att de tillkommande kostnaderna helt belastar handelsverksamheten. Det är i så fall följderna av att en korssubventionering sker i dag.

Kravet på åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och sådan verksamhet som bedrivs i monopol är betydelsefullt för marknadens funktionssätt, eftersom det är av stor betydelse att nätföretagen kan agera neutralt gentemot alla aktörer på den konkurrensutsatta marknaden. Risken för korssubventionering och otillbörligt informationsutbyte kan

öka om samma personer tillåts leda de båda verksamhetsgrenarna inom en och samma koncern och på sikt kan detta leda till en minskad konkurrens på elmarknaden. Ett undantag från bestämmelsen om åtskillnad skulle därför kunna innebära att konkurrensförutsättningarna på marknaden inte blir desamma för alla företag. Dessutom bör även elanvändare som är anslutna till ett litet nätföretags nät ha samma berättigade krav på åtskillnad mellan verksamheterna som de elanvändare som är anslutna till nät som innehas av större företag.

Den merkostnad som en åtskillnad av företagets ledningar enligt elmarknadsdirektivets bestämmelser skulle kunna orsaka är liten i förhållande till omsättningen och rörelsekostnaderna hos de flesta berörda företagen. Hos majoriteten av de berörda företagen torde den eventuella merkostnad som en lämpligt organiserad egen företagsledning kan komma att utgöra ha underordnad betydelse jämfört med riskkostnaden i elhandelsverksamheten.¹³ En kostnadsökning av denna storlek bör inte i sig medföra strukturomvandlingar som negativt påverkar konkurrensen på den svenska elmarknaden.

Det som redovisats av El- och gasmarknadsutredningen ger anledning att misstänka att korssubventionering förekommer, vilket talar för att undantagsmöjligheten inte skall utnyttjas. Kostnaderna för det skärpta åtskillnadskravet skulle dock sannolikt bli så pass höga för vissa av de minsta företagen att det inte längre blir intressant att bedriva elhandel. Effekterna av detta bedöms i och för sig inte få någon märkbar negativ konsekvens för konkurrenssituationen på elmarknaden. Däremot bedömer regeringen att mångfalden av elleverantörer kommer att påverkas negativt och en sådan bestämmelse i första hand slår mot små företag med stark lokal förankring. I den mån dessa företag bedriver elproduktion är denna dessutom ofta baserad på förnybar och miljövänlig el.

Svårigheten består i att väga den ökade risken för korssubventionering mot nyttan av att ha en mångfald av elleverantörer och den lokala förankring som många små elföretag har. Underlaget i El- och gasmarknadsutredningens betänkande är alltför begränsat för att med säkerhet kunna bedöma i vilken mån otillåten korssubventionering sker och vilka konsekvenser som detta får för elkonsumenterna och marknads funktionssätt i stort. Underlaget är inte heller tillräckligt utförligt för att regeringen skall kunna göra en rimlig bedömning av var en eventuell gräns för undantag från åtskillnadskravet skall sättas, om man väljer att inte genomföra undantaget fullt ut och i stället sätta en lägre gräns än 100 000 kunder.

Regeringen gör sammantaget den bedömningen att nyttan av att ha fler elleverantörer med tillhörande mångfald och lokal förankring överväger effekten av ett krav på åtskillnad för de allra minsta elföretagen. Eftersom det inte heller för närvarande finns underlag för att fastställa någon annan gräns än det i direktivet angivna 100 000 kunder anser regeringen att undantagsbestämmelsen i nuläget bör utnyttjas fullt ut, dvs. för alla företag med mindre än 100 000 anslutna kunder.

Regeringen anser dock att de tecken på att korssubventionering förekommer, som El- och gasmarknadsutredningen visat på, väcker stark oro.

¹³ Riskkostnaderna i elhandelsverksamhet redovisas bland annat i utredningsbetänkandet Konkurrensen på elmarknaden (SOU 2002:7), s 119.

Det bör i detta sammanhang också pekas på att det inte finns något uttryckligt förbud i ellagstiftningen för ett nätföretag att subventionera annan verksamhet. Regeringen avser att arbeta vidare med och vid behov återkomma i dessa frågor.

Åtskillnad mellan fjärrvärmeverksamhet och elhandel behandlas i avsnitt 31.

8 Upprättande av övervakningsplan m.m.

Regeringens förslag: Den som bedriver nätverksamhet skall upprätta en övervakningsplan i vilken det anges vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. En årlig rapport om de åtgärder som vidtagits enligt denna plan skall ges in till nätmyndigheten och offentliggöras. Närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten får meddelas av regeringen eller nätmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen har föreslagit att endast den som bedriver nätverksamhet och som utgör del av ett vertikalt integrerat företag vars elnät har minst 100 000 anslutningspunkter samt den som är innehavare av nätkoncession för stamledning skall upprätta en sådan plan.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget. *Konkurrensverket* har anfört att det inte finns skäl att utnyttja den formella möjligheten som direktivet ger att undanta vissa distributionsföretag från kravet att upprätta en övervakningsplan. Vidare har verket anfört att upprättandet av en övervakningsplan inte synes vara en betungande uppgift, inte ens för ett mindre företag. Enligt *Svenska Kraftnät*, *Svensk Energi* och *Fortum* skulle ett införande av utredningens förslag inte utgöra någon förbättring av rådande diskrimineringsförbud. Enligt *Svensk Energi* bör skälen för förslaget utvecklas närmare och enligt *Fortum* är det ytterst otillfredsställande att det inte på ett övergripande sätt anges i lagtexten vad en övervakningsplan skall innehålla.

Skälen för regeringens förslag: Enligt direktivets artiklar 10.2. d och 15.2. d skall innehavare av överförings- respektive distributionssystem upprätta en övervakningsplan där det anges vilka åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminerande beteende samt se till att planen följs. I planen skall anges vilka specifika skyldigheter de anställda har för att detta mål skall uppfyllas. Den person eller det organ som ansvarar för att övervakningsplanen följs skall överlämna en årlig rapport över vilka åtgärder som vidtagits till relevant tillsynsmyndighet. Den årliga rapporten skall dessutom offentliggöras.

Syftet med övervakningsplanen är att säkerställa att innehavare av överförings- respektive distributionssystem inser vikten av att de agerar objektivt och icke-diskriminerande, dvs. att de inte otillbörligt gynnar någon aktör på marknaden.

Enligt artikel 15.2 andra stycket får medlemsstaterna, såvitt avser innehavare av distributionssystem, bl.a. besluta att inte införa detta krav på integrerade elmarknadsföretag som har mindre än 100 000 anslutna kunder. Något undantag för innehavare av överföringssystem finns däremot inte.

Regeringen föreslår i avsnitt 7 att direktivets möjlighet till undantag, såvitt avser kraven på organisatoriskt oberoende och oberoende vad avser beslutsfattande när det gäller innehavare av distributionssystem, skall utnyttjas. Undantaget föreslås trots att det finns starka skäl som talar emot ett sådant undantag – t.ex. att kravet på åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och sådan verksamhet som bedrivs i monopol är mycket betydelsefullt för marknadens funktionssätt med hänsyn till vikten av att de som bedriver nätverksamhet agerar neutralt gentemot alla aktörer på den konkurrensutsatta marknaden. Vidare kan risken för kors-subventionering och otillbörligt informationsutbyte öka om samma personer tillåts leda de båda verksamhetsgrenarna inom en och samma koncern och på sikt kan detta leda till en minskad konkurrens på elmarknaden. Ett undantag från bestämmelsen om åtskillnad kan därför i förlängningen innebära att konkurrensförutsättningarna på marknaden inte blir lika för samtliga företag.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det är viktigt att innehavare av distributionssystem aktivt arbetar med att säkerställa att de i alla lägen agerar objektivt och icke-diskriminerande. Därför bör även de omfattas av kravet på upprättande av övervakningsplan.

För att säkerställa att övervakningsplanerna utformas på ett enhetligt sätt bör regeringen eller nätmyndigheten bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om innehållet i planen och om offentliggörandet av den.

9 Tillsyn m.m.

9.1 Tariffer för överföring av el

Regeringens förslag: Innehavare av nätkoncession skall vid utformningen av nättariffer för överföring av el särskilt beakta antalet anslutningspunkter, anslutningspunkternas geografiska läge, mängden överförd energi, abonnerad effekt och kostnaderna för överliggande nät samt kvaliteten på överföringen av el. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* har förhoppningar om att konkretiseringen av lagtexten av objektiva relevanta kriterier kan verka klaggörande för samtliga berörda. Kammarrätten har därför tillstyrkt förslaget i denna del. Enligt kammarrätten vore det fel att bedöma överföringstariffen efter prestationen (nätnyttan), eftersom många avbrott i överföringsnätet skulle ge dålig elkvalitet och därmed enligt förslaget

motivera en lägre överföringstariff. Enligt kammarrättens uppfattning kan en sådan omständighet tala för motsatsen, nämligen att det behöver tas ut en högre tariff som ger utrymme för investeringar i näten.

Länsrätten i Södermanlands län har anfört att en brist är att förslaget inte anger hur olika faktorer skall vägas mot varandra. Förslaget anger inte heller vilka ytterligare förslag som kan bli aktuella som faktorer. Länsrätten har ifrågasatt om utredningens förslag uppfyller det krav på metod för beräkningar och fastställande av tariff som anges i elmarknadsdirektivet.

Naturvårdverket har anfört att ju tydligare sambandet är mellan mängden energi och kostnaden för överföringen, desto större blir drivkrafterna för elanvändaren att spara energi. Enligt verket skall parametern tillförd mängd energi ha en stor tyngd vid sammanvägningen av de olika parametrarna för en skälig överföringstariff.

Svenska kraftnät har anfört att en övergång till en renodlad förhandsmodell skulle innebära betydande nackdelar för svenskt vidkommande. Svenska kraftnät har alltså instämt i utredningens uppfattning att starka skäl talar emot att införa en sådan modell i Sverige och att det bästa vore att behålla den nuvarande ordningen med efterhandskontroll. Men eftersom direktivet synes omöjliggöra en sådan lösning, har Svenska kraftnät anfört att det av utredningen förordade alternativet med i förväg godkända metoder för tariffsättning bör väljas. Svenska kraftnät har tillstyrkt utredningens förslag om att metoderna för tariffsättningen skall anges direkt i lag.

Konsumentverket har inte haft någon erinran mot förslaget om utformning av överföringstariffer på elmarknaden men understrukit vikten av att avgifterna är skäliga och förutsägbara för användarna samt att återbetalning av för höga nätavgifter regleras.

Konkurrensverket har anfört att det finns starka skäl för att generellt ändra inriktningen av tillsynen på energimarknaderna mot förhandsreglering (ex ante) av överföringstariffer i stället för dagens efterhandsprövning (ex post). Verket har därutöver i huvudsak anfört: Den av utredningen föreslagna regleringen, som innebär att man i förväg endast fastställer den metod enligt vilken tillsynen kommer att ske, är inte tillräcklig. En förhandsreglering är för övrigt det angivna huvudalternativet i de reviderade el- och gasmarknadsdirektiven och denna metod tillämpas redan av de flesta medlemsstaterna inom EU. En ändrad inriktning av den svenska regleringen skulle därför bidra till en önskvärd harmonisering av tillsynsreglerna inom EU. En övergång till förhandsreglering skulle tvinga nätföretagen att bli mer effektiva och därmed skapa förutsättningar för lägre överföringstariffer, vilket skulle ge en tydligare konkurrens- och konsumentinriktning i tillsynen.

Energimyndigheten har inte haft något att erinra mot utredningens ställningstagande att behålla nuvarande system med tillsyn över överföringstariffer i efterhand (ex post) och i huvudsak anfört: På lång sikt vore det i ett kundperspektiv mer önskvärt med en överföringstariff som sätts i förväg. Den kontroll som tillsynsmyndigheten har att utföra i efterhand gällande tariffernas skälighet kommer att utgå från den s.k. nätnyttomodell som myndigheten utarbetat. Denna skälighetsprövning är väsentligt mycket mer komplex än de föreslagna lagkriterierna för metod. De föreslagna kriterierna i ellagen torde få ses som ett slags ram-

verk. Det återstår således att i tillsyn och genom rättsutveckling, när skälig tariff prövas, precisera hur dessa och andra kriterier skall bedömas. Det faktum att ett nätföretag tillämpat de i lagen angivna kriterierna innebär således i sig inte att man har en skälig tariff. Det är väsentligt att det framgår av lagförarbetena att det förhåller sig på detta sätt. Energimyndighetens erfarenheter från tillsynsarbete är att faktorer som klimat och geografiskt läge inte har någon nämnvärd betydelse för företagens kostnader. Denna del av förslaget bör inte tillgodoses. För bedömningen av överföringstariff bör parametrar som den överförda energins och effekternas fördelning över dygnet och året inte tas in i lagtexten. För bedömningen av överföringstariffens skälighet bör rätten till marknadsmässig avkastning inte läggas fast i lag.

Svenska kommunförbundet har tillstyrkt utredningens förslag att nätkoncessionshavaren vid utformningen av nättariffer särskilt skall beakta antalet anslutningspunkter, anslutningspunkternas geografiska läge, mängden överförd energi, abonnerad effekt och kostnaderna för överliggande nät samt kvaliteten överförd el.

Lantbrukarnas riksförbund har anfört: Nätnyttomodellen har goda förutsättningar att bli ett effektivt verktyg för bedömning av elnätföretagens tariffer. Den efterhandstillsyn som tillsynsmyndigheten i dag tillämpar bör dock snarast ersättas av en reglering där myndigheterna i stället beslutar om överföringstarifferna i förväg.

Svensk Energi delar utredarens bedömning att det i ellagen tydligare måste anges vad som skall beaktas vid bestämmandet av utformning av metod för överföringstariffer. Enligt Svensk Energi är det angeläget i ett rättssäkerhetsperspektiv att lagtexten innehåller de kriterier som skall läggas till grund för en juridisk bedömning av ett nätföretags verksamhet. Det är också, enligt Svensk Energi, en nödvändighet för nätföretagen att det tydliggörs vad de som beslutar om elmarknadens regler anser vara viktigt vid skälighetsbedömningen av en sådan grundläggande samhällsviktig och långsiktig, kapitalkrävande verksamhet som elnät utgör. Vidare har Svensk Energi, liksom *Fortum* och *Sydkraft*, anfört att ytterligare kriterier för skälighetsbedömning av nättariffer bör läggas till i förslaget till ny lagtext – dessa kriterier är klimat och geografiskt läge för nätverksamheten samt den överförda energins och effektens fördelning över dygnet och året. Utöver detta bör, enligt de tre remissinstanserna, även framgå nätföretagens rätt att erhålla en marknadsmässig avkastning samt att andra objektiva och subjektiva omständigheter av liknande art skall beaktas.

Fortum har tillstyrkt att metoderna för tariffsättning anges i lag.

Sydkraft har anfört att prisreglering skall premiera både effektivitet och investeringar i ökad leveranssäkerhet och robusta nät samt att det är viktigt att lagstiftaren beaktar den enskilda nätägarens faktiska och relevanta förhållanden i fråga om t.ex. klimat, geografi, förbrukningsutveckling, storstad eller glesbygd.

Enligt *Svensk Elbrukarförening* är det anmärkningsvärt att förslaget anvisar att kunden ska betala en större del av en viss monopolkostnad på stamnätet. Föreningen har anfört att omregleringen av olika marknader syftade till att befria kunderna från monopolsituationer och effektivisera hanteringarna.

Skälen för regeringens förslag: Elmarknadsdirektivet drar en klar skiljelinje mellan vilka frågor som tillsynsmyndigheten kan pröva i efterhand respektive vilka som skall prövas på förhand. Huvudregeln är att bl.a. överföringstariffer skall fastställas eller godkännas på förhand, vilket motiveras med att det skapas en stor osäkerhet på marknaden om de tariffer som tillämpats av företagen långt senare kan ändras av en tillsynsmyndighet. Direktivets bestämmelser ger dock medlemsstaterna en möjlighet att välja mellan att tillämpa huvudregeln eller att endast fastställa eller godkänna de metoder som tarifferna är baserade på. Så som direktivet är utformat har Sverige alltså två handlingsalternativ för genomförandet av artikel 23.2.a om bl.a. företagens tariffer för överföring av el.

Sverige har i dag ett system med tillsyn över nätföretagens överföringstariffer i efterhand. En övergång till en renodlad förhandstillsyn, dvs. att tillsynsmyndigheten på förhand fastställer eller godkänner företagets överföringstariffer skulle, förutom en ökad europeisk harmonisering, innebära såväl fördelar som nackdelar för svenskt vidkommande. Fördelarna är att en sådan metod skapar en ökad förutsägbarhet för både nätföretagen och deras kunder. Nackdelarna är att en sådan ordning initialt leder till en mycket kraftig ökning av tillsynsmyndighetens arbetsbörda med hänsyn till det stora antalet nätföretag som finns i Sverige. Det får också anses högst tveksamt om det är praktiskt möjligt att byta tillsynsmodell redan nu. Direktivet ger dock en möjlighet att välja att endast fastställa eller godkänna de metoder varpå företagen skall basera bl.a. sina överföringstariffer. Regeringen bedömer att en sådan metod kan kombineras med den nu gällande svenska tillsynsmodellen. Detta innebär att såväl metoderna för tariffsättningen som själva efterhands-tillsynen kan baseras på de befintliga reglerna i ellagen.

Med hänsyn till att de nuvarande bestämmelserna i 4 kap. 1 § ellagen är allmänt hållna och inte ger någon egentlig vägledning för vilka kriterier och metoder som företagen skall ta hänsyn till vid tariffsättningen uppkommer frågan hur en sådan metod närmare skall utformas. I huvudsak framstår två alternativ som möjliga. Det ena är att direkt i lagen ange mer eller mindre detaljerade parametrar för hur företagen skall utforma sina tariffer. Det andra alternativet är att i lagen införa en skyldighet för Energimyndigheten att genom särskilda beslut, riktade till de enskilda nätföretagen, fastställa tariffmetoderna.

Det finns för- och nackdelar med båda alternativen. En fördel med att ange metoden direkt i lagstiftningen är att det stora antalet nätföretag gör det mycket resurskrävande att fatta enskilda metodbeslut. Dessutom riskerar klagomål på metodbesluten att leda till parallella domstolsprocesser om dels själva metodbesluten, dels överföringstariffens skälighet.

En nackdel med att ange metoden direkt i lagstiftningen är att en sådan ordning inte är trogen mot direktivets bestämmelser. I artikel 23.2 a sägs nämligen att det är tillsynsmyndigheterna i respektive medlemsstater som skall godkänna eller fastställa metoderna för bl.a. tariffsättning. Ett av syftena med direktivet är att skapa självständiga och oberoende tillsynsmyndigheter, men det framgår också av artikel 23.3 att en ordning accepteras där ett annat organ, t.ex. en regering, ges möjlighet att anta eller förkasta de förslag på tariffer eller metoder som lagts fram av en tillsynsmyndighet. Att metoden anges direkt i lagstiftning hindrar inte

heller att Energimyndigheten kan agera oberoende och självständigt vid de efterföljande tillsynsbesluten. I det förslag som remitterades till Lagrådet ansåg regeringen därför att ett förfarande där metodparametrarna anges direkt i lagstiftningen väl uppfyllde direktivets krav och att det vore en lämplig ordning för Sverige.

Lagrådet konstaterade i sitt yttrande att den ståndpunkt som intogs i lagrådsremissen – att Sverige inte skall införa en förhandsprövning av företagens tariffer utan endast ha ett system med tillsyn i efterhand – står i strid med elmarknadsdirektivet.

I lagrådsremissen ansåg regeringen att metoden för överföringstariffer borde utformas så att den kompletterar de regler om tariffers utformning som redan i dag finns i ellagen. Att nu göra metoden mycket detaljerad är mindre lämpligt eftersom den nu gällande tillsynsmodellen, vars ramar regleras genom 4 kap. 1 § ellagen, är allmänt hållen. En mycket detaljerad metod skulle också kunna innebära att det blir svårt att klaga på stora delar av ett tillsynsbeslut om tariffens nivå. Detta eftersom det som skall beaktas i metoden riskerar att sammanfalla med det som beaktas i tillsynsbeslutet. Det mesta talar därför för att metoden skall regleras genom generella kriterier som anges direkt i ellagen.

Enligt vad Lagrådet anfört i sitt yttrande vore det i och för sig tillfredsställande att komplettera de nuvarande allmänt hållna reglerna i 4 kap. 1 § om utformning av nättariffer med bestämmelser som räknar upp en rad faktorer som skall beaktas av företagen vid deras tariffsättning. Som framgår av Lagrådets yttrande är dock en sådan utbyggnad av lagregleringen inte likvärdig med en förhandsprövning av tillsynsmyndigheten.

För att det inte skall råda någon tvekan om att den svenska lagstiftningen uppfyller kraven i elmarknadsdirektivet bedömer regeringen att förslaget behöver kompletteras med bestämmelser som innebär att tillsynsmyndigheten skall göra en förhandsprövning av tarifferna för överföring av el. Sådana bestämmelser kan utformas på två sätt, antingen genom att tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner överföringstariffer på förhand eller genom att tillsynsmyndigheten på förhand endast fastställer eller godkänner de metoder som tarifferna är baserade på. Regeringen har pekat på att det finns svårigheter med att införa sådana bestämmelser. Det finns heller inget berett underlag i denna fråga. Regeringen avser därför att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att tillsynsmyndigheten skall göra en förhandsprövning av tarifferna för överföring av el eller av de metoder som tarifferna är baserade på.

Eftersom det är viktigt att elmarknadsdirektivet nu genomförs i den svenska lagstiftningen, bör det under en övergångsperiod införas en ordning där metoden för tariffsättningen anges direkt i lagstiftningen.

Vid tillsynen enligt 4 kap. 1 § ellagen skall den prestation som nätkoncessionshavaren utför bedömas. Nätkoncessionshavarens samlade intäkter skall vara skäliga i förhållande till både de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamhet och nätkoncessionshavarens sätt att bedriva verksamheten (subjektiva förutsättningar). De objektiva förutsättningarna är sådana förutsättningar som nätkoncessionshavaren inte kan påverka. De främsta objektiva faktorerna är antalet anslutningspunkter, anslutningspunkternas geografiska läge, mängden överförd energi och effekt samt kostnaden för överliggande nät. En viktig subjektiv faktor är det

enskilda företags kvalitet på överföringen av el, inbegripet leveranssäkerhet och spänningskvalitet.

Dessa objektiva och subjektiva faktorer bör enligt regeringen utgöra den övergripande metod som företagen skall iaktta när de fastställer tariffrerna och komplettera bestämmelserna i 4 kap. 1 § ellagen. De kriterier som föreslås ligga till grund för den nya metodregleringen skall däremot inte ses som en uttömmande uppräkningslista av alla faktorer som kan ligga till grund för nätkoncessionshavarens tariffsättning. Tvärtom måste, vid utformningen av ett företags överföringstariffer, också faktorer som är relevanta för just det aktuella företaget beaktas.

Med hänsyn till att den metod som föreslås inte är utformad i detalj bör metoden kompletteras med ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer. Konsumentverket har anfört att det bör införas en reglering för hur återbetalning av för höga nätavgifter skall ske. Något förslag med denna innebörd har inte beretts varför det inte kan behandlas i denna proposition.

9.2 Anslutningsavgifter

Regeringens förslag: Vid utformandet av engångsavgift för anslutning till ett ledningsnät skall särskilt beaktas var en anslutning är belägen och vilken effekt anslutningen avser.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter har redovisats i avsnitt 9.1.

Skälen för regeringens förslag: I elmarknadsdirektivets artikel 23.2 a anges att tillsynsmyndigheten skall ansvara för att fastställa eller godkänna metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer, innan dessa träder i kraft. När det gäller engångsavgifter för anslutning, s.k. anslutningsavgifter, ger bestämmelsen, i likhet med vad som gäller för tariffer för överföring av el, medlemsstaterna en möjlighet att välja mellan två olika tillsynssystem. Medlemsstaterna kan antingen välja ett system där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner anslutningsavgifterna i förväg eller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa anslutningsavgifterna.

Anslutningsavgifter skall i likhet med överföringstariffer vara skäliga enligt bestämmelserna i 4 kap. 1 § ellagen. I likhet med vad som anförts om överföringstariffer bygger den nu gällande ordningen i Sverige på en fri prissättning där nätföretagen själva bestämmer sina anslutningsavgifter och där Energimyndigheten först i efterhand kan kontrollera om dessa varit skäliga.

Energimyndigheten har genom beslut i en rad ärenden utarbetat en viss metod för skälighetsbedömningen av anslutningsavgifter. Metoden bygger på ett antal mer eller mindre schabloniserade variabler beroende på vilken sorts anslutning det är fråga om, var kunden är belägen och vilken effekt anslutningen avser.

Eftersom anslutningsavgifterna är beroende av var kunden är belägen i förhållande till befintliga ledningar och stationer kan inte ett system där tillsynsmyndigheten i förväg fastställer eller godkänner anslutningsavgifterna vara lämpligt. På samma grund kan inte heller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg fattar beslut varigenom företagets metoder godkänns anses lämpligt.

Regeringen ansåg i det förslag som remitterades till Lagrådet att det – i likhet med tariffer för överföring av el – direkt i lagstiftningen bör anges mer eller mindre detaljerade parametrar för hur företagen skall utforma sina anslutningsavgifter. På samma grund som angetts ovan, avseende nättariffer för överföring av el, talar dock starka skäl för att förslaget bör kompletteras med bestämmelser som innebär att tillsynsmyndigheten skall göra en förhandsprövning av företagets anslutningsavgifter eller metoder att fastställa anslutningsavgifter. Regeringen avser därför att även utreda denna fråga och återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att tillsynsmyndigheten skall göra en förhandsprövning av företagets anslutningsavgifter. Även beträffande företagets anslutningsavgifter bör det, under en övergångsperiod, införas en ordning där metodparametrarna anges direkt i lagstiftningen. Detta bör kompletteras med bestämmelser i ellagen som räknar upp faktorer som skall beaktas av företagen vid utformandet av anslutningsavgifterna.

Eftersom ellagens bestämmelse i 4 kap. 1 § är allmänt hållen och i sig inte ger någon vägledning för hur anslutningsavgifterna skall utformas bör det i lagen införas en ny bestämmelse som anger vad som särskilt skall beaktas vid utformande av anslutningsavgifter.

De viktigaste faktorerna att ta hänsyn till när kostnaderna för en anslutning beräknas är dels var själva anslutningspunkten är belägen i förhållande till befintligt nät, dels vilken avtalad effekt anslutningen avser. Med hänsyn till detta bör ellagen kompletteras med en bestämmelse som anger att innehavare av nätkoncession vid utformande av anslutningsavgift särskilt skall beakta var en anslutning är belägen och den effekt anslutningen avser. Kriterierna skall dock inte ses som en uttömmande uppräkningslista av samtliga faktorer som kan ligga till grund för avgiftens bestämmande.

9.3 Villkor för tillhandahållande av balanstjänster

Regeringens förslag: I ellagen införas en ny bestämmelse om att villkoren för tillhandahållande av balanstjänster skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

I ellagen införas en ny ordning som innebär att den systemansvariga myndigheten inte får ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av nätmyndigheten. Ett sådant godkännande skall ges om metoderna kan antas leda till att balansavtalen uppfyller kraven i första stycket.

I en övergångsbestämmelse regleras att de balansavtal som den systemansvariga myndigheten har ingått före den 1 juli 2005 inte omfattas av bestämmelsen om godkännande under avtalets återstående giltighetstid.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överrensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter har redovisats i avsnitt 9.1.

Skälen för regeringens förslag: Av elmarknadsdirektivets artikel 23.2 b framgår att en tillsynsmyndighet, i likhet med vad som gäller för överföringstariffer och anslutningsavgifter, på förhand skall godkänna eller fastställa i vart fall metoderna för tillhandahållandet av balanstjänster innan dessa träder i kraft.

I 8 kap. 4 § första stycket ellagen finns bestämmelser om balansansvar. Med balansansvar menas att någon åtar sig ett ekonomiskt ansvar för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i de uttagspunkter för vilka man ansvarar. I syfte att tillförsäkra att det alltid finns en balansansvarig för alla elleveranser gäller enligt 8 kap. 4 § ellagen att en elleverantör endast får leverera el i uttagspunkter där någon åtagit sig balansansvaret. Av denna bestämmelse framgår också att ett åtagande om balansansvar skall göras genom ett avtal med den systemansvariga myndigheten, dvs. Svenska kraftnät. Dessa avtal har en standardiserad utformning.

De balansansvariga har ansvar för att skapa balans mellan sin tillförsel och förbrukning genom att planera produktionen, om sådan finns, eller genom att köpa och sälja el genom handel med andra balansansvariga och på elbörsen. Balansavvikelser regleras ekonomiskt i efterhand genom balansavräkningen. Eftersom det är ekonomiskt ofördelaktigt att inte vara i balans ligger det i de balansansvarigas intresse att tillföra lika mycket el som kunderna förväntas förbruka.

I det avtal som tecknas mellan Svenska kraftnät och de balansansvariga företagen åtar sig de balansansvariga att fullgöra sitt balansansvar, dvs. att planera för och affärsmässigt åstadkomma timbalans mellan sin tillförsel och sitt uttag av el. I avtalet definieras balansansvar som balansansvarigas affärsmässiga och planeringsmässiga ansvar för att balans råder mellan tillförsel och avsättning av el, dels för egen produktion och förbrukning och egna ingångna avtal om köp och försäljning av el, dels för produktion, förbrukning och avtal om köp och försäljning som den balansansvarige åtagit sig för annans räkning.

Balanstjänsten är uppbyggd inom den systemansvariga myndigheten, Svenska kraftnät, som ett verktyg för att sköta den fysiska balansregleringen för Sveriges del inom det nordiska kraftsystemet. Balanstjänsten utgör således det nödvändiga ledet mellan den timvisa balansering som de balansansvariga företagen utför och den fysiska balanseringen av produktion och förbrukning som ständigt måste ske. För att sköta detta tar Svenska kraftnät regleringstjänster i anspråk, vilka mot ersättning erbjuds av aktörer som disponerar lämpliga anläggningar.

Den arbetsfördelning som har etablerats innebär att de balansansvariga alltid kommer att uppvisa en viss skillnad mellan sin planerade balans och det som i efterhand kommer att redovisas som den verkliga balansen. Den skillnaden, som benämns som balanskraft, kan vara både positiv och negativ.

I balanstjänsten ingår också balansavräkningen. I balansavräkningen sker en kontroll baserad på fysiska mätvärden och uppgifter om elhandeln av de balansansvarigas balansutfall timme för timme. Den resultat-

rande balanskraften prissätts på ett sätt som beror på hur dyra åtgärder som behövs för att utföra balansregleringen.

Den systemansvariga myndigheten har utarbetade standardavtal för balansavtal. Där anges de frågor som skall regleras i balansavtalen och hur dessa frågor i stort skall regleras. På grundval av detta standardavtal kommer sedan de individuella balansavtalen att utformas. Villkoren för tillhandahållande av balanstjänster syftar på detta standardavtal. För att tydliggöra hur avtal om balansansvar skall vara utformade bör en bestämmelse om detta införas. Bestämmelsen innebär att villkoren för tillhandahållande av balanstjänster skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Kravet på objektivitet syftar till en rimlig fördelning av det totala avgiftsbeloppet mellan berörda kunder. Avgifterna får vara olika mellan olika kunder, men de olika avgiftsnivåerna måste någorlunda reflektera de kostnader som Svenska kraftnät har för respektive kund.

Att villkoren skall vara icke-diskriminerande innebär att något osakligt gynnande av en kund på bekostnad av en annan kund inte får förekomma.

I elmarknadsdirektivets artikel 23.2 anges att tillsynsmyndigheten på förhand skall fastställa eller godkänna metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer och för tillhandahållande av balanstjänster, dvs. innan metoderna träder i kraft.

Direktivets bestämmelser om tillsyn över villkor för tillhandahållande av balanstjänster ger medlemsstaterna en möjlighet att välja mellan två olika tillsynssystem. Medlemsstaterna kan antingen välja ett system där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner villkoren i förväg eller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa villkoren.

Med hänsyn till att tillsynsmyndigheten i Sverige varken godkänner villkoren för tillhandahållande av balanstjänster eller de metoder som använts för att fastställa villkoren måste den svenska ellagstiftningen ändras för att uppfylla direktivets krav i denna del. Denna ändring kan, som ovan angetts, ske genom antingen ett system där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner villkoren för tillhandahållande av balanstjänster i förväg eller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner metoderna för att beräkna eller fastställa villkoren.

Vid val av tillsynsmetod gör sig i stort samma överväganden gällande som när det gäller frågan om tillsyn av överföringstariffer, se avsnitt 8.1. I detta sammanhang måste dock beaktas att förutsättningarna väsentligt skiljer sig åt för överföringstariffer och villkor i balansavtal, eftersom det endast rör sig om ett beslut som skall fattas angående villkor för balanstjänst.

Nackdelarna med att tillsynsmyndigheten fattar ett metodbeslut gör sig mot denna bakgrund inte lika starkt gällande för beslut om villkor för balanstjänst. Övervägande skäl talar därför för att införa en ordning i ellagstiftningen där tillsynsmyndigheten skall fatta beslut varigenom villkoren för att tillhandahålla balanstjänster skall godkännas innan dessa får

träda i kraft. Denna prövning omfattar endast kraven på att villkoren i balansavtalen är objektiva och icke-diskriminerande.

Det blir en uppgift för den systemansvarige att utifrån dessa krav närmare utforma villkoren för balansavräkningen. För tillsynsmyndigheten blir uppgiften att på förhand bedöma om metoderna är utformade så att villkoren i balansavtalen blir objektiva och icke-diskriminerande. Tillsynsmyndigheten skall således vid sitt godkännande begränsa prövningen till att avse om dessa förutsättningar är uppfyllda. Av rättssäkerhetsskäl bör tillsynsmyndighetens beslut kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. De övriga villkor som regleras i avtalet om balansansvar är att hänföra till rent civilrättsliga avtalsvillkor. En prövning i denna del bör därför ske på civilrättslig grund och inte av tillsynsmyndigheten.

För att balansavtal som ingåtts innan den nya bestämmelsen trätt i kraft inte skall bli ogiltiga bör det införas en övergångsbestämmelse om att de balansavtal som den systemansvariga myndigheten har ingått före den 1 juli 2005 inte omfattas av bestämmelsen om godkännande under avtalets återstående giltighetstid.

9.4 Tidsfrister för klagomål

Regeringens förslag: En ny bestämmelse införs i ellagen om tidsfrister för tillsynsmyndighetens prövning av villkor för anslutning. Tillsynsmyndigheten skall normalt pröva sådana ärenden inom två månader. Myndigheten får förlänga denna tidsperiod med två månader. Om den som anhängiggjort ärendet samtycker får tidsperioden förlängas ytterligare.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I elmarknadsdirektivets artikel 23.5 anges att varje part som har ett klagomål, mot en systemansvarig för överförings- och distributionssystem avseende de villkor, tariffer och metoder för anslutning och tillträde till nationella nät, skall kunna ge in ett sådant klagomål till en tillsynsmyndighet. När ett klagomål kommit in skall tillsynsmyndigheten, i egenskap av tvistelösande myndighet, inom två månader avgöra ärendet. Tidsperioden får förlängas med två månader om det behövs för att avgöra ärendet. Om den klagande samtycker till detta får tidsperioden förlängas ytterligare.

Den svenska ellagstiftningen innehåller inte några tidsfrister inom vilka tillsynsmyndigheten skall fatta beslut efter det att ett klagomål kommit in till myndigheten. Bestämmelser om detta måste därför införas.

I avsnitt 9.1 och 9.3 föreslår regeringen en ordning som innebär att metoderna för ett företags överföringstariffer skall anges i lagstiftningen respektive att tillsynsmyndigheten skall godkänna att de kriterier som ligger till grund för den systemansvariga myndighetens balansavtal leder till att avtalen är objektiva och icke-diskriminerande. Detta förfarande överensstämmer med bestämmelserna i artikel 23.2–4 i elmarknadsdirektivet.

I det fall en medlemsstat väljer att införa ett system där kriterierna för avtal om balanstjänst och metoderna för bestämmande av överförings-tariffer anges direkt i lagstiftningen, medan tillsynen i övrigt sker i efter-hand, kan inte tidsfristerna i 23.5 följas. Om det skulle vara ett absolut krav att följa de angivna tidsfristerna även i dessa fall skulle det i prakti-ken innebära ett införande av bestämmande av tariffer och villkor i för-väg. Detta är inte avsikten med direktivet.

De i artikel 23.5 angivna tidsfristerna kan för Sveriges del därför inte omfatta de bestämmelser i 4 kap. ellagen som reglerar nivån på över-föringstariffer. På samma grund kan inte heller tidsfristerna anses om-fatta nivån på avgifterna för tillhandahållande av balanstjänst. Reger-ingen anser därför att tillsynsmyndighetens tidsfrister inte skall omfatta dessa bestämmelser.

9.5 Preskriptionstid för överklagande av beslut om villkor för balanstjänst

Regeringens förslag: Beslut av nätmyndigheten, varigenom de metoder som har använts för att utforma avtalen om tillhandahållande av balanstjänster godkänns, skall kunna överklagas inom tre veckor från det att den som har rätt att klaga fått del av beslutet. Ett sådant beslut gäller omedelbar och skall delges enligt bestämmelserna om kungörelsedelgivning i delgivningslagen (1970:428).

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter har redovisats i avsnitt 9.1.

Skälen för regeringens förslag: Av bestämmelsen i elmarknads-direktivets artikel 23.6 framgår att varje berörd part med rätt till klagomål mot ett beslut om metoder som fattas enligt artikel 23.2–4 inom två månader efter offentliggörandet av beslutet, eller inom en kortare tids-period som medlemsstaterna får föreskriva, får ge in ett klagomål för behandling. Ett sådant klagomål skall inte utgöra hinder för verkställighet.

I avsnitt 9.1 och 9.2 föreslår regeringen en ordning där metoder för överföringstariffer och anslutningsavgifter anges övergripande i lagstift-ningen. Detta innebär att enskilda metodbeslut inte kommer att fattas i sådana ärenden varför det inte är möjligt att införa preskriptionstid för sådana beslut.

I avsnitt 9.3 föreslår regeringen däremot en ordning där Energimyndi-gheten skall fatta beslut att godkänna villkor för tillhandahållande av balanstjänster. Ett sådant beslut bör gälla omedelbart.

Av rättsäkerhetsskäl bör Energimyndighetens beslut om metoder kunna överklagas. Med hänsyn till målens karaktär bör prövningen ske hos allmän förvaltningsdomstol. Enligt 22 § förvaltningslagen (1986:223) får ett beslut överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas. I 23 § förvaltningslagen anges vidare att ett beslut skall överklagas skriftligt och ha kommit in till den myndighet som har meddelat beslutet inom tre veckor från det att kla-ganden fick del av beslutet.

Det finns inte skäl att frånga förvaltningslagens ordning för överklagande av myndighets beslut. Den tid inom vilken tillsynsmyndighetens beslut om metoder kan överklagas bör därför vara tre veckor.

Anledningen till att det i direktivets artikel 23.6 införts en tidsfrist inom vilken en tillsynsmyndighets beslut om metoder senast kan överklagas är att det ansetts vara av stor vikt att det inte råder osäkerhet om vilken metod ett företag skall tillämpa.

Eftersom klagandetiden är knuten till delfäendet av beslutet är det viktigt att berörda parter delges tillsynsmyndighetens beslut.

Enligt 3 § delgivningslagen (1970:428) sker delgivning genom att myndighet som ombesörjer delgivning sänder handlingen till den sökta, och som bevis för att denne mottagit försändelsen begärs delgivningskvitto eller mottagningsbevis (ordinär delgivning). Delgivning med en obestämd krets personer sker, enligt 16 § delgivningslagen genom kungörelsedelgivning. Med hänsyn till att det är av stor vikt att tiden inom vilken tillsynsmyndighetens beslut om metoder kan överklagas börjar löpa bör delgivning ske enligt bestämmelserna om kungörelsedelgivning.

Enligt artikel 23.6 skall klagomål mot tillsynsmyndighetens beslut om metoder inte utgöra hinder för verkställighet. Regeringen föreslår därför att även bestämmelser om detta skall införas.

10 Offentliggörande av regler och villkor för tillhandahållande av balanstjänster

Regeringens förslag: En ny bestämmelse införs i ellagen som ålägger den som har systemansvaret för el att offentliggöra villkoren, inklusive regler och avgifter, för tillhandahållande av balanstjänster. Närmare föreskrifter om offentliggörande av villkoren för dessa tjänster får meddelas av regeringen eller nätmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningen har inte föreslagit något i denna del.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 11.7 i elmarknadsdirektivet behandlar systemansvarigas regler och villkor för balansering av elsystemet och hur dessa regler och villkor skall vara utformade.

Regeringen har utsett Svenska kraftnät att ha systemansvaret för el, dvs. att ha det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Ellagen innehåller inga föreskrifter om skyldighet att offentliggöra villkoren för tillhandahållande av balanstjänster. Eftersom bestämmelser om detta saknas bör det införas en sådan skyldighet. Närmare föreskrifter om offentliggörande bör få meddelas av regeringen eller nätmyndigheten.

11 Huvuddragen i EG-förordningen om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel antogs den 26 juni 2003 och trädde i kraft den 1 juli 2004.

Förordningen innehåller regler om en kompensationsmekanism mellan systemansvariga för gränsöverskridande elhandel, principer för bestämmande av nationella nättariffer och upplysningar om sammanlänkningskapacitet samt principer och riktlinjer för tilldelning av tillgänglig kapacitet på sammanlänkingsförbindelser.

Förordningen innehåller också regler om undantag för nya sammanlänkningar, om information till kommissionen och om påföljder samt bemyndiganden för kommissionen att utfärda riktlinjer.

Förordningen är uppdelad i en ingress, 15 artiklar och en bilaga med riktlinjer. Artiklarna är i huvudsak utformade som principiella bestämmelser som skall utfyllas med detaljerade regler i form av riktlinjer från kommissionen.

I förordningens ingress återfinns vad som närmast kan sägas vara motiven till förordningen. Där anges det huvudsakliga syftet vara att med förordningen upprätta en harmoniserad ram för gränsöverskridande elhandel eftersom detta inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna. Denna ram omfattar bland annat de grundläggande principerna för tariffsystem och tilldelning av kapacitet i syfte att garantera effektivt tillträde till överföringssystem för gränsöverskridande handel. Vidare anges att en fungerande konkurrens på den inre marknaden förutsätter avgifter för användningen av nät som inkluderar de sammanlänkande ledningarna i överföringssystemet.

Artikel 1 – Syfte och tillämpningsområde

I artikel 1 anges förordningens syfte och tillämpningsområde.

Syftet är att fastställa rättvisa regler för gränsöverskridande elhandel, och därmed stärka konkurrensen på den inre marknaden för el.

Tillämpningsområdet omfattar upprättandet av en kompensationsmekanism för gränsöverskridande flöden av el och införandet av harmoniserade principer för avgifter för gränsöverskridande överföring och för tilldelning av tillgänglig kapacitet för sammanlänkningar mellan de nationella överföringssystemen.

Artikel 2 – Definitioner

I artikel 2 ges särskilda definitioner. Utöver de särskilt angivna definitionerna skall de definitioner tillämpas som finns artikel 2 i elmarknadsdirektivet (direktiv 2003/54/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG).

Med *sammanlänkning* avses en överföringsledning som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan två medlemsstater och som kopplar samman medlemsstaternas nationella överföringssystem. Definitionen av

sammanlänkning omfattar därmed enbart utlandsförbindelser som förbinder det svenska stamnätet med överföringssystem i en annan medlemsstat.

Med *tillsynsmyndigheter* menas de tillsynsmyndigheter som avses i artikel 23.1 i elmarknadsdirektivet. Nätmyndigheten är utsedd att vara sådan tillsynsmyndighet som avses i artikel 23.1 i elmarknadsdirektivet och är således den myndighet som har tillsyn över efterlevnaden av förordningen.

Med *gränsöverskridande flöde* avses ett fysiskt elflöde i en medlemsstats överföringsnät som uppkommer genom påverkan av en producent eller en konsumentverksamhet utanför medlemsstaten i fråga på dess överföringsnät. Om två eller flera medlemsstaters överföringsnät helt eller delvis ingår i en enda kontrollenhet får tillsynsmyndigheterna i de berörda medlemsstaterna besluta, beträffande de kompensationsmekanismer som stadgas i förordningen, att hela kontrollenheten skall anses ingå i en av de berörda medlemsstaternas överföringsnät för att inte flöden inom kontrollenheter skall anses som gränsöverskridande flöden och ge anledning till kompensationsbetalning.

Det svenska överföringssystemet ingår i sin helhet i en och samma kontrollenhet. Något beslut enligt denna bestämmelse i definitionen är således inte aktuellt.

Artikel 3 – Kompensationsmekanism mellan systemansvariga

Artikel 3 innehåller huvudprinciperna för den kompensationsmekanism som enligt förordningen skall gälla mellan de systemansvariga för överföringssystemen. Svenska kraftnät är systemansvarig för det svenska överföringssystemet i elmarknadsdirektivets mening.

Tarifferna för överföring av el bör inte fastställas utifrån avståndet mellan producenten och konsumenten av elen. I praktiken sammanfaller inte det fysiska flödet av el med det kontraktsmässiga förhållande som råder mellan säljaren och köparen. Om en elproducent i norra Europa säljer el till en konsument i södra Europa betyder det inte att de elektroner som produceras i norra Europa faktiskt förflyttas från norr till söder. Snarare handlar det om ändring av elbalansen i riktning mot syd.

Handel med el ger dock upphov till fysiska flöden inom och mellan överföringssystem. I praktiken innebär detta att en viss energimängd tillförs den exporterande medlemsstatens överföringssystem samtidigt som samma energimängd tas ut från den importerande medlemsstatens överföringssystem.

I ett Europa där elsystemen är sammankopplade påverkar elexporten inte bara näten i de exporterande och importerande länderna. Varje överföring kan ge upphov till elflöden även i länder där det inte förs el till eller tas ut el från deras elsystem. Detta kan vara fallet när det rör sig om transaktioner mellan två länder som inte gränsar till varandra, dvs. när "direktvägen" till konsumenten måste gå via överföringssystemet i ett tredje land. Beroende på de fysikaliska lagar som bestämmer hur elen "uppträder" i nätet, kan exportöverföringar också ofta ge upphov till fysiska flöden i länder som inte ingår i elens teoretiska direktväg. Sådana elflöden kallas ofta "loop-flows" eller "parallel-flows".

På en avreglerad, konkurrensutsatt marknad måste systemansvariga kompenseras för de kostnader som uppstår vid sådana elflöden. Annars skulle användarna av detta nät vara tvungna att stå för kostnaderna, trots det faktum att elflödena helt och hållet uppkommit beroende på marknadsaktörer som befinner sig i andra överföringssystemområden.

Mot bakgrund av detta innehåller förordningen en kompensationsmekanism som baseras på följande tre delar.

1. Rätt till kompensation: Systemansvariga skall kompenseras för kostnader som uppkommer på grund av att gränsöverskridande flöden går via deras nät.

2. Regler för att fastställa de kostnader som uppkommer beroende på överföringar: Även om kompensation för sådana kostnader är nödvändig, måste man samtidigt se till att denna motsvarar de faktiska kostnaderna. De kostnader som uppkommer vid sådana gränsöverskridande elflöden måste fastställas noggrant så att man undviker omotiverade vinster och orimliga överföringskostnader. För att systemet verkligen skall åter spegla kostnaderna skall de fördelar som uppkommer tack vare överföringarna också tas med i beräkningen, t.ex. när gränsöverskridande elflöden bidrar till en allmän stabilisering av ett nationellt nät.

3. Lämpliga metoder för att finansiera kompensationen: I detta sammanhang måste man beakta att överföringar orsakas av export och import av el. Bortsett från extremfall är det ännu inte tekniskt möjligt att fastställa om och i vilken utsträckning exportörer eller importörer ger upphov till överföringar. Därför innehåller förordningen ingen mekanism varigenom enskilda exportörer eller importörer hålls direkt ansvariga för överföringsflöden. I stället fastställs att de systemansvariga för överföringssystem från vilka överföringarna utgår, eller de systemansvariga för överföringssystem där flödena slutar, skall betala kompensation.

Kommissionen skall med regelbundna mellanrum fatta beslut om dessa kompensationer.

Den svenska lagstiftningen på området innehåller inte någon egentlig reglering av ekonomisk kompensation mellan systemansvariga utöver den som nämns i avsnitt 11.3.4. Svenska kraftnät är systemansvarig för det svenska överföringsnätet. Svenska kraftnät är medlem i European Transmission System Operators (ETSO). Medlemmarna i ETSO tillämpar för närvarande en frivillig kompensationsmekanism. Ellagens regler syftar i första hand till att möjliggöra att hänsyn kan tas till kostnader med anledning av detta frivilliga samarbete vid bestämmandet av stamnätstariffen.

Artikel 4 – Avgifter för tillträde till nät

I artikel 4 anges principerna för hur nättariffer skall utformas.

Tarifferna skall medge insyn, beakta behovet av nätsäkerhet och spegla de faktiska kostnaderna i den utsträckning som dessa kostnader motsvaras av de kostnader som effektiva och strukturellt jämförbara nätoperatörer har. Tarifferna skall tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. Tarifferna får inte vara avståndsrelaterade.

Nivån på nätavgifter bestäms av flera faktorer, exempelvis hur det nationella tariffsystemet är uppbyggt, principerna för kostnadsberäkning och givetvis särskiljande drag i de nationella näten.

En viktig del i uppbyggnaden av nationella tariffsystem, när det rör sig om gränsöverskridande elhandel, är hur stor del av tariffen som läggs på produktion respektive hur stor del som läggs på förbrukning. Enligt förordningen skall därför nätkostnaderna huvudsakligen täckas genom avgifter på förbrukningen. En mindre del av de totala kostnader som nätanvändarna skall betala kan tas ut som avgifter på produktionen. På så vis kan platsindikerande signaler ingå i tariffsystemet, vilket gör det möjligt att indikera vilka områden som är mest – eller minst – lämpade för nya produktionsanläggningar, beroende t.ex. på lokala skillnader i nätförluster och överbelastningar på nätet. I förordningen fastställs att nättarifferna skall vara utformade så att de innehåller dessa platsindikerande signaler.

I förordningen anges vidare att de betalningar och intäkter som uppkommer genom kompensationsmekanismen för överföringar skall beaktas när avgifterna fastställs.

Under förutsättning att nättarifferna innehåller lämpliga och effektiva platsindikerande signaler skall de avgifter som tas ut av producenter och konsumenter för tillträde till nät tillämpas oberoende av elens destinations- respektive ursprungsländer på det sätt som dessa anges i det bakomliggande handelsavtalet. Detta får inte påverka de avgifter för export och import som uppkommer från den hantering av överkapacitet som avses i artikel 6.

Någon särskild avgift för enskild deklarerad eltransit får inte tas ut.

De svenska bestämmelserna om nättariffer finns i 4 kap. ellagen. Enligt huvudregeln skall nättariffer vara utformade så att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten är skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten. Nättariffer skall vara utformade på sakliga grunder.

Ellagen innehåller särskilda regler för nättariffer för ledningar med en spänning om 220 kilovolt eller däröver (stamledningar). Vid skälighetsbedömningen av dessa tariffer skall de beräknade kostnaderna för den prestation som nätkoncessionshavaren är skyldig att utföra och nätkoncessionshavarens sätt att utföra prestationen bedömas samlat för nätkoncessionshavarens samtliga ledningar i landet med undantag för utlandsförbindelserna. Tariffen får utformas med hänsyn till var på nätkoncessionshavarens ledningsnät en anslutningspunkt är belägen.

Om nätkoncessionshavaren har systemansvaret för el skall den del av verksamheten som inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori anses ingå i nätverksamheten.

Enligt ellagen gäller också att om en innehavare av nätkoncession för stamledning deltar i ett europeiskt samarbete som syftar till att utveckla och vidmakthålla en fungerande europeisk marknad för el, skall den verksamheten anses ingå i nätverksamheten. Denna bestämmelse torde inte omfatta den kompensationsmekanism som införs genom förordningen. Att man vid bestämmandet av stamnätstariffen skall ta hänsyn till resultatet av kompensationsmekanismen följer i stället direkt av artikel 4.

Tarifferna skall utformas så att betald anslutningsavgift ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Regeringen får dock föreskriva att betald anslutningsavgift ger rätt att använda även utlandsförbindelserna till ett eller flera länder. Om så skett skall, i fråga om de utlandsförbindelser som omfattas av föreskriften, de beräknade kostnaderna för den prestation som nätkoncessionshavaren är skyldig att utföra och nätkoncessionshavarens sätt att utföra prestationen omfattas av den skälighetsbedömning som görs avseende nätkoncessionshavarens samtliga ledningar i landet.

Förordningens regler om avgifter för tillträde till nät torde innebära att några särskilda nätavgifter för import och export av el mellan medlemsstaterna inte får tas ut förutsatt att de nationella överföringstarifferna innehåller lämpliga och effektiva platsindikerande signaler. Kostnader med anledning av de fysiska flöden av el som dessa affärer orsakar i överföringssystemen skall i stället kompenseras mellan de systemansvariga och tas ut av producenter och konsumenter i den allmänna avgiften för tillträde till det nationella nätet.

Regeringen har möjlighet att föreskriva att betald anslutningsavgift ger rätt att använda de utlandsförbindelser som förbinder det svenska stamnätet med överföringssystem i andra medlemsstater. Sådana föreskrifter har redan utfärdats beträffande utlandsförbindelserna mellan Sverige, Norge, Danmark och Finland.

Artikel 5 – Upplysningar om sammanlänkningskapacitet

Artikel 5 innehåller regler om utbyte av driftinformation mellan systemansvariga, offentliggörande av driftsäkerhets- och planeringskriterier samt tillgänglig kapacitet och normerna för dess beräkning.

Informationsutbyte och samarbete mellan systemansvariga är mycket viktigt. De systemansvariga måste i förväg veta vilka flöden de kan förvänta på sina nät. Enligt förordningen (artikel 5.1) skall de systemansvariga införa en mekanism för samordning och informationsutbyte.

För att man skall kunna utnyttja den tillgängliga sammanlänkningskapaciteten på ett optimalt sätt, måste information om denna göras tillgänglig för marknadsaktörerna. För närvarande offentliggörs vinter- och sommarvärden för överföringskapaciteterna för sammanlänkningarna i det kontinentala Europa.

Kapaciteterna måste offentliggöras mer regelbundet för att man skall kunna utnyttja de tillgängliga kapaciteterna optimalt, helst vid flera tillfällen före den dag då transport skall ske, och därför finns krav på det i artikel 5.3.

Vidare innehåller förordningen en skyldighet för de systemansvariga att offentliggöra sina säkerhetsnormer samt drifts- och planeringsnormer så att det råder full insyn i de metoder som de systemansvariga använder för att fastställa hur mycket ledig kapacitet som finns (artikel 5.2).

Tillsynsmyndigheterna skall godkänna den allmänna plan för beräkning av den sammanlagda överföringskapaciteten och säkerhetsmarginalen för överföringen som skall offentliggöras. Som tidigare angetts i avsnittet om artikel 2 är nätmyndigheten utsedd att vara en sådan tillsynsmyndighet som avses i artikel 23.1 i elmarknadsdirektivet och är således den myndighet som enligt förordningen skall godkänna den allmänna planen.

Artikel 5 riktar sig till de systemansvariga för överföringsnäten. Den svenska ellagstiftningens regler om Svenska kraftnäts lämnande av information avser i huvudsak s.k. avräkningsinformation och berör inte de områden som regleras i artikel 5. Svenska kraftnät uppfyller dock redan i dag kraven i artikel 5 genom samarbetet med de övriga nordiska systemansvariga företagen, bl.a. i den gemensamma organisationen Nordel och den nordiska elbörsen, Nord Pool ASA.

I den svenska lagstiftningen finns i dag inget krav på att Energimyndigheten skall godkänna Svenska kraftnäts driftsäkerhetskriterier.

Artikel 6 – Hantering av överbelastning

Artikel 6 innehåller allmänna principer om hantering av överbelastning. Överbelastning i näten skall åtgärdas genom icke-diskriminerande, marknadsbaserade lösningar som ger effektiva ekonomiska signaler till de berörda marknadsdeltagarna och de systemansvariga. Begränsning av handel skall undvikas och maximal kapacitet skall ställas till marknadsaktörernas förfogande.

De marknadsaktörer som blivit tilldelade kapacitet men inte avser att nyttja den skall i god tid informera de systemansvariga om detta.

Inkomster från tilldelning av sammanlänkning skall användas för att garantera den faktiska tillgängligheten hos den tilldelade kapaciteten eller till nätverksinvesteringar som bevarar eller ökar sammanlänkningskapaciteten. Inkomsten kan användas som en inkomst som skall beaktas av tillsynsmyndigheterna när dessa godkänner metoderna för beräkning av tariffer eller för att bedöma huruvida tariffer bör ändras.

Marknadsdeltagare som fått sig tilldelad kapacitet skall, med undantag för force majeure, kompenseras om denna skulle begränsas.

I Svenska kraftnäts systemansvar ligger enligt ellagen det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el.

Ellagen ger den systemansvariga myndigheten rätt att, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra elproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av el. Om systemansvaret inte kan utövas genom sådana åtgärder, får den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra den som har nätkoncession att begränsa eller avbryta överföring av el till elanvändare.

Några uttryckliga regler om hur begränsningar i överföringsnät skall hanteras finns dock inte i den svenska ellagstiftningen.

Inte heller finns några särskilda regler om hur inkomster från denna hantering skall användas.

Svenska kraftnät tillämpar ett förfarande som kallas motköp eller mothandel för att ”häva” överföringsbegränsningar i stamnätet. Förfarandet kan kort sägas innebära att Svenska kraftnät betalar producenter på ömse sidor om en begränsning för att dessa skall öka respektive minska sin elproduktion. Kostnaderna för detta förfarande finansieras genom stamnätstariffen.

Vid begränsningar i överföringen till andra länder tillämpas där så är möjligt så kallad marknadsdelning genom inrättandet av prisområden på

den nordiska elbörsen. Detta system är ett effektivt och öppet sätt att hantera problemet med begränsad överföringskapacitet.

Begränsningar av överföring till länder som inte omfattas av den nordiska elbörsens verksamhet, för närvarande Polen och Tyskland, regleras i första hand i avtal mellan Svenska kraftnät och SwePol Link AB och Baltic Cable AB i deras egenskap av innehavare av utlandsförbindelserna till Polen och Tyskland.

Artikel 7 – Nya sammanlänknings

Om vissa villkor är uppfyllda får enligt artikel 7 nya likströmlänkar på begäran undantas från bestämmelserna i artikel 6.6 (inkomster från kapacitetsfördelning), artikel 20 (tillträde för tredje part) och artikel 23.2-23.4 (tillsyn över nättariffer) i elmarknadsdirektivet. Bestämmelsen kan i undantagsfall tillämpas på växelströmsförbindelser och väsentliga kapacitetsökningar i befintliga förbindelser.

Det är tillsynsmyndigheten som får besluta om undantag. Medlemsstaterna får emellertid föreskriva att – när ett formellt beslut om undantag skall fattas – tillsynsmyndigheterna skall överlämna ett yttrande till den berörda myndigheten i medlemsstaten.

När undantag beviljas, skall det övervägas om villkor måste anges för undantagets varaktighet och för icke-diskriminerande tillträde till sammanlänknings. I samband med att ett undantag beviljas får den behöriga myndigheten godkänna eller fastställa reglerna eller mekanismerna för hantering och tilldelning av kapacitet.

Beslutet om undantag skall omedelbart anmälas till kommissionen av den behöriga myndigheten tillsammans med alla relevanta upplysningar om beslutet. Kommissionen får kräva att den berörda tillsynsmyndigheten eller medlemsstaten ändrar eller återkallar beslutet att bevilja ett undantag.

Nätkoncession för utlandsförbindelser meddelas enligt ellagen av regeringen.

En grundläggande regel i den svenska ellagstiftningen är att den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra el för annans räkning. Den som är ansluten till en ledning har rätt att få el överförd på det nationella elsystemet, dvs. att mata in eller ta ut el. Betald nättariff i Sverige ger även tillträde till de utlandsförbindelser regeringen förordnat om. För tillträde till de övriga utlandsförbindelserna krävs ett särskilt medgivande av nätinnehavaren. Tillsynen över efterlevnaden av dessa bestämmelser utövas av nätmyndigheten (Statens energimyndighet).

Den svenska ellagstiftningen innehåller inga bestämmelser om individuella undantag från dessa grundläggande bestämmelser. EG:s förordning innebär att sådana undantag är möjliga från och med den 1 juli 2004.

Artikel 8 – Riktlinjer

Förordningens regler är allmänt hållna ramregler. Närmare bestämmelser skall fastställas genom riktlinjer som måste överensstämja med principerna i förordningen. Riktlinjerna kan antas och ändras av kommissionen efter handläggning i en föreskrivande kommitté som består av experter från medlemsstaterna och som inrättats i enlighet med rådets beslut 1999/468 om de förfaranden som skall tillämpas vid utövandet av kom-

missionens genomförandebefogenheter (kommittéförfarande) för att säkerställa att medlemsstaterna deltar i detta arbete.

I fråga om det system för kompensation mellan systemansvariga som avses i artikel 3 skall riktlinjer antas för

- de exakta detaljerna i de metoder som används för att bestämma gränsöverskridande flöden och hur mycket el som exporteras och importeras,

- metoden för att fastställa de kostnader som uppkommer för att överföra gränsöverskridande flöden,

- förfarandet för att fastställa vilka systemansvariga som måste betala kompensation för gränsöverskridande elflöden,

- detaljerna i det betalningsförfarande som skall följas inom systemet för kompensation mellan systemansvariga och fastställande av den första period då kompensation skall betalas efter det att förordningen trätt i kraft, samt

- deltagande från nationella system som är sammankopplade via likströmsledningar i systemet för kompensation mellan systemansvariga.

I fråga om de nationella tariffsystem som avses i artikel 4 skall riktlinjer antas för harmoniseringen av de bakomliggande principerna för fastställande av nättariffer för producenter och konsumenter (belastning) som tillämpas inom ramen för nationella tariffsystem, bland annat för att sörja för lämpliga och effektiva harmoniserade platsindikerande signaler på europeisk nivå.

Kommissionen skall vid behov ändra de riktlinjer om förvaltning och tilldelning av tillgänglig transferkapacitet i sammanlänknings mellan nationella system som anges i förordningens bilaga, särskilt för att inkludera detaljerade riktlinjer för alla kapacitetstilldelningsmetoder som tillämpas i praktiken. I samband med sådana ändringar skall man vid behov fastställa sådana allmänna regler om minimikrav på säkerhet och driftsnormer för användning och drift av nätet som avses i artikel 5.

Artikel 9 – Tillsynsmyndigheter

Enligt artikel 9 skall tillsynsmyndigheterna säkerställa att förordningen och de riktlinjer som antagits med stöd av förordningen uppfylls när de utför sina uppgifter. För att uppfylla syftena med förordningen skall de samarbeta med varandra och med kommissionen.

Artikel 10 – Information och sekretess

Enligt artikel 10 skall medlemsstaterna och tillsynsmyndigheterna på begäran förse Europeiska kommissionen med all information som behövs för det ändamål som avses i artikel 3.4 och artikel 8.

Kommissionen behöver ha tillgång till information och uppgifter som är relevanta för antagandet av riktlinjer och för beslut om de kompensationsbetalningar som skall göras för överföringar mellan systemansvariga. Kommissionen skall också kunna få all nödvändig information direkt från de berörda företagen i de fall det är nödvändigt för att kommissionen skall kunna uppfylla sina förpliktelser enligt förordningen.

Vidare skall tillsynsmyndigheterna regelbundet lämna information om de kostnader som faktiskt uppkommit för de systemansvariga för överföringsnäten samt lämna uppgifter och all relevant information som hör

samman med de verkliga flödena hos de systemansvariga för överföringsnäten och kostnaderna i nätet.

Kommissionen får inte röja information som den fått med stöd av förordningen och som omfattas av tystnadsplikt.

Artikel 11 – Medlemsstaterna får besluta om mer detaljerade åtgärder

Förordningen påverkar inte medlemsstaternas rätt att behålla eller införa åtgärder som innehåller mer detaljerade bestämmelser än de som anges i förordningen och i riktlinjerna (artikel 11).

Den svenska lagstiftningen innehåller på vissa områden mer detaljerade regler än förordningen. De reglerna behöver inte ändras.

Artikel 12 – Påföljder

Enligt artikel 12 skall medlemsstaterna fastställa regler för påföljder vid överträdelse av bestämmelserna i förordningen. Medlemsstaterna skall vidare vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att bestämmelserna följs. Påföljderna skall vara effektiva, proportionerliga och avskräckande.

Kommissionen får genom beslut ålägga ett företag böter upp till högst en procent av företagets totala omsättning under det föregående verksamhetsåret, om företaget uppsåtligen eller av vårdslöshet har lämnat felaktig, ofullständig eller vilseledande information som svar på en begäran som gjorts enligt artikel 10.3 eller om företaget inte lämnar information inom den tidsfrist som fastställts genom ett beslut som antagits med stöd av artikel 10.5 första stycket. Bötesbeloppets storlek skall fastställas med hänsyn till allvaret i underlåtelsen.

De nationella påföljderna och kommissionens beslut om böter skall inte betraktas som straffrättsliga.

Ellagen innehåller inga bestämmelser om påföljder som kan tillämpas vid överträdelse av förordningen. EG-förordningens bestämmelser riktar sig nästan uteslutande till de systemansvariga för överföringsnäten. I Sverige är detta Svenska kraftnät. Svenska kraftnäts verksamhet som aktör på elmarknaden står under Energimyndighetens och Konkurrensverkets tillsyn. I sin egenskap av statlig myndighet står Svenska kraftnät också under Justitiekanslerns och Riksdagens ombudsmäns tillsyn. De sanktioner som dessa instanser kan göra gällande gentemot Svenska kraftnät torde vara tillräckliga för att säkerställa att förordningens bestämmelser efterlevs. Regeringen bedömer därför att någon åtgärd inte behöver vidtas med anledning av artikel 12.

Artikel 13 – Kommitté

Enligt artikel 13 skall kommissionen biträdas av en kommitté där medlemsstaterna är representerade. Kommittén skall vid beslut enligt artikel 7.5 fungera som rådgivande och i övrigt som föreskrivande.

I en föreskrivande kommitté har kommissionen ordförandeposten men saknar rösträtt. Det är kommissionen som lägger fram förslagen inför kommittén som har att yttra sig över förslagen genom majoritetsbeslut. Skulle kommittén inte acceptera förslaget skall kommissionen lämna ett förslag till rådet samt informera Europaparlamentet. Parlamentet har då möjlighet att yttra sig till rådet.

Rådet kan genom beslut med kvalificerad majoritet anta eller motsätta sig kommissionens förslag. Har rådet inte fattat beslut inom tre månader kan kommissionen anta förslaget.

Kommittén skall själv anta sin arbetsordning.

Artikel 14 – Kommissionens rapport

Enligt artikel 14 skall kommissionen se över genomförandet av förordningen och inom tre år efter det att förordningen har trätt i kraft lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om de erfarenheter som gjorts. Det skall i synnerhet undersökas i vilken utsträckning det genom förordningen har kunnat uppnås att villkoren för tillträde till nät för gränsöverskridande utbyte av el är icke-diskriminerande och återspeglar kostnaderna samt bidrar till kundernas valfrihet på en väl fungerande inre marknad och till långsiktig försörjningstrygghet, och även i vilken utsträckning effektiva platsindikerande signaler har inrättats. Vid behov skall rapporten åtföljas av lämpliga förslag eller rekommendationer.

Artikel 15 – Ikraftträdande

Förordningen har trätt i kraft. Den skall tillämpas från och med den 1 juli 2004. Den är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Bilagan till förordningen

I en bilaga till förordningen stadgas riktlinjer för de systemansvarigas hantering av överföringskapacitet mellan ländernas elsystem.

De metoder för hantering av överbelastningar som medlemsstaterna infört skall enligt riktlinjerna hantera kortsiktiga överbelastningar på ett ekonomiskt sätt samtidigt som investeringar i effektiva nät och produktion på rätt plats uppmuntras.

De systemansvariga, eller medlemsstaterna, skall tillhandahålla icke-diskriminerande och öppna normer som beskriver de metoder för hantering av överbelastningar de kommer att tillämpa vid vissa förhållanden. Dessa normer tillsammans med säkerhetsnormer skall beskrivas i dokument som är tillgängliga för allmänheten.

Olika behandling av olika typer av gränsöverskridande transaktioner skall minimeras när man utarbetar regler för specifika metoder för hantering av överbelastning. Metoden för att tilldela knapp överföringskapacitet måste vara tydlig. Det måste kunna visas att eventuella skillnader i hur överföringar behandlas inte snedvrider konkurrensen eller hindrar utvecklingen av den.

Prissignaler som är ett resultat av systemen för hantering av överbelastning skall vara riktninggivande.

De systemansvariga skall erbjuda marknaden överföringskapacitet som är så stabil som möjligt. En rimlig del av kapaciteten får erbjudas marknaden under stegvis mindre stabila villkor, men de exakta villkoren för gränsöverskridande transporter skall ständigt vara tillgängliga för marknadsaktörerna.

Nationella tillsynsmyndigheter skall säkerställa att det inte sker någon ensidig utformning av förfaranden för hantering av överbelastningar som i högre utsträckning påverkar effektflöden i inblandade nät.

Slutligen finns bestämmelser om långtidskontrakt, systemansvarigas tillhandahållande av information, principer för metoder för hantering av överbelastning samt riktlinjer för explicita auktioner.

12 Beslut om undantag

Regeringens förslag: Ärenden om undantag enligt artikel 7.1–3 Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel prövas av regeringen. Ett sådant ärende skall utredas av nätmyndigheten som med eget yttrande överlämnar ärendet till regeringen för prövning. Nätmyndigheten skall offentliggöra sitt yttrande.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Som angetts i kapitel 11.3.7 har medlemsstaterna rätt att föreskriva att beslut om undantag enligt artikel 7 i EG:s förordning om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel skall fattas av en behörig myndighet efter yttrande från tillsynsmyndigheten.

En begäran om undantag för nya utlandsförbindelser enligt artikel 7 kommer naturligen att aktualiseras i samband med att ansökan om nätkoncession för utlandsförbindelsen ges in. Beslut om en sådan koncession fattas av regeringen. Det är lämpligt att regeringen också prövar en begäran om undantag enligt artikel 7. En bestämmelse av denna innebörd bör därför införas i ellagen.

I likhet med vad som gäller vid ansökan om koncession för utlandsförbindelse bör en begäran om undantag ges in till Energimyndigheten som inledningsvis handlägger ärendet för att sedan tillsammans med sitt yttrande överlämna det till regeringen för beslut.

13 Huvuddragen i naturgasmarknadsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphörande av direktiv 98/30/EG (naturgasmarknadsdirektivet) antogs den 26 juni 2003.

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller dels kvantitativa ändringar om en ökad marknadsöppning och ett utvidgat tillämpningsområde, dels kvalitativa ändringar om rättslig åtskillnad för systemoperatörer för transmission och distribution, krav på särredovisning, regler för tillträde till transmissions- och distributionssystemen samt inrättande av en självständig tillsynsmyndighet som i förväg godkänner åtminstone metoderna för tariffsättning. Direktivet innehåller också nyheter som gäller allmännyttiga tjänster, skydd för kunder, försörjningstrygghet och rapportering. Direktivet innehåller, förutom de här angivna huvudpunkterna, ett omfattande och detaljerat regelverk.

Här (avsnitt 13.1–13.7) görs en sammanfattande beskrivning av naturgasmarknadsdirektivet och bedömningar av om det behövs åtgärder för att genomföra de olika artiklarna i svensk rätt.

I direktivets ingress anges ett antal mål. Det övergripande målet är att skapa en fullständigt fungerande inre marknad för naturgas där rättvis konkurrens råder (punkten 30). Viktiga mål blir därför rätten till tillträde till nät och lagring på icke-diskriminerande och transparenta grunder och till rimliga priser (punkterna 6 och 7), att systemen för distribution och överföring av naturgas bedrivs i separata juridiska personer när vertikalt integrerade företag existerar samt att ett icke-diskriminerande beslutsförfarande säkerställs genom organisatoriska åtgärder avseende de ansvariga beslutsfattarnas oberoende (punkten 10). En fungerande marknad förutsätter mer homogena villkor, samma grad av berättigande (punkten 12) och en effektiv tillsyn som garanterar icke-diskriminerande tillträde till näten (punkterna 13) samt en harmonisering av tariff tillsynen mellan de olika medlemsstaternas tillsynsmyndigheter (punkten 16). Ett grundläggande mål är att alla naturgaskunder fritt skall kunna byta leverantör genom ett stegvis öppnande av marknaden (punkterna 18 och 19). Lagringsmöjligheter är väsentliga (punkten 21). Kunderna skall informeras om sin rätt att få tillgång till naturgasförsörjning av en bestämd kvalitet till och till överkomliga priser (punkten 26).

13.1 Kapitel I – Räckvidd och definitioner

Regeringens bedömning: Tillämpningsområdet för naturgaslagen (2000:599) behöver utvidgas till att under vissa förutsättningar avse även liquefied natural gas (LNG), biogas och gas från biomassa och andra typer av gas.

Kapitel I, Räckvidd och definitioner, innehåller två artiklar.

Artikel 1 anger direktivets omfattning. I artikelns första punkt sägs att det i direktivet fastställs gemensamma regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas. Detta preciseras på så sätt att det anges att direktivet innehåller regler för naturgassektorns organisation och funktion, tillträde till marknaden, och de kriterier och förfaranden som skall tillämpas vid beviljande av tillstånd för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas samt drift av system.

Enligt artikelns andra punkt skall de bestämmelser som fastställs i direktivet för naturgas, inbegripet liquefied natural gas (LNG), även gälla biogas och gas från biomassa och andra typer av gas om det är tekniskt möjligt och säkert att föra in dessa gaser i och transportera dem genom systemet för naturgas.

Av första kapitlet i naturgaslagen (2000:599) framgår att lagen innehåller bestämmelser om naturgasledningar, naturgaslager samt om handel med naturgas i vissa fall. Vidare innehåller kapitlet ett antal definitioner. Av lagens angivna tillämpningsområde, med tillhörande definitioner, följer att lagens bestämmelser endast är tillämpliga på naturgas. För att genomföra direktivet krävs därför att omfattningen av lagens tillämpningsområde utvidgas till att avse även LNG, biogas och gas från biomassa eller andra typer av gas om det är tekniskt möjligt och säkert att

föra in dessa gaser i och transportera dem genom systemet för naturgas. Denna fråga behandlas närmare i kapitel 14.

Artikel 2 innehåller 33 definitioner.

13.2 Kapitel II – Allmänna regler för sektorns organisation

Regeringens bedömning: Direktivets principer för tillhandahållande av allmännyttiga tjänster är uppfyllda genom de regler som följer av naturgaslagen (2000:599). Naturgasföretag bör inte åläggas skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

Den svenska lagstiftningen uppfyller inte direktivets krav om att skydda slutförbrukare mot att få sina leveranser av gas avstängda.

Ingen lagstiftningsåtgärd behövs för att genomföra direktivets krav om mekanismer för tvistelösning eller för att tillförsäkra konsumenter allmän information och klara och begripliga avtalsvillkor.

Det behöver inte införas några bestämmelser om anvisning av gasleverantör, men regeringen avser att återkomma i den frågan. Det behövs inte heller någon särskild lagstiftningsåtgärd med anledning av det som i direktivet sägs om lämpliga åtgärder för att uppnå målen för social och ekonomisk sammanhållning samt miljöskydd.

Något undantag från bestämmelserna om tillståndsförfarande för naturgasföretag är inte aktuellt. Direktivets bestämmelser om själva tillståndsförfarandet för naturgasanläggningar föranleder inte några ändringar i den svenska lagstiftningen.

I fråga om övervakning av försörjningstryggheten behöver det uppdrag som Energimyndigheten redan har kompletteras så att övervakningen omfattar alla de frågor som är specificerade i direktivet. Någon lagstiftningsåtgärd behövs inte.

Det som i direktivet sägs om tekniska regler uppfylls genom föreskrifter som Sprängämnesinspektionen har utfärdat.

Kapitel II, Allmänna regler för organisationen av sektorn, omfattar artiklarna 3–6.

Principerna för tillhandahållande av allmännyttiga tjänster

Artikel 3 innehåller bestämmelser om skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och konsumentskydd.

I *första punkten* anges den grundläggande regeln att medlemsstaterna skall se till att naturgasföretag drivs i enlighet med principerna i direktivet för att uppnå en konkurrensutsatt och hållbar naturgasmarknad. Vidare sägs att det inte får ske någon diskriminerande åtskillnad mellan naturgasföretagen när det gäller rättigheter och skyldigheter.

De regler som följer av den svenska naturgaslagen innebär att principerna i direktivet är uppfyllda.

Skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster

Enligt *artikel 3 andra punkten* får medlemsstaterna i det allmänna ekonomiska intresset ålägga naturgasföretag skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Skyldigheterna kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, leveransernas regelbundenhet, kvalitet och pris samt miljöskydd, inbegripet energieffektivitet och klimatskydd.

Om naturgasföretag åläggs skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster måste det ske med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i EG-fördraget, särskilt artikel 86. Artikel 86 innebär att en medlemsstat, som ålägger företag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, inte får åsidosätta fördragets konkurrensregler, dvs. artiklarna 81–89. Ett sådant åsidosättande får dock ske om det i princip är helt omöjligt att utföra den allmännyttiga tjänsten utan att bryta mot fördragets konkurrensregler.

Enligt direktivet skall ålägganden att tillhandahålla allmännyttiga tjänster vara klart definierade, öppna, icke-diskriminerande och kontrollerbara. När det gäller försörjningstrygghet och uppfyllandet av miljömål, inbegripet energieffektivitet, får medlemsstaterna införa långtidsplanering. Hänsyn skall då tas till att tredje part kan komma att ansöka om tillträde till systemet.

Direktivet innebär inte att medlemsstaterna måste ålägga naturgasföretag skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen har tidigare i propositionen *Ny naturgaslag* (prop. 1999/2000:72) gjort bedömningen att naturgasföretag inte bör åläggas att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen gör ingen annan bedömning nu. Genomförandet av direktivet föranleder därför ingen åtgärd i denna del.

Åtgärder för att skydda slutförbrukare

Enligt *artikel 3 tredje punkten* skall medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare och för att garantera ett starkt konsumentskydd. Medlemsstaterna skall särskilt se till att utsatta förbrukare får tillräckligt skydd, inbegripet lämpliga åtgärder för att hjälpa dem att undvika att få sina leveranser avstängda. Medlemsstaterna får vidta lämpliga åtgärder för att skydda kunder i avlägsna områden som är anslutna till gassystemet. Medlemsstaterna får i detta syfte utse en anvisad gasleverantör för kunder som är anslutna till gassystemet. De skall garantera en hög konsumentskyddsnivå, särskilt i form av klara och begripliga allmänna avtalsvillkor, allmän information och mekanismer för tvistelösning. Medlemsstaterna skall se till att berättigade kunder i praktiken kan byta till en ny leverantör. Åtminstone för hushållskunder skall åtgärderna omfatta de konsumentskyddsåtgärder som anges i direktivets bilaga A (där det bl.a. sägs att det i konsumentens avtal med naturgasleverantören skall anges leverantörens namn och adress, de tjänster som tillhandahålls och tjänsternas kvalitet, tidpunkt för den ursprungliga uppkopplingen, hur man får information om bl.a. aktuella tariffer och underhållskostnader samt avtalets löptid och hur avtalet och tjänsterna förlängs eller sägs upp).

Den svenska konsumentlagstiftningen innehåller bestämmelser som är tillämpliga på naturgasmarknaden. Konsumentköplagen (1990:932), lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden samt lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal gäller bl.a. när ett naturgasföretag säljer naturgas till en konsument eller i övrigt ingår vissa närmare angivna avtal som är relaterade till försäljning av naturgas.

Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller däremot inte några särskilda bestämmelser till skydd för konsumenter. Detta till skillnad från ellagen (1997:857) som särskilt reglerar överföring och leverans av el till konsumenter. Dessa bestämmelser finns främst i 11 kap. ellagen och har

tillkommit för att skydda konsumenterna mot att elföretagen bl.a. inte oskäligt avbryter överföringen av el. Även 8 kap. 5 § ellagen innehåller bestämmelser som reglerar elleverantörernas skyldighet att fortsätta att leverera el till alla elanvändare. En elleverantör får således bara upphöra att leverera el om elanvändaren slutar att ta ut el, om någon annan elleverantör börjar leverera el till elanvändaren, om överföringen av el får avbrytas enligt bestämmelserna i 11 kap. ellagen eller om överföringen enligt avtal får brytas på grund av att elanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot elleverantören. Ellagen innehåller även bestämmelser (8 kap. 8 §) om att en elanvändare, som saknar elleverantör, av berörd innehavare av nätkoncession skall anvisas en elleverantör.

Varken den svenska konsumentlagstiftningen eller naturgaslagstiftningen innehåller bestämmelser som skyddar slutförbrukare mot att få sina leveranser av gas avstängda. Den svenska lagstiftningen kan därför inte sägas uppfylla direktivets krav i denna del. Det bör därför införas bestämmelser med denna innebörd i den svenska lagstiftningen. Mer om denna fråga i avsnitt 16.

I fråga om att garantera en hög konsumentskyddsnivå med klara och begripliga allmänna avtalsvillkor, allmän information, mekanismer för tvistelösning samt de konsumentskyddsåtgärder som anges i direktivets bilaga A kan följande sägas.

Bestämmelser om tillsyn m.m. finns i 6 kap. naturgaslagen. Där framgår att den myndighet som regeringen bestämmer (Energimyndigheten) utövar tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen och av de föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av lagen (6 kap. 1 §). Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som krävs för att tillse att bestämmelserna i naturgaslagen efterlevs (6 kap. 3 §). Denna tillsyn innebär att det i den svenska naturgaslagstiftningen redan nu finns mekanismer för sådan tvistelösning som avses i direktivet. Vidare kan Allmänna reklamationsnämnden pröva tvister mellan konsumenter och naturgasleverantörer. Nämnden prövar endast tvister om naturgas där värdet av det som yrkas överstiger 2 000 kronor. Med hänsyn till att det redan finns mekanismer för tvistelösning i den svenska lagstiftningen bedöms det inte finnas behov av att vidta några särskilda lagstiftningsåtgärder i denna del.

I naturgaslagstiftningen finns inte några bestämmelser om vilka villkor naturgasföretagens avtal med konsumenter skall innehålla. Som angetts ovan finns det däremot bestämmelser i den svenska konsumentlagstiftningen som är tillämpliga på naturgasmarknaden. Konsumentköplagen (1990:932), lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden samt lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal gäller bl.a. när ett naturgasföretag säljer naturgas till en konsument eller i övrigt ingår vissa närmare angivna avtal som är relaterade till försäljning av naturgas.

Naturgasföretagen tillämpar generellt standardavtal gentemot konsumenterna. Konsumentskydd i form av klara och begripliga avtalsvillkor faller inom ramen för Konsumentverkets och Energimyndighetens verksamheter och de standardavtal som naturgasbranschen tillämpar gentemot konsumenter har utarbetats av branschen tillsammans med Konsumentverket. En sådan ordning bör därmed innebära att det tillförsäkras att avtalsvillkoren gentemot konsumenter blir klara och begripliga.

Eftersom det faller inom ramen för Konsumentverkets respektive Energimyndighetens verksamheter att tillförsäkra ett konsumentskydd i form av klara och begripliga avtalsvillkor och allmän information, behövs det inga särskilda lagstiftningsåtgärder i denna del.

De delar i direktivets bilaga A som avser information bör kunna uppfyllas genom att naturgasföretagen publicerar denna information på t.ex. sin hemsida eller liknande. Konsumentverket bör också, inom ramen för sitt arbete med naturgasbranschens standardvillkor, övervaka att branschens aktörer uppfyller de krav som framgår av bilaga A. Om det visar sig att branschen inte på frivillig väg gör detta måste lagstiftning övervägas. Regeringen kommer därför att följa utvecklingen på detta område.

När det slutligen gäller frågan om en anvisad gasleverantör ger direktivet medlemsstaterna en möjlighet att utse en sådan till de kunder som är anslutna till gassystemet. Direktivet innebär inte att en anvisad gasleverantör måste utses. En sådan ordning behöver alltså inte införas för att genomföra direktivet. Det kan dock i detta sammanhang påpekas att det finns bestämmelser om anvisad elleverantör i ellagen. I samband med att den svenska naturgasmarknaden öppnas fullt ut för samtliga kunder (senast den 1 juli 2007) bör det övervägas om inte en sådan ordning också skall införas i naturgaslagen. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Åtgärder för måluppfyllelse

I artikel 3 *fjärde punkten* anges att medlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att uppnå målen för social och ekonomisk sammanhållning, miljöskydd, vilket även kan innebära metoder för att bekämpa klimatförändringar och försörjningstrygghet.

Regeringen bedömer att bestämmelsen inte föranleder någon lagstiftningsåtgärd.

Möjlighet att utnyttja undantag från krav på tillståndsförfarande

Artikel 3 *femte punkten* öppnar en möjlighet för medlemsstaterna att under vissa förutsättningar besluta att inte tillämpa bestämmelserna i artikel 4 på distributionsverksamhet.

Att besluta att inte tillämpa bestämmelserna i artikel 4, som handlar om tillståndsförfarande för uppförande eller drift av naturgasföretag, är inte aktuellt. Bestämmelsen föranleder därför ingen åtgärd.

Rapportering till kommissionen

När medlemsstaterna genomfört direktivet skall de enligt artikel 3 *punkten sex* informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelseerna att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder och om åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte. Medlemsstaterna skall därefter vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte.

Behovet av svenska lagstiftningsåtgärder i fråga om rapportering till kommissionen behandlas i avsnitt 32.

Tillståndsförfarande

Artikel 4 innehåller bestämmelser om tillståndsförfarande.

I *första punkten* anges att medlemsstaterna, eller den behöriga myndighet som utses, skall följa bestämmelserna i punkterna 2–4 när man kräver tillstånd (t.ex. licens, tillåtelse, koncession, samtycke eller godkännande) för uppförande eller drift av naturgasanläggningar. Enligt *andra punkten* skall medlemsstater som har ett tillståndssystem fastställa de objektiva och icke-diskriminerande kriterier som skall uppfyllas av företag som ansöker om tillstånd för att bygga eller driva naturgasanläggningar eller som ansöker om tillstånd att leverera naturgas. De icke-diskriminerande kriterierna och förfarandena för att bevilja tillstånd skall offentliggöras. Enligt *tredje punkten* skall skälen för avslag på en ansökan om tillstånd vara objektiva och icke-diskriminerande. Skälen skall meddelas den sökande. Skälen för sådana avslag skall också meddelas kommissionen för kännedom. Medlemsstaterna skall införa ett förfarande som ger den sökande möjlighet att överklaga ett avslag. För att kunna utveckla områden som nyligen har börjat bli försörjda och för en effektiv drift i allmänhet, får medlemsstaterna enligt *fjärde punkten* avslå en ansökan om ytterligare tillstånd att bygga och driva rörledningssystem för distribution inom ett visst område. Denna möjlighet får inte påverka tillämpningen av artikel 24 som handlar om direktledningar.

Naturgaslagen innehåller särskilda bestämmelser om koncession för att bygga eller använda en naturgasledning. Sverige omfattas därför av bestämmelserna i artikel 4. Bestämmelserna i 2 kap. naturgaslagen reglerar vad som skall vara uppfyllt för att ett företag skall få tillstånd att bygga eller använda en naturgasledning. Bestämmelserna i naturgaslagen gäller generellt för alla som söker tillstånd att bygga eller uppföra en ledning. De uppfyller därför direktivets krav på att vara icke-diskriminerande. Eftersom bestämmelserna finns i naturgaslagen är de också offentliggjorda. Enligt naturgaslagen är det regeringen som beslutar om tillstånd att bygga eller använda naturgasledningar. Om regeringen avslår en tillståndsansökan, kan beslutets laglighet prövas av regeringsrätten enligt lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Några särskilda åtgärder krävs därför inte för att uppfylla direktivets krav i artikel 4 punkterna två och tre. Någon ändring i naturgaslagens bestämmelser om koncession behöver inte heller göras med anledning av det som sägs i direktivets artikel 4 fjärde punkten.

Övervakning av försörjningstryggheten

Enligt *artikel 5* skall medlemsstaterna se till att frågor som rör försörjningstryggheten övervakas. Denna övervakning, som i synnerhet skall avse vissa särskilt närmare angivna frågor, får göras av de tillsynsmyndigheter som avses i artikel 25.1. De behöriga myndigheterna skall senast den 31 juli varje år offentliggöra en rapport i vilken resultaten av övervakningen och de åtgärder som vidtagits eller planerats skall anges. Rapporten skall därefter genast överlämnas till kommissionen.

Energimyndigheten har enligt myndighetens nu gällande regleringsbrev bl.a. i uppgift att följa utvecklingen av naturgasmarknaden. Energimyndigheten skall rapportera resultatet av denna uppföljning till regeringen senast den 1 juli 2005. Denna övervakning är mindre omfattande

än vad som krävs enligt direktivets artikel 5. Regeringen avser därför att se över uppdraget till Energimyndigheten och ändra det på så sätt att det även omfattar kraven i artikel 5. Någon ändring i den svenska lagstiftningen krävs däremot inte för att uppfylla direktivets krav. Frågan behandlas vidare i avsnitt 32.

Tekniska regler

Enligt *artikel 6* skall medlemsstaterna se till att tekniska säkerhetsregler definieras och att det utarbetas och offentliggörs tekniska regler som fastställer de lägsta tekniska konstruktions- och driftkraven för anslutning till systemet av LNG-anläggningar, lagringsanläggningar, andra överförings- eller distributionssystem och direktledningar. Reglerna skall säkerställa att systemen är driftskompatibla. Reglerna skall vara objektiva och icke-diskriminerande. De skall anmälas till kommissionen i enlighet med artikel 8 i Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster.

Sprängämnesinspektionen (numera Statens räddningsverk) har i Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter (SÄIFS 1996:8) beslutat om föreskrifter som gäller utformning, anläggning och drift av ledningssystem för naturgas i gasfas överstigande 4 bar (0,4 Mpa) övertryck. Föreskrifterna är införda i Sprängämnesinspektionens författningssamling och är därmed offentliggjorda. Av Statens räddningsverks föreskrifter om fortsatt giltighet för vissa föreskrifter som beslutats av Sprängämnesinspektionen (SRVFS 2003:3) framgår att bl.a. Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter skall fortsätta att gälla efter den 30 september 2003. Några särskilda åtgärder i anledning av denna artikel behöver därför inte vidtas.

13.3 Kapitel III – Överföring, lagring och LNG

Regeringens bedömning: I fråga om de systemansvarigas uppgifter behöver det i naturgaslagstiftningen införas bestämmelser om inbörden av systemansvar och balansansvar samt om villkoren för offentliggörande av sådana tjänster. Regler behöver också införas om att anskaffandet av energi skall ske på ett öppet, marknadsorienterat och icke-diskriminerande sätt.

För åtskillnad mellan systemansvariga behöver det införas bestämmelser om att monopolverksamhet och konkurrensverksamhet måste bedrivas i skilda juridiska personer samt om oberoende i organisation och beslutsfattande. Det bör dock vara tillåtet med s.k. kombinerat systemansvar. Bestämmelser om övervakningsplan behövs också.

Det behövs ingen lagstiftningsåtgärd med anledning av det som i direktivet sägs om sekretess hos systemansvariga.

Kapitel III, Överföring, lagring och LNG, innehåller artiklarna 7–10.

Utseende av systemansvariga

Enligt *artikel 7* skall medlemsstaterna, för en tid som de själva bestämmer, utse eller ålägga de naturgasföretag som äger överförings-, lagrings- eller LNG-anläggningar att utse en eller flera systemansvariga. Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de systemansvariga för överföringssystem, lagringssystem eller LNG-anläggningar handlar i enlighet med artiklarna 8–10.

De svenska naturgasföretagen driver sina nät i egen regi. I 3 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om skyldigheter för den som innehar en naturgasledning. Det råder ingen ovisshet om vem som har driftansvaret och därmed de skyldigheter som följer av 3 kap. naturgaslagen. Det är också klart utpekade vilka som är ansvariga för driften av såväl överförings- som distributionssystemen. Någon lagstiftningsåtgärd krävs därför inte i denna del.

De systemansvarigas uppgifter

Direktivets innebörd av begreppet systemansvarig är att denne bl.a. skall ansvara för drift och underhåll och, om nödvändigt, utveckling av överföringssystemet och dess länkar till andra system för att garantera försörjningstrygghet. Begreppet innebär således att den systemansvarige har ett tekniskt driftansvar för det egna systemet. *Artikel 8 första punkten* innehåller de närmare bestämmelser om vilka uppgifter de systemansvariga skall ha. Där anges att varje systemansvarig för överförings-, lagrings- eller LNG-anläggningar på affärsmässiga villkor och med vederbörlig hänsyn till miljön skall driva och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva överförings-, lagrings- och eller LNG-anläggningar. De får inte göra någon diskriminerande åtskillnad mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare. De skall förse övriga systemansvariga med den information som behövs för att säkerställa att transport och lagring av naturgas kan ske på ett sätt som är förenligt med säker och effektiv drift av det sammanlänkade systemet. De skall också förse systemanvändarna med den information som behövs för ett effektivt tillträde till systemet. Den *andra punkten* behandlar systemansvarigas regler och villkor för balansering av gasöverföringssystemet och hur dessa regler och villkor skall vara utformade. Villkoren, inklusive regler och tariffer, för de tjänster som tillhandahålls av den som är systemansvarig för ett överföringssystem skall fastställas på ett icke-diskriminerande sätt och avspegla de verkliga kostnaderna enligt en metod som är förenlig med artikel 25.2. Villkoren skall offentliggöras. Enligt artikel 25.2 skall tillsynsmyndigheterna ansvara för att fastställa villkoren för tillhandahållande av balanstjänster, eller åtminstone godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren. Detta skall göras innan villkoren träder i kraft. Den *tredje punkten* ger medlemsstaterna möjlighet att begära att den systemansvariga för överföringssystemet uppfyller vissa minimikrav i fråga om underhåll och utbyggnad av överföringssystemet, inbegripet sammanlänkningskapaciteten. Enligt *fjärde punkten* skall systemansvariga för överföringssystemet anskaffa den energi de behöver för att kunna utföra sin verksamhet på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Som tidigare angetts råder det i svensk rätt ingen ovisshet om vem som har driftansvaret för naturgasledningarna. Det är således klart vilka som är ansvariga för driften av såväl överförings- som distributionssystemen. De skyldigheter som följer av naturgaslagen uppfyller också kraven i artikel 8.1. Någon åtgärd behöver därför inte vidtas i denna del.

Naturgaslagen innehåller nu, till skillnad från ellagen, inga bestämmelser om balanstjänster eller balansansvar. I ellagens åttonde kapitel regleras vad som avses med systemansvar och balansansvar. För att införliva naturgasmarknadsdirektivet bör bestämmelser om systemansvar och balansansvar införas i naturgaslagen. Mer om detta i avsnitt 17.

Eftersom naturgaslagen inte innehåller bestämmelser om balansansvar finns inga bestämmelser om offentliggörande av villkoren för tillhandahållande av sådana tjänster. För att uppfylla direktivets krav är det därför också nödvändigt att införa bestämmelser om att villkoren för dessa tjänster skall offentliggöras. Mer om detta i avsnitt 18.

Som framgått har medlemsstaterna en möjlighet, men ingen skyldighet, att begära att den systemansvarige för överföringssystemet skall uppfylla vissa minimikrav i fråga om underhåll och utbyggnad av överföringssystemet. Regeringen ser inte att det finns skäl att införa en sådan ordning i nuläget. Någon åtgärd vidtas därför inte i denna del.

Vid överföring av naturgas åtgår viss energi. Den energi som de systemansvariga behöver för att driva sin verksamhet skall enligt direktivet anskaffas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt. I den svenska naturgaslagstiftningen finns inte några regler för på vilket sätt de företag som bedriver överföring av naturgas skall införskaffa denna energi. För att uppfylla direktivet i denna del bör därför införas en skyldighet för de systemansvariga att anskaffa den energi som behövs på ett öppet, marknadsorienterat och icke-diskriminerande sätt. Denna fråga behandlas vidare i avsnitt 19.

Åtskillnad av systemansvariga

Om den som är systemansvarig för överföringssystemet är en del av ett vertikalt integrerat naturgasföretag skall den systemansvarige enligt *artikel 9 första punkten*, åtminstone i juridisk form, organisation och beslutsfattande, vara oberoende av annan verksamhet utan samband med överföringen.

Med ett vertikalt integrerat naturgasföretag avses ett naturgasföretag, eller en grupp av företag, där det berörda företaget eller den berörda gruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring, distribution, LNG eller lagring och minst ett av områdena produktion eller leverans av naturgas. I naturgaslagen finns inga krav på att den som bedriver både monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet på naturgasmarknaden skall bedriva verksamheterna i skilda juridiska personer. I ellagen föreskrivs däremot att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte samtidigt får bedriva produktion av el eller handel med el. I och med det krav på skilda juridiska personer för systemansvarig för överföringssystemet som ställs i den första punkten av artikel 9 måste den svenska lagstiftningen ändras. Mer om detta i avsnitt 20.

I artikel 15 ges en möjlighet att tillåta ett kombinerat systemansvar för överförings-, LNG-, lagrings- och distributionssystem som i juridisk

form, organisation och beslutsfattande är oberoende av annan verksamhet utan samband med överförings-, lagrings-, och distributionssystem. Såväl den svenska naturgaslagstiftningen som ellagstiftningen tillåter i dag ett kombinerat systemansvar för överförings- och distributionssystemet. Regeringen bedömer att det bör vara fortsatt tillåtet med ett kombinerat systemansvar för överförings-, LNG-, lagrings- och distributionssystem på naturgasmarknaden. Naturgaslagen bör därför utformas så att detta även i fortsättningen är tillåtet. Mer om detta i avsnitt 20.

I naturgaslagstiftningen finns inte heller bestämmelser som säkerställer att monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet bedrivs oberoende i organisation och beslutsfattande. För att säkerställa detta bör naturgaslagen kompletteras med sådana krav. Mer om detta i avsnitt 20.

Andra åtgärder för att säkerställa oberoende

Artikel 9 *andra punkten* innehåller ett antal kriterier som skall säkerställa att den systemansvarige för överföringssystemet är oberoende. Den systemansvarige skall dessutom upprätta en övervakningsplan med närmare angivet innehåll. Övervakningsplanen skall motverka diskriminerande beteende från den systemansvariges sida. En årlig rapport skall överlämnas till den tillsynsmyndighet som avses i artikel 25.1 över de åtgärder som vidtagits. Rapporten skall dessutom offentliggöras.

Ett införande av ett krav på juridisk separation och ett oberoende i organisation och beslutsfattande medför också att tillsynsmyndigheten skall kontrollera efterlevnaden. Om tillsynsmyndigheten finner att ett företag inte följer bestämmelserna, kan myndigheten med stöd av 6 kap. 3 § naturgaslagen förelägga företaget att vidta rättelse.

För att säkerställa att den systemansvarige upprättar den ovan angivna övervakningsplanen, överlämnar den till tillsynsmyndigheten i föreskriven tid och offentliggör den, måste naturgaslagen kompletteras med sådana bestämmelser. Mer om detta i avsnitt 21.

Sekretess hos systemansvariga

Enligt *artikel 10 första punkten* skall den systemansvarige för överföringssystemet bevara sekretessen för de kommersiellt känsliga uppgifter som den systemansvarige får i verksamheten. Den systemansvarige skall också förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. Enligt *andra punkten* får den systemansvarige, i samband med försäljning eller köp av naturgas från anknutna företag, inte missbruka kommersiellt känsliga uppgifter från tredje part.

Ansvariga för det svenska överföringssystemet är Nova Naturgas och Sydkraft, vilka båda är enskilt ägda aktiebolag. Tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen är således inte tillämpliga i företagets verksamhet. Den mest ingripande åtgärden för att uppfylla direktivets krav vore att föreskriva om tystnadsplikt för anställda i de företag som inte omfattas av den befintliga sekretesslagstiftningen. När det tidigare elmarknadsdirektivet (direktiv 96/92/EG) skulle genomföras ansåg både regeringen och riksdagen att starka skäl talade mot att införa tystnadsplikt för de elnätsföretag som inte drivs i kommunal regi (jfr prop. 1997/98:159, s. 25 f.). Även vid genomförandet av det tidigare naturgasmarknadsdirekti-

vet (direktiv 98/30/EG), som också innehöll bestämmelser om sekretess, gjordes bedömningen att några regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden inte borde införas i den svenska lagstiftningen (jfr prop. 1999/2000:72, s. 74 f.).

Regeringen kan inte heller nu se att det har kommit fram några starkt vägande skäl som talar för att införa särskilda regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden. Av genomgången av artikel 25.9 (se nedan) framgår också att det, enligt konkurrenslagens regel om missbruk av dominerande ställning, inte är tillåtet att i en konkurrensutsatt verksamhet utnyttja information som man fått tillgång till i en monopolverksamhet. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte.

13.4 Kapitel IV – Distribution och försörjning

Regeringens bedömning: Det behövs ingen lagstiftningsåtgärd för att genomföra det som i direktivet sägs om utseende av systemansvariga för distributionssystem och om de systemansvarigas uppgifter.

I fråga om åtskillnad av systemansvariga innebär en undantagsmöjlighet i direktivet att någon lagstiftningsåtgärd inte behövs.

Det behövs ingen lagstiftningsåtgärd med anledning av det som i direktivet sägs om sekretess hos systemansvariga.

Det bör vara tillåtet med s.k. kombinerat systemansvar.

Kapitel IV, distribution och försörjning, innehåller artiklarna 11–15.

Utseende av systemansvariga

Enligt *artikel 11* skall medlemsstaterna, för en tid som de själva bestämmer, utse eller ålägga de företag som äger eller ansvarar för distributionssystem att utse en eller flera systemansvariga. Medlemsstaterna skall se till att de systemansvariga handlar i överensstämmelse med artiklarna 12 och 14.

Direktivets innebörd av begreppet systemansvarig är att denne bl.a. skall ansvara för drift och underhåll och, om nödvändigt, utveckling av systemet och dess länkar till andra system för att garantera försörjningstrygghet. Det innebär att den systemansvarige har ett tekniskt driftansvar för det egna systemet.

I 3 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om skyldigheter för den som innehar en naturgasledning. De svenska naturgasföretagen driver ledningarna i egen regi. Det råder därför ingen ovisshet om vem som har driftansvaret och därmed de skyldigheter som följer av 3 kap. naturgaslagen. Det är också klart utpekat vilka som är ansvariga för driften av såväl överförings- som distributionssystemen. Någon lagstiftningsåtgärd krävs därför inte i denna del.

De systemansvarigas uppgifter

Direktivets *artikel 12* innehåller i fem punkter bestämmelser om uppgifterna för den som är systemansvarig för ett distributionssystem.

I 3 kap. naturgaslagen anges ett antal skyldigheter och villkor för den som innehar en naturgasledning. Det rör sig om anslutning av naturgas-

ledning, transport av naturgas, mätning och rapportering av naturgas, anslutningsavgifter och transporttariffer. Dessa skyldigheter och villkor omfattas av tillsynsmyndighetens tillsyn enligt 6 kap. naturgaslagen. Bestämmelserna i naturgaslagen är tillräckliga för ett genomföra direktivets artikel 12.1–4.

Artikel 12.5 avser situationen då en systemansvarig ansvarar för balansen av gasdistributionssystemet och de villkor som i så fall skall gälla för det ansvaret. Med hänsyn till den ringa omfattningen av det svenska naturgassystemet bedömer regeringen att det inte finns något behov av att ålägga de systemansvariga för distributionssystemet att ansvara för balansering. Bestämmelsen föranleder därför inte någon lagstiftningsåtgärd.

Åtskillnad av systemansvariga

Direktivets *artikel 13* innehåller i två punkter bestämmelser om åtskillnad av systemansvariga för distributionssystemet. I artikelns sista stycke finns ett betydelsefullt undantag som medger att medlemsstaterna får besluta att inte tillämpa artikel 13.1 och 13.2 på integrerade naturgasföretag som har mindre än 100 000 kunder.

Regeringen gör i avsnitt 20, bl.a. mot bakgrund av den ringa omfattningen och strukturen på den svenska naturgasmarknaden, bedömningen att det finns skäl att utnyttja möjligheten att tillämpa undantaget i artikel 13. De krav som följer av artikel 13 föranleder därför inte någon lagstiftningsåtgärd.

Sekretess hos systemansvariga

Enligt *artikel 14 första punkten* skall den systemansvarige för distributionssystemet bevara sekretessen för de kommersiellt känsliga uppgifter som den systemansvarige får i verksamheten. Den systemansvarige skall också förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. Enligt *andra punkten* får den systemansvarige, i samband med försäljning eller köp av naturgas från anknutna företag, inte missbruka kommersiellt känsliga uppgifter från tredje part.

Systemansvariga för distributionssystemen är de företag som bedriver verksamhet i form av distribution av naturgas. Företagen drivs av enskilda aktiebolag och i kommunal regi.

I den mån distributionssystemen drivs i kommunal regi är bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen (1980:100) tillämpliga varvid samma övervägande som under artikel 12 i elmarknadsdirektivet gör sig gällande. Regeringen gör därför den bedömningen att kraven i artikel 14 är uppfyllda i denna del.

Om ett distributionssystem däremot drivs av ett privat eller statligt företag är tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen inte tillämpliga på företagets verksamhet, varför andra överväganden måste göras. I den frågan gör regeringen samma bedömning som redovisats under rubriken *Sekretess hos systemansvariga* i avsnitt 13.3.

Kombinerat systemansvar

Direktivets *artikel 15* innehåller bestämmelser om kombinerat systemansvar. I artikeln anges att bestämmelserna i artiklarna 9.1 och 13.1 inte hindrar verksamhet med ett kombinerat systemansvar för överförings-, LNG-, lagrings- och distributionssystem som i juridisk form, organisation och beslutsfattande är oberoende av annan verksamhet utan samband med överförings-, lagrings-, och distributionssystem. I de fall ett kombinerat systemansvar tillåts skall vissa närmare angivna krav på organisation och beslutsfattande ställas.

I frågan om kombinerat systemansvar gör regeringen den bedömning som redovisats under rubriken *Åtskillnad av systemansvariga* i avsnitt 13.3. Se också avsnitt 20. Regeringen föreslår där att det skall vara fortsatt tillåtet med ett kombinerat systemansvar.

13.5 Kapitel V – Särredovisning av olika verksamhetsgrenar samt insyn och öppenhet i bokföringen

Regeringens bedömning: Det behövs ingen lagstiftningsåtgärd för att genomföra direktivets bestämmelser om myndigheters tillgång till naturgasföretagens bokföring och om sekretess.

För att uppfylla direktivets krav om särredovisning i naturgasföretagens bokföring behöver nya bestämmelser införas i naturgaslagstiftningen. Energimyndighetens föreskrifter om redovisning behöver också anpassas till direktivets krav.

Kapitel V, särredovisning av olika verksamheter samt insyn och öppenhet i bokföringen, innehåller artiklarna 16 och 17.

Tillgång till räkenskaper

Enligt *artikel 16* skall medlemsstaterna, eller varje behörig myndighet som medlemsstaterna utser, i den utsträckning det behövs för att de skall kunna utföra sina uppgifter ha tillgång till naturgasföretagens bokföring i enlighet med artikel 17. Medlemsstaterna och myndigheterna skall behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Medlemsstaterna får föreskriva att sådan information offentliggörs om detta är nödvändigt för att de behöriga myndigheterna skall kunna utföra sina uppgifter.

Energimyndigheten har tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen. Tillsynen omfattar bl.a. företagets transporttariffer. För att kunna utöva denna tillsyn måste Energimyndigheten ha tillgång till företagets bokföring. Med stöd av 6 kap. 2 § naturgaslagen har Energimyndigheten den möjligheten.

Enligt 8 kap. 6 § sekretesslagen gäller sekretess, i den utsträckning regeringen föreskriver det, i statlig myndighets verksamhet som består bl.a. i tillsyn avseende produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt för uppgift om

1. enskilda affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och

2. andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet.

I sekretessförordningen (1980:657) har regeringen föreskrivit att denna sekretess skall gälla för Energimyndighetens verksamhet såvitt avser tillsyn av produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt. Någon lagstiftningsåtgärd behövs alltså inte för att genomföra direktivet i denna del.

Regler om bokföringen

Enligt *artikel 17 första punkten* skall medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att naturgasföretagens bokföring utförs i enlighet med punkterna 2–5. De företag som kan beviljas undantag från denna bestämmelse enligt artikel 28.2 och 28.4 skall åtminstone genomföra sin interna bokföring enligt denna artikel.

Enligt *andra punkten* skall ett naturgasföretag – oberoende av ägartyp eller juridisk form – upprätta, låta revidera och offentliggöra sina årsredovisningar enligt bestämmelser i nationell lagstiftning som avser årsredovisning för aktiebolag och som har fastställts i enlighet med rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 44.2 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag. Företag som enligt lag inte är skyldiga att offentliggöra sin årsredovisning skall hålla en kopia av denna tillgänglig för allmänheten på sitt kontor.

Bestämmelser om upprättande, revision och offentliggörande av årsredovisningar finns i årsredovisningslagen (1995:1554). Årsredovisningslagen gäller för alla naturgasföretag, utom om de bedrivs som kommunala eller statliga verk. För de naturgasföretag som bedriver överföring eller lagring av naturgas för annans räkning har regeringen, med stöd av bemyndigande i naturgaslagen, i en förordning meddelat föreskrifter om redovisning och revision av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning. Förordningen gäller för alla företag som bedriver verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning oavsett associationsform. Förordningen bygger på samma principer som årsredovisningslagen. Några lagstiftningsåtgärder behövs inte för att genomföra artikel 12 första och andra punkterna.

Särredovisning

Enligt artikel 17 *tredje punkten* skall naturgasföretag i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution, LNG och lagring så som de skulle behöva göra om verksamheterna drevs av separata företag. De skall också redovisa, eventuellt genom en sammanställd redovisning, andra gasverksamheter utan samband med överföring, distribution, LNG och lagring. Fram till den 1 juli 2007 skall de särredovisa leveranserna till de berättigade kunderna och leveranserna till icke-berättigade kunder. Inkomster från äganderätt till överförings- eller distributionsnät skall specificeras i bokföringen. Vid behov skall de upprätta en sammanställd redovisning för annan verksamhet utanför gassektorn. Den interna bokföringen skall omfatta en balansräkning och en resultaträkning för varje verksamhetsgren. Enligt *fjärde punkten* skall företagen i sin interna bokföring ange de regler för fördelning av tillgångar och

skulder, utgifter och inkomster samt för avskrivningar som de följer vid upprättandet av den separata bokföringen som anges i punkt 3. Dessa interna regler får endast ändras i undantagsfall och skall vara väl underbyggda. Enligt *femte punkten* skall årsredovisningen i noter ange alla transaktioner av en viss storlek som har genomförts med anknutna företag.

Enligt 4 kap. 1 § naturgaslagen skall verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning ekonomiskt redovisas var för sig. Regeringen eller den myndighet som regeringen utser får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning. De krav som ställs på redovisning i artikel 17 tredje punkten omfattar fler verksamhetsgrenar än de som anges i naturgaslagen. Mot denna bakgrund måste bestämmelsen i 4 kap 1 § ändras så att den står i överensstämmelse med de krav som ställs i direktivet. Vidare måste även bemyndigandet i tredje stycket ändras så att också regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får ett tillräckligt omfattande bemyndigande att ge ut föreskrifter. Mer om detta i avsnitt 22.

I Energimyndighetens föreskrifter och allmänna råd om redovisning och revision av verksamhet avseende överföring och av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning (STEMFS 2001:1) finns bestämmelser som avser skyldighet att i bokföringen ange sådant som anges i artikel 17 tredje punkten. Eftersom direktivets krav är mer omfattande behöver Energimyndighetens föreskrifter anpassas. Detta gäller också noter om transaktioners storlek. Mer om detta redovisas i avsnitt 22.

13.6 Kapitel VI – Organisering av tillträdet till systemet

Regeringens bedömning: I fråga om tillträde för tredje part behöver den svenska lagstiftningen kompletteras med regler för LNG samt med bestämmelser om att tariffer eller metoder för att fastställa tariffer skall förhandsgodkännas av en myndighet. Även de svenska bestämmelserna om transporttariffer behöver ändras. Bestämmelser som reglerar tredje parts tillträde till lager eller lagring av gas i ledningar bör införas. I fråga om vägrat tillträde överensstämmer det svenska regelverket med direktivet men en anpassning behöver göras i fråga om s.k. take-or-pay-åtaganden.

I den svenska naturgaslagstiftningen bör införas undantagsmöjligheter för nya infrastrukturprojekt.

I fråga om öppnande av marknaderna behöver den svenska definitionen av vad som menas med berättigad kund anpassas till direktivets definition.

Det behövs inga lagstiftningsåtgärder med anledning av vad som i direktivet sägs om byggande av direktledningar.

I fråga om tillsynsmyndigheter och deras uppgifter uppfyller den svenska lagstiftningen inte direktivets krav på förhandsgodkännande av villkoren för tillträde och anslutning till nationella nät samt för balanstjänster. Det som i direktivet sägs om tvistelösning uppfylls genom de svenska bestämmelserna om tillsyn.

De svenska bestämmelserna om klagomål mot beslut kan behöva anpassas till direktivets krav.

Tillsynsmyndigheten behöver en resursförstärkning.

Några lagstiftningsåtgärder behövs inte för att genomföra direktivet i fråga om att hindra missbruk av dominerande ställning, i fråga om påföljder vid brott mot sekretessreglerna, i fråga om rätten att överklaga beslut eller i fråga om att tillsynsmyndigheten skall verka för att främja den inre marknaden för naturgas.

Kapitel VI, organisering av tillträdet till systemet, innehåller artiklarna 18–25.

Tillträde för tredje part

Enligt *artikel 18 första punkten* skall medlemsstaterna se till att det införs en ordning för tredjepartstillträde till överförings- och distributionsystem och LNG-anläggningar som grundas på offentliggjorda tariffer. Alla berättigade kunder skall ges tillträde på objektiva och icke-diskriminerande grunder. Medlemsstaterna skall se till att tarifferna, eller de metoder som använts för att beräkna dem, godkänns av tillsynsmyndigheten innan de träder i kraft samt att tarifferna, eller metoderna om endast dessa har godkänts, offentliggörs innan de träder i kraft.

Den svenska naturgaslagstiftningen bygger på att berättigade kunder har rätt till anslutning till naturgasnätet på skäliga villkor och att naturgas skall överföras till dem på skäliga villkor. I detta ligger att ägarna av naturgasledningar skall uppträda objektivt och inte göra någon diskriminerande åtskillnad mellan systemanvändarna. Enligt bestämmelserna i naturgaslagen är det tillåtet för den som innehar en naturgasledning att vägra anslutning om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslut-

ningen eller om det annars finns särskilda skäl. Detta förfarande överensstämmer med artikel 21 i direktivet, mer om denna fråga nedan. Av 3 kap. 7 § naturgaslagen framgår att den som innehar en naturgasledning skall offentliggöra sin transporttariff. Den svenska lagstiftningen uppfyller därför i stort kraven i den första punktens första del, bortsett från att vi saknar regler om LNG. Lagstiftningen behöver därför kompletteras med sådana bestämmelser. Mer om detta redovisas i avsnitt 23.

Enligt den första punktens andra del skall medlemsstaterna se till att tarifferna för de berättigade kunderna, eller de metoder som använts för att beräkna dem, godkänns av en sådan tillsynsmyndighet som avses i artikel 25.1 innan de träder i kraft samt att tarifferna – och metoderna om endast dessa har godkänts – offentliggörs innan de träder i kraft.

Den ordning som för närvarande gäller i Sverige bygger på en fri prisättning, där naturgasföretagen sätter sina transporttariffer efter vissa generella riktlinjer i naturgaslagen. Transporttarifferna fastställs således inte av tillsynsmyndigheten i förväg utan myndigheten har endast möjlighet att pröva dessa i efterhand. Om myndigheten efter denna prövning finner att tarifferna inte är skäliga skall företaget föreläggas att ändra tarifferna. Med hänsyn till att den svenska tillsynsmyndigheten (Energimyndigheten) således varken godkänner tarifferna för berättigade kunder eller de metoder som använts för att beräkna tarifferna innan dessa träder i kraft måste den svenska naturgaslagstiftningen ändras för att uppfylla kraven i artikel 18. Mer om detta redovisas nedan under rubriken *Förhandsgodkännande av villkor* och i avsnitt 30.1.

I de fall ett och samma företag säljer naturgas och transporterar den till en kund, oavsett om det är en berättigad kund, så sker överföringen i naturgasledningen för företagets egen räkning fram till dess att den levereras till kunden. Bestämmelserna om transporttariffer och offentliggörande av transporttariffer i 3 kap. 6 § naturgaslagen omfattas därför inte av denna överföring. Den svenska lagstiftningen måste därför ändras även i denna del, dvs. alla berättigade kunder måste ha rätt till en tariff för överföringen, oberoende av vilket företag naturgasen köps från. Mer om detta i avsnitt 30.

Tillträde för andra systemansvariga

Enligt artikel 18 *andra och tredje punkterna* skall systemansvariga för överföringssystem, vid behov och för att kunna utföra arbetsuppgifter, ha tillträde till nät som tillhör andra systemansvariga för överföringssystem samt att bestämmelserna i direktivet inte skall hindra att långsiktiga avtal ingås i den mån de överensstämmer med konkurrensreglerna.

Enligt 3 kap. 2 § naturgaslagen är den som innehar en naturgasledning skyldig att på skäliga villkor transportera naturgas. Genom denna bestämmelse har systemansvariga för överföringssystem rätt till tillträde till andra naturgasföretags nät. Den svenska naturgaslagstiftningen tillåter också att långsiktiga avtal ingås. Några särskilda lagstiftningsåtgärder för att genomföra direktivet behövs därför inte i denna del.

Tillträde till lagringsanläggningar

Enligt *artikel 19* får medlemsstaterna välja mellan två olika förfaranden för att organisera tillträde till lagringsanläggningar, lagring av gas i rör-

ledning och stödtjänster, om detta är tekniskt eller ekonomiskt nödvändigt för ett effektivt tillträde till systemet för leverans till kunderna. De krav som ställs på de två förfarandena – förhandlat tillträde och reglerat tillträde – anges i artikel 19 punkterna 2 och 3.

Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller inga bestämmelser om tillträde till lager eller lagring av gas i ledningar. Enligt regeringens bedömning är det viktigt att samtliga aktörer har tillträde till naturgasmarknaden på objektiva och icke-diskriminerande villkor. Bestämmelser som reglerar tredje parts tillträde till lager eller lagring av gas i ledningar bör därför införas. Mer om denna fråga redovisas i avsnitt 25.

Tillträde till tidigare led i rörledningsnätet

Direktivets *artikel 20* innehåller bestämmelser om tillträde till tidigare led i rörledningsnätet. Med tidigare led i rörledningsnätet avses, enligt definitionerna i artikel 2, varje rörledning eller nät av rörledningar som drivs eller byggs som en del av en anläggning för olje- eller gasproduktion, eller som används för att överföra naturgas från en eller flera sådana anläggningar till en bearbetningsanläggning eller terminal eller slutlig landningsterminal vid kusten.

I det svenska naturgassystemet finns inga tidigare led i rörledningssystemet. Artikeln saknar därför relevans för svensk del.

Vägrat tillträde

Enligt *artikel 21 första punkten* får ett naturgasföretag vägra tillträde till systemet på grund av bristande kapacitet, eller om ett tillträde till systemet skulle hindra företaget från att tillhandahålla sådana allmännyttiga tjänster som företaget blivit ålagt att tillhandahålla i enlighet med artikel 3.2, eller på grundval av allvarliga ekonomiska och finansiella problem med s.k. take-or-pay-avtal som har att göra med kriterierna och förfarandena i artikel 27 och det alternativ som valts av medlemsstaterna enligt artikel 27.1.

Enligt 3 kap. 1 § naturgaslagen är den som innehar en naturgasledning skyldig att på skäligena villkor ansluta en annan naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund. Skyldigheten gäller inte om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen eller om det annars finns särskilda skäl. Detta överensstämmer med artikel 21. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte i denna del.

Av 3 kap. 3 § naturgaslagen framgår vidare att en innehavare av en naturgasledning som har gjort inköpsåtaganden i avtal om köp av naturgas får, efter ansökan, av regeringen beviljas ett tillfälligt undantag från skyldigheten i 3 kap. 2 § att transportera naturgas. Ett sådant undantag får bara beviljas om ledningsinnehavaren får eller kan antas få allvarliga eller finansiella svårigheter till följd av skyldigheten i 3 kap. 2 §. Även denna bestämmelse överensstämmer med artikel 21. Det krävs dock även att bestämmelsen i 3 kap. 3 § står i överensstämmelse med artikel 27. En närmare genomgång av detta redovisas i avsnitt 13.7 (där direktivets artikel 27 behandlas) och i avsnitt 29.

Enligt artikel 21 *andra punkten* har medlemsstaterna möjlighet att införa bestämmelser som ålägger naturgasföretag som vägrar tillträde till systemet på grund av bristande kapacitet att genomföra nödvändiga för-

bättringar. Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller inga bestämmelser som ålägger naturgasföretag som vägrar tillträde till systemet på grund av bristande kapacitet att genomföra nödvändiga förbättringar. Direktivet kräver inte heller att sådana bestämmelser införs.

Ny infrastruktur

Direktivets *artikel 22* innehåller bestämmelser om ny infrastruktur. Större gasinfrastrukturprojekt får på begäran undantas från bestämmelserna i artiklarna 18, 19, 20, 25.2, 25.3 och 25.4 med vissa närmare angivna villkor. I artikeln regleras vidare hur och av vem beslut om sådana undantag skall fattas.

Artikeln bestämmelser kan bli relevanta om större infrastrukturprojekt startas i Sverige. Därför bör det införas en möjlighet i den svenska naturgaslagstiftningen att söka undantag i enlighet med bestämmelserna i artikeln. Mer om detta redovisas i avsnitt 27.

Öppnande av marknaderna och ömsesidighet

Direktivets *artikel 23* innehåller bestämmelser om öppnande av marknaderna och om ömsesidighet. Enligt den *första punkten* skall, fram till den 1 juli 2004, de berättigade kunder som avses i artikel 18 i direktiv 98/30/EG vara berättigade kunder. Senast från och med den 1 juli 2004 skall samtliga icke-hushållskunder vara berättigade kunder och från och med den 1 juli 2007 skall samtliga kunder vara berättigade kunder. Medlemsstaterna skall senast den 31 januari varje år offentliggöra kriterierna för fastställandet av vilka dessa berättigade kunder är. I *andra punkten* finns den s.k. reciprocitetsklausulen. Den innebär att om en leverans vägras p.g.a. att en kund är berättigad bara i den ena medlemsstaten, kan kommissionen på visst sätt framtvinga leveransen. Vidare får avtal om leverans inom en annan medlemsstats system inte förbjudas om kunden är berättigad i båda de berörda systemen.

Eftersom kriterierna för vilka som är att anse som berättigad kund anges 1 kap. 5 § naturgaslagen uppfylls kraven på offentliggörande av kriterierna för fastställandet av vilka som är berättigade kunder. Naturgaslagens definition av berättigad kund uppfyller däremot inte kraven i direktivet. Definitionen av berättigade kunder måste därför ändras. Mer om detta redovisas i avsnitt 28.

Direktledningar

Direktivets *artikel 24* innehåller bestämmelser om rätten att bygga s.k. direktledningar, dvs. ledningar som förbinder ett visst naturgasföretag med en viss berättigad kund.

Rätten att bygga ledningar före en mät- och reglerstation regleras i naturgaslagen. De kriterier som ligger till grund för tillståndsprövningen överensstämmer med direktivets krav. Rätten att bygga direktledningar för en mät- och reglerstation kan alltså prövas inom ramen för den nuvarande naturgaslagstiftningen. Det krävs inte koncession för att bygga ledningar efter en mät- och reglerstation. Det är således därför redan nu möjligt att bygga sådana direktledningar.

Tillsynsmyndigheter

Enligt *artikel 25 första punkten* skall medlemsstaterna utse en eller flera behöriga organ som kan fungera som tillsynsmyndigheter. Dessa myndigheter skall vara helt oberoende av gasindustrins intressen. De skall svara för att säkerställa icke-diskriminering, effektiv konkurrens och att marknaden fungerar genom att särskilt övervaka

a) efterlevnaden av bestämmelser om förvaltning och tilldelning av sammanlänkningskapacitet (detta skall göras tillsammans med tillsynsmyndigheterna i de medlemsstater med vilka sammanlänkning förekommer),

b) alla mekanismer avsedda att åtgärda överbelastning i det nationella gasnätet,

c) den tid som de systemansvariga för överförings- eller distributions-systemen behöver för att genomföra sammanlänkningar och reparationer,

d) de systemansvarigas offentliggörande av information om sammanlänkningar, nätanvändning och kapacitetsfördelning till berörda parter (med beaktande av behovet av att icke sammanfattande information behandlas som kommersiellt konfidentiellt),

e) effektiv särredovisning enligt artikel 17 för att förhindra korssubventionering inom verksamhetsgrenarna överföring, distribution, lagring, LNG och försörjning.

f) villkoren för tillträde till lagring, lagring av gas i rörledningar och andra stödtjänster enligt artikel 19,

g) i vilken utsträckning de systemansvariga fullgör sina uppgifter i enlighet med artiklarna 8 och 12, och

h) graden av insyn och konkurrens.

Tillsynsmyndigheterna skall offentliggöra en årsrapport om resultatet av övervakningsverksamheten i enlighet med a–h.

Energimyndigheten utövar tillsyn över naturgasföretagens tariffer och övriga villkor för tillträde till naturgasnäten. Direktivet innebär att det i den svenska lagstiftningen behöver införas bestämmelser som beaktar de uppgifter som finns angivna i artikel 25. Regeringen föreslår i avsnitt 30 att bestämmelser med denna innebörd förs in i naturgaslagen. Energi-myndighetens tillsyn kommer därmed även omfatta de uppgifter som anges i artikel 25.1 a–g.

I förordningen (1996:353) med instruktion för Konkurrensverket framgår att Konkurrensverket är den centrala förvaltningsmyndigheten för konkurrensfrågor och att verket skall fullgöra de uppgifter som bl.a. följer av konkurrenslagens (1993:20) bestämmelser. Konkurrensverkets uppgifter överlappar till viss del Energimyndighetens uppgifter. Konkurrensverket kan dock bara ingripa mot beteenden som strider mot konkurrenslagstiftningen, såsom konkurrensbegränsande samarbete enligt 6 § konkurrenslagen, missbruk av dominerande ställning enligt 19 § konkurrenslagen och företagskoncentrationer som skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar en effektiv konkurrens enligt 34 § konkurrenslagen. Bestämmelsen i artikel 25.1 h omfattas således redan av Konkurrensverkets tillsyn. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte i denna del.

I den svenska lagstiftningen saknas skyldighet för tillsynsmyndigheterna att offentliggöra de årsrapporter som avses i artikel 23 punkten 1 andra stycket. Denna fråga behandlas vidare i avsnitt 32.

Förhandsgodkännande av villkor

I artikel 25 *andra punkten* anges att tillsynsmyndigheten skall ansvara för att fastställa – eller åtminstone godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa – villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer och för tillhandahållande av balanstjänster. Fastställandet eller godkännandet skall ske innan villkoren börjar tillämpas.

Som tidigare anförts vid genomgången av artikel 18 har Sverige en ordning som bygger på en fri prissättning, där naturgasföretagen sätter sina tariffer efter vissa generella riktlinjer i naturgaslagen. Varken tariff-erna eller de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren fastställs av tillsynsmyndigheten i förväg. Tillsynsmyndigheten har däremot möjlighet att pröva dessa i efterhand. Eftersom tillsynsmyndigheten inte förhandsgodkänner tariff-erna eller de metoder som använts för att beräkna tariff-erna, uppfyller den svenska naturgaslagstiftningen inte direktivets krav i denna del. Frågan behandlas närmare i avsnitt 30.1.

Naturgaslagen innehåller inte några bestämmelser om balanstjänster eller om förhandsgodkännande av villkoren för tillhandahållande av balanstjänster. Det är därför nödvändigt att införa sådana bestämmelser. Frågan behandlas närmare i avsnitt 30.3.

Tillsynsmyndigheternas befogenheter

Enligt artikel 25 *tredje punkten* får medlemsstaterna föreskriva att tillsynsmyndigheten skall underställa de tariffer eller åtminstone metoder som sägs i artikel 25.2 samt ändringar enligt artikel 25.4 4 till ett relevant organ för ett formellt beslut.

Det är inte aktuellt att införa bestämmelser med denna innebörd i den svenska lagstiftningen. Bestämmelsen föranleder därför ingen åtgärd.

Enligt artikel 25 *fjärde punkten* skall tillsynsmyndigheterna ha befogenhet att vid behov begära att de systemansvariga för överförings-, LNG-, och distributionssystemen ändrar de villkor som avses i punkterna 1–3 för att säkerställa att de är proportionella och tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt.

Energimyndigheten utövar tillsynen över att naturgasföretagen följer bestämmelserna i naturgaslagen och de föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av lagen. Energimyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden. De villkor som avses i artikel 25.1–3 är villkor för tillträde till lagring, lagring av gas i rörledningar, stödtjänster för lagring, anslutning och tillträde till nationella nät (inklusive överförings- och distributionstariffer) och tillhandahållande av balanstjänster. Villkoren för tillträde till nationella nät (inklusive överförings- och distributionstariffer) ingår i Energimyndighetens tillsyn och myndigheten har således redan befogenhet att förelägga företagen att ändra dessa i den mån villkoren strider mot bestämmelserna i naturgaslagen. När det sedan gäller villkor för tillträde till lagring, lagring av gas i rörledningar, stödtjänster för lagring och tillhandahållande av balanstjänster föreslår regeringen att bestämmelser om detta skall införas i naturgaslagen för att Sverige skall uppfylla direktivets krav i artikel 8.2 och 19.1. Sådana villkor kommer därmed att omfattas av Energimyndighetens tillsyn.

Tvistlösning

I artikel 25 femte punkten anges att varje part som har ett klagomål mot en systemansvarig för ett överförings-, LNG-, eller distributionssystem på de områden som avses i punkterna 1, 2 och 4 och i artikel 19 skall ha rätt att ge in klagomål till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten skall därefter, i egenskap av tvistelösande myndighet, fatta ett beslut inom två månader från det att klagomålet mottagits. Denna period får förlängas med två månader om tillsynsmyndigheten begär kompletterande upplysningar. Om den klagande samtycker till det får perioden förlängas ytterligare. Tillsynsmyndighetens avgörande skall vara bindande såvida det inte upphävs vid ett överklagande.

Enligt 18 § naturgasförordningen (2000:673) utövar Statens energimyndighet tillsynen över efterlevnaden av naturgaslagens bestämmelser. Av 6 kap. 3 § naturgaslagen framgår att tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

I denna proposition föreslår regeringen att de områden som anges i artikel 25.5 (artikel 25 punkterna 1, 2 och 4 samt artikel 19) skall införas i naturgaslagstiftningen. Om förslagen genomförs kommer Energimyndighetens tillsyn att omfatta efterlevnaden de bestämmelserna.

I den lagrådsremiss som föregick regeringens proposition 1999/2000:72, *Ny naturgaslag*, föreslogs bl.a. att tvister om anslutning skulle prövas av tillsynsmyndigheten. Lagrådet anförde i sitt yttrande i denna del i huvudsak följande.

”Enligt sista stycket skall ”tvister” om skyldigheter enligt paragrafen för den som innehar en naturgasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ordet ”tvister” för närmast tankarna till att det skulle vara fråga om sådana tvistemål som i normala fall handläggs av allmän domstol. Mot bakgrund av den övriga regleringen i lagen torde rättsförhållandet dock i själva verket vara förvaltningsrättsligt med den skillnaden att här talas om tvister, vilket inte tillhör vanligheten inom förvaltningsförfarandet.

Om innehavaren av en naturgasledning och den som vill få sin ledning ansluten inte kommer överens, kan den sistnämnde anmäla den andre hos tillsynsmyndigheten, dvs. den ”tvistelösande” myndigheten, med påstående om att denne inte fullgör sina skyldigheter enligt paragrafen. Förhållanden av denna art finns på många ställen i förvaltningsrätten. Om t.ex. en hyresvärd och en hyresgäst inte kommer överens i en fråga om hyresvärdens skyldighet att avhjälpa påstådda sanitära brister i lägenheten, kan hyresgästen hos den kommunala nämnd som handhar hälsovårdsfrågor påkalla ingripande för avhjälpan av olägenheterna. Likaså kan en fastighetsägare med åberopande av plan- och bygglagen begära att en byggnadsnämnd ingriper mot byggnadsåtgärder på en grannfastighet och meddelar beslut i saken.

Det framgår inte av lagrådsremissen vilket slags rättsmedel som skall användas för att göra tillsynsmyndigheten uppmärksam på den uppkomna ”tvisten”. Utan uttryckliga regler kommer, liksom i fråga om hälsoskydds- eller byggnadsärenden, en anmälan att bli det naturliga medlet. Tidigare har inom förvaltningsrätten en anmälare inte ansetts förvärva partsställning i ärendet hos tillsynsmyndigheten; ärendet har nämligen ansetts angå endast en fråga mellan myndigheten och den som anmälts. Utvecklingen har emellertid gått dithän att partsställning numera tillerkänns en anmälare i allt större utsträckning, vilket särskilt kunnat märkas på byggnadsrättens område. Se t.ex. rättsfallen RÅ 1963 ref. 20 och 1966 ref. 17 samt uttalanden i SOU 1968:27 s. 86 och JO 1980/81 s. 468, 1990/91 s. 337. Den som med stöd av paragrafen begär ingripande av tillsynsmyndigheten bör därför kunna räkna med att få partsställning hos myndigheten.

Den myndighet som avses i sista stycket kommer att intaga den ställning som tillsynsmyndigheten brukar i förvaltningsrättslig lagstiftning. Den kommer att kunna vidtaga åtgärder med anledning av enskilds anmälan eller ex officio. Vidare kommer den med stöd av bestämmelserna i 6 kap. 3 § att kunna meddela förelägganden mot tredskande innehavare av naturgasledningar. Tillsynsmyndigheten blir med andra ord en

normal förvaltningsmyndighet, vars beslut i vanlig ordning är överklagbara hos allmän förvaltningsdomstol.

Vad nu sagts hade också blivit resultatet om sista stycket över huvud taget inte funnits. De regler om myndighetens tillsynsbefogenheter som föreslås skolas in i 6 kap. 1–3 §§ är i princip tillräckliga för att tillgodose enskilds intressen i det ifrågavarande fallet. Enligt Lagrådets mening kan sista stycket således utgå. En anledning av helt och hållet formell art till att behålla sista stycket skulle möjligen vara att det i den svenska versionen av EU:s direktiv (artikel 21.2) talas om ”tvister” och en behörig myndighet för att lösa dessa.”

Mot bakgrund av vad Lagrådet uttalat i frågan om tvistelösande myndighet bedömer regeringen att reglerna om tillsyn över naturgaslagens efterlevnad är tillräckliga för att uppfylla kravet i artikel 25.5 om rätt att ge in klagomål till en tvistelösande myndighet.

I den svenska naturgaslagstiftningen finns däremot inte några tidsfrister inom vilka tillsynsmyndigheten skall fatta beslut. Bestämmelser om detta måste därför införas. Den frågan behandlas närmare i avsnitt 30.4.

Klagomål mot beslut

Enligt artikel 25 *sjätte punkten* får varje berörd part, med rätt till klagomål mot ett beslut om de metoder som fattats enligt punkterna 2–4, inom två månader efter offentliggörandet av beslutet, eller inom den kortare tidsperiod som medlemsstaterna föreskriver, ge in ett klagomål för behandling. Ett sådant klagomål skall inte utgöra hinder för verkställighet.

Bestämmelser med denna innebörd saknas i den svenska naturgaslagstiftningen. Hur och i vilken omfattning sådana bestämmelser skall införas beror på den metod som väljs för att tillgodose kraven i artikel 25.2. Frågan behandlas närmare i avsnitt 30.5.

Snabb och effektiv tillsyn

Enligt artikel 25 *sjunde punkten* skall medlemsstaterna vidta åtgärder för att se till att tillsynsmyndigheterna snabbt och effektivt kan utföra sina uppgifter enligt punkterna 1–5.

I budgetpropositionen för år 2005 har regeringen – mot bakgrund av de slutsatser som Statskontoret redovisat i sin rapport *Effektivare tillsyn över energimarknaderna* och de tillkommande uppgifter som genomförandet av de gemensamma reglerna för el och naturgas och förordningen om gränsöverskridande handel med el – anfört att Energimyndighetens resurser för tillsynsverksamheten behöver förstärkas. För dessa ändamål bedömer regeringen att förvaltningsanslaget bör ökas med 25 miljoner kronor.

Att hindra missbruk av dominerande ställning

Enligt artikel 25 *åttonde punkten* skall medlemsstaterna inrätta lämpliga och effektiva system för reglering, kontroll och öppenhet för att förhindra missbruk av dominerande ställning, särskilt om det är till konsumenternas nackdel, och underprissättning. Bestämmelserna i fördraget, särskilt artikel 82, skall beaktas.

Konkurrensverket är central förvaltningsmyndighet på konkurrensområdet. Verket har enligt konkurrenslagens bestämmelser möjlighet att ingripa mot missbruk av dominerande ställning och kan tillämpa EG-fördragets artikel 82 direkt om samhandelskriteriet är uppfyllt. Någon lagstiftningsåtgärd behövs inte.

Påföljder när sekretessbestämmelserna inte följs

Enligt artikel 25 *nionde punkten* skall medlemsstaterna se till att lämpliga åtgärder, inbegripet administrativa åtgärder eller straffrättsliga förfaranden i enlighet med nationell lagstiftning, vidtas mot ansvariga fysiska eller juridiska personer när sekretessbestämmelserna i direktivet inte följs.

Anställda i företag som bedrivs som statliga och kommunala verk eller som kommunala bolag lyder under tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens bestämmelser. Detta innebär att Justitieombudsmannen som särskild åklagare får väcka åtal enligt 6 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän mot befattningshavare som åsidosätter tjänsteåligganden. För anställda i statliga verk gäller också att en arbetstagare, som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, får meddelas disciplinpåföljd för tjänsteförseelse enligt 14 § lagen (1994:260) om offentlig anställning.

För anställda i privata och statliga företag gäller däremot inte tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens bestämmelser och några motsvarande sanktionsregler finns därför inte. Regeringen bedömer att det inte är nödvändigt att införa sådana regler för att uppfylla direktivets krav. Anledningen till detta är följande. Konkurrensverket kan ingripa mot ett företag som röjer kommersiellt fördelaktiga uppgifter till t.ex. närstående företag som bedriver handel med naturgas. Detta eftersom de företag som äger naturgasledningar innehar en monopolställning och att ett sådant informationsutbyte kan utgöra ett missbruk av dominerade ställning enligt bestämmelserna i 19 § i konkurrenslagen (1993:20). Av 22 § konkurrenslagen framgår att Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med en sådan överträdelse. Verket kan också enligt 26 § konkurrenslagen väcka talan vid Stockholms tingsrätt om särskild konkurrens-skadeavgift mot företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbudet i 19 § konkurrenslagen. Om verket inte väljer att väcka talan eller ålägga ett företag att upphöra med en sådan överträdelse kan även ett företag som berörs av överträdelsen, genom en subsidiär talerätt, väcka talan vid Marknadsdomstolen enligt bestämmelserna i 23 § andra stycket konkurrenslagen.

Behörig myndighet vid gränsöverskridande tvister

Enligt artikel 25 *tionde punkten* skall, vid gränsöverskridande tvister, den beslutande tillsynsmyndigheten vara den som är behörig med avseende på den systemansvarige som vägrar utnyttjande av eller tillträde till systemet.

Direkta bestämmelser med denna innebörd saknas i den svenska naturgaslagstiftningen. En svensk myndighet har dock inte jurisdiktion och således inte heller tillsynsansvar över utländsk lagstiftning och de företag som verkar utanför Sverige. På samma sätt har inte heller utländska tillsynsmyndigheter jurisdiktion över den svenska naturgaslagstiftningen och kan därför inte heller ha tillsynsansvar över verksamhet i Sverige. Den behöriga myndigheten vid gränsöverskridande tvister kommer därför i förekommande fall alltid vara den myndighet i det land där en systemansvarig vägrar utnyttjande eller tillträde till systemet. Bestämelsen kräver därför ingen lagstiftningsåtgärd.

Klagomål till tillsynsmyndighet skall inte påverka rätten att överklaga

Enligt artikel 25 *elfte punkten* skall klagomål enligt punkterna 5 och 6 inte påverka rätten att överklaga enligt gemenskapslagstiftningen och den nationella lagstiftningen.

Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller inga bestämmelser som påverkar rätten att överklaga enligt gemenskapslagstiftningen. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte i denna del.

Samarbete

Enligt artikel 25 *tolfte punkten* skall de nationella tillsynsmyndigheterna bidra till att utveckla den inre marknaden för naturgas och skapa likvärdiga förutsättningar genom ett öppet samarbete med varandra och kommissionen.

Enligt förordningen (2004:1200) med instruktion för Statens energimyndighet har Energimyndigheten bl.a. de uppgifter som avses i artikel 25.12. Denna fråga behandlas även i avsnitt 32.

13.7 Kapitel VII – Slutbestämmelser

Regeringens bedömning: Direktivets slutbestämmelser föranleder ingen särskild lagstiftningsåtgärd.

Kapitel VII, slutbestämmelser, innehåller artiklarna 26–35.

Skyddsåtgärder vid kris eller liknande

Enligt *artikel 26 första punkten* får en medlemsstat, i händelse av en plötslig kris på energimarknaden eller om personers, anordningars eller anläggningars fysiska trygghet eller säkerhet hotas, eller om ett systems integritet hotas, vidta tillfälliga skyddsåtgärder. I *punkterna två och tre* anges hur omfattande åtgärderna får vara samt hur medlemsstaterna skall förfara om sådana åtgärder vidtas.

Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller inte några sådana bestämmelser. Sådana bestämmelser är inte heller nödvändiga för att genomföra direktivet.

Undantag för s.k. take-or-pay-åtaganden

Direktivets *artikel 27* innehåller bestämmelser om undantag för s.k. take-or-pay-åtaganden. Artikeln innehåller bestämmelser som avser såväl förutsättningarna för att bevilja undantag som bestämmelser avseende förfarandet för att få sådana undantag beviljade.

Artikeln överensstämmer med artikel 25 i det äldre naturgasmarknadsdirektivet (direktiv 98/30/EG). Vid genomförandet av direktiv 98/30/EG infördes i 3 kap. 3 § naturgaslagen bestämmelser som reglerar möjligheten till undantag tredje parts rätt till tillträde till ledningen. Ett sådant undantag kan beviljas om innehavaren av en naturgasledning i avtal om köp av naturgas har gjort inköpsåtaganden och om naturgasföretaget får, eller kan antas få, allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter på grund av långsiktiga åtaganden som har godkänts i ett eller flera avtal om köp av naturgas.

De svenska undantagsbestämmelserna i 3 kap. 3 § naturgaslagen överensstämmer med bestämmelserna i artikel 27. Artikeln kräver därför inte någon lagstiftningsåtgärd. En annan fråga är om eventuella kommande krav på juridisk åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet gör det möjligt att ha kvar denna bestämmelse. Den frågan behandlas vidare i avsnitt 29.

Undantag för framväxande och enskilda marknader

Direktivets *artikel 28* innehåller bestämmelser om framväxande och enskilda marknader. Bestämmelserna gör det möjligt för en medlemsstat att få undantag från vissa av direktivets bestämmelser.

I *första punkten* finns en sådan undantagsbestämmelse som gäller de medlemsstater som inte är direkt anslutna till det sammanlänkade systemet. Sverige är direkt anslutet till det sammanlänkade systemet i Danmark. Bestämmelsen är därför inte tillämplig i Sverige.

I *andra och tredje punkterna* finns undantagsbestämmelser som gäller medlemsstater som uppfyller villkoren att betraktas som en framväxande marknad. En framväxande marknad är enligt definitionen i artikel 2.31 en medlemsstat i vilken den första kommersiella leveransen enligt det första långsiktiga avtalet för naturgasleveranser genomfördes för kortare tid än tio år sedan. Sverige uppfyller inte detta krav varför bestämmelserna inte är tillämpliga för svensk del.

I *fjärde, femte och sjunde punkterna* finns bestämmelser som reglerar framväxande regioner. Om genomförandet av direktivet kan orsaka allvarliga problem inom ett visst geografiskt område kan, enligt fjärde punkten, medlemsstaterna hos kommissionen ansöka om undantag från vissa bestämmelser i direktivet. Femte punkten anger de kriterier som skall beaktas då kommissionen prövar en ansökan om undantag. Den sjunde punkten riktar sig till kommissionen. Det svenska naturgassystemet sträcker sig i dag från Klagshamn utanför Malmö, där gasen tas emot i en mottagningsstation. Från denna station fortsätter stamledningen längs västkusten till Stenungsund. Från olika punkter på stamledningen går grenledningar till de samhällen där gasen distribueras. Om det svenska naturgasnätet byggs ut till nya regioner omfattas Sverige av bestämmelserna i artikel 28.4–6 och Sverige kan då ansöka om undantag från vissa bestämmelser i direktivet. Det krävs ingen lagstiftningsåtgärd för att genomföra direktivet i denna del.

De *sjätte och åttonde punkterna* riktar sig till Luxemburg respektive Grekland och är alltså inte tillämpliga för svensk del.

Övriga slutbestämmelser

Direktivets *artikel 29* innehåller bestämmelser om granskningsförfarande. Enligt artikel 31.3 skall kommissionen senast den 1 januari 2006 lägga fram en detaljerad rapport för Europaparlamentet och rådet om framstegen när det gäller att skapa en inre marknad för gas. Om kommissionen i den rapporten drar slutsatsen att vissa skyldigheter som företag åläggs i enlighet med gasmarknadsdirektivet inte står i proportion till det mål som eftersträvas får medlemsstaten av kommissionen anhålla om befrielse från kravet i fråga. Artikel 29 innehåller också bestämmelser om förfarandet vid en sådan begäran.

Artikel 30 innehåller bestämmelser om att kommissionen skall biträdas av en kommitté och att denna kommitté själv skall anta sin arbetsordning. När det hänvisas till denna punkt skall artiklarna 3 och 7 i beslut 1999/468/EG tillämpas, med beaktande av artikel 8 i beslutet.

Artikel 31 innehåller bestämmelser om rapportering. Bestämmelsen riktar sig till kommissionen. Av artikeln framgår att kommissionen skall övervaka och se över tillämpningen av gasmarknadsdirektivet och lämna en omfattande rapportering i anledning av detta på ett i artikeln närmare angivet sätt.

Artikel 32 innehåller bestämmelser om upphävande. Av den *första punkten* framgår att direktiv 91/296/EEG skall upphöra att gälla från och med den 1 juli 2004. Avtal som slutits i enlighet med artikel 3.1 i det ovan nämnda direktivet skall dock fortsätta att gälla och genomföras i enlighet med det direktivet. Av den *andra punkten* framgår att direktiv 98/30/EG skall upphöra att gälla från och med den 1 juli 2004 utan att det påverkar medlemsstaternas förpliktelser när det gäller tidsfrister för införlivande och implementering av nämnda direktiv. Hänvisningar till direktiv 98/30/EG skall anses som hänvisningar till detta direktiv och skall läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga B.

Artikel 33 innehåller bestämmelser om genomförande. Av den *första punkten* framgår att medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 1 juli 2004. Vidare framgår att medlemsstaterna genast skall underrätta kommissionen om detta. Av den *andra punkten* framgår att medlemsstaterna får skjuta upp genomförandet av artikel 13.1 (åtskillnad av den systemansvariga för distributionssystemet) utan att det påverkar tillämpningen av de krav som ställs i 13.2. I den *tredje punkten* anges hur medlemsstaterna skall förfara när de antar bestämmelserna i direktivet.

Artiklarna 34 och 35 innehåller bestämmelser om ikraftträdande och om direktivets adressater.

Några särskilda lagstiftningsåtgärder behövs inte till följd av de nu redovisade artiklarna.

14 Naturgaslagstiftningens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Naturgaslagstiftningens tillämpningsområde utvidgas till att avse även kondenserad naturgas, biogas, gas från biomassa och andra typer av gas, om det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i systemet för naturgas.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har konstaterat att det enligt direktivet inte bara skall vara tekniskt möjligt, utan även säkert att föra in dessa gaser i systemet och att myndigheten vid en eventuell konflikt kan komma att få pröva säkerheten i transporten. Enligt *Energimyndigheten* bör därför utredningens förslag ändras så att tillämpningsområdet stämmer överens med direktivets tillämpningsområde. *Lantbrukarnas Riksförbund* har anfört att biogas och gas från biomassa bör omfattas av

naturgaslagen endast i de fall då det finns en anslutning för att föra in biogas i systemet för naturgas. Enligt Lantbrukarnas Riksförbund är det oklart vad som i utredningens betänkande avses med formuleringen ”tekniskt möjligt att föra in och använda dessa gaser i systemet för naturgas”.

Skälen för regeringens förslag: Enligt naturgasmarknadsdirektivet skall bestämmelserna om naturgas, inbegripet kondenserad naturgas (flytande naturgas), även omfatta biogas och gas från biomassa eller andra typer av gas, om det är tekniskt möjligt och säkert att föra in dessa gaser i och transportera dem genom systemet för naturgas.

I en ledning för naturgas är det fullt möjligt att mata in och transportera andra gaser tillsammans med naturgas. Detta sker redan i dag. I Sverige finns det t.ex. anläggningar för biogas som matar in biogas i naturgas-systemet i Göteborg, Laholm och Eslöv. Den gas som matas in i systemet måste hålla en viss kvalitet för att brännarna i kundernas anläggningar skall fungera på avsett vis. Det är därför viktigt att det finns bestämmelser som gör det möjligt för en innehavare av naturgasledning att ställa krav på kvaliteten på den gas som matas in i ledningen.

Naturgaslagstiftningen innehåller för närvarande endast bestämmelser om naturgasledningar, naturgaslager samt om handel med naturgas i vissa fall. Eftersom lagens bestämmelser inte är tillämpliga på kondenserad naturgas, biogas eller gas från biomassa behöver tillämpningsområdet för reglerna utvidgas till att omfatta sådana gaser.

För att säkerställa att en innehavare av en naturgasledning kan ställa krav på kvaliteten på den gas som matas in i ledningen måste det införas krav på att det skall vara tekniskt möjligt att föra in och använda dessa gaser i och transportera dem genom systemet för naturgas. Gaser som uppfyller kraven kommer då att kunna omfattas av naturgaslagstiftningen.

Det föreslagna kravet på att det skall vara tekniskt möjligt att föra in och använda gaserna i och transportera dem genom systemet för naturgas innebär att innehavaren av en naturgasledning har rätt att ställa krav på kvaliteten på den gas som skall matas in i ledningen. Om gasen inte har den kvalitet som krävs är den inte att betrakta som naturgas i naturgaslagens mening och ledningsinnehavaren har därmed heller ingen skyldighet att överföra gasen i sitt ledningssystem. Att det är säkert att använda gaserna och transportera dem i ledningarna är ett sådant krav på kvaliteten som en innehavare av en naturgasledning har rätt att ställa. Om en gas på grund av dess tekniska kvalitet inte har de egenskaper som behövs för att gasen på ett säkert sätt kan transporteras genom systemet för naturgas, kan gasen inte anses uppfylla kravet på att det skall vara tekniskt möjligt att använda gasen i naturgassystemet. Det finns därför inget behov av att, som Energimyndigheten anfört, i ett särskilt rekvisit ange att gasen skall kunna transporteras på ett säkert sätt genom systemet för naturgas.

15 Koncession för förgasningsanläggning

15.1 Koncessionsplikt

Regeringens förslag: Krav på koncession för att bygga och använda en förgasningsanläggning som är ansluten till en koncessionspliktig naturgasledning införs. Frågan om koncession prövas av regeringen.

Straff införs för den som bygger eller använder en förgasningsanläggning utan koncession där sådan behövs.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt i den del som avser koncessionsplikt. I övrigt har remissinstanserna inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det förekommer två olika sätt att transportera naturgas över längre avstånd. Det ena sättet är att transportera gasen i gasform genom ledningar.

Det andra sättet är att transportera gasen med fartyg. Sådana transporter sker i specialanpassade fraktfartyg, vanligtvis från produktionskällor till havs. När detta sker kyls gasen ner så att den blir flytande. Gasen transporteras sedan nedkyld och flytande i specialanpassade fraktfartyg från produktionskällorna till terminaler i land. På det sättet kan mycket större mängder gas transporteras än om den är i gasform. När ett sådant fartyg anländer till en hamn förs den flytande gasen direkt in i en särskild terminal. Där höjs temperaturen till normal nivå så att naturgasen återgår till gasform. Gasen matas sedan in i naturgassystemet.

Flytande naturgas importeras för närvarande inte till Sverige och det finns inte heller några terminaler för återförgasning i landet eftersom det hittills inte ansetts vara ekonomiskt bärkraftigt. Naturgaslagen innehåller därför inga bestämmelser om flytande naturgas eller om förgasningsanläggningar. Inom EU finns det dock ett flera sådana anläggningar. Även utanför EU finns anläggningar för flytande naturgas, bl.a. i Norge. Användningen av flytande naturgas ökar utomlands och uppgår för närvarande till cirka åtta procent av den totala naturgasanvändningen i Europa. Nya anläggningar för flytande naturgas byggs i flera europeiska länder.

Med hänsyn till att det finns anläggningar för flytande naturgas i vårt närområde är det inte främmande att sådana anläggningar kan komma att byggas även i Sverige. Ett viktigt argument för detta, förutom de rent ekonomiska aspekterna, är att en anläggning för flytande naturgas skulle stärka den svenska försörjningstryggheten. Detta eftersom vi för närvarande endast har en punkt där naturgas matas in i det svenska systemet. I avsnitt 14 föreslår regeringen att naturgaslagstiftningens tillämpningsområde skall utvidgas till att avse även flytande naturgas. Med detta uppkommer frågan om det också skall införas krav på koncession för att få uppföra och driva de förgasningsanläggningar som gör det möjligt att återförgasa den flytande naturgasen och mata in den i ledningsnätet.

Till att börja med kan konstateras att det normalt krävs koncession för att bygga och använda en naturgasledning eller ett naturgaslager. Vidare kan en förgasningsanläggning – på samma sätt som ledningar för natur-

gas och naturgaslager – komma i konflikt med andra intressen, t.ex. natur- och miljövård. En förgasningsanläggning kan också ha betydelse på andra områden, t.ex. för Försvarsmakten. Det är viktigt att skapa en från samhällssynpunkt ändamålsenlig infrastruktur. En förgasningsanläggning bör inte få byggas på ett sådant sätt att tredje man tillfogas onödigt stor skada. Innehav och drift av en förgasningsanläggning medför förpliktelser av olika slag. Det är därför viktigt att ägaren har de resurser som krävs för att bl.a. kunna garantera en framtida drift. Mot denna bakgrund bör det krävas koncession också för att uppföra och använda en förgasningsanläggning.

I likhet med vad som gäller koncession för naturgasledningar och naturgaslager bör regeringen pröva frågor om koncession för förgasningsanläggningar. Det är lämpligt att även ärenden om koncession för förgasningsanläggningar bereds av en annan myndighet som utses av regeringen och som efter avslutad handläggning överlämnar ärendet till regeringen för beslut.

Det bör noteras att enligt förslagen i denna proposition kommer en förgasningsanläggning att omfattas av krav på koncession, om den ansluts till en koncessionspliktig naturgasledning. Enligt den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 1 § naturgaslagen krävs inte koncession för en naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation. Detta innebär i praktiken att det inte krävs koncession för distributionsledningar. En förgasningsanläggning som ansluts till en ledning för distribution av naturgas kommer därför inte att omfattas av kravet på koncession. Samma förhållande som redovisas för förgasningsanläggningar gäller redan i dag för naturgaslager. Att så är fallet är ett medvetet val, eftersom det endast är tekniskt möjligt att ansluta mindre anläggningar till distributionsnätet. Om man ändrar kraven på koncession för naturgasledningar, t.ex. genom att införa krav på områdeskoncession för distributionsledningar, måste det också beaktas att koncessionskraven för naturgaslager och förgasningsanläggningar kan komma att påverkas av ett sådant beslut.

Det kan i detta sammanhang påpekas att även skyldigheterna såvitt gäller tillträde till förgasningsanläggningar och lager samt reglerna om tillsyn och tariffer m.m. är knutna till om anläggningen är koncessionspliktig eller inte. Även detta förhållande måste beaktas om koncessionskraven ändras.

Straff för byggande av förgasningsanläggning utan koncession

Det krävs i många fall koncession för att bygga och använda anläggningar som ingår i landets infrastruktur. Som de mest närliggande exemplen kan nämnas elektriska starkströmsledningar, som kräver koncession enligt ellagen (1997:857), och naturgasledningar och naturgaslager, som kräver koncession enligt den nuvarande naturgaslagen (2000:599).

Syftena med koncessionsprövningen är i dessa fall i stort sett desamma.

Ett syfte är att endast anläggningar som är lämpliga från allmän synpunkt bör byggas. Om det synsättet inte upprätthålls kan det leda till att landets infrastruktur får en olämplig uppbyggnad i form av exempelvis dubbel eller onödigt stor kapacitet inom vissa områden. Det leder till nationalekonomiska förluster.

Ett annat syfte är att endast den som är lämplig från allmän synpunkt att bedriva den verksamhet som är förknippad med den koncessionspliktiga anläggningen bör få göra detta. I detta ligger att ha de tekniska och ekonomiska resurser som krävs för verksamheten. Verksamhetsutövaren skall vidare ha såväl vilja som förmåga att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten. Om verksamhetsutövaren brister i dessa hänseenden drabbas el- och gaskonsumenterna av problem som kan bli mycket allvarliga på grund av den stora betydelse som tillgång till el och gas har för konsumenterna. Detta framgår med stor tydlighet av den senaste tidens händelser på elmarknaden.

Ett tredje viktigt syfte med koncessionsprövningen är att möjliggöra den prövning gentemot motstående intressen, främst natur- och kulturintressena, som regleras i miljöbalken. Om denna prövning inte kommer till stånd kan dessa intressen åsamkas onödigt stor skada, vilket naturligtvis är allvarligt.

Det är alltså riskerna för allvarliga skadeverkningar som har lett till att uppsåtligt eller oaktsamt byggande eller användande av dessa infrastrukturanläggningar utan koncession har straffbelagts.

I detta lagstiftningsärende föreslås nu krav på koncession för byggande och användande av förgasningsanläggningar. De överväganden som redovisats ovan har samma relevans för förgasningsanläggningar. Det finns därmed ingen anledning att undanta byggande eller användande av en förgasningsanläggning utan koncession från den straffbestämmelse som redan finns i naturgaslagen. Straffbestämmelsen bör därför omfatta uppsåtligt eller oaktsamt byggande eller användande av en förgasningsanläggning utan koncession. På motsvarande sätt som gäller i dag enligt naturgaslagen, bör ansvar inte dömas ut i ringa fall eller om gärningen är straffbelagd enligt brottsbalken. Vidare bör den som har åsidosatt ett vitesföreläggande inte dömas till ansvar enligt lagen för en gärning som omfattas av föreläggandet.

15.2 Förutsättningar för koncession

Regeringens förslag: Koncession får beviljas endast om förgasningsanläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Endast den som är lämplig att utöva en sådan verksamhet som avses med koncessionen får beviljas koncession. En koncession får inte meddelas i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Vid prövning av koncession skall vissa bestämmelser i miljöbalken tillämpas. Om koncession meddelas för en förgasningsanläggning, kan anläggningen därefter inte förbjudas med stöd av miljöbalken.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt naturgaslagen får koncession endast beviljas om en naturgasledning är lämplig från allmän synpunkt. Samma krav på lämplighet gäller även för naturgaslager. Endast den som är lämplig att utöva en sådan verksamhet som avses med koncessionen

får beviljas koncession. En koncession får inte meddelas i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas. En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Meddelas koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager, kan ledningen eller lagret därefter inte förbjudas med stöd av miljöbalken.

Samma bestämmelser som gäller för koncession för naturgasledning och naturgaslager bör gälla för förgasningsanläggningar.

15.3 Villkor för koncession

Regeringens förslag: Koncession för förgasningsanläggning får förenas med villkor för att tillgodose krav på säkerhet, skydd för miljö-, natur- och kulturvärden och liknande omständigheter.

En koncession får göras beroende av att sökanden ställer säkerhet för kostnaderna för återställning.

En koncession får förenas med villkor att anläggningen skall vara färdigställd inom en viss tid.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt bestämmelserna i naturgaslagen skall en koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt. Vidare får det anges som villkor för en koncession att naturgasledningen eller naturgaslagret skall vara färdigställt inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl kan den angivna tiden förlängas. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden. En koncession får för sin giltighet också göras beroende av att den som har koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret och att vidta andra åtgärder för återställning.

Samma villkor som gäller för koncession för naturgasledning och naturgaslager bör gälla förgasningsanläggningar.

15.4 Giltighetstid, förlängning och överlåtelse av koncession

Regeringens förslag: Koncession beviljas för fyrtio år. Om särskilda skäl finns, eller om sökanden begär det, kan kortare giltighetstid bestämmas.

Koncession får förlängas med fyrtio år åt gången. Vid prövning av en ansökan om förlängning ställs samma krav som vid prövning av en ny ansökan. En ansökan om förlängning bör göras två år före koncessionstidens utgång. Giltighetstiden för den tidigare beviljade koncessionen förlängs till dess ansökan om förlängning har prövats slutligt.

Koncession får inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt bestämmelserna i naturgaslagen skall koncession för naturgasledning och naturgaslager meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl, eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas. Giltighetstiden för koncession får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas. Vid prövning av en ansökan om förlängning ställs samma krav som vid prövning av en ny ansökan. Ansökan om förlängning av giltighetstid bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningen har prövats slutligt.

En koncession för naturgasledning eller naturgaslager får inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Samma bestämmelser som gäller för koncession för naturgasledning och naturgaslager bör gälla förgasningsanläggningar.

15.5 Återkallelse av koncession

Regeringens förslag: Koncession för förgasningsanläggning får återkallas om anläggningen inte längre används och inte heller behövs för att säkra energiförsörjningen. Den får också återkallas om koncessionshavaren missköter sig. Frågor om återkallelse prövas av regeringen.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt bestämmelserna i naturgaslagen får en koncession återkallas helt eller delvis (1) om en naturgasledning eller ett naturgaslager inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller (2) om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt naturgas-

lagen eller de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för naturgasledningens eller naturgaslagrets drift. Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Samma bestämmelser som gäller för koncession för naturgasledning och naturgaslager bör gälla förgasningsanläggningar.

15.6 Borttagande av förgasningsanläggning och återställning m.m.

Regeringens förslag: När en koncession för en förgasningsanläggning upphör skall den som senast innehaft koncessionen vara skyldig att ta bort anläggningen samt att vidta åtgärder för återställning. Koncessionshavarens skyldighet när det gäller återställning fastställs av regeringen eller den tillsynsmyndighet som regeringen bestämmer. Tillsynsmyndigheten får förelägga koncessionshavaren vid vite att fullgöra sina skyldigheter. Tillsynsmyndigheten får även besluta att åtgärder skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad.

Tillsynsmyndigheten får förelägga den som har byggt en förgasningsanläggning utan att ha tillstånd, där sådant krävs, att ta bort anläggningarna samt att återställa marken om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. Ett föreläggande får förenas med vite. Tillsynsmyndigheten får besluta att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad.

Tillsynsmyndigheten får även besluta att annans mark skall tas i anspråk för att återställning skall kunna genomföras. Åtgärderna för återställning skall genomföras på ett sådant sätt att minsta möjliga skada och intrång vållas. Vägar får byggas och byggnader uppföras endast om markägaren eller den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtycker eller om tillsynsmyndigheten lämnar tillstånd. Ersättning skall lämnas om återställning medför skada eller intrång.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt bestämmelserna i naturgaslagen är den som senast haft koncessionen, om en koncession upphör att gälla, skyldig att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. I samband med att koncessionen upphör skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställa koncessionshavarens skyldigheter. Om den som senast har haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga denne vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på dennes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

Samma bestämmelser som gäller för koncession för naturgasledning och naturgaslager bör gälla förgasningsanläggningar.

Regeringens förslag: Överföringen av naturgas till en konsument får avbrytas på grund av konsumentens försummelse endast om försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts skall konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse. Avser försummelsen bristande betalning skall konsumenten, sedan tidsfristen för att vidta rättelse löpt ut, delges en underrättelse där det framgår att överföringen kan komma att avbrytas om inte betalning sker inom tre veckor. Socialnämnden skall samtidigt underrättas om förhållandena. Om konsumenten vidtar rättelse eller, i fall av betalningsförsummelse, socialnämnden åtar sig betalningsansvar för skulden får överföringen inte avbrytas. Överföringen av naturgas får inte avbrytas med anledning av en fordran som är föremål för tvist.

Överföringen får inte heller avbrytas om omständigheterna ger anledning till att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna har kommenterat förslaget. *Konsumentverket* har tillstyrkt. Även *Sveriges Konsumentråd* har ställt sig positivt till utredningens förslag och påpekat att reglerna bör utformas så att de är lättillgängliga för konsumenterna. *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget men föreslagit att bestämmelser om avbrytande av överföring av naturgas p.g.a. konsumentens avtalsbrott skall undantas från myndighetens tillsyn. Energimyndigheten har hänvisat till att en sådan begränsning i tillsynen gäller på elmarknaden och ett mer omfattande konsumentskydd på naturgasmarknaden inte kan anses rimligt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 3.3 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutförbrukare och för att garantera ett starkt konsumentskydd. Medlemsstaterna skall särskilt se till att utsatta förbrukare får tillräckligt skydd, inbegripet lämpliga åtgärder för att hjälpa dem att undvika att få sina leveranser avstängda.

För elkonsumenter finns redan i dag liknande skyddsbestämmelser i ellagen. I den nuvarande naturgaslagstiftningen begränsas däremot inte möjligheten att avbryta överföringen av naturgas till en konsument. Frågan regleras i standardavtal.

En avgörande skillnad mellan förhållandena på naturgasmarknaden och flertalet andra avtalsförhållanden är att naturgasen kan vara av särskild betydelse för ett hushåll, exempelvis då den används för uppvärmning. Utebliven överföring av naturgas kan relativt omgående medföra en allvarlig försämring av den enskildes situation. Man kan därför inte bortse från att ett hot om avstängning i vissa fall kan användas som ett otillbörligt påtryckningsmedel för att driva in utestående fordringar. Det är mot denna bakgrund som avstängningsrätten – i likhet med rätten till avhysning och rätten till avstängning av överföring av el och vattenleve-

rans – bör vara reglerad i lag och försedd med begränsningar. På så sätt skapas en förutsebarhet och enhetlighet för alla parter samt ett ökat skydd för konsumenterna.

Konsumenten kan göra sig skyldig till försummelser mot naturgasföretaget på flera olika sätt, t.ex. genom att bryta mot säkerhetsföreskrifter eller underlåta att betala för överföring eller leverans av naturgas. Brott mot säkerhetsföreskrifter är allvarligt och kan få svåra följder. Därför är det viktigt att det finns regler för hur naturgasföretagen skall agera om detta sker. Med hänsyn till vikten av att säkerhetsföreskrifter följs kan även mindre förseelser anses utgöra ett väsentligt avtalsbrott. I praktiken är dock underlåtenhet att betala den mest vanliga försummelsen. Möjligheten att stänga av naturgasen för en konsument bör bara få användas om konsumentens försummelse utgör ett väsentligt avtalsbrott. Avstängning bör inte få ske om försummelsen avser ett mindre belopp eller om det rör sig om enstaka betalningsförsummelser av inte alltför betydande belopp. En avstängning måste således stå i rimlig proportion till avtalsbrottet. Ett liknande väsentlighetskrav finns redan i dag enligt motsvarande bestämmelser i ellagen.

Innan överföringen får avbrytas bör konsumenten ges möjlighet att inom skälig tid vidta rättelse. För betalningsförsummelser bör förutsättningarna för avstängning formaliseras genom ett krav på att konsumenten skall delges en underrättelse om att naturgasen kan komma att stängas av. Detta formaliserade förfarande utgör en garanti för att konsumenten verkligen får vetskap om vad som gäller och det markerar allvaret i situationen. Om naturgasen stängs av vintertid kan det i vissa fall uppstå risk för personskador eller saksador. Det är därför angeläget att genom olika former av skyddsmekanismer motverka att så sker. Ett hot om avstängning av naturgas i förening med en uppmaning att betala omfattas normalt av reglerna i inkassolagen (1974:182). Det innebär att naturgasbranschen måste iaktta principerna om god inkassosed.

Skyddet för konsumenten bör stärkas, dels genom särskilda regler som hindrar avstängning i vissa akuta situationer, dels genom att socialnämnden eller den nämnd som annars fullgör uppgifter inom socialtjänsten skall underrättas vid en förestående avstängning. Avstängning bör, liksom fallet är inom ellagstiftningen, inte tillåtas om omständigheterna i det enskilda fallet ger anledning befara att en avstängning skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada. Den föreslagna bestämmelsen innebär inte någon utredningsskyldighet för naturgasföretagen. Om konsumenten handlar otillbörligt mot avtalsparten bör inte denna bestämmelse hindra en avstängning.

Enligt bestämmelserna i ellagen skall en nätkoncessionshavare delge en konsument, som försummat att betala för överföring eller leverans av el och som trots uppmaning inte vidtagit rättelse, en uppmaning att betala inom tre veckor och underrätta konsumenten om att överföringen annars kan komma att avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen skall samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får naturgas överförd. En liknande ordning bör införas i naturgaslagstiftningen. Om det skulle visa sig att socialnämnden har anledning att lämna bistånd till den enskilde kan en prövning inom ramen för socialtjänstlagen (2001:453) komma i fråga. Om konsumenten har rätt till bistånd kan kommunen ingripa genom att antingen betala skulden eller

åta sig betalningsansvar. För att motverka att rätten till avstängning används som ett medel i en tvist mellan parterna bör en tvistig fordran inte få läggas till grund för en avstängning.

Frågan om tillsynens omfattning behandlas i avsnitt 30.6.

17 Ansvarsfördelningen mellan aktörerna på naturgasmarknaden

Traditionellt har de europeiska gasföretagen varit integrerade nät- produktions- och försäljningsföretag med starka inslag av statligt ägarinflytande. I flera europeiska länder pågår en uppdelning av de nationella naturgasföretagen och det finns exempel på flera organisatoriska lösningar. Inom varje naturgassystem krävs en ansvarsfördelning mellan aktörerna. Rollerna kan fördelas på olika sätt och koordinering ske med olika medel. Det förslag som lämnas här liknar mycket den principiella lösning som valts för den svenska elmarknaden men innebär inte någon förändring av principerna för den tekniska driften av naturgassystemet.

I systemansvaret ingår att ha det övergripande ansvaret för att det nationella naturgassystemet fungerar som ett sammanhållet system med tillfredställande driftsäkerhet. Den kortsiktiga balansen mellan inmatning och uttag av naturgas i systemet säkerställs genom att utnyttja line-pack (gas som lagrats i en transmissionsledning), uttag från lager, kompletterande köp av naturgas och i sista hand genom begränsning eller avbrott i överföringen.

På den inre marknaden för naturgas kommer det att uppträda fler leverantörer av naturgas. Någon måste därför ha det övergripande ansvaret för att inmatning till och uttag från systemet blir korrekt avräknat mellan leverantörerna. Även denna uppgift ingår i systemansvaret.

El- och gasmarknadsutredningen har föreslagit att regeringen skall bemyndigas att utse den systemansvarige för naturgas. Vidare har utredningen angett att den som kan komma i fråga som systemansvarig är en innehavare av naturgasledning som är fristående mot den som levererar naturgas eller ett helt fristående företag eller en myndighet.

Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (Öhrlings) har på uppdrag av Näringsdepartementet gjort en rapport om alternativ för systemansvar på naturgasmarknaden. I rapporten förutsätts att handeln skiljs från nätverksamheten och att ägandet av stamnätet och systemansvaret hålls samman. I rapporten förordas att de nuvarande stamnätsägarna Nova Naturgas AB och Sydkraft Gas AB bildar ett gemensamt stamnätsbolag, där sedan andra aktörer och investerare har möjlighet att bli delägare. Vidare förordas att staten ges möjlighet att bli delägare via en köpoption, att statens inflytande utövas av Svenska kraftnät och, som ett ytterligare alternativ för statligt inflytande, anförs att verksamheten som systemansvarig kan detaljregleras genom ett koncessionsförfarande. Rapporten har remissbehandlats.

Den tekniska och den ekonomiska balanseringen av det svenska naturgassystemet ingår för närvarande i driften av stamledningen och regleras genom stamledningsinnehavarens avtal med dem som använder nätet för överföring av naturgas. Det finns bara en inmatningspunkt i systemet och de aktörer som i dag använder nätet uppgår till ett knappt tiotal.

I propositionen *Ny naturgaslag* (prop. 1999/2000:72), s. 72 f, anfördes att de svenska naturgasföretagen själva ansvarar för att de har tillräckligt med naturgas för att försörja sina kunder och att tillräcklig transportkapacitet finns. Det finns ett väl utbyggt och fungerande system för mätning av naturgasvolym hos såväl producenter, naturgasleverantörer som kunder. Regeringen gjorde bedömningen att det inte behövdes någon överordnad myndighetsfunktion för att se till att naturgasaktörerna fullgör sina skyldigheter. Ansvaret borde därför i stället, på avtalsmässiga grunder mellan naturgasmarknadens aktörer, ligga på de naturgasföretag som bedriver handel med naturgas.

I dag finns inga bestämmelser i den svenska naturgaslagstiftningen om vem som skall vara systemansvarig eller regler för hur systemansvaret skall utövas. Naturgassystemet skiljer sig från elsystemet som alltid måste vara i momentan balans, dvs. inmatning och uttag måste vid varje givet tillfälle balansera varandra. Naturgassystemet är trögt och systemets line-pack och lager hjälper till att balansera inmatning och uttag. Det svenska naturgassystemet har en lagringskapacitet på några dagar. Ett mindre naturgaslager med en kapacitet på cirka tio miljoner normal-kubikmeter naturgas väntas kunna tas i kommersiell drift inom en nära framtid. Det behövs därför inte exakt samma typ av tekniskt och ekonomiskt balansansvar för naturgassystemet som för elsystemet. Utredningen har redogjort närmare för de åtgärder som används vid balansering av naturgassystemet enligt följande. *Leveransen från producenten eller leverantören anpassas – Line-packen tas i anspråk – Uttag från eller inmatning till lager – Avbrytbara leveranser till kunder, som kan byta till annat bränsle eller tillfälligt avstå från leveranser.*

17.1 Systemansvar för naturgas

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att utse den som skall ha systemansvaret för naturgas, dvs. skall svara för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av naturgas i naturgassystemet (systemansvar).

För att kunna utöva systemansvaret måste den som har systemansvaret ha befogenheter att vid behov kunna beordra ökad eller minskad inmatning samt ökat eller minskat uttag av naturgas i naturgassystemet.

Regeringen, eller den systemansvariga myndigheten, får meddela föreskrifter om skyldighet för balansansvarig och innehavare av naturgasledning att till den som har systemansvaret för naturgas lämna de uppgifter som behövs för att utöva systemansvaret.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Konkurrensverket* har förordat att det för systemansvaret på naturgasmarknaden inrättas en fristående myndighet av typ Svenska kraftnät. Enligt *Energimyndighetens* bedömning finns det goda förutsättningar att bygga upp ett systemansvarigt stamnätsföretag inom Svenska kraftnät. En statlig myndighet skulle, enligt myndighetens bedömning, bidra till att skapa förutsättningar för en väl fungerande marknad med en fungerande konkurrens. Enligt myndigheten bör på sikt också stamnätet överföras till den systemansvarige. *Svenska gasföreningen* har pekat på att begreppet systemansvar har getts olika betydelser i utredningen. Föreningen har informerat om att Nova Naturgas AB interimistiskt utsetts till att ha systemansvaret, under villkor att handelsverksamheten säljs ut och att marknadens aktörer tillförsäkras ett inflytande i det regelverk som etableras för systemansvaret. *Nova Naturgas AB* har ifrågasatt om det är förenligt med direktivet att separera balansavräkningen från systemansvaret. Nova Naturgas AB har alltid hanterat naturgassystemets drift, underhåll, utveckling och även dess balansering. Övriga remissinstanser har i huvudsak framhållit vikten av att den lösning som väljs skall säkerställa konkurrensen och en effektivt fungerande marknad. *Svenska kraftnät* har avstått från att yttra sig över utredningens förslag.

Förslaget i Öhrlings rapport överensstämmer inte med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har framhållit att ägandet och driften av stamnätet och systemansvaret, i rapporten kallat systembalansansvar, bör hållas samman. *Konkurrensverket*, *Energimyndigheten* och *Svenska kraftnät* har förordat att uppgiften ges till Svenska kraftnät som på sikt även bör vara stamnätsägare. *Konkurrensverket* har avstyrkt alla förslag som innebär att uppgiften tilldelas ett företag som har direkta eller indirekta ägarkopplingar till naturgasleverantörer. *Svenska Gasföreningen* har förordat ett integrerat stamnät och systembalansansvar och föreslagit ett branschägt stamnätsbolag där staten inbjuds att vara delägare samt även erbjuds en plats i ett marknadsråd. Enligt föreningen bör Nova Naturgas AB under en övergångstid utses att ha systembalansansvaret. *Swedish Industrial Gas Consortium (SIGC)* har ifrågasatt ett branschägt stamnätsföretag, då ett sådant påverkas av ägarintressen på både gas- och elmarknaden. Enligt SIGC kan Svenska kraftnät med en mycket kort startsträcka även hantera systembalansansvaret för gas, men att det danska Gastra också kan sköta uppgiften på ett kostnadseffektivt sätt. SIGC har efterlyst en bättre analys av de åtgärder som krävs för att nya aktörer skall kunna etablera sig och en belysning av alternativa ägarlösningar, såsom banker och pensionsstiftelser och befintliga kunders ägande. *Svensk Fjärrvärme* har anfört att naturgasen är betydelsefull på den framtida energimarknaden, inte minst för el- och fjärrvärmeproduktion, och att naturgasens konkurrenskraft jämfört med alternativen är avgörande för dess utveckling. Enligt *Svensk Fjärrvärme* bör metoder för styrning diskuteras innan man diskuterar ägarformer och uppdelning av verksamheter, detta eftersom beslutet är mycket viktigt och inte bör stressas fram.

Skälen för regeringens förslag: Med systemansvaret avses ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av naturgas i naturgassystemet. Alla delsystem som är sammankopplade

med stamledningen ingår i det nationella naturgassystemet och måste vara driftsmässigt samordnade. Systemansvaret innebär inte ett ansvar för att i varje läge och i varje moment svara för den direkta driften av hela naturgassystemet. Driftsansvaret för de egna ledningarna, lagret eller LNG-anläggningen ligger på var och en som bedriver verksamheten. Den systemansvarige skall dock ha det övergripande ansvaret, vilket innebär en övervakande och samordnande roll. För att samordna systemet krävs tillgång till information om planerad inmatning till eller uttag från det svenska naturgassystemet samt om när och var detta beräknas ske. För att övervaka att systemet håller tillfredställande driftsäkerhet i fråga om tryck och volymer krävs tillgång till uppgifter från den driftsövervakning som sköts av respektive innehavare. Den som har systemansvaret skall på grundval av dessa uppgifter svara för den systemövervakning som följer av systemansvaret. Det bör understrykas att den som har systemansvaret inte har någon möjlighet att beordra producenter av naturgas att mata in naturgas i det svenska naturgassystemet eftersom det inte finns någon produktion av naturgas i Sverige. Den systemansvarige kan dock ställa krav på att de leverantörer som är verksamma på den svenska marknaden genom avtal säkerställer kontinuitet i leveranserna.

Regeringen, eller den systemansvariga myndigheten, bör bemyndigas att utfärda föreskrifter om den systemansvariges rätt att få de uppgifter som behövs för att utöva systemansvaret. Den systemansvariges tillgång till information är samtidigt en fråga som också bör regleras på samma sätt som sker i dag, dvs. genom avtal med dem som använder nätet för överföring av naturgas eller bedriver naturgasverksamhet som har anslutning till nätet.

I systemansvaret ingår även att under onormala driftsförhållanden återföra systemet till normal drift. Vid större obalanser, som kan inträffa t.ex. vid större störningar som enskilda företag inte kan påverka, måste den som har systemansvaret kunna vidta åtgärder. För att kunna utöva systemansvaret i sådana situationer bör den som har systemansvaret utrustas med befogenheter att vid behov beordra ökad eller minskad inmatning av naturgas samt ökat eller minskat uttag av naturgas inom det svenska naturgassystemet. De möjligheter som står till buds om överföringen på inmatningsledningen till Sverige avbryts eller begränsas är att använda den naturgas som finns i lager, antingen i en anläggning för lagring av naturgas eller som lagras i överföringsledning (line-pack), att den systemansvarige utnyttjar avtal om fränkopplingsbar förbrukning eller, som en sista åtgärd, beordrar fränkoppling av delar av nätet. Regeringen bör bemyndigas att utfärda föreskrifter om den systemansvariges befogenheter vid större obalanser och störningar.

I den systemansvariges uppgifter bör även ingå att samarbeta med angränsande systemansvariga, företrädesvis det danska stamnätsföretaget Gastra, samt att delta i internationellt harmoniseringsarbete för att utveckla en effektivt fungerande naturgasmarknad. Den systemansvarige bör även ges uppgiften att främja konkurrensen på naturgasmarknaden.

Regeringen bedömer att frågan om vem som utses till systemansvarig har avgörande betydelse för om processen mot en integrerad europeisk naturgasmarknad i konkurrens skall bli framgångsrik. Frågan om vem som skall utses till systemansvarig måste vara klarlagd innan marknaden kan öppnas i den takt som gasmarknadsdirektivet föreskriver. En stabil

och långsiktig lösning bör eftersträvas som kan fungera även om alternativa tillförselvägar tas i bruk på den svenska marknaden. För att uppfylla gasmarknadsdirektivets krav och de åtaganden som gjorts inom branschen har Nova Naturgas AB sålt handelsdelen, Nova Supply AB, till det danska företaget DONG Naturgas A/S. Konkurrensverket godkände förvärvet den 6 oktober 2004, under villkor att Nova Supply AB:s kunder gavs möjlighet att säga upp sina avtal i förtid. Nova Naturgas ägs av Ruhrgas Energie Beteiligungs AG, Statoil A/S, DONG och Fortum Oil and Gas OY, dock utan att någon av ägarna utövar ensam kontroll över Nova Naturgas AB. Enligt vad regeringen erfarit har något gemensamt stamnätsbolag för naturgas ännu inte bildats. Regeringen anser inte att en bolagslösning uppfyller kraven på långsiktighet och stabilitet.

Frågan om vem som utses till systemansvarig för naturgasmarknaden påverkar även förhållandena på elmarknaden. Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet för elmarknaden. Uppgiften att vara systemansvarig för naturgasmarknaden skiljer sig inte nämnvärt från uppgiften att vara systemansvarig för elmarknaden. Det regelverk som föreslås kommer att innebära att den systemansvarige måste ha tillgång till uppgifter som tas fram vid övervakning och drift av infrastrukturen på naturgasmarknaden och från de balansansvariga. En sådan övervakning och rapportering förekommer redan i dag. Nu tillkommer den systemansvarige som mottagare av sådan information. Staten har inte något ägarinflytande i infrastrukturen på naturgasmarknaden. Systemansvaret kan dock, enligt regeringens bedömning, utövas skilt från ägande av infrastrukturen på naturgasmarknaden. Avsikten med gasmarknadsdirektivet är inte heller att reglera ägarförhållanden utan att i detta avseende ta fram gemensamma bestämmelser för hur naturgasmarknaden skall organiseras. Medlemsstaterna har enligt direktivet ett särskilt ansvar för att organisera marknaden på ett konkurrensneutralt sätt. Regeringen anser att staten, på samma sätt som skedde när elmarknaden avreglerades, bör medverka i att etablera de nya förutsättningarna på naturgasmarknaden. Regeringen bör därför bemyndigas att utse den som skall ha systemansvaret för naturgas.

Regeringen har erfarit att Svenska kraftnät på relativt kort tid kan bygga upp eller på annat sätt tillförsäkra sig de funktioner som behövs för att utöva systemansvaret. Svenska kraftnät har den 14 oktober 2004 fått regeringens uppdrag att skyndsamt organisera ett systemansvar för naturgas inom verket på ett för naturgasmarknaden och verket kostnadseffektivt sätt. Mot bakgrund av att det redan finns fungerande rutiner på området bedömer regeringen att den systemansvarige kan träda i funktion när det nya regelverket skall börja gälla. Regeringen avser att utse Svenska kraftnät till systemansvarig myndighet för naturgasmarknaden. Regeringen har särskilt beaktat vikten av en långsiktig och stabil lösning med en konkurrensneutral systemansvarig och att marknads aktörer bör ges tydliga signaler om vilken organisatorisk lösning som nu kommer att bli aktuell.

17.2 Den ekonomiska balanseringen

17.2.1 Balansavräkning

Regeringens förslag: Den systemansvariga myndigheten skall svara för balansavräkningen mellan de balansansvariga enligt de föreskrifter som regeringen, eller den systemansvariga myndigheten, meddelar.

Villkoren för tillhandahållande av balansjänster regleras och en bestämmelse införs om att villkoren för att tillhandahålla balansjänster skall vara objektiva och icke-diskriminerande. De kriterier som ligger till grund för utformningen av balansavtalen skall godkännas av tillsynsmyndigheten innan den systemansvariga myndigheten får ingå balansavtal.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Förslaget i Öhrlings rapport överensstämmer inte med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter har redovisats i avsnitt 17.1.

Skälen för regeringens förslag: Systemansvaret bör innefatta uppgiften att svara för balansavräkningen. I föregående avsnitt har vissa andra uppgifter som ingår i systemansvaret beskrivits. Dessa utgörs av ansvaret för systemövervakning, att planera och vid behov vidta åtgärder för ändrad inmatning eller ändrat uttag, att samarbeta med angränsande systemansvariga, att delta i internationellt harmoniseringsarbete samt att främja konkurrensen på naturgasmarknaden. Det kommer alltid att förekomma vissa obalanser mellan inmatning och uttag av naturgas. Sådana obalanser måste hanteras. Någon måste därför också ha det övergripande ansvaret för att det uppnås ekonomisk balans på naturgasmarknaden. Att se till att detta sker bör ingå i uppgiften att vara systemansvarig.

De bestämmelser som regeringen nu föreslår för avräkning mellan leverantörerna liknar mycket de regler som i dag gäller för elmarknaden. Balansavräkningen utgör där en integrerad del av systemansvaret. Det finns stora samordningsfördelar med att den övervakning och koordinering som ingår i systemansvaret kopplas till balansavräkningen. Systemansvaret på naturgasmarknaden bör därför även innefatta uppgiften att svara för balansavräkningen.

Som framgår i det följande, i avsnittet om balansansvar, måste det alltid vara klart vem som har balansansvaret för varje uttagpunkt i naturgassystemet så att en debitering eller kreditering kan göras för den naturgas som omfattas av balansansvaret. Den balansansvarige åtar sig att, gentemot den som har systemansvaret för naturgas, svara för att naturgassystemet tillförs lika mycket naturgas som kunderna förbrukar, dvs. tar ut i uttagpunkterna. Som framgår omfattar balansansvaret såväl inmatning som uttag. Detta ansvar blir en ekonomisk relation till den som har systemansvaret för naturgas. Innebörden av denna relation är att i den mån den balansansvarige inte tillför naturgassystemet lika mycket naturgas som tas ut i de uttagpunkter som omfattas av balansansvaret, så tillförs naturgasen av den som har systemansvaret för naturgas inom ramen för detta ansvar. Den systemansvarige måste sedan ersättas för detta. Den som åtar sig balansansvar gentemot den systemansvarige kommer att få ingå ett avtal med denne, där vissa grundläggande för-

hållanden mellan parterna regleras, bl.a. i fråga om kreditvärdighet, ställande av säkerhet för åtaganden gentemot den systemansvarige, toleransnivåer, prissättning, avräkning och fakturering. Det blir varje balansansvarigt företags affärsmässiga ansvar att se till att den egna balansen upprätthålls.

I den systemansvariga myndighetens uppgifter ingår således att formulera krav på de balansansvariga, utforma de villkor och avtal som skall gälla för balansansvaret, föra ett register över balansansvariga på den svenska naturgasmarknaden samt organisera avräkningen mellan de balansansvariga efter vissa toleransnivåer och metoder för prissättning av obalanser.

Avräkningen baseras på den mätning och rapportering som till viss del görs redan i dag enligt de föreskrifter som Energimyndigheten med stöd av bemyndigande i 3 kap. 4 § naturgaslagen och 16 och 17 §§ naturgasförordningen (2000:673) har utfärdat. Föreskrifterna riktar sig till innehavare av naturgasledning. Det blir nu deras uppgift att ansvara för den s.k. strukturhanteringen, vilket innebär att föra och vidare rapportera uppgifter om naturgasanvändare, naturgasleverantör och balansansvarig för varje inmatnings- och uttagspunkt inom sitt ledningsnät samt att rapportera mätvärden och hantera värmevärden. Nu tillkommer den systemansvariga myndigheten och de balansansvariga som mottagare av information. De balansansvariga ansvarar sedan i sin tur för avräkningen mellan de leverantörer för vilka de har balansansvar.

Enligt vad som redovisas i följande avsnitt om balansansvar måste det finnas en balansansvarig för varje inmatnings- och uttagspunkt. Endast den som har ingått avtal med den systemansvariga myndigheten om balansansvar kan komma i fråga som balansansvarig. För att vara balansansvarig måste ett avtal om balansansvar träffas med den systemansvariga myndigheten. Detta regelverk måste finnas på plats för att marknadsöppningen skall kunna fungera utan risk för haverier i avräkningssystemet.

I gasmarknadsdirektivet anges vidare att systemansvarigas villkor, inklusive regler för balansering av överföringssystemet, skall vara klara, begripliga och icke-diskriminerande och fastställas på ett sätt som avspeglar kostnaderna. Att i detalj reglera utformningen av villkor och tariffer har tidigare, såväl i den svenska naturgaslagstiftningen som i den svenska ellagstiftningen, ansetts vara en fråga för verksamhetsutövaren. I lagstiftningen har därför hittills endast angetts vissa allmänna riktlinjer för villkor och tariffer. Denna ordning bör även gälla villkoren för tillhandahållande av balanstjänster. Regeringen föreslår att kraven formuleras så att villkoren för att tillhandahålla balanstjänster skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Enligt gasmarknadsdirektivet ansvarar tillsynsmyndigheterna för att fastställa eller godkänna åtminstone de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för tillhandahållande av balanstjänster. Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän tillsynsmyndigheten har godkänt de kriterier som ligger till grund för utformningen av balansavtalen. Denna bestämmelse tillämpas första gången på de balansavtal som hänför sig till det räkenskapsår som börjar den 1 januari 2006. Villkoren för balanstjänster skall också offentliggöras. Frågan om offentliggörande behandlas närmare i avsnitt 18.

Det blir en uppgift för den systemansvarige att närmare utforma villkoren för balansavräkningen utifrån dessa krav respektive för tillsynsmyndigheten att på förhand bedöma om kriterierna är utformade så att villkoren i balansavtalen blir objektiva och icke-diskriminerande. Tillsynsmyndigheten skall således vid sitt godkännande begränsa prövningen till att avse om dessa förutsättningar är uppfyllda. Av rättssäkerhetsskäl bör tillsynsmyndighetens beslut kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. När det sedan gäller övriga villkor som regleras i avtalet om balansansvar, är dessa att hänföra till rent civilrättsliga avtalsvillkor. En prövning i denna del skall därför ske på civilrättslig grund och inte av tillsynsmyndigheten. Frågan om tillsynsmyndighetens godkännande behandlas också i avsnitt 30.3.

I de remissvar som lämnats på El- och Gasmarknadsutredningens förslag och på Öhrlings rapport har nästan alla remissinstanser lyft fram vikten av att den organisatoriska lösning som väljs skall säkerställa konkurrensen och en effektivt fungerande marknad. Konkurrensverket, Energimyndigheten och Svenska kraftnät har förordat att uppgiften ges till Svenska kraftnät som på sikt även bör vara innehavare av stamledningen. Myndigheterna är tveksamma till den i rapporten föreslagna ”klubblösningen” och anser, tillsammans med Statskontoret, att staten endast bör engagera sig som majoritetsägare. Svenska kraftnät har dessutom framhållit behovet av internationell samverkan och att en framtida börshandel med naturgas också utgör en del av infrastrukturen.

Det är särskilt viktigt att avräkningsinformation hanteras neutralt och att nya aktörer på marknaden inte missgynnas genom regelverket för balansavräkning. Regeringens ställningstagande att utse Svenska kraftnät som ansvarig för systemansvarets övriga delar, med den samordnande och övervakande uppgift som det innebär, talar starkt mot att tillämpa en annan lösning i fråga om balansavräkningen. Svenska kraftnät utför i dag balansavräkningen på elmarknaden. Det finns klara samordningsfördelar med att Svenska kraftnät också utför balansavräkningen för naturgas. Regeringen bedömer att marknaden inte kan öppnas för fler leverantörer, utan att det finns någon utpekad ansvarig för uppgiften att formulera krav på de balansansvariga, utforma och träffa avtal om balansansvar samt sköta avräkningen mellan de balansansvariga.

Som tidigare nämnts har Svenska kraftnät den 14 oktober 2004 fått regeringens uppdrag att närmare organisera systemansvaret för naturgas inom verket. Uppdraget innefattar att organisera balansavräkningen för naturgas på det mest kostnadseffektiva sättet. Utredningen skall bedrivas i samråd med Energimyndigheten så att dubblering av rapporteringsrutiner och kontrollfunktioner kan undvikas och så att behovet av förändringar i föreskrifter om mätning och rapportering kan fångas upp skyndsamt. Svenska kraftnät bör hantera det närmare regelverket om balansavräkning i balansavtalen. Mot bakgrund av det förberedelsearbete som branschen själv har bedrivit och den erfarenhet Svenska kraftnät har av uppgiften görs bedömningen att ett system för balansansvar och balansavräkning bör finnas på plats när det nya regelverket skall börja gälla. Regeringen har även här beaktat att marknadens aktörer bör ges tydliga signaler om vilken organisatorisk lösning som kommer att bli aktuell.

17.2.2 Balansansvarig och rapportering av strukturdata

Regeringens förslag: I varje naturgasanvändares uttagspunkt skall det finnas en balansansvarig. Ansvaret för att en sådan finns skall ligga på den aktuella naturgasleverantören. Ett åtagande om balansansvar skall göras genom avtal med den systemansvariga myndigheten.

En leverantör av naturgas skall underrätta innehavaren av en naturgasledning om till vilka uttagspunkter leverans sker och vem som är balansansvarig för dessa uttagspunkter.

Innehavare av naturgasledningar ansvarar för att rapportera uppgifter till berörda parter vid leverantörsbyten och byten av balansansvarig.

Den systemansvariga myndigheten och den balansansvarige skall, när de får kännedom om att balansansvaret skall upphöra, rapportera detta till berörda parter.

Byte av leverantör av naturgas och byte av balansansvarig får som huvudregel endast ske den första dagen i varje månad. Om det finns särskilda skäl får den systemansvariga myndigheten i det enskilda fallet medge att ett byte av balansansvarig skall börja gälla tidigare.

Närmare föreskrifter om innehavare av naturgasledning respektive balansansvarigas skyldigheter i detta sammanhang samt om förfarandet vid byte av leverantör av naturgas eller balansansvarig meddelas av regeringen eller tillsynsmyndigheten. I övergångsbestämmelser regleras uppgiftslämnandet i samband med att lagen träder i kraft.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna om balansansvar är centrala för den avreglerade naturgasmarknadens funktion. Med balansansvar avses det ekonomiska ansvaret för att det nationella naturgas-systemet tillförs lika mycket naturgas som tas ut i en uttagspunkt. Naturgaslagen innehåller i dag, till skillnad från ellagen, inte några bestämmelser om balansansvar.

Det kommer alltid att förekomma vissa obalanser mellan inmatning och uttag av naturgas som måste hanteras. Därför måste det alltid vara klart vem som har balansansvaret för varje uttagspunkt i naturgas-systemet så att en reglering kan göras genom debitering eller kreditering för den naturgas som omfattas av balansansvaret. Det är varje balansansvarigt företags affärsmässiga ansvar att se till att den egna balansen upprätthålls.

Endast den som har ingått avtal med den systemansvariga myndigheten om balansansvar kan komma i fråga som balansansvarig. Den systemansvariges uppgifter i samband med balansavräkning har beskrivits närmare i avsnitt 17.2.1. Den som åtar sig balansansvar gentemot den systemansvariga myndigheten ingår således ett avtal med den systemansvariga myndigheten där vissa grundläggande förhållanden mellan parterna kommer att regleras. Bl.a. kan den systemansvariga myndigheten komma att kräva att den balansansvarige ställer säkerhet för sina åtaganden. Vidare bör avtalet reglera hur själva avräkningen inom balanstjänsten skall gå till.

Efter förebild från ellagstiftningen föreslås att ansvaret för att det finns en balansansvarig för uttagspunkten skall ligga på naturgasleverantören.

Detta innebär att en naturgasleverantör som vill leverera naturgas i en viss uttagspunkt själv måste åta sig balansansvaret eller genom avtal se till att någon annan gör detta åtagande. Denna huvudregel kommer också att gälla vid byte av balansansvarig. De balansansvariga eller den systemansvarige skall, så fort de får kännedom om att balansansvaret i annat fall kommer att upphöra, rapportera detta till berörda parter. Om det finns särskilda skäl får den systemansvariga myndigheten medge att ett byte av balansansvarig skall börja gälla tidigare än de föreskrivna tidsfristerna. På så sätt kan man i de flesta fall undvika en situation där balansansvar saknas. Genom informationsskyldigheten skapas också förutsättningar för en rationell hantering av det informationsflöde som måste äga rum i samband med ett leverantörsbyte eller byte av balansansvarig.

Den närmare detaljregleringen av informationsutbytet på naturgasmarknaden bör dock inte inkluderas i lagstiftningen. Energimyndigheten har med stöd av bemyndigande i 3 kap. 4 § i den nu gällande naturgaslagen samt 16 och 17 §§ naturgasförordningen (2000:673) utfärdat föreskrifter om mätning och rapportering. Dessa föreskrifter riktar sig till innehavare av naturgasledningar. Bemyndigandet kommer att utvidgas till att omfatta registrering och rapportering av balansvariga och det informationsutbyte i övrigt som aktualiseras i samband med ett leverantörsbyte. De behov av justeringar och förbättringar som kan förväntas uppstå i takt med att marknad och teknik utvecklas kan härigenom tillgodoses på ett flexibelt sätt. Bl.a. kommer den fullständiga marknadsöppningen att innebära att ett system för schablonberäknade leveranser kommer att behöva införas.

17.3 Finansiering m.m.

Regeringens bedömning: Verksamheten som systemansvarig myndighet för naturgasmarknaden bör finansieras efter samma principer som gäller för Svenska kraftnäts nuvarande verksamhet som systemansvarig för elmarknaden. Tillkommande uppgifter på naturgasmarknaden bör regleras i myndighetens instruktion.

El- och gasmarknadsutredningen har inte lämnat något förslag till eller gjort någon bedömning om finansiering av en systemansvarig myndighet för naturgasmarknaden.

Förslaget i Öhrlings rapport överensstämmer inte med regeringens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Det principiella innehållet i de uppgifter som beskrivits för den som är systemansvarig för naturgas, skiljer sig inte nämnvärt från de uppgifter som i dag utförs av Svenska kraftnät som systemansvarig myndighet för elmarknaden. Regeringen avser att med stöd av bemyndigande i naturgaslagen utse Svenska kraftnät till systemansvarig myndighet för naturgas. Med anledning av detta aktualiseras hur finansieringen av denna tillkommande verksamhet bör ske och hur denna förhåller sig till befintlig verksamhet vid Svenska kraftnät. I dag utförs denna verksamhet av privata aktörer, om än i begränsad omfattning mot bakgrund av att marknaden ännu inte har öpp-

nats för ett stort antal leverantörer och att det endast finns en inmatningsledning till Sverige.

Regeringen bedömer att verksamheten som systemansvarig för naturgasmarknaden bör finansieras enligt samma principer som gäller för Svenska kraftnäts nuvarande verksamhet som systemansvarig för elmarknaden. Svenska kraftnät får enligt sin instruktion i affärsverksamheten ta ut avgifter, besluta om avgifternas storlek och disponera inkomsterna. Svenska kraftnäts kostnader kommer således att finansieras av aktörerna på naturgasmarknaden.

Den tillkommande verksamheten beträffande naturgasmarknaden föranleder även en ändring i förordningen (1991:2013) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät.

17.4 Kommande översynsarbete

För riksdagens information om kommande översynsarbete lämnar regeringen följande upplysningar. Europeiska Unionens Råd har den 27 april 2004 antagit ett direktiv om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning (gasförsörjningsdirektivet 2004/67/EG). Direktivet innebär att medlemsstaterna skall definiera aktörernas ansvar för försörjningstrygghet och utarbeta och publicera beredskapsnormer utifrån sina nationella förutsättningar. På gemenskapsnivå kommer en krismekanism att etableras som skall träda i kraft vid allvarliga försörjningskriser.

Direktivet skall vara genomfört senast den 19 maj 2006. I Regeringskansliet bereds frågan om vilka åtgärder som krävs för genomförande av direktivet. I det sammanhanget kommer ytterligare precisering av ansvarsfördelningen på naturgasmarknaden och vissa justeringar i lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet och förordningen (1985:636) om försörjningsberedskap på naturgasområdet att behöva göras.

Den 15 december 2003 presenterade kommissionen ett förslag till en EG-förordning om villkoren för tillträde till transmissionsnät för gas (KOM (2003) 741 slutlig). Förslaget har utarbetats med förordningen om gränsöverskridande handel med el som förebild. Syftet med förordningen är att ge ett stabilt ramverk som säkerställer ett effektivt kapacitetsutnyttjande, skapar transparens i fråga om tillgänglig kapacitet och harmoniserar villkoren för nät- och balanstjänster. Förslaget innebär en närmare detaljreglering av systemansvarigas verksamhet.

En politisk överenskommelse om förslaget träffades av rådet den 10 juni 2004. Förordningen väntas bli antagen under 2005. När förordningen träder i kraft kommer den att innebära en ytterligare precisering av hur verksamheten som systemansvarig för naturgas skall utövas.

Vidare har El- och Gasmarknadsutredningen i sitt slutbetänkande *El- och naturgasmarknaderna – energimarknader i utveckling* (SOU 2004:129) föreslagit ett utökat krav på tillstånd för att bygga och driva naturgasledningar. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i den mån det behövs lagändringar för att genomföra eller tillämpa de nämnda EG-rättsakterna eller till följd av det sistnämnda betänkandet.

17.5 Kostnader för mätning m.m.

Regeringens förslag: Nu gällande regler om den skyldighet som innehavare av naturgasledningar har att debitera enskilda naturgasanvändare kostnaden för mätning och mätutrustning avskaffas. Innehavare av naturgasledningar skall inte ha rätt att ta ut en särskild avgift vid byte av naturgasleverantör.

El- och gasmarknadsutredningens förslag: Utredningen har föreslagit att kostnaden för den mätning och rapportering som avser överförd naturgas skall debiteras den som tar emot gasen.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har anfört att en sådan bestämmelse försvårar leverantörsbyten och föreslagit att kunden inte skall debiteras för den mätning och rapportering som utförs i samband med leverantörsbyte.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 3.3 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna se till att berättigade kunder i praktiken kan byta till en ny leverantör. Kostnaden för eventuell ny mätutrustning och för den fortlöpande mätningen och rapporteringen utgör ett betydande hinder för marknadstillträde. Som framgått av föregående avsnitt ingår det i ledningsföretagens uppgifter att utföra mätning och rapportera resultaten av dessa mätningar samt att svara för strukturhanteringen för varje uttagspunkt inom respektive nät. De kostnader som på grund av detta belastar ledningsföretagen utgör en systemkostnad som är oberoende av vilken leverantör kunden har valt. Kostnaden för mätutrustning inklusive den löpande kostnaden för mätning och rapportering hos en naturgasanvändare vars förbrukning mäts enligt gällande föreskrifter bör ingå i den gemensamma nättariffen och alltså inte längre särskilt debiteras den enskilde kunden.

18 Offentliggörande av regler och villkor för balansering av naturgassystemet

Regeringens förslag: Den systemansvariga myndigheten skall offentliggöra villkoren, inklusive regler och tariffer, för tjänster som tillhandahålls för balansering av naturgassystemet.

Närmare föreskrifter om offentliggörande av villkoren får meddelas av regeringen eller tillsynsmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 8.2 i naturgasmarknadsdirektivet behandlar systemansvarigas regler och villkor för balansering av gasöverföringssystemet och hur dessa regler och villkor skall vara utformade. Regeringen har i avsnitt 17 lämnat förslag till hur dessa bestämmelser skall införas i den svenska naturgaslagstiftningen. I artikel 8.2 anges dessutom att villkoren för tjänster som tillhandahålls för balansering, inklusive regler och tariffer, skall offentliggöras.

Naturgaslagen innehåller inga föreskrifter om skyldighet att offentliggöra villkoren för balansering av naturgassystemet. Det bör därför införas en sådan skyldighet för den systemansvariga myndigheten. Närmare föreskrifter om offentliggörande bör få meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

19 Anskaffande av energi för drift av naturgasledning

Regeringens förslag: Den naturgas som behövs för att bedriva koncessionspliktig överföring av naturgas skall anskaffas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Avtal om anskaffande av naturgas som behövs för att bedriva koncessionspliktig överföring av naturgas och som har ingåtts före den 1 november 2004 omfattas inte av bestämmelsen under avtalets återstående tid, dock längst till utgången av oktober 2007.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget men erinrat om att den föreslagna formuleringen förutsätter att inga förändringar sker i frågan om koncession.

Skälen för regeringens förslag: Av artikel 8.4 i naturgasmarknadsdirektivet framgår att den naturgas som en innehavare av överförings-system behöver för att kunna utföra sin verksamhet skall anskaffas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Den svenska naturgaslagen innehåller inga särskilda regler för hur innehavare av överföringssystem skall anskaffa den naturgas de behöver för att utföra överföringsverksamheten. Företagen är visserligen upphandlande enheter i enlighet med 4 kap. 1 § lagen (1992:1528) om offentlig upphandling, men de är inte skyldiga att upphandla den energi de behöver för att kunna utöva överföringsverksamhet eftersom 4 kap. 7 § 2 samma lag innehåller ett undantag när det bl.a. gäller upphandling av gas för drift av näten.

Genomförandet av artikel 8.4 i svensk rätt kan i huvudsak göras på två sätt. En ändring av bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling kan övervägas eller också kan en ny bestämmelse införas i naturgaslagen. Samma fråga har behandlats i avsnitt 6 såvitt avser anskaffande av el för att täcka nätförluster. Där framgår att regeringen inte anser att den upphandling av el som görs för att täcka nätförluster skall göras i enlighet med reglerna i lagen om offentlig upphandling.

Regeringen gör samma överväganden för anskaffande av den naturgas som en innehavare av naturgasledning behöver för att kunna utföra överföringsverksamheten. I stället för att ändra i lagen om offentlig upphandling är det en mer ändamålsenlig ordning att införa en bestämmelse i naturgaslagen som anger att den naturgas som innehavare av koncessionspliktiga ledningar behöver för att kunna utföra sin verksamhet skall anskaffas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Frågan är vad anskaffning på ett öppet, icke-diskriminerade och marknadsorienterat sätt innebär. Kravet på öppenhet innebär att de systemansvariga vänder sig till marknaden och tillkännager sin önskan att anskaffa energi. Detta kan t.ex. ske genom publicering. Ett icke-diskriminerande förfarande innebär skyldighet att beakta alla anbud och inte tillämpa särskilda villkor för eventuella närstående företag. Kravet på marknadsmässighet innebär att i princip att avtal skall ingås med den som kan erbjuda bästa möjliga pris och bästa villkor i övrigt. En bedömning av om leverantören har möjlighet att leverera den nödvändiga mängden naturgas på ett tillförlitligt sätt bör också kunna ske.

För innehavare av distributionssystem innehåller naturgasmarknadsdirektivet inte någon motsvarande skyldighet att anskaffa naturgas för att driva verksamheten.

I naturgaslagstiftningen bör införas en bestämmelse om att den naturgas som innehavare av koncessionspliktig naturgasledning behöver skaffa för att kunna utföra sin verksamhet skall anskaffas på öppna, icke-diskriminerande och marknadsorienterade villkor.

Frågan uppstår då om vad som bör gälla för avtal som ingåtts före det att direktivet genomförts i svensk lag. För att naturgasföretagen inte skall kunna ingå avtal med mycket långa löptider innan förslaget träder i kraft anser regeringen att en rimlig avvägning är att låta de avtal som ingåtts före den 1 november 2004 få fortsätta att gälla till dess att de löper ut, dock längst till utgången av oktober 2007.

20 Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

20.1 Åtskillnad av innehavare av koncessionspliktig överföring av naturgas

Regeringens förslag: En juridisk person som bedriver överföring av naturgas eller som innehar naturgaslager eller en förgasningsanläggning får inte bedriva handel med naturgas.

En styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som innehar koncession för naturgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning får inte samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som bedriver handel med naturgas.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Konsumentverket* har tillstyrkt förslaget om åtskillnad av systemansvariga för överföring och distribution av naturgas. *Konkurrensverket* har förordat en fullständig, funktionellt och organisatoriskt, och på sikt även ägarmässig separation av monopolverksamheterna inom gasmarknaderna. *Energimyndigheten* har tillstyrkt utredningens förslag om juridisk åtskillnad mellan vertikalt integrerade företag som driver transportverksamhet respektive säljer gas. Enligt *Energimyn-*

digheten bör dock åtskillnaden utvidgas till att också avse förhållandet mellan systemansvarig och ett distributionsföretag. Vidare anser myndigheten att en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som uppbär systemansvar inte samtidigt får vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som bedriver distributionsverksamhet. Enligt *Svenska Gasföreningen* är det av yttersta vikt att distribution och handel får bedrivas enligt utredningens förslag, dvs. i företag med juridisk åtskillnad men utan krav på funktionell åtskillnad.

Skälen för regeringens förslag: Handeln med naturgas kommer att bli fullt konkurrensutsatt. Enligt artikel 23 i naturgasmarknadsdirektivet skall nämligen hela naturgasmarknaden öppnas för konkurrens senast den 1 juli 2007.

För att minska risken för korssubventionering mellan verksamhet som består av överföring av naturgas och verksamhet som består av handel med naturgas, och för att garantera att samtliga aktörer får tillträde till naturgassystemet på objektiva och icke-diskriminerande villkor, ställs i naturgasmarknadsdirektivet (artikel 9.1) vissa villkor för innehavare av överföringssystemet. För det fall att innehavaren av överföringssystemet är en del av ett vertikalt integrerat naturgasföretag skall denne åtminstone i juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med överföringen.

I naturgaslagen finns inga krav på att den som bedriver både monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet skall bedriva verksamheterna i skilda juridiska personer. I ellagen föreskrivs däremot att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte samtidigt får bedriva produktion av eller handel med el. I ellagstiftningen finns således redan ett krav på att monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet skall drivas i skilda juridiska personer.

För att genomföra det nya naturgasmarknadsdirektivets artikel 9.1 måste nu en ny reglering införas i naturgaslagstiftningen med bäring på de vertikalt integrerade företagen på naturgasmarknaden, dvs. naturgasföretag, eller en grupp av företag, där det berörda företaget eller den berörda gruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring, distribution, LNG eller lagring och minst ett av områdena produktion eller leverans av naturgas. Dessa företag måste vara åtskilda juridiskt. En bestämmelse om detta bör införas i lagen.

För åtskillnad i beslutsfattande innebär direktivets minimiregler att de personer som ansvarar för ledningen i en verksamhet med överföring, distribution, LNG eller lagring inte får vara involverade i den dagliga driften avseende handel eller produktion av naturgas. Sådana personer skall kunna agera självständigt och det skall finnas faktisk beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av näten.

Förbudet riktar sig mot personer i ansvarig ställning inom företagen. Med ett företags ledning avses de personer som har ett reellt beslutsfattande inom företaget. För svenskt vidkommande bedömer regeringen att detta i första hand innebär att ett företags styrelse och dess verkställande direktör samt firmatecknare är den krets som skall omfattas, eftersom dessa befattningar direkt anges i aktiebolagsstiftningen.

Kraven på åtskillnad innebär att den som sitter i styrelsen i ett företag som bedriver verksamhet med överföring, distribution, LNG eller lagring inte får sitta i styrelsen för ett närstående företag som bedriver handel eller produktion av naturgas eller ha operativa uppgifter i sådana företag, dvs. är verkställande direktör eller firmatecknare för ett sådant företag. För det andra innebär kraven att den som är verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver verksamhet med överföring, distribution, LNG eller lagring inte får ha samma funktion i ett närstående företag som bedriver handel eller produktion av naturgas eller sitta i ett sådant företags styrelse. Bestämmelser med denna innebörd bör införas för företag som bedriver koncessionspliktig överföring av naturgas.

Kombinerade verksamheter

I naturgasmarknadsdirektivets artikel 15 ges en möjlighet att tillåta ett kombinerat innehav av överförings-, LNG-, lagrings- och distributionssystem som i juridisk form, organisation och beslutsfattande är oberoende av annan verksamhet som inte har samband med överförings-, lagrings-, och distributionssystem.

Såväl den svenska naturgaslagstiftningen som ellagstiftningen tillåter i dag ett kombinerat innehav av överförings- och distributionssystemet. Regeringen kan inte se att det finns någon bärande invändning mot att fortsatt tillåta ett sådant kombinerat innehav. Även i fortsättningen bör det vara tillåtet att ha ett kombinerat innehav av överförings-, LNG-, lagrings- och distributionssystem på naturgasmarknaden.

20.2 Åtskillnad av innehavare av distributionssystem

Regeringens förslag: En juridisk person som bedriver distribution av naturgas får inte bedriva handel med naturgas.

Innehavare av distributionssystem undantas från naturgasmarknadsdirektivets krav på att en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som distribuerar naturgas eller innehar lager eller anläggning för kondenserad naturgas inte samtidigt får vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som bedriver handel med naturgas.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstansernas synpunkter har redovisats i avsnitt 20.1.

Skälen för regeringens förslag

Innehavare av distributionssystem skall enligt huvudregeln i naturgasmarknadsdirektivets artikel 13 vara åtskilda på samma sätt som innehavare av överföringssystem.

I artikel 13 finns dock ett betydelsefullt undantag som medger att medlemsstaterna får besluta att innehavare av distributionssystem med mindre än 100 000 kunder får undantas från kraven på åtskillnad. Detta undantag omfattar såväl kraven på juridisk och organisatorisk åtskillnad som kraven på ett oberoende beslutsfattande.

Den svenska naturgasmarknaden har totalt cirka 55 000 kunder. Om Sverige beslutar att tillämpa undantaget kommer i princip hela den svenska naturgasmarknaden att omfattas av detta undantag. De enda som i ett sådant fall inte kommer att omfattas av undantaget är de som levererar naturgas till kunder som har en uttagspunkt i det koncessionspliktiga naturgasnätet eller de som levererar naturgas till kunder som har en uttagspunkt i en naturgasledning som innehas av den som både har överförings- och distributionsledningar.

Med hänsyn till de konsekvenser som ett krav på åtskillnad får för företagen, uppkommer frågan om Sverige skall utnyttja möjligheten till undantag. I denna del måste först ställning tas till om ett krav på juridisk åtskillnad skall införas eller inte. Om juridisk åtskillnad bör krävas, uppkommer frågan om det också bör ställas krav på funktionell åtskillnad, dvs. åtskillnad i organisation och beslutsfattande. Om något krav inte bör ställas på juridisk åtskillnad faller frågan om funktionell åtskillnad.

Juridisk åtskillnad

I frågan om juridisk åtskillnad mellan den som bedriver överföring och den som bedriver handel med naturgas, kräver en sådan uppdelning att verksamheter med överföring eller distribution av naturgas skiljs från verksamheter med handel med naturgas och att sådana verksamheter organiseras i separata juridiska personer.

Värme- och gasmarknadsutredningen anförde i sitt slutbetänkande *Handel med gas i konkurrens* (SOU 1999:115) att det inte fanns skäl att ställa längre gående krav på särredovisning än vad som angavs i naturgasmarknadsdirektivet. Om monopolverksamheten och den konkurrensutsatta verksamheten kan hållas isär fanns det från konkurrenssynpunkt, enligt utredningens bedömning, ingen väsentlig skillnad mellan kraven på särredovisning i den interna bokföringen och skilda juridiska personer. Något krav på juridisk åtskillnad i likhet med det som gäller på el-lagstiftningsområdet föreslogs därför inte. I propositionen *Ny naturgaslag* (prop.1999/2000:72) bedömde regeringen mot bakgrund av vad Värme- och gasmarknadsutredningen anförde att det inte behövde ställas krav på att överföring av naturgas och lagring av naturgas skulle bedrivas skilt från handel med naturgas.

I sin rapport *Översyn av naturgaslagen* (dnr N2002/12473/ESB) föreslog Energimyndigheten bl.a. att det i naturgaslagen skulle införas en bestämmelse med innebörden att en juridisk person som har systemansvar eller bedriver transport av naturgas inte får bedriva handel med naturgas. Som grund för detta anfördes bl.a. att den ökade öppningsgraden av naturgasmarknaden ökar antalet tillgängliga kunder för försäljarna av naturgas. Den pågående utbyggnaden av ledningsnätet i Småland och Bohuslän kan också förväntas leda till nya kunder som blir tillgängliga för konkurrerande försäljningsföretag.

Enligt artikel 18 i naturgasmarknadsdirektivet skall det införas en ordning för tredjepartstillträde till överförings- och distributionssystem och LNG-anläggningar grundad på offentliggjorda tariffer utan att någon diskriminerande åtskillnad görs mellan systemanvändarna.

När naturgasmarknaden öppnas fullt ut, vilket skall ske senast den 1 juli 2007, kommer samtliga kunder att vara berättigade. Erfarenheterna

från elmarknaden visar att kravet på juridisk åtskillnad är väsentligt för att marknaden skall fungera väl. Detta stöds också av Energimyndighetens ovan nämnda rapport där myndigheten särskilt pekat på svårigheterna att få marknaden att fungera i konkurrens ju fler tillgängliga kunder det finns att konkurrera om. Det kan i detta sammanhang också påpekas att det redan i dag finns ett krav på att i redovisningen dela upp de verksamheter som rör överföring och handel. Regeringen anser därför att ett krav på juridisk åtskillnad mellan den som bedriver överföring och den som bedriver handel med naturgas bör införas för samtliga aktörer på naturgasmarknaden. Såvitt avser juridisk åtskillnad bör därför möjligheten till undantag inte utnyttjas.

Funktionell åtskillnad

En funktionell åtskillnad innebär ett krav på att det, utöver juridisk åtskillnad, skall införas dels en organisatorisk åtskillnad och dels säkerställa att företaget har ett oberoende beslutsfattande.

För att införa ett krav på funktionell åtskillnad talar att en åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och verksamhet som bedrivs i monopol är mycket betydelsefullt för marknads funktionssätt. Detta eftersom det är viktigt att de företag som innehar naturgasledningar skall agera neutralt gentemot alla aktörer på den konkurrensutsatta marknaden. Risken för korssubventionering och otillbörligt informationsutbyte ökar om samma personer tillåts leda de båda verksamhetsgrenarna inom en och samma koncern och på sikt kan detta leda till en minskad konkurrens på naturgasmarknaden. Ett undantag från bestämmelsen om funktionell åtskillnad skulle därför i förlängningen kunna innebära att konkurrensförutsättningarna på marknaden inte blir de samma för samtliga företag. Dessutom bör även naturgasanvändare som är anslutna till ett litet företags ledningsnät ha samma berättigade krav på åtskillnad mellan verksamheterna som de naturgasanvändare som är anslutna till ledningsnät som innehas av större företag.

Mot ett funktionellt krav talar följande. Den svenska naturgasmarknaden har endast cirka 55 000 kunder. Naturgasmarknaden i Sverige är därmed i ett europeiskt perspektiv mycket liten och outvecklad. Först år 1985 började naturgas att användas i Sverige. Naturgasen i Sverige kommer i dag uteslutande från de danska naturgasfälten i Nordsjön. Rörledningarna går via Danmark under Öresund till Klagshamn utanför Malmö. Importen av naturgas uppgick till 933 miljoner kubikmeter år 2002, vilket motsvarar 10,4 TWh.

Användningen av naturgas motsvarar cirka 2 procent av den totala energianvändningen i Sverige. Naturgasen distribueras för närvarande till cirka 30 kommuner i södra Sverige. I dessa kommuner står naturgasen för drygt 20 procent av energianvändningen vilket är i nivå med användningen av naturgas i EU.

Totalt består det svenska naturgasnätet av cirka 480 km överföringsledningar och 2 000 km distributionsledningar.

El- och gasmarknadsutredningen har visat att en jämförelse av personalkostnaderna i naturgasföretagens verksamhet i förhållande till nettoomsättningen avseende överföringen leder till att åtminstone de två minsta företagen proportionellt skulle kunna förorsakas avsevärt ökade

merkostnader om ett krav på funktionell åtskillnad, dvs. oberoende organisation och oberoende beslutsfattande, införs. Det finns därför stor risk för att ett sådant krav skulle leda till oönskade strukturförändringar på naturgasmarknaden.

Med hänsyn till att det endast finns ett fåtal aktörer på marknaden och att den fortfarande är outvecklad bedömer regeringen att de ovan angivna fördelarna med en separation, såvitt avser funktionell åtskillnad, inte överväger riskerna med en utslagning av aktörer på marknaden. Regeringen anser därför att det inte nu skall införas ett krav på en sådan separation och att Sverige skall utnyttja möjligheten till undantag i artikel 13 såvitt avser kravet på funktionell åtskillnad.

Eftersom den svenska naturgasmarknaden endast omfattar cirka 55 000 kunder bör alltså innehavare av distributionssystem undantas från naturgasmarknadsdirektivets krav på att en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som distribuerar naturgas, innehar lager eller anläggning för kondenserad naturgas inte samtidigt får vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i en juridisk person som bedriver handel med naturgas.

21 Upprättande av övervakningsplan m.m.

Regeringens förslag: Den som bedriver överföring av naturgas skall upprätta en övervakningsplan i vilken det anges vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende mot övriga aktörer på naturgasmarknaden.

En årlig rapport om de åtgärder som vidtagits enligt denna plan skall ges in till tillsynsmyndigheten och offentliggöras.

Närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten får meddelas av regeringen eller tillsynsmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Konkurrensverket* har tillstyrkt utredningens förslag och pekat på att det inte finns skäl att utnyttja den formella möjlighet som direktivet ger att undanta vissa distributionsföretag från kravet att upprätta en övervakningsplan. Enligt verket synes upprättandet av en övervakningsplan inte vara en betungande uppgift, inte ens för ett mindre företag. Också *Energimyndigheten* har tillstyrkt utredningens förslag och anført i huvudsak följande. Eftersom utredningen föreslår att distributionsföretagen skall medges undantag från kravet på funktionell åtskillnad blir övervakningsplanen ett viktigt verktyg för kontroll av att företagen har ett icke-diskriminerande beteende. Även övervakningsplanerna bör utformas på ett för hela branschen enhetligt sätt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 9.2 d och 13.2 d i naturgasmarknadsdirektivet skall innehavare av överförings- respektive distributionssystem upprätta en övervakningsplan där det anges vilka åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminerande beteende samt se till att planen följs. I planen skall anges vilka specifika skyldigheter de

anställda har för att detta mål skall uppfyllas. Det organ som ansvarar för att övervakningsplanen följs skall överlämna en årlig rapport över vilka åtgärder som vidtagits till relevant tillsynsmyndighet. Den årliga rapporten skall dessutom offentliggöras.

Enligt artikel 13.2 får medlemsstaterna, såvitt avser innehavare av distributionssystemet, bl.a. undanta integrerade naturgasföretag som har mindre än 100 000 kunder från kravet.

Naturgaslagstiftningen innehåller inga föreskrifter om upprättande, överlämnande eller offentliggörande av sådana övervakningsplaner som avses i direktivet. Det bör därför införas en sådan skyldighet för innehavare av naturgasledningar.

Syftet med övervakningsplanen är att säkerställa att innehavarna av överförings- och distributionssystem inser vikten av att de agerar objektivt och icke-diskriminerande, dvs. att de inte otillbörligt gynnar någon aktör på marknaden. Som framgått i avsnitt 20 anser regeringen att direktivets möjlighet till undantag för systemansvariga för distributionssystemen skall utnyttjas såvitt avser kraven på organisatoriskt oberoende och oberoende vad avser beslutsfattande när det gäller.

Regeringen föreslår att detta skall ske trots att det finns starka skäl som talar emot ett sådant undantag. T.ex. som att kravet på åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och sådan verksamhet som bedrivs i monopol är mycket betydelsefullt för marknads funktionssätt. Det är nämligen viktigt att innehavarna av naturgasledningar agerar neutralt gentemot alla aktörer på den konkurrensutsatta marknaden. Vidare kan risken för korssubventionering och otillbörligt informationsutbyte öka om samma personer tillåts leda de båda verksamhetsgrenarna inom en och samma koncern och på sikt skulle detta kunna leda till en minskad konkurrens på naturgasmarknaden. Ett undantag från bestämmelsen om åtskillnad kan därför i förlängningen komma att innebära att konkurrensförutsättningarna på marknaden inte blir de samma för samtliga företag.

Mot denna bakgrund är det viktigt att samtliga innehavare av naturgasledningar aktivt arbetar med att säkerställa att de i alla lägen agerar objektivt och icke-diskriminerande. Därför bör samtliga företag som bedriver överföring av naturgas omfattas av kravet på upprättande av övervakningsplan.

För att säkerställa att övervakningsplanerna utformas på ett enhetligt sätt bör regeringen eller den myndighet som regeringen utser bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om innehållet i planen och om offentliggörandet av planen.

22 Redovisning och revision

Regeringens förslag: Naturgaslagstiftningens bestämmelser om redovisning kompletteras så att det uttryckligen anges att verksamhet som avser överföring på transmissionsledningar, överföring på distributionsledningar och lagring av naturgas samt verksamhet som bedrivs i förgasningsanläggning skall redovisas var för sig.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Nova Naturgas* har anfört att utredningens föreslagna regler om särredovisning inte uppfyller kraven i direktivet. Om utredningen avser att även distributionsverksamhet skall särredovisas, har detta inte kommit till uttryck i förslaget. Ett förtydligande bör göras mot bakgrund av att utredningen i vissa fall gjort åtskillnad mellan begreppen överföring och distribution, men i vissa andra fall använt begreppet överföring som en samlingsbeteckning för såväl överföring som distribution.

Skälen för regeringens förslag: I naturgasmarknadsdirektivets artikel 18.3 anges hur särredovisningen skall ske i naturgasföretag. Enligt bestämmelserna skall naturgasföretag i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution, kondenserad naturgas och lagring så som de skulle behöva göra om verksamheterna drevs av separata företag. Naturgasföretag skall också genom en sammanställd redovisning redovisa andra gasverksamheter utan samband med överföring, distribution, kondenserad naturgas och lagring. Fram till den 1 juli 2007 skall naturgasföretag även särredovisa leveranserna till berättigade kunder och leveranserna till icke-berättigade kunder. Vid behov skall naturgasföretagen upprätta en sammanställd redovisning för annan verksamhet utanför gassektorn. Den interna bokföringen skall omfatta en balansräkning och en resultaträkning för varje verksamhetsgren.

Av 4 kap. 1 § naturgaslagen framgår att verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall redovisas ekonomiskt var för sig. Redovisning av överföringstariff som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat. Vidare får regeringen eller den myndighet som regeringen utser meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning.

Överföring av gas på transmissionsledningar och överföring på distributionsledningar skall, enligt artikel 18.3 i direktivet, redovisas skilda från varandra. Med överföring av naturgas avses överföring av naturgas för annans räkning genom såväl transmissions- som distributionsledningar. En juridisk person som bedriver överföring av naturgas eller är innehavare av en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får inte bedriva handel med naturgas. Detta medför att all överföring av naturgas respektive lagring av naturgas och inmatning i en förgasningsanläggning kommer att ske för annans räkning.

För att uppfylla kraven i naturgasmarknadsdirektivet bör bestämmelserna i naturgaslagstiftningen utvidgas och förtydligas så att det klart framgår att verksamhetsgrenarna överföring av naturgas på transmissions- och distributionsledningar, kondenserad naturgas och lagring ekonomiskt skall redovisas var för sig. Regeringens bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om redovisning och revision bör utvidgas till att också omfattar det utvidgade redovisningskravet.

Regeringens förslag innebär att all överföring av naturgas i fortsättningen alltid kommer att ske för annans räkning. Detta blir följderna av det i avsnitt 20 föreslagna kravet på juridisk åtskillnad. Vidare skall en innehavare av naturgasledning vara skyldig att överföra naturgas på skäliga villkor. Denna överföringsskyldighet gäller även gentemot icke-

berättigade kunder. Detta medför att alla kunder kommer att ha en separat tariff för överföring av naturgas. Genom detta kommer Sverige redan före den 1 juli 2007 att ha uppnått syftet med det krav på redovisning av leveranser till icke-berättigade kunder som naturgasmarknadsdirektivet kräver. Regeringen anser därför att det inte finns behov av att särskilt införa bestämmelser om redovisning av leveranser till icke-berättigade kunder fram till och med den 1 juli 2007.

23 Tillträde till förgasningsanläggning

Regeringens förslag: Den som innehar en koncessionspliktig förgasningsanläggning är skyldig att på skäliga villkor låta kunder mata in och ta ut naturgas ur anläggningen. Skyldighet föreligger inte om anläggningen saknar kapacitet för den begärda inmatningen eller om det i övrigt finns särskilda skäl emot.

Villkoren för tillträde till förgasningsanläggning regleras. Tariffer för inmatning till en förgasningsanläggning skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget om inmatningsskyldighet och konstaterat att tillsynsmyndigheten endast kan tillämpa lagens grundprinciper på de enskilda företagens tariffer i efterhand, genom tillsyn på myndighetens initiativ eller som tvistlösning efter ett klagomål. *Nova Naturgas AB* och *Svenska Gasföreningen*, som har en annan uppfattning om hur tillträde skall begränsas vid kapacitetsbrist, har anfört att de berättigade kunderna vid kapacitetsbrist kan nekas in- eller utmatning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 18 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna se till att det införs en ordning för tredje parts tillträde till bl.a. förgasningsanläggningar grundad på offentliggjorda tariffer.

Naturgaslagen innehåller inga bestämmelser om förgasningsanläggningar. I Sverige finns i dag inte heller några sådana anläggningar, varför det i princip inte behöver införas bestämmelser om detta i naturgaslagen. Som framgått av avsnitt 14 anser dock regeringen att naturgaslagens tillämpningsområde bör omfatta kondenserad naturgas. Med hänsyn till detta blir det nödvändigt att införa bestämmelser om tillträde till förgasningsanläggningar för att uppfylla kraven i direktivet.

Rätt till tillträde bör inte föreligga om det finns särskilda skäl emot. I denna fråga bör främst beaktas om det finns ledig kapacitet i anläggningen. I en sådan situation bör de som redan har avtal med anläggningens innehavare ha företräde. En innehavare av förgasningsanläggning, som ingår i ett företag eller koncern som handlar med naturgas, får inte positivt särbehandla sig själv. Det är således inte tillåtet att t.ex. avvisa kunder med hänvisning till egna framtida behov, men man kan inte kräva att den egna användningen skall inskränkas för att frigöra kapacitet åt andra.

Det kan vara skäligt att vägra tillträde om den kondenserade naturgasen inte uppfyller vissa minimikrav på kvalitet eller om ett fraktfartyg inte uppfyller tekniska krav och gällande säkerhetskrav.

Det kan även vara skäligt att vägra tillträde t.ex. till någon som tidigare inte följt avtal eller om det kan förväntas att det blir svårt att få betalt. I vissa lägen kan det vara aktuellt att kräva garantier eller säkerhet för tillträde.

För att säkerställa att villkoren för inmatning till en förgasningsanläggning är skäliga och icke-diskriminerande bör det införas en bestämmelse som reglerar tarifferna. Att i detalj utforma reglerna för tariffer har tidigare, såväl i den svenska naturgaslagstiftningen som i den svenska ellagstiftningen, ansetts vara en fråga för företagen. Denna ordning bör även gälla tariffer för inmatning till en anläggning för kondenserad naturgas. Tarifferna blir sedan föremål för tillsyn av Energimyndigheten.

24 Offentliggörande av regler och villkor för inmatning till och uttag från en förgasningsanläggning

Regeringens förslag: Den som innehar en koncessionspliktig förgasningsanläggning skall offentliggöra sina villkor för inmatning till och uttag från anläggningen. Närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor för inmatning och uttag får meddelas av regeringen eller tillsynsmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 18. 1 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna se till att det införs en ordning för tredje parts tillträde till bl.a. förgasningsanläggningar grundad på offentliggjorda tariffer, som skall gälla för alla berättigade kunder.

I avsnitt 23 föreslår regeringen att det i naturgaslagstiftningen införs en ordning för tredje parts tillträde till förgasningsanläggningar. Eftersom naturgaslagen ännu inte har en sådan ordning finns inte heller någon föreskrift om skyldighet att offentliggöra villkoren för inmatning till och uttag från förgasningsanläggningar. Det bör därför införas en sådan skyldighet. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten bör få meddela föreskrifter om detta offentliggörande.

Regeringens förslag: Den som innehar en lagringsanläggning eller en transmissionsledning är skyldig att på skäliga villkor låta kunder mata in naturgas i lagret och ta ut naturgas från lagret. Skyldighet att lagra naturgas gäller inte om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda inmatningen eller om det annars finns särskilda skäl.

I naturgaslagstiftningen införs en ny definition som innebär att med lagringsanläggning avses en anläggning för lagring av naturgas om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

Villkoren för lagring av naturgas regleras. Tariffer för lagring av naturgas skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt utredningens förslag om inmatningsskyldighet och påpekat att förslaget innebär att tillsyn av enskilda företags lagertariffer åtminstone inledningsvis måste ske i efterhand då det inte finns någon praxis gällande lagringstariffer på naturgasanläggningar. *Nova Naturgas AB* har anfört att de två typerna av lager som omfattas av den föreslagna nya definitionen i praktiken hantearas helt olika och att det krävs olika regleringar för dessa.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 19.1 naturgasmarknadsdirektivet får medlemsstaterna för organiseringen av tillträdet till naturgaslager, inklusive lagring av gas i rörledning, välja att organisera tillträdet mellan två olika förfaranden – förhandlat tillträde eller reglerat tillträde.

Naturgas kan antingen lagras i en särskild lagringsanläggning eller i en överföringsledning, s.k. line-pack. I båda fallen träffar innehavaren av naturgas avtal med innehavare av lager respektive överföringsledning om att en viss kapacitet av lagret eller ledningen skall användas för att lagra en viss mängd naturgas.

Naturgaslagen innehåller inga bestämmelser om tillträde till lager. För att uppfylla kraven i direktivet måste därför sådana bestämmelser införas.

Vid avregleringen av el- och naturgasmarknaderna har den svenska el- och naturgaslagstiftningen genomgående tillämpat ett reglerat tillträde. Ett reglerat tillträde föreskrivs också i både el- och naturgasmarknadsdirektiven i alla andra avseenden utom tillträde till lager. Mot denna bakgrund anser regeringen att övervägande skäl talar för att ett förfarande med reglerat tillträde även skall väljas avseende tillträde till lager. Det bör därför införas en sådan skyldighet. Skyldigheten omfattar såväl enskilda lagringsanläggningar som lagring i transmissionsledningar. En ny definition bör införas beträffande särskilda lagringsanläggningar.

Rätt till tillträde bör inte föreligga om det finns särskilda skäl emot. I denna fråga bör främst beaktas om det finns ledig kapacitet i lagret. Beträffande lagring i transmissionsledning bör noteras att frågan om ledig kapacitet är beroende av aktuell driftsituation. Om en situation med kapacitetsbrist uppkommer bör de som redan har avtal om lagring ha företräde. En innehavare av lager som ingår i ett företag eller koncern som handlar med naturgas får inte särbehandla sig själv. Det är således

inte tillåtet att t.ex. avvisa kunder med hänvisning till egna framtida behov. Däremot kan det inte krävas att lagerinnehavaren skall inskränka egen användning för att frigöra kapacitet åt andra. Det kan också vara skäligt att vägra tillträde t.ex. till någon som tidigare inte följt avtal eller om det kan förväntas att det blir svårt att få betalt. I vissa lägen kan det bli aktuellt att kräva garantier eller säkerhet för tillträde.

För att säkerställa att villkoren för inmatning till naturgaslager är skäliga, objektiva och icke-diskriminerande bör det införas en bestämmelse som reglerar tarifferna. Att i detalj utforma reglerna för tariffer har tidigare, såväl i den svenska naturgaslagstiftningen som i den svenska ellagstiftningen, ansetts vara en fråga för företagen. Denna ordning bör även gälla tariffer för inmatning till naturgaslager. Genom detta bedömer regeringen att aktörerna själva kan beakta att det är fråga om två olika typer av lager. De av företagen satta tarifferna kommer också att vara föremål för tillsyn av Energimyndigheten.

26 Offentliggörande av villkor för lagring av naturgas

Regeringens förslag: Den som bedriver lagring av naturgas skall offentliggöra sina villkor för lagring. Närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor för lagring av naturgas får meddelas av regeringen eller tillsynsmyndigheten.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Naturgasmarknadsdirektivet ger medlemsstaterna möjlighet att välja att organisera tillträdet till naturgaslager mellan två olika förfaranden – förhandlat tillträde eller reglerat tillträde. Eftersom det inte finns någon skyldighet för medlemsstaterna att ha ett reglerat tillträde finns inte heller något krav på att innehavare av naturgaslager skall vara skyldig att offentliggöra villkoren för lagring av naturgas. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten bör få meddela föreskrifter om detta offentliggörande.

Som framgått i avsnitt 25 anser regeringen att det bör införas en ordning med reglerat tillträde till lager. I den nuvarande naturgaslagstiftningen finns en skyldighet att offentliggöra villkor för transport av naturgas. Enligt naturgasmarknadsdirektivet krävs därutöver offentliggörande av regler och villkor för balansering av naturgassystemet samt villkor för inmatning till och uttag från anläggningar för kondenserad naturgas. Därför bör det även införas en skyldighet att offentliggöra villkor för lagring av naturgas. I den mån lagring i transmissionsledningar kan tillhandahållas som en separat tjänst, gäller skyldigheten även för denna typ av lagring.

27 Undantag för större naturgasinfrastrukturprojekt

Regeringens förslag: Vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt, inklusive väsentliga kapacitetsökningar i befintliga infrastrukturer, kan undantag medges från naturgaslagstiftningens bestämmelser om juridisk och personell åtskillnad, om anslutning av naturgasledning, om överföring av naturgas, om mätning och rapportering av överförd naturgas, om anskaffande av energi, om övervakningsplan, om lagring av naturgas, om tillträde till förgasningsanläggningar, om anslutningsavgifter och tariffer samt om övergripande systemansvar och balansansvar (3 kap. 2, 5, 6, 8 och 9 §§, 4 kap. 2, 5 och 6 §§ samt 6–7 kap. i den föreslagna nya naturgaslagen). Ett ärende om undantag bereds av tillsynsmyndigheten som med ett eget yttrande överlämnar ärendet till regeringen för beslut.

Ett beslut om undantag skall omedelbart anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission. Beslutet skall villkoras av att det inte ändras av kommissionen.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har tillstyrkt förslaget. *Naturvårdsverket* har ställt sig negativt till undantagsmöjligheten och anført att ett underlättande av naturgasutbyggnad bidrar till att samhället bygger sig fast i ett fossilt system, vilket försvårar omställningen till ett hållbart samhälle. *Lantbrukarnas riksförbund* har anført att undantag inte bör kunna beviljas för längre tid än fem år och att denna begränsning skall införas i lagstiftningen.

Skälen för regeringens förslag: Stora nya investeringar i naturgasinfrastruktur riskerar att bli olönsamma på en helt konkurrensutsatt marknad. För att uppmuntra att sådana nya investeringar ändå kommer till stånd innehåller naturgasmarknadsdirektivet ett undantag från reglerna om marknadsöppning i den infrastruktur som omfattas av investeringen. För att inte förhindra nya investeringar i det svenska naturgas-systemet bör denna möjlighet finnas. Bestämmelser om detta bör därför införas.

I likhet med vad som gäller för beviljande av koncession för naturgasledningar och naturgaslager samt i enlighet med förslaget om anläggningar för kondenserad naturgas, bör regeringen pröva frågor om undantag.

Enligt bestämmelserna i direktivets artikel 22 punkterna 1 och 2 får väsentliga kapacitetsökningar, i befintliga infrastrukturer och större nya naturgasinfrastrukturprojekt, t.ex. sammanlänkningar mellan medlemsstater, anläggningar för kondenserad naturgas eller naturgaslager, på begäran undantas från bestämmelserna i artikel 18 (tillträde för tredje part till överförings- och distributionssystem samt anläggning för kondenserad naturgas) artikel 19 (tillträde till naturgaslager) artikel 20 (tillträde till tidigare led i rörledningsnätet) och artikel 25 punkterna 2, 3 och 4 (tillsynsmyndigheternas uppgifter och befogenheter). Av direktivet framgår att undantag får beviljas om följande villkor är uppfyllda:

- Investeringen måste stärka konkurrensen vad gäller gasförsörjning och försörjningstrygghet.
- Den risknivå som är förenad med investeringen är sådan att investeringen inte skulle bli av om undantag inte beviljades.
- Infrastrukturen måste ägas av en fysisk eller juridisk person som åtminstone i juridisk form är skild från de systemansvariga inom vilkas system infrastrukturen kommer att byggas upp.
- Avgifter tas ut av användare av denna infrastruktur.
- Undantaget kommer inte att skada konkurrensen eller en effektivt fungerande inre marknad för gas eller hindra det reglerade system till vilken infrastrukturen är kopplad från att fungera effektivt.

Av artikel 22.3 framgår att tillsynsmyndigheten, från fall till fall, får besluta om ett undantag. Medlemsstaterna kan också införa ett system för beslut om undantag som innebär att tillsynsmyndigheten överlämnar ett yttrande i frågan till den behöriga myndigheten (t.ex. regeringen) som sedan fattar det formella beslutet. I ett sådant fall skall tillsynsmyndighetens yttrande offentliggöras tillsammans med beslutet.

I samband med att ett beslut om undantag fattas skall också ställning tas till om undantaget skall gälla hela eller delar av den nya infrastrukturen, respektive den väsentligt utökade befintliga infrastrukturen. Hänsyn skall också tas till om undantaget skall förenas med villkor och regler eller mekanismer för hantering av tilldelning av befintlig kapacitet, under förutsättning att dessa villkor eller regler inte hindrar genomförandet av långsiktiga kontrakt.

Enligt artikel 22.4 skall ett beslut om undantag omedelbart anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission. Senast två månader efter mottagandet av en anmälan får kommissionen kräva att den berörda tillsynsmyndigheten eller medlemsstaten ändrar eller återkallar beslutet att bevilja ett undantag. Denna tid kan förlängas med ytterligare en månad under vilken kommissionen skaffar ytterligare upplysningar.

28 Berättigade kunder

Regeringens förslag: Från och med den 1 juli 2005 skall samtliga icke-hushållskunder vara berättigade kunder och från och med den 1 juli 2007 skall samtliga kunder vara berättigade.

El- och gasmarknadsutredningens förslag anger i likhet med naturgasmarknadsdirektivet den 1 juli 2004 som den tidpunkt då samtliga icke-hushållskunder skall vara berättigade kunder.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har inte haft någon invändning mot förslaget att den svenska naturgasmarknaden inte skall forceras utöver vad direktivet kräver. Övriga remissinstanser har avstått från att kommentera förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Från och med den 1 juli 2004 skall samtliga icke-hushållskunder vara berättigade kunder enligt naturgasmarknadsdirektivet. Med icke-hushållskunder avses kunder som köper naturgas som inte är avsedd för egen hushållsförbrukning. Definitionen av berättigade kunder i naturgaslagstiftningen bör därför ändras så att

med berättigade kunder avses samtliga icke-hushållskunder. Ändringen bör ske den 1 juli 2005 vilket är det datum då den föreslagna nya naturgaslagen tidigast kan träda i kraft.

Från och med den 1 juli 2007 skall samtliga kunder vara berättigade kunder enligt naturgasmarknadsdirektivet. I frågan om det finns skäl att öppna naturgasmarknaden tidigare än vad som krävs enligt naturgasmarknadsdirektivet har regeringen i propositionen *Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning* (prop. 2001/02:143) s. 83, bl.a. anført att om Sverige öppnar sin naturgasmarknad tidigare än vad som krävs enligt direktivet, medan andra länder i vår närhet inte gör det, innebär det konkurrensnackdelar för svenska företag. Vidare har innehavaren av stamledningen, genom olika avtal, en monopolliknande situation både vad gäller inköp av gas i Danmark och vad gäller transporten av gas genom det danska nätet. Avtalen löper ut 2003, 2006 respektive 2010. Innehavaren av stamledningen är också distributör på den svenska naturgasmarknaden och har på grund av den nyss beskrivna situationen en starkare ställning än övriga distributörer. Så länge denna situation består leder en snabbare öppning av naturgasmarknaden än vad som krävs enligt direktivet till att marknadsställningen för innehavaren av stamledningen ytterligare stärks. Många distributionsföretag är bundna av take-or-pay-kontrakt som löper ut under perioden 2000–2005. Om marknaden öppnas tidigare än vad som krävs medför det en konkurrensnackdel för de företag som är bundna av take-or-pay-kontrakt. Regeringen bedömde att de omständigheter som talade emot en marknadsöppning vägde så tungt att någon tidigare marknadsöppning inte borde genomföras.

Det har inte kommit fram något som medför en annan analys. Därför bör marknaden öppnas för samtliga kunder den 1 juli 2007.

29 Take-or-pay-kontrakt

Regeringens förslag: Den bestämmelse avskaffas som innebär att ett naturgasföretag som får, eller kan antas få, allvarliga eller ekonomiska och finansiella svårigheter på grund av långsiktiga åtaganden som har godkänts i ett eller flera avtal om köp av naturgas, kan ansöka hos regeringen om ett tillfälligt undantag från skyldigheten att överföra naturgas.

El- och gasmarknadsutredningen har inte föreslagit något i denna del.

Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 21 i naturgasmarknadsdirektivet får naturgasföretag vägra tillträde till systemet om ett tillträde skulle ge upphov till allvarliga ekonomiska och finansiella problem med take-or-pay-avtal. Vid genomförandet av det första naturgasmarknadsdirektivet införde Sverige bestämmelser i 3 kap. 3 § naturgaslagen som ger regeringen möjlighet att bevilja undantag från kravet på tredje parts tillträde till ledningen. Ett sådant undantag kan beviljas om innehavaren av en naturgasledning har gjort inköpsåtaganden i avtal om köp av naturgas och om naturgasföretaget får, eller kan antas få, allvarliga ekono-

miska och finansiella svårigheter på grund av långsiktiga åtaganden som har godkänts i ett eller flera avtal om köp av naturgas.

Regeringen föreslår nu i avsnitt 20 att en juridisk person som bedriver överföring eller distribution av naturgas inte skall få bedriva handel med naturgas. Själva överföringen av naturgas kommer därför att behöva ske i ett separat bolag som inte bedriver handel med naturgas.

De avtal om köp av naturgas som har ingåtts kommer således framöver inte att vara en del av verksamheten i det bolag som bedriver överföring av naturgas. Det bolag som bedriver handel med naturgas kommer inte längre att kunna bedriva någon verksamhet som avser överföring av naturgas. Ett bolag som bedriver handel med naturgas kommer därför inte ha någon möjlighet att söka undantag från skyldigheten att överföra naturgas. Bestämmelsen har därmed inte längre någon reell funktion. Undantaget för de långsiktiga s.k. take-or-pay-kontrakten bör därför avskaffas.

30 Tillsyn m.m.

30.1 Tariffer för överföring av naturgas

Regeringens förslag: Vid utformning av tariffer för överföring av naturgas skall innehavaren av naturgasledningen särskilt beakta antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande nät, leveranssäkerhet och trycket i ledningarna.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformning av överföringstariffer.

En ledningsinnehavares tariff för överföring får inte börja tillämpas förrän de metoder som har använts för att utforma tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Om myndigheten inte godkänner metoderna, skall myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället skall tillämpas. Myndighetens beslut om godkännande skall gälla omedelbart. Besluten skall delges i enlighet med delgivningslagens bestämmelser om kungörelsedelgivning.

I övergångsbestämmelser anges att den som vid ikraftträdandet innehar en naturgasledning skall ge in en ansökan om godkännande senast den 15 augusti 2005.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Konsumentverket* har inte erinrat mot förslaget om utformning av överföringstariffer men understrukt vikten av att avgifterna är skäligen och förutsägbara för användarna samt att återbetalning av för höga nätavgifter regleras. *Naturvårdsverket* har anfört att tillsynsmyndigheten i godkännandet av överföringstarifferna särskilt skall beakta mängden överförd energi. Detta för att ge konsumenten en starkare drivkraft att minska förbrukningen av energi i form av naturgas.

Energimyndigheten, som inte invänt mot förslaget, har anfört i huvudsak följande. I framtiden kan en övergång ske till att ex ante fastställa

tarifferna. Detta kan ske när de av myndigheten i förväg godkända metoderna för tariffsättning tillämpats en tid, tillsammans med att myndighetens tillsyn i efterhand av tariffernas skälighet pågått en tid. Då har myndighetens praxis på så sätt utvecklats. Detta ger då möjlighet till en ex ante reglering. *Konkurrensverket* har anfört att det finns ett behov av skärpt tillsyn som bygger på att faktiska överföringstariffer fastställts eller godkänts i förväg.

Svenska Gasföreningen har ställt sig bakom utredningens föreslagna modell med ex post-reglering. Dock delar Svenska Gasföreningen inte uppfattningen om att en ex-ante modell på sikt skulle vara effektivare för naturgasmarknaden.

Skälen för regeringens förslag

Enligt naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.2 skall tillsynsmyndigheten i förväg fastställa eller godkänna metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer, och för tillhandahållande av balanstjänster. Fastställandet eller godkännandet skall alltså ske innan villkoren träder i kraft.

Direktivets bestämmelser om tillsyn av överföringstariffer ger medlemsstaterna en möjlighet att välja mellan två olika tillsynssystem – antingen ett system där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner tarifferna i förväg eller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa tarifferna.

Den nu gällande ordningen i Sverige bygger på en fri prissättning där naturgasföretagen själva sätter sina tariffer efter vissa i naturgaslagen generellt angivna riktlinjer. Varken tarifferna eller de metoder som används för att beräkna tarifferna fastställs av tillsynsmyndigheten i förväg. Tillsynsmyndigheten har däremot en möjlighet, men inte skyldighet, att pröva tarifferna i efterhand. Om myndigheten vid denna prövning finner att tarifferna inte är skäliga, har myndigheten befogenhet att förelägga företaget att ändra tarifferna.

Med hänsyn till att tillsynsmyndigheten i Sverige varken godkänner tarifferna eller de metoder som använts för att beräkna tarifferna innan dessa träder i kraft står det klart att den svenska naturgaslagstiftningen måste ändras för att uppfylla direktivets krav. Denna ändring kan, som ovan angetts, ske genom att det antingen införs ett system där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner tarifferna i förväg eller ett system där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa tarifferna. Innan denna fråga närmare behandlas ges en kort bakgrund till dagens tillsynsmodell.

Innan naturgaslagen trädde i kraft reglerades frågor om koncession m.m. för naturgasledningar i rörledningslagen (1978:160). Enligt rörledningslagen var en koncessionshavare bl.a. skyldig att mot ersättning ombesörja transport genom ledningen åt annan, om det kunde ske utan väsentligt förfång för koncessionshavaren. Någon bestämmelse om tillsyn av naturgaspriset – som för samtliga kunder omfattade både kostnader för överföring och kostnader för själva naturgasen – fanns inte. Inte heller fanns det några bestämmelser om tillsyn över priset för transport åt annan.

I propositionen *Ny Naturgaslag* (prop. 1999/2000:72), s. 64, som låg till grund för naturgaslagen, anförde regeringen bl.a. följande om tillsyn över efterlevnaden av lagen. Det är viktigt att naturgaslagens regler och de föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av denna följs. Tillsynen skall även omfatta kontroll av skäligheten av villkoren för transport av naturgas för annans räkning samt för anslutning till naturgasledningar. Tillsynen skall vidare innefatta granskning av överförings-, distributions och lagringsföretagens årsrapporter och revisorsintyg. För att åstadkomma rättelse av felaktiga beteenden bör myndigheten ha befogenhet att meddela förelägganden.

Frågan om tillsyn analyserades inte närmare av Värme- och gasmarknadsutredningen i det betänkande – *Handel med gas i konkurrens* (SOU 1999:115) – som föregick propositionen.

Tillsynsmodellen med fri prissättning där naturgasföretagen själva sätter sina tariffer och där tillsynsmyndigheten kan pröva tarifferna i efterhand valdes efter förebild i ellagstiftningen.

I ellagstiftningen har prisregleringen av elnätsverksamhet – och tidigare även elpriset – av tradition skett genom kontroll i efterhand. Modellen infördes redan 1939. I samband med avregleringen av elmarknaden den 1 januari 1996 behölls den svenska traditionen med fri prissättning, där nätföretagen själva sätter sina tariffer efter vissa generella riktlinjer, med möjlighet till prövning i efterhand.

Orsaken till att en reglering i efterhand behölls var bl.a. att det var en väl inarbetad modell. Ett tiotal ärenden per år blev vanligen föremål för prisreglering. Modellen passade också den svenska rättstraditionen. Vidare fanns vid tiden för avregleringen, liksom är fallet även i dag, ett stort antal nätföretag med ett ännu större antal nätkoncessioner. Såväl den gällande strukturen som praktiska skäl talade för att behålla modellen.

Elnätsutredningen konstaterade i sitt delbetänkande *Elnätsföretag, regler och tillsyn* (SOU 2000:90) att det som talade för att behålla den gällande tillsynsmodellen var att den är djupt förankrad och allmänt accepterad i det svenska samhället. Regleringen ger också företagen stor frihet att efter sina individuella förutsättningar bestämma hur de skall bedriva verksamheten, vilket på sikt borde gynna kunderna. Mot att behålla regleringen talade att varken företagen eller elanvändarna i förväg kan veta om nättarifferna bedöms som skäliga eller inte. Regleringen kan därför kritiseras för att inte ge tydliga spelregler. Sammantaget bedömde Elnätsutredningen att nackdelarna med andra modeller var sådana att det inte var motiverat att byta den tillsynsmodell som tillämpas i Sverige.

Av intresse är också att Statskontoret har behandlat frågan i sin rapport *Effektivare tillsyn över energimarknaderna* (2003:27), s. 79 f. Statskontoret anförde bl.a. att man i Sverige borde överväga att införa en tariffreglering som sker i förväg (ex ante) och att det som borde vara avgörande vid val av metod för att fastställa nättariffer är hur den påverkar kvaliteten och effektiviteten i tillsynen. I dessa avseenden är, enligt Statskontoret, en ex ante-reglering att föredra, eftersom den ger större förutsägbarhet och kräver kortare tid för att slutgiltigt fastställa tarifferna. Enligt Statskontoret är visserligen en tariffreglering som sker i förväg normalt mer resurskrävande, men erfarenheter från Norge talar för att det inte behöver bli mycket kostsammare än dagens ex post-reglering.

Att fastställa eller godkänna överföringstarifferna i förväg

Redan i dag har de flesta av EU:s medlemsstater ett system där tarifferna fastställs eller godkänns i förväg. Endast Sverige och Finland har valt ett system där tillsynen sker i efterhand. I Tyskland finns ännu ingen särskilt utpekad tillsynsmyndighet, även om detta nu måste ske p.g.a. kraven i naturgas- och elmarknadsdirektiven. I Tyskland har övervakningen av naturgasmarknaden och elmarknaden hittills skett med stöd av konkurrenslagstiftningen.

En anledning till att välja en modell där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner överföringstarifferna i förväg är därför att detta skulle leda till en ökad europeisk harmonisering av tariff tillsynen. Ett val av en sådan modell ligger också i linje med huvudregeln i naturgasmarknadsdirektivet.

En stor fördel med att fastställa eller godkänna överföringstarifferna i förväg är att företagen och användarna av naturgas då vet att de aktuella tarifferna är skäliga. En ex ante-reglering är snabbare än efterhandstillsynen. Ett sådant system ger också en betydligt större förutsägbarhet för både innehavarna av naturgasledningar och deras kunder. Dessa fördelar har också poängterats av såväl Elnätsutredningen som Statskontoret.

Nackdelen med en modell där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner överföringstarifferna i förväg är att denna åtminstone inledningsvis behöver en större resursinsats hos tillsynsmyndigheten. Enligt Statskontoret bör dock en sådan reglering inte bli mycket kostsammare än dagens reglering. Argumentet om ökad arbetsinsats gör sig inte heller lika starkt gällande på naturgasmarknaden, där sju företag bedriver överföring av naturgas, som på elmarknaden där det finns ett betydligt större antal nätföretag. Det får dock anses högst tveksamt om det är praktiskt möjligt att byta tillsynsmodell redan nu. I utredningen har också framkommit att varken Energimyndigheten eller naturgasbranschen anser att Sverige nu bör införa en modell där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner överföringstarifferna i förväg.

Sammantaget bedömer regeringen att det inte är praktiskt genomförbart att med den korta tid som står till förfogande införa en modell där tillsynsmyndigheten fastställer eller godkänner överföringstarifferna i förväg. För att uppfylla direktivets krav måste dock införas ett system där de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa tarifferna fastställs eller godkänns i förväg. Hur detta tillsynssystem bör utformas behandlas nedan.

Att i förväg fastställa eller godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa tarifferna

Naturgasmarknadsdirektivet ger, som ovan angetts, medlemsstaterna möjlighet att välja ett system där man endast fastställer eller godkänner de metoder som företagen baserar sina överföringstariffer på. En sådan metod kan förenas med den nu gällande tillsynsmodellen. Detta innebär att såväl metoderna för tariffsättning som själva efterhandstillsynen kan baseras på de befintliga reglerna i naturgaslagen.

Enligt 3 kap. 6 § naturgaslagen skall transporttariffer vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en tariffs skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av

verksamheten. Vidare skall transporttariffer utformas så att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga naturgasledningarna genom vilken transporten sker.

Bestämmelserna i 3 kap. 6 § är allmänt hållna och de ger därför inte någon egentlig vägledning i frågan om vilken metod företagen skall använda vid sin tariffsättning. För att införa ett system där man endast fastställer eller godkänner de metoder som företagen baserar sina överföringstariffer på bedömer regeringen att regelverket bör kompletteras. Frågan uppkommer då hur en sådan tillsynsmodell skall utformas och regleras.

I huvudsak finns två tänkbara alternativ. Det första är att direkt i lagstiftningen ange mer eller mindre detaljerade parametrar för hur företagen skall utforma sina tariffer. Det andra är att införa bestämmelser om att tillsynsmyndigheten i särskilda beslut skall fastställa eller godkänna de enskilda företagens sätt att beräkna tarifferna.

Det finns för- och nackdelar med de båda alternativen. Fördelarna med att ange metodens parametrar direkt i lagstiftningen är dels att tillsynsmyndighetens arbetsbörda, åtminstone initialt, inte ökar i nämnvärd omfattning jämfört med i dag och dels att ett antal domstolsprocesser kan undvikas. I ett system där tillsynsmyndigheten först fattar ett beslut om tariffmetoderna måste besluten av rättsäkerhetsskäl kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. När det sedan är dags att pröva frågan om tariffnivån genom tillsyn är det risk för att frågan om tariffmetoderna ännu inte vunnit laga kraft. Ett sådant läge kan därför medföra en osäkerhet för såväl innehavarna av naturgasledningarna som tillsynsmyndigheten. Vidare kan ett sådant system komma att öka antalet mål i domstolarna eftersom det kommer att finnas två olika beslut i tariffrågan (metodbeslut och tillsynsbeslut) som kan komma att bli föremål för domstolsprövning. Det bör också nämnas att det för närvarande inte heller finns någon utvecklad praxis i frågan om vad som är en skälig och sakligt grundad tariff, vilket ökar svårigheterna att fastställa ett metodbeslut.

Frågan uppkommer då hur en reglering av metoden närmare skall utformas. Det gäller dels hur detaljerad en sådan reglering skall vara och dels om metoden skall införas i lagen eller om det skall delegeras till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att närmare föreskriva om hur metoden skall utformas.

När det först gäller frågan om detaljeringsnivån framstår en mycket detaljerad reglering av metoden svår att genomföra, vare sig den sker i lag, förordning eller myndighets föreskrift. Detta eftersom den nu gällande tillsynsmodellen, vars ramverk regleras genom 3 kap. 6 § naturgaslagen, ännu inte fastställts i rättspraxis. En alltför detaljerad metod reglerad i bindande författning skulle också kunna innebära att det i praktiken blir omöjligt att få stora delar av ett efterföljande tillsynsbeslut om skälig tariff prövat i sak. Detta eftersom många av de parametrar som hänsyn skall tas till då redan skulle finnas angivna i metoden. Dessa delar måste också direkt eller indirekt beaktas i tillsynsbeslutet, men skulle inte kunna prövas i sak eftersom de regleras i författning. Det finns därför starka skäl för att reglera metoden i mer övergripande termer, om man väljer denna tillsynsmetod. Tillsynsmodellen bör således innebära att man i lag anger de övergripande metoderna för hur tarifferna skall utformas.

De nackdelar som i avsnitt 9.1 har framförts i frågan om tillsynsmyndigheten skall fatta ett metodbeslut gör sig inte lika starkt gällande på naturgasmarknaden som på elmarknaden. Detta eftersom förutsättningarna på elmarknaden skiljer sig väsentligt från naturgasmarknaden. Elmarknaden är utvecklad och elnätet är i stort färdigutbyggt i Sverige vilket inte är fallet med systemet för naturgas. Vidare finns det ett stort antal nätföretag på elmarknaden medan det endast finns sju företag som innehar naturgasledningar.

Regeringen finner därför att det redan nu bör kunna införas en ordning i naturgaslagstiftningen där tillsynsmyndigheten på förhand skall godkänna de metoder som företagen använder för att bestämma sina tariffer. Ett beslut i frågan om godkännande bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

För att säkerställa att tillsynsmyndigheten får rimlig tid att pröva en ansökan om godkännande skall en sådan ansökan ges in senast tre månader innan tarifferna får träda i kraft.

I syfte att säkerställa att alla innehavare av naturgasledningar ger in en ansökan om godkännande av sina metoder för tariffsättning bör det i en övergångsbestämmelse krävas att de som vid tiden för ikraftträdandet är innehavare av naturgasledningar skall ge in en ansökan om godkännande av metoderna för tariffsättning senast den 15 augusti 2005.

Oavsett om man väljer ett förfarande som innebär att tillsynsmyndigheten skall fatta ett beslut varigenom ett företags metoder godkänns innan dessa får träda i kraft eller om man väljer att reglera metoden i lagstiftningen bör naturgaslagens bestämmelse i 3 kap. 6 § kompletteras. Detta eftersom bestämmelsen är mycket allmänt hållen och inte ger någon större vägledning i frågan om hur överföringstarifferna skall sättas. Det bör därför införas en ny bestämmelse som anger vad som främst bör beaktas vid utformande av överföringstarifferna. På samma sätt som i ellagstiftningen kan dessa faktorer främst sägas vara antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi, abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande nät och leveranssäkerhet. I naturgaslagstiftningen bör man dessutom ta hänsyn till kvaliteten på trycket i naturgasledningarna. De angivna övergripande kriterierna skall inte ses som en uttömmande uppräkningslista av alla de faktorer som kan ligga till grund för tariffsättning. Tvärtom måste man dessutom beakta sådana faktorer som är relevanta för just det aktuella företaget (subjektiva faktorer) och andra relevanta faktorer som nätföretaget inte kan påverka (objektiva faktorer).

Med hänsyn till att den metod som föreslås inte är utformad i detalj bör regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten få meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer.

Konsumentverket har anfört att det bör införas en reglering för hur återbetalning av för höga nätavgifter skall ske. Något förslag med denna innebörd har inte beretts varför det inte kan behandlas i denna proposition.

30.2 Tillsyn över anslutningsavgifter

Regeringens förslag: Vid utformandet av engångsavgift för anslutning skall särskilt beaktas var en anslutning är belägen och vilken effekt anslutningen avser.

En ledningsinnehavares avgifter och övriga villkor för anslutning får inte börja tillämpas förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften har godkänts av tillsynsmyndigheten. Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som en innehavare av naturgasledning ansökt om att få godkända skall tillsynsmyndigheten i beslutet ange de metoder som i stället skall tillämpas. Tillsynsmyndighetens beslut om godkännande av metoder skall gälla omedelbart. Besluten skall delges av tillsynsmyndigheten i enlighet med bestämmelserna om kungörelsedelgivning i delgivningslagen.

I övergångsbestämmelser anges att den som innehar en naturgasledning skall ge in en ansökan om godkännande senast den 15 augusti 2005.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Konsumentverket*, som inte haft någon invändning mot förslaget, har understrukt vikten av att avgifterna är skäliga och förutsägbara för användarna samt att återbetalning av för höga nätavgifter regleras.

Energimyndigheten har inte haft någon invändning mot den del av förslaget som handlar om kriterier för hur företagen skall utforma sina anslutningsavgifter. Energimyndigheten har anfört att den inte delar utredningens uppfattning att ett godkännande i förväg av ledningsinnehavarens metod för bestämning av anslutningsavgiften är omöjligt på grund av att engångsavgiften för anslutning är beroende av var kunden är belägen i förhållande till befintliga ledningar och anläggningar. Myndigheten har vidare anfört i huvudsak följande. Det finns skäl som talar för en schablonisering och fastläggande av hela eller delar av tariffen ex ante om kända förhållanden råder. Bestämmelsen om kostnader för mätning och rapportering i samband med leverantörsbyte är ägnad att försvåra leverantörsbyten, som är ett väsentligt moment av en väl fungerande, konkurrensutsatt marknad. Därför bör den mätning och rapportering som utförs i samband med leverantörsbyte inte debiteras kunden.

Skälen för regeringens förslag: Enligt naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.2 skall tillsynsmyndigheten ansvara för att på förhand fastställa, eller godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa, villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer och för tillhandahållande av balans-tjänster. Direktivet ger alltså medlemsstaterna en möjlighet att välja mellan två olika tillsynssystem. Ett där tillsynsmyndigheten i förväg fastställer eller godkänner anslutningsavgifterna eller ett där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de metoder som företaget använder för att beräkna eller fastställa anslutningsavgifterna.

Den nu gällande ordningen i Sverige bygger på en fri prissättning där naturgasföretagen själva sätter sina anslutningsavgifter efter vissa i naturgaslagen generellt angivna riktlinjer. Varken avgifterna eller de

metoder som används för att beräkna avgifterna fastställs således av tillsynsmyndigheten i förväg. Tillsynsmyndigheten har däremot en möjlighet, men inte skyldighet, att pröva avgifterna i efterhand. Om myndigheten vid denna prövning finner att avgifterna inte är skäliga har myndigheten befogenhet att förelägga företaget att ändra avgifterna.

Med hänsyn till att tillsynsmyndigheten i Sverige varken godkänner anslutningsavgifterna eller de metoder som använts för att beräkna avgifterna innan dessa träder i kraft står det klart att den svenska lagstiftningen måste ändras för att uppfylla direktivets krav.

Avgifter och övriga villkor för anslutning till en naturgasledning skall, enligt 3 kap. 6 § naturgaslagen, vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en avgifts skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning. Bestämmelserna i 3 kap. 6 § är allmänt hållna och ger inte någon egentlig vägledning i frågan om vilken metod företagen skall använda när de bestämmer anslutningsavgiften för en enskild kund. För att införa ett system där man endast fastställer eller godkänner de metoder som företagen baserar sina anslutningsavgifter på bör regelverket kompletteras. Frågan uppkommer då hur en sådan tillsynsmodell skall utformas.

Anslutningsavgifterna skiljer sig från överföringstariffer genom att anslutningsavgifterna alltid är kundspecifika. Att så är fallet bör dock inte hindra att anslutningsavgifterna beräknas efter vissa schabloner.

De skäl som talar för ett förhandsgodkännande av metoderna för att bestämma överföringstariffer gäller också för anslutningsavgifter. Regeringen finner därför att det bör införas en ordning i naturgaslagstiftningen där det krävs att tillsynsmyndigheten måste godkänna de metoder som företagen använder för att utforma avgifterna för anslutning och att detta godkännande måste ske innan avgifterna får börja att tillämpas.

I naturgaslagstiftningen bör det införas en ny bestämmelse som anger vad som främst bör beaktas vid utformande av anslutningsavgifterna. De viktigaste faktorerna att ta hänsyn till när kostnaderna för en anslutning skall beräknas är dels var själva anslutningspunkten är belägen i förhållande till befintlig naturgasledning och dels på vilken effekt anslutningen skall ske. Med hänsyn till detta bör lagstiftningen kompletteras med en bestämmelse som anger att innehavare av naturgasledning vid utformande av anslutningsavgift särskilt skall beakta var en anslutning är belägen och på vilken effekt anslutningen avser.

30.3 Villkor för avtal om balanstjänst

Regeringens förslag: Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän tillsynsmyndigheten har godkänt de metoder som ligger till grund för utformningen av balansavtalen. Ett sådant godkännande skall lämnas om metoderna kan antas leda till att villkoren i avtalen för tillhandahållande av balanstjänster är objektiva och icke-diskriminerande. I övergångsbestämmelser regleras godkännande i samband med att lagen träder i kraft.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.2 anges att tillsynsmyndigheten skall ansvara för att fastställa villkoren, eller godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren, för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer och för tillhandahållande av balans-tjänster. Myndighetens fastställande eller godkännande skall ske på för-hand, dvs. innan villkoren börjar tillämpas. Även här har medlemsstat-erna möjlighet att välja mellan två olika tillsynssystem. Ett där tillsyns-myndigheten i förväg fastställer eller godkänner villkoren eller ett där tillsynsmyndigheten i förväg endast fastställer eller godkänner de meto-der som företaget använder för att beräkna eller fastställa villkoren.

Naturgaslagen innehåller i dag inga bestämmelser om balanstjänster eller balansansvar. För att överhuvudtaget kunna uppfylla kraven i direktivet om balanstjänster och balansansvar föreslår regeringen i avsnitt 17.2.1 att bestämmelser om detta skall införas i naturgaslagen. Regeringen föreslår där att villkoren för tillhandahållande av balanstjänster skall regleras och att en bestämmelse skall införas om att villkoren för att tillhandahålla balanstjänster skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Med hänsyn till att tillsynsmyndigheten i Sverige varken godkänner villkoren för tillhandahållande av balanstjänster eller de metoder som används för att fastställa villkoren står det klart att den svenska lagstiftningen måste ändras för att uppfylla direktivets krav.

Vid val av tillsynsmetod gör sig i stort samma överväganden gällande som i frågan om tillsyn över överföringstariffer (avsnitt 30.1). Övervägande skäl talar alltså för att i naturgaslagstiftningen införa en ordning där tillsynsmyndigheten på förhand godkänner de kriterier som ligger till grund för utformande av balansansvarsavtalen. Prövningen avser kraven på att kriterierna skall leda till att villkoren i balansavtalen är objektiva och icke-diskriminerande.

Kravet på objektivitet syftar till en korrekt fördelning av det totala avgiftsbeloppet mellan berörda kunder. Avgifterna får vara olika mellan olika kunder men de olika avgiftsnivåerna måste någorlunda reflektera de kostnader som Svenska kraftnät har för respektive kund. Att villkoren skall vara icke-diskriminerande innebär att något osakligt gynnande av en kund på bekostnad av en annan kund inte får förekomma.

För att den systemansvariga myndigheten skall kunna ingå balansansvarsavtal till den 1 juli 2005 bör kravet på förhandsgodkännande av kriterierna börja gälla först avseende de avtal som hänför sig till det räkenskapsår som påbörjas den 1 januari 2006.

30.4 Tidsfrister för klagomål

Regeringens förslag: Vid klagomål om att ett naturgasföretags anslutningsavgift, överföringstariff, lagertariff eller tariff för tillträde till förgasningsanläggning inte är objektiv eller icke-diskriminerande, skall tillsynsmyndigheten normalt pröva ärendet inom två månader. Tiden får förlängas med ytterligare två månader eller, om den som anhängiggjort ärendet samtycker, ännu längre.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.5 anges att varje part skall till tillsynsmyndigheten kunna ge in klagomål mot den som är systemansvarig för överförings- och distributions-system eller anläggning för kondenserad naturgas eller lager avseende de villkor, tariffer och metoder för anslutning och tillträde till nationella nät och anläggningar. Tillsynsmyndigheten skall avgöra ärendet, i egenskap av tvistelösande myndighet. Ett sådant ärende skall avgöras inom två månader från det att klagomålet mottagits av tillsynsmyndigheten. Tidsperioden får förlängas med ytterligare två månader om det behövs för att avgöra ärendet eller, om den klagande samtycker till detta, förlängas ytterligare.

Den svenska naturgaslagstiftningen innehåller inte några tidsfrister inom vilka tillsynsmyndigheten skall fatta beslut efter det att ett klagomål kommit in till myndigheten. Bestämmelser om detta måste därför införas.

I avsnitt 30.1 och 30.3 föreslår regeringen att det skall införas en ordning som innebär att tillsynsmyndigheten skall fatta beslut om godkännande av ett företags metoder för bestämmande av överföringstariffer respektive villkor för tillhandahållande av balanstjänst innan tarifferna respektive villkoren får träda i kraft. Ett sådant förfarande står i överensstämmelse med bestämmelserna i artikel 25.2–4 i direktivet.

De tidsfrister som anges i artikel 25.5 kan inte följas i de fall vi väljer att införa ett system där metoderna för bestämmande av överföringstariffer fastställs i förväg, respektive att tillsynsmyndigheten i förväg skall godkänna att de kriterier som ligger till grund för den systemansvariga myndighetens balansavtal, medan tillsynen i övrigt sker i efterhand. Om det skulle vara ett absolut krav att följa de angivna tidsfristerna även i dessa fall skulle det i praktiken innebära ett införande av bestämmande av tariffer och villkor i förväg. Detta är inte avsikten i direktivet. De i artikel 25.5 angivna tidsfristerna kan för Sveriges del därför inte omfatta bestämmelserna i den föreslagna nya naturgaslagens 6 kap. om nivån på tariffer för överföring, lager och inmatning till en anläggning för kondenserad naturgas. På samma grund kan inte heller tidsfristerna anses omfatta nivån på avgifterna för tillhandahållande av balanstjänst. Regeringen anser därför att tillsynsmyndighetens tidsfrister inte skall omfatta dessa bestämmelser.

30.5 Preskriptionstid för överklagande av beslut om metoder m.m.

Regeringens förslag: Tillsynsmyndighetens beslut om godkännande av metoder för bestämmande av överföringstariffer eller godkännande av villkoren för tillhandahållande av balanstjänst får överklagas inom tre veckor från det att den som har rätt att klaga fått del av beslutet.

Ett beslut om godkännande gäller omedelbart och skall delges i enlighet med bestämmelserna om kungörelsedelgivning i delgivningslagen (1970:428).

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft någon synpunkt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Av bestämmelsen i naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.6 framgår att varje berörd part, med rätt till klagomål mot ett beslut om metoder som fattas enligt artikel 25.2–4, inom två månader efter offentliggörandet av beslutet, eller inom kortare tidsperiod om medlemsstaterna föreskriver detta, får inge ett klagomål för behandling. Ett sådant klagomål skall inte hindra verkställighet.

I avsnitt 30.1 och 30.3 föreslår regeringen att det skall införas en ordning där tillsynsmyndigheten på förhand skall godkänna företagets metoder för bestämmande av överföringstariffer och på förhand skall godkänna villkoren för tillhandahållande av balanstjänst.

Tillsynsmyndighetens beslut om metoder bör kunna överklagas. Med hänsyn till målens karaktär bör prövningen ske hos allmän förvaltningsdomstol. Enligt 22 § förvaltningslagen (1986:223) får ett beslut överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas. Enligt 23 § förvaltningslagen skall ett beslut överklagas skriftligt och ha kommit in till den myndighet som har meddelat beslutet inom tre veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

Det finns inte skäl att frånga den i förvaltningslagen stadgade ordningen för överklagande av myndighets beslut. Den tid inom vilken tillsynsmyndighetens beslut om metoder kan överklagas bör därför vara tre veckor.

Anledningen till att det i direktivets artikel 25.6 har införts en tidsfrist inom vilken en tillsynsmyndighets beslut om metoder senast kan överklagas är att det ansetts vara viktigt att det inte skall råda någon osäkerhet om vilken metod ett företag skall tillämpa. Det är därför också viktigt att den tid inom vilken tillsynsmyndighetens beslut om metoder kan överklagas börjar löpa. Därför bör tillsynsmyndighetens beslut om metoder delges dem som är berörda. Enligt 3 § delgivningslagen (1970:428) sker delgivning genom att den myndighet som ombesörjer delgivning sänder handlingen till den sökta och som bevis på att denne mottagit försändelsen begärs delgivningskvitto eller mottagningsbevis (ordinär delgivning). Enligt 16 § delgivningslagen sker delgivning med en obestämd krets personer genom kungörelsedelgivning. För att säkerställa att överklagandetiden börjar löpa, bör ett beslut om godkännande av metoder delges i enlighet med delgivningslagens bestämmelser om kungörelsedelgivning.

Enligt direktivets artikel 25.6 skall klagomål mot tillsynsmyndighetens beslut om metoder inte utgöra hinder för verkställighet. En bestämmelse om detta bör införas.

30.6 Tillsynens omfattning

Regeringens förslag: Tillsynsmyndighetens tillsynsansvar omfattar inte efterlevnaden av den föreslagna nya naturgaslagens bestämmelser i 5 kap. om kommunala naturgasföretag, i 7 kap. om övergripande systemansvar och balansansvar, med undantag för 5 och 6 §§, och i 8 kap. om överföring av naturgas till konsumenterna.

El- och gasmarknadsutredningens förslag överensstämmer inte med regeringens.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* har anfört att bestämmelser om avbrytande av överföring av naturgas p.g.a. konsumentens avtalsbrott skall undantas från myndighetens tillsyn eftersom samma begränsning finns i tillsynen på elmarknaden och ett mer omfattande konsumentskydd på naturgasmarknaden inte kan anses rimligt. I övrigt har remissinstanserna inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna nya naturgaslagens 5 kap. innehåller vissa bestämmelser om kommunala naturgasföretag. I 1 § anges att sådana företag, under vissa förutsättningar, får bedriva handel med naturgas samt, i viss utsträckning, överföringsverksamhet med frångående av den s.k. lokaliseringsprincipen. I 2 § anges att om ett kommunalt naturgasföretag bedriver handel med naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Dessa bestämmelser ställer krav på företagen och är därför av den karaktären att de kan kräva tillsyn.

Om ett kommunalt företag inte driver verksamheten på affärsmässig grund, t.ex. genom underprissättning, skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av gasmarknaden. Det kan därmed vara ett brott mot konkurrenslagens bestämmelser. Efterlevnaden av dessa bestämmelser står redan under tillsyn av Konkurrensverket och någon ytterligare tillsyn från tillsynsmyndighetens sida är därför inte nödvändig.

Syftet med kravet att verksamheten skall redovisas särskilt är att förhindra att den affärsmässiga verksamheten subventioneras med kommunala medel. Om sådan subventionering sker skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av gasmarknaden och faller därmed inom Konkurrensverkets tillsynsansvar. Dessutom kan det innebära att bestämmelserna om användning av kommunens medel inte följs och en fråga för kommunens revisorer. Något behov av ytterligare tillsyn från tillsynsmyndighetens sida finns inte.

Den föreslagna nya naturgaslagens 7 kap. avser skyldigheter för gasleverantörer. Dessa verkar på en öppen, avreglerad marknad. Därför har det inte införts några offentligrättsliga sanktioner mot den gasleverantör som inte fullgör sina skyldigheter. Eventuella tvister som uppstår på grund av att en gasleverantör inte fullgör sina skyldigheter får därför lösas på sedvanlig civilrättslig väg, ytterst i allmän domstol. Dessa bestämmelser bör därför inte omfattas av tillsynen.

I 7 kap. finns även bestämmelser som gäller den systemansvariga myndigheten. Något behov av tillsyn finns inte för huvuddelen av den systemansvariga myndighetens verksamhet. Undantag från detta gäller dock bestämmelsen i 5 § om att villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande och bestämmelsen i 6 § om att villkoren i balansavtalen skall offentliggöras och att skriftlig uppgift om villkoren skall lämnas på begäran. Med undantag för nämnda två paragrafer bör alltså bestämmelserna i 7 kap. undantas från tillsynen.

Den föreslagna nya naturgaslagens 8 kap. innehåller bestämmelser om rätten för en ledningsinnehavare att avbryta överföringen av gas till en konsument som gör sig skyldig till avtalsbrott. Bestämmelserna reglerar alltså förhållandet mellan två enskilda parter. Om det uppstår tvist mellan parterna om tillämpningen av bestämmelserna kan tvisten prövas vid

allmän domstol. Bestämmelserna är alltså av sådan natur att de normalt inte kan bli föremål för tillsyn.

Den föreslagna naturgaslagens bestämmelser om konsumentskydd har utformats efter förebild i ellagstiftningen. I ellagen omfattas motsvarande bestämmelser om konsumentskydd inte av nätmyndighetens tillsyn. Det finns inte skäl att reglera tillsynsansvaret annorlunda i naturgaslagstiftningen. Energimyndigheten har dock i sin rapport *Konsumenten – i centrum eller i kläm?* (elmarknadsrapport 2003:2), pekat på att det, sedan Energimyndigheten inte längre har tillsyn över att företagen följer konsumentskyddsbestämmelserna i ellagen, saknas en instans som kontrollerar att villkoren följs. Regeringen kommer därför att följa utvecklingen inom området både på el- och naturgasmarknaderna och vid behov återkomma till riksdagen i frågan.

31 Ökad transparens och åtskillnad mellan el- och fjärrvärmeverksamhet

31.1 Bakgrund

Regeringen föreslog i propositionen *Energimarknader i utveckling – bättre regler och tillsyn* (prop. 2001/02:56) ett förbud mot gemensam verkställande direktör och gemensam styrelsemajoritet i elhandels- eller elproduktionsföretag och elnätsföretag. Syftet med förslaget var att försvåra möjligheterna att övervältra kostnader mellan monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Att förhindra s.k. korssubventionering är en viktig förutsättning för väl fungerande el- och värmemarknader.

Riksdagen avsåg regeringens förslag i denna del (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180). Riksdagen menade att förslaget var behäftat med ett antal problem som kräver ytterligare beredning och överväganden. Riksdagen anmodade regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Särskilt bör frågan om kongruensen i regelverket för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av och handel med el och å andra sidan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag uppmärksammas.

Fjärrvärmeutredningen har haft i uppdrag att studera och överväga behovet av bestämmelser som reglerar åtskillnaden mellan elnätverksamhet och elverksamhet samt fjärrvärmeverksamhet.

Fjärrvärmeutredningen har i sitt delbetänkande – *Tryggare fjärrvärmekunder. Ökad transparens och åtskillnad mellan el- och fjärrvärmeverksamhet* (SOU 2003:115) – föreslagit att det skall införas en skyldighet för den som bedriver fjärrvärmeverksamhet att särredovisa denna verksamhet. Syftet med detta krav är att komma till rätta med den risk för korssubventionering och prisdiskriminering som finns när fjärrvärmeverksamhet och verksamhet på elmarknaden bedrivs inom samma juridiska person.

Enligt Fjärrvärmeutredningen har den ökade transparens som följer av kravet på särredovisning givna begränsningar. Trots att särredovisning sker är det svårt för tillsynsmyndigheten och andra att bedöma om t.ex.

fjärrvärmekunderna i praktiken kommit att bidra till finansieringen också av andra verksamheter i företaget.

De verksamheter som utredningen ser behov av att åtskilja från fjärrvärmeverksamheten är elmarknadsverksamheter. Dessa saknar, bortsett från elproduktion, nämnvärda synergieffekter av att drivas tillsammans med fjärrvärmeverksamhet. Utredningen har därför föreslagit att elmarknadsverksamhet och fjärrvärmeverksamhet inte skall få bedrivas i samma juridiska person.

För att i praktiken – och inte endast formellt – genomföra den juridiska åtskillnaden mellan fjärrvärmeverksamhet och elmarknadsverksamhet har Fjärrvärmeutredningen föreslagit en åtskillnad av ledningsfunktioner, s.k. funktionell åtskillnad. Åtskillnaden bör, enligt utredningen, begränsas till situationer och funktioner där ett betydande inflytande över verksamheten i den juridiska personen kan anses föreligga. Utredningen har därför föreslagit att fler än hälften av styrelseledamöterna i ett fjärrvärmeföretag inte samtidigt får vara styrelseledamöter i ett och samma företag som bedriver elmarknadsverksamhet. Om hälften av styrelseledamöterna har sådana dubbla funktioner bör, enligt utredningen, samma förbud gälla för styrelsens ordförande och en verkställande direktör i ett fjärrvärmeföretag bör inte samtidigt få vara verkställande direktör i ett företag som bedriver elmarknadsverksamhet.

Regeringen har i avsnitt 7, såvitt avser förhållandena på elmarknaden, redovisat bedömningen att nyttan av att ha fler elleverantörer med tillhörande mångfald och lokal förankring överväger effekten av ett krav på ökad åtskillnad för de allra minsta elföretagen. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det nu, i avvaktan på Fjärrvärmeutredningens slutbetänkande, inte finns skäl att införa skärpta regler om åtskillnad. Regeringen avser att återkomma till frågan i samband med behandlingen av Fjärrvärmeutredningens kommande betänkande.

31.2 Särredovisning av fjärrvärmeverksamhet

Regeringens förslag: En skyldighet införs för den som bedriver fjärrvärmeverksamhet att ekonomiskt särredovisa denna verksamhet. Vid redovisning av fjärrvärmeverksamhet skall den elproduktion som skett i ett kraftvärmeverk och försäljningen av denna el anses ingå i fjärrvärmeverksamheten.

En revisor hos den som bedriver fjärrvärmeverksamhet skall göra en särskild granskning av redovisningen av verksamheten. Revisorn skall i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av fjärrvärmeverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av företaget ges in till nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten, får meddela närmare föreskrifter om redovisning av fjärrvärmeverksamhet.

Fjärrvärmeutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som kommenterat förslaget om särredovisning har tillstyrkt. *Konkurrensverket* har anfört att verket ser positivt på förslagets inriktning. *Svensk Fjärrvärme* har anfört att det

föreslagna särredovisningskravet är en skälig och fullt tillräcklig åtgärd för att nå utredningens mål om transparens och tryggare kunder. *Svenska kommunförbundet* har anfört att kravet på särredovisning är en nödvändig men också tillräcklig åtgärd för att tillgodose kravet på att förhindra otillåten korssubventionering inom den kommunala sektorn. *HSB Riksförbund* har anfört att det är angeläget att en lagreglering kommer till stånd även om särredovisning redan tillämpas i stor utsträckning.

Skälen för regeringens förslag: Ett grundläggande krav för att kunna skapa förtroende för fjärrvärmen och trygghet för kundkollektivet är att komma till rätta med den risk för korssubventionering och prisdiskriminering som finns när fjärrvärmeverksamhet och verksamhet på elmarknaden bedrivs inom samma juridiska person. Det innebär att verksamheterna bör redovisas på ett sätt som gör det möjligt att kontrollera de affärshändelser och dispositioner som skett inom den juridiska personen. Inte minst för kundernas del är det viktigt att det är möjligt att härleda intäkter och kostnader för olika verksamheter. Detta är särskilt viktigt i företag som också bedriver annan verksamhet, t.ex. avseende bredband eller lokaluthyrning.

I dag finns regler om särredovisning för kommunala företag som bedriver distribution av fjärrvärme i 7 kap. 2 § ellagen. En avgränsning mellan elnätverksamhet och fjärrvärmeverksamhet finns också i kravet på särredovisning av elnätverksamheten (3 kap. 2 § ellagen). Eftersom fjärrvärmen på många orter har en dominerande ställning på värmemarknaden, finns det skäl att avgränsa fjärrvärmeverksamheten i ekonomiskt hänseende även gentemot andra verksamheter och att utvidga omfattningen till samtliga fjärrvärmeföretag oavsett ägarform. När det i fjärrvärmeverksamheten ingår ett kraftvärmeverk skall den elproduktion som skett i anläggningen och försäljningen av denna el anses ingå i fjärrvärmeverksamheten.

Med ekonomisk åtskillnad avses en form av åtskillnad som är starkt knuten till den ekonomiska redovisningen av en juridisk persons verksamhet. En juridisk persons externa redovisning omfattar den löpande bokföringen, årsbokslutet, års- och koncernredovisningarna samt delårsrapporterna. Den löpande bokföringen innebär att insamling och sammanställning sker av all löpande information om t.ex. ett företags affärshändelser. Informationen ligger sedan till grund för årsbokslutet och företagets års- och eventuella koncernredovisningar. Årsbokslutet kan sägas sammanfatta de affärshändelser som har ägt rum under året. Det har ungefär samma karaktär som års- och koncernredovisningarna som dock syftar framför allt till att ge information till företagets intressenter. Delårsrapporterna kan beskrivas som bokslut för en del av ett räkenskapsår.

Genom krav på att olika verksamheter inom en juridisk person skall särredovisas kan varje särredovisningspliktig verksamhet följas på ett tydligt sätt. Med särredovisning avses att en verksamhet som bedrivs i en juridisk person måste redovisas skilt från annan verksamhet i samma organisation. Detta innebär i korthet att den ekonomiska aktivitet som kan hänföras till en särredovisningspliktig verksamhet varje år skall brytas ut och sammanställas i en årsrapport. Syftet med årsrapporten är att skilja ut den aktuella verksamheten från den övriga verksamheten, som om de hade bedrivits i olika juridiska personer. En svårighet är att

fördela gemensamma kostnader (samkostnader), t.ex. administrations-, lokal- och kapitalkostnader, på olika produkter (kostnadsbärare) på ett sätt som motsvarar den faktiska resursanvändningen. I fördelningen måste man inte sällan tillämpa mer eller mindre ungefärliga fördelningsmetoder och göra skönsmässiga bedömningar. En ekonomisk åtskillnad såsom en skyldighet att särredovisa viss verksamhet inom en juridisk person bör därför om möjligt stötts med någon form av anvisning för hur vissa gemensamma kostnader skall allokeras. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför ha möjlighet att utfärda närmare föreskrifter om detta.

32 Övervakning och rapportering

32.1 Övervakning och rapportering på elmarknaden

32.1.1 Underrättelse om allmännyttiga tjänster m.m.

Regeringens bedömning: Regeringen bör underrätta kommissionen om vilka samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster som ålagts elnäts- och elhandelsföretagen. Sådan underrättelse bör ske första gången senast den 1 juli 2005. Underrättelser bör därefter ske senast den 1 juli vartannat år.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 3.9 i elmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelseerna att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder, och om åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte. Medlemsstaterna skall därefter vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte.

Direktivet innehåller inget krav på att företag inom elsektorn skall vara skyldiga att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen föreslår inte heller att företagen skall åläggas fler allmännyttiga tjänster utöver de som redan i dag följer av ellagen. Rapporteringsskyldigheten i artikel 3.9 måste fullgöras oavsett om företagen åläggs att tillhandahålla samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster eller inte. Denna rapportering, som skall äga rum första gången den 1 juli 2005 därefter den 1 juli vartannat år, bör fullgöras av regeringen.

32.1.2 Övervakning och rapportering av åtgärder för försörjningstryggheten

Regeringens bedömning: Energimyndigheten bör få i uppgift att följa och analysera den svenska elförsörjningssituationen. Uppgiften bör utföras i samråd med Svenska kraftnät och resultera i en årlig rapport till regeringen. Regeringen bör rapportera resultatet av analyserna till Europeiska kommissionen. En sådan rapportering bör ske första gången senast den 31 juli 2006 och därefter senast den 31 juli vartannat år.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 4 i elmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna se till att frågor som rör försörjningstryggheten övervakas. Övervakningen skall särskilt omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, nätens kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera leverantörers sida. Energimyndigheten och Svenska kraftnät har som redovisats under avsnitt 4.3.2 om artikel 4 redan idag ett ansvar inom detta område.

Regeringen bedömer att det inte behövs någon särskild lagstiftningsåtgärd för att genomföra direktivets regler i denna fråga. Med hänsyn till den rapportering som skall göras till kommissionen bör det uppdras åt Energimyndigheten att i samråd med Svenska kraftnät ansvara för att försörjningssituationen i Sverige följs och analyseras och att resultatet redovisas till regeringen. Detta innebär inte att ansvaret för att övervaka och rapportera frågor som rör försörjningstrygghet överläts till Energimyndigheten på det sätt som avses i direktivets artikel 4. Regeringen bör fortsatt vara den myndighet som ytterst ansvarar för övervakningen av försörjningstryggheten och rapporteringen till kommissionen.

Rapportering bör ske den 31 juli 2006 och därefter den 31 juli vartannat år.

32.1.3 Tillsynsmyndigheternas årsrapportering

Regeringens bedömning: Energimyndigheten bör offentliggöra resultatet av myndigheternas tillsyn på elmarknaden i en årlig rapport. Eftersom tillsynen också avser graden av insyn och konkurrens på elmarknaden bör uppgiften utföras i samråd med Konkurrensverket.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Energimyndigheten och Konkurrensverket är tillsynsmyndigheter enligt elmarknadsdirektivets definition. Av direktivets artikel 23.1 andra stycket framgår att tillsynsmyndigheterna skall offentliggöra resultatet av sin övervakningsverksamhet i en årsrapport. Med hänvisning till att Energimyndigheten är den myndighet

som, med undantag för frågor som rör elsäkerhet och driftsäkerhet samt vissa bestämmelser om elleverantörernas skyldigheter enligt ellagen, har ansvaret för tillsynen över efterlevnaden av ellagen bör Energimyndigheten också vara den myndighet som ansvarar för att publicera en sådan rapport. Rapporteringen bör, med hänsyn till att graden av insyn och konkurrens på elmarknaden skall redovisas, ske i samråd med Konkurrensverket.

32.1.4 Rapportering av konkurrensen på elmarknaden

Regeringens bedömning: Konkurrensverket bör rapportera till Europeiska kommissionen om vissa konkurrensfrågor på elmarknaden. Rapporten skall bl.a. omfatta en undersökning av hur ägarförhållandena förändrats på marknaden och vilka åtgärder som vidtagit för att förbättra sammanlänkningsgraden. Uppgiften bör därför utföras i samråd med Energimyndigheten.

Rapporteringen bör ske för första gången senast den 31 juli 2006. Rapportering bör därefter ske senast den 31 juli varje år fram till och med år 2010 och därefter vid samma tidpunkt vart annat år.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Av elmarknadsdirektivets artikel 23.8 framgår att medlemsstaterna skall inrätta lämpliga och effektiva system för reglering, kontroll och öppenhet för att förhindra missbruk av dominerande ställning. I Sverige har Konkurrensverket, enligt konkurrenslagens bestämmelser, en möjlighet att ingripa mot missbruk av dominerande ställning. Verket kan också tillämpa artikel 82 i fördraget, om missbruk av dominerande ställning, direkt om samhandeln mellan medlemsstaterna påverkas. Därför är Konkurrensverket den myndighet som är bäst skickad att till kommissionen rapportera om dominerande marknadsställning, underprissättning och andra konkurrenshämmande åtgärder på elmarknaden. Då rapporteringen bl.a. skall omfatta en redogörelse för ägarförhållandena på marknaden och vilka åtgärder som vidtagits för att förbättra sammanlänkningsgraden bör rapporteringen ske i samråd med Energimyndigheten.

Av direktivet framgår att rapporteringen skall ske senast den 31 juli varje år fram till och med år 2010 och därefter vid samma tidpunkt vart annat år. Rapporteringsskyldigheten bör därför ske första gången den 31 juli 2006.

32.1.5 Övervakning och rapportering av elimport

Regeringens bedömning: Svenska kraftnät bör rapportera den elimport som sker från länder utanför EU uttryckt i fysiska flöden. Rapporteringen bör ske till regeringen, som bör ha uppgiften att var tredje månad informera kommissionen om de tre föregående månadernas elimport från länder utanför EU.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 25 i elmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna var tredje månad informera kommissionen om de tre föregående månadernas elimport från tredje land, uttryckt i fysiska flöden. Med tredje land avses länder som inte ingår i EU. Med nuvarande utlandsförbindelser innebär detta att Sverige kommer att vara skyldigt att till kommissionen rapportera elimport från Norge.

Som systemansvarig myndighet har Svenska kraftnät i dag uppgifter om elimport från tredje land uttryckt i fysiska flöden. Svenska kraftnät bör rapportera dessa uppgifter till regeringen som sedan rapporterar till kommissionen.

32.2 Övervakning och rapportering på naturgasmarknaden

32.2.1 Rapportering av allmännyttiga tjänster

Regeringens bedömning: Regeringen bör underrätta kommissionen om vilka allmännyttiga tjänster som ålagts naturgasföretagen. Det bör ske första gången senast den 1 juli 2005 och därefter senast den 1 juli vartannat år.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 3.6 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelseerna att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder, och om åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte. Medlemsstaterna skall därefter vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte.

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller inget krav på att naturgasföretag skall vara skyldiga att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen föreslår inte heller att företagen skall åläggas sådana tjänster. Rapporteringsskyldigheten i artikel 3.6 måste fullgöras oavsett om företagen åläggs att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Rapporteringen bör fullgöras av regeringen. Så länge Sverige inte ålägger naturgasföretagen att tillhandahålla allmännyttiga tjänster är det tillräckligt att regeringen underrättar kommissionen om detta förhållande.

32.2.2 Övervakning och rapportering av åtgärder för försörjningstryggheten

Regeringens bedömning: Energimyndigheten bör få i uppdrag att övervaka frågor om försörjningstrygghet för naturgas. Uppgiften bör utföras i samråd med Svenska kraftnät och resultera i en årlig rapport till regeringen. Regeringen bör ansvara för rapporteringen till kommissionen genom att överlämna rapporterna till kommissionen senast den 31 juli varje år med början den 31 juli 2006.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer i stort med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 5 i naturgasmarknadsdirektivet skall medlemsstaterna se till att frågor som rör försörjningstryggheten övervakas. Övervakningen skall särskilt omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan och tillgängliga leveranser, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, nätets kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera leverantörers sida. Resultaten av övervakningen skall redovisas i en rapport som skall offentliggöras senast den 31 juli varje år. Rapporten skall därefter genast överlämnas till kommissionen.

Energimyndigheten har redan i dag uppgiften att bl.a. följa utvecklingen av naturgasmarknaden. Energimyndigheten skall rapportera resultatet av denna uppföljning till regeringen senast den 1 juli varje år. För att uppfylla kraven i artikel 5 avser regeringen att komplettera Energimyndighetens uppdrag så att det omfattar samtliga krav i artikel 5. Rapporteringsskyldigheten bör ske första gången den 31 juli 2006 och därefter äga rum den 31 juli vartannat år. Eftersom regeringen efter bemyndigande avser att utse Svenska kraftnät att vara systemansvarmyndighet för naturgasmarknaden bör Energimyndigheten utföra uppgiften i samråd med Svenska kraftnät.

Den föreslagna uppgiften att följa och analysera försörjningssituationen innebär inte att ansvaret att övervaka och rapportera frågor som rör försörjningstrygghet läggs på Energimyndigheten på det sätt som avses i direktivets artikel 5. Regeringen bör således fortsatt vara den myndighet som ytterst ansvarar för övervakningen av försörjningstryggheten och rapporteringen till kommissionen.

32.2.3 Årlig rapport av tillsynsmyndigheternas övervakning

Regeringens bedömning: Energimyndigheten bör ges i uppdrag att ta fram och offentliggöra en årlig rapport om tillsynen över naturgasmarknaden. Eftersom tillsynen också avser graden av insyn och konkurrens på naturgasmarknaden bör uppgiften utföras i samråd med Konkurrensverket.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Energimyndigheten och Konkurrensverket utövar den tillsyn som anges i naturgasmarknadsdirektivet. Av direktivets artikel 25.1 andra stycket framgår att tillsynsmyndigheterna skall offentliggöra resultatet av denna tillsyn i en årlig rapport.

Energimyndigheten är den myndighet som har ansvaret för tillsynen över efterlevnaden av naturgaslagen. Energimyndigheten bör därför också vara den myndighet som ansvar för att publicera den årliga rapporten om tillsynsverksamheten. Med hänsyn till att även graden av insyn och konkurrens på naturgasmarknaden skall redovisas i den årliga rapporten bör rapporteringen i den delen ske i samråd med Konkurrensverket.

32.2.4 Uppdrag att följa utvecklingen på naturgasmarknaden

Regeringens bedömning: Energimyndigheten har uppgiften att inom sitt verksamhetsområde verka för att naturgasmarknadens funktion förbättras samt följa utvecklingen på naturgasmarknaden.

El- och gasmarknadsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 25.12 i naturgasmarknadsdirektivet skall de nationella tillsynsmyndigheterna bidra till att utveckla den inre marknaden för naturgas och skapa likvärdiga förutsättningar genom ett öppet samarbete med varandra och kommissionen.

Enligt 2 § förordningen (2004:1200) med instruktion för Statens energimyndighet skall Energimyndigheten bl.a. inom sitt verksamhetsområde verka för att gasmarknadens funktion och effektivitet förbättras, följa och analysera utvecklingen på gasmarknaden, delta i utvecklingen av marknaden för naturgas inom Norden och EG samt följa den internationella utvecklingen och främja svenskt deltagande i internationellt samarbete. Med detta uppdrag uppfylls kraven i artikel 25.12.

33 Sänkt gräns för timvis mätning

Regeringens förslag: Kravet på timmätning skärps genom att gränsen sänks från 200 ampere eller 135 kilowatt till att omfatta samtliga uttagpunkter med ett säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere. Detta krav skall gälla från den 1 juli 2006.

Energimyndighetens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svenska Kommunförbundet* och *Hyresgästernas Riksförbund* har anfört att de stödjer förslaget i sin helhet. *Statskontoret* har ställt sig tveksam till sänkt gräns. *Ekonomistyrningsverket* och *Konkurrensverket* har frågat varför inte krav kan ställas på att samtliga system ska klara timvis mätning. *Ekonomistyrningsverket* har vidare konstaterat att en samhällsekonomisk analys saknas för förslaget om sänkt gräns för timvis mätning. Av den anledningen har *HM Power AB* motsatt sig att förslaget införs. *Svensk Energi* har anfört att en sänkt

gräns för timvis mätning är bra, men betonat att den gräns som beslutas måste gälla för en lång tid så att stabilitet skapas.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömde i propositionen *Vissa elmarknadsfrågor* (prop. 2002/03:85) att kravet på timmätning borde skärpas genom att gränsen sänks från 200 ampere eller 135 kilowatt till att omfatta samtliga uttagspunkter med ett säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere och att detta krav borde gälla från den 1 juli 2006. Regeringen avsåg att återkomma till riksdagen med förslag.

En sänkning av gränsen för timvis mätning ökar flexibiliteten på efterfrågesidan. Sänkt gräns för timvis mätning innebär att fler kunder kan erbjudas differentierade tariffer och på så sätt kan drivkrafter skapas för både energi- och effektbesparing. Ett införande av timvis mätning för samtliga kunder, som några remissinstanser efterfrågat, vore enligt regeringen en mycket kostsam åtgärd i fråga om såväl investering som drift och underhåll och där nyttan med timvis mätning för mindre kunder därför kan ifrågasättas. En sänkning av gränsen för timvis mätning från nuvarande nivå borde dock vara kostnadsmässigt rimlig för de flesta nätföretag. Antalet kunder som i dag inte omfattas av kravet på timvis mätning men som omfattas av den föreslagna sänkta gränsen kan uppskattas till mellan 50 000 och 70 000. Många nätföretag tillämpar redan i dag timmätning för dessa kunder. För kunder med huvudsäkring 80 ampere eller däröver rekommenderas s.k. transformatormätning, dvs. en annan och dyrare mätarinstallation än vad som gäller under denna gräns, vilket också motiverar att gränsen sätts till kunder med en huvudsäkring som överstiger 63 ampere. Dessa kunder har dessutom en relativt hög förbrukning och därmed av besparingsskäl den största drivkraften för att utnyttja eventuell flexibilitet i utbudet.

Det har uppkommit en diskussion om att gränsen för timvis mätning bör bestämmas beroende på om kunderna har transformatormätning eller säkringsabonnemang. Det förekommer dock i inte ringa omfattning att kunder har säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere. Eftersom transformatormätning är en dyrare mätarinstallation, kan det förutses att utvecklingen kommer att gå mot ett ökat användande av säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere om gränsen för timvis mätning bestäms av om kunden har transformatormätning. En sådan utveckling är önskad och skulle motverka syftet med en sänkning av gränsen för timmätning. Regeringen anser därför att gränsen för timvis mätning skall sänkas till att omfatta samtliga uttagspunkter med ett säkringsabonnemang som överstiger 63 ampere.

34 Strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften

Den 4 oktober 2004 presenterade Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet en strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften. För riksdagens information redovisas i det följande strategin i sin exakta ordalydelse. Regeringen avser att senare återkomma till riksdagen med förslag avseende de inslag i strategin som förutsätter riksdagens godkännande.

34.1 Energipolitikens mål och vision

Energipolitikens mål på kort och lång sikt är att trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Energipolitiken skall vidare skapa villkor för en effektiv energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle.

Riksdagen uttalade efter folkomröstningen år 1980 att kärnkraften skall avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för att upprätthålla sysselsättning och välfärd. Detta var ett viktigt vägval. På flera håll i världen har man gjort samma bedömning – att kärnkraften inte är långsiktigt förenlig med en hållbar utveckling.

Vi i vår generation måste ta vårt ansvar inför kommande generationer. Det innebär att vi måste genomföra omställningen av energisystemet samtidigt som vi lägger en stabil grund för en fortsatt god utveckling av sysselsättning och välfärd.

I dag är drygt en tredjedel av den totala energitillförseln i Sverige baserad på förnybar energi. Det är internationellt sett mycket högt. Vår vision är att Sverige på lång sikt baserar hela energitillförseln på förnybar energi.

Biobränsle och vattenkraft kommer att vara grundpelare även i det framtida energisystemet. Redan på kort sikt tillkommer vindkraft som en förnybar energikälla med betydande potential. På längre sikt finns också annan energiteknik såsom solceller, artificiell fotosyntes, vätgas, bränsleceller m.m. En effektivare användning av energi är en förutsättning för omställningen till ett uthålligt energisystem.

De stora investeringar som krävs och behovet av omfattande teknisk och systemmässig utveckling innebär, tillsammans med energins stora betydelse för dagens samhälle, att omställningen kommer att ta tid.

34.2 Kärnkraftens fortsatta drift och successiva avveckling

De elva kärnkraftsreaktorer som är i drift svarar för närmare hälften av den svenska elproduktionen. Reactorerna tillkom under en period på tretton år. Det betyder att samtliga kommer att falla för åldersstreck under en och samma korta tidsperiod. Vi bedömer det inte som realistiskt att bygga ut ny elproduktion i samma takt som när kärnkraften byggdes ut. Vi bör inte heller förlita oss på utbyggnad av ett enda produktionslag. Därför måste avvecklingen ske på ett ansvarsfullt och kontrollerat sätt och utbyggnad av ny elproduktion ske kontinuerligt så att svensk industri och samhället i övrigt tillförsäkras el på internationellt konkurrenskraftiga villkor.

Enligt 1997 års energipolitiska riksdagsbeslut är ett villkor för stängningen av den andra reaktorn i Barsebäck att bortfallet av elproduktion kan kompenseras genom tillförsel av ny elproduktion och minskad användning av el. Riksdagen fann vid den senaste prövningen att villkoren för en stängning av Barsebäck 2 före utgången av 2003 inte var helt uppfyllda vad avser effektbalansen och påverkan på miljön och klimatet.

Mot bakgrund av de åtgärder som nu har vidtagits av Svenska kraftnät inom ramen för effektbalansmodellen och det intensifierade klimatsamarbetet inom EU är vi överens om att Barsebäck 2 skall stängas under 2005. Förberedelserna för detta påbörjas omedelbart.

För att avvecklingen av kärnkraften skall kunna ske till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad och med minsta möjliga risk för störningar i elförsörjningen krävs en tydlig strategi för den fortsatta driften och successiva avvecklingen. Vi ser goda möjligheter till fortsatt effektivisering av energianvändningen och till att introducera alternativ produktion i marknaden. Hur väl vi lyckas med det är avgörande för takten i avvecklingen. Vi är beredda att vidta de energipolitiska åtgärder som omställningen kräver. Energiforskning och teknikutveckling har varit framgångsrika i Sverige. Den fortsatta utvecklingen i Sverige och internationellt kommer att ha stor betydelse för avvecklingens senare skede.

Efter stängningen av Barsebäck 2 är nästa steg en prövning av de äldsta reaktorerna. En sådan prövning bör ske ett par år efter stängningen av Barsebäck 2. Lagen om kärnkraftens avveckling ger företagen rätt till ersättning för det fall stängningen sker innan verket varit i drift under 40 år. Regeringen bör i god tid meddela ägarna till berört verk om en förestående stängning.

Kärnsäkerheten och ansvarsfrågorna rörande avfallshantering och reaktorolyckor måste fortsatt vara i fokus. Internationella konventioner öppnar möjligheter att införa obegränsat strikt ansvar vid reaktorolyckor. Vi anser att Sverige skall utnyttja dessa möjligheter. En utredning med detta uppdrag kommer inom kort att tillsättas.

34.3 Omställningen till ett energisystem utan kärnkraft

34.3.1 Ny elproduktion

Riksdagens energipolitiska beslut år 2002 innebar en kraftigt höjd ambitionsnivå avseende utbyggnaden av förnybar elproduktion. Sedan den 1 maj 2003 är elcertifikatsystemet i drift. Syftet med systemet är att stimulera tillkomsten av förnybar elproduktion såsom vindkraft, bioeldad kraftvärme, solenergi och vattenkraft. En översyn av elcertifikatsystemet pågår för närvarande. Systemet bör enligt vår mening vidareutvecklas för att ytterligare öka inslaget av förnybar elproduktion.

För att underlätta de stora investeringar i den förnybara elproduktionen som krävs är det viktigt att elcertifikatsystemet får en ökad långsiktighet. Intentionen var redan från början att elcertifikatsystemet skulle permanentas. Den intentionen kvarstår.

Vattenkraften är Sveriges viktigaste förnybara elproduktion. Den kommer även i framtiden att spela en central roll för vår elförsörjning. Vi bör ta till vara de stora möjligheter som finns att effektivisera befintliga vattenkraftverk och att bygga ut sådan vattenkraft som ingår i elcertifikatsystemet.

Biobränslena har sin stora användning i industrin och i fjärrvärmeproduktionen. Dock svarar biobränslen i dag för en liten andel av den

svenska elförsörjningen. Införandet av elcertifikat har medfört en stimulans till ökad biobränslebaserad elproduktion.

Naturgasen är från klimatsynpunkt det bästa fossila bränslet men den används i liten skala i dag. Vi bedömer att naturgasen kan ha betydelse under en omställningsperiod. Detta förutsätter dock att den används på ett sätt som leder till bättre utnyttjande av de samlade energiresurserna och minskad belastning på miljö och klimat. Därför bör naturgasen företrädesvis utnyttjas för kombinerad el- och fjärrvärmeproduktion i kraftvärmeverk och för att ersätta olja och kol. Naturgasen får inte förhindra den kraftfulla utvecklingen av biobränslen som nu sker.

Vindkraften svarar fortfarande för mindre än en procent av den svenska elproduktionen men har en stor potential. För att möjliggöra en utbyggnad av vindkraft i större omfattning krävs ytterligare insatser. De administrativa reglerna bör bättre svara mot den tekniska utvecklingen. Det pågår ett omfattande arbete i syfte att skapa de planmässiga förutsättningarna för att nå det uppställda planeringsmålet för vindkraften. Redan i dag finns det ett antal vindkraftprojekt som har fått regeringens tillåtlighet men som ännu inte byggts. Sammanlagt skulle dessa kunna producera närmare 1 TWh elektricitet per år, vilket innebär mer än en fördubbling av dagens produktionsnivå. Genom det fördjupade planarbetet underlättas tillkomsten av nya vindkraftverk.

Regeringen kommer att för varje större planerat vindkraftprojekt utse en samordnare med uppgift att underlätta samspelet mellan vindkraftproducenter, myndigheter och andra aktörer på central, regional och lokal nivå. En särskild vindkraftsberedning inrättas med uppgift att svara för den övergripande samordningen av den fortsatta vindkraftutbyggnaden.

Solenergin är på stark frammarsch globalt sett. Även i Sverige ökar användningen av solenergi och den kommer på sikt att spela en allt viktigare roll i omställningen.

Sverige tillhör i dag de länder som har lägst utsläpp av koldioxid per capita. Det är för oss en självklarhet att Sverige också i fortsättningen ska vara pådrivande i klimatpolitiken och offensivt när det gäller att begränsa utsläppen av växthusgaser, både internationellt och på hemmaplan. Vi ska verka för en gemensam politik med gemensamma styrmedel inom EU. Handel med utsläppsrätter är ett sådant exempel.

Vår principiella syn är att utsläppshandeln ska ersätta dagens ekonomiska styrmedel med motsvarande miljöstyrning. Miljöbalken har ändrats så att direkta krav på mängden utsläppt koldioxid inte kan ställas på anläggningar som ingår i handelssystemet.

Vi vill skapa en sammanhållen klimat- och energipolitik. Därför skall kommande arbete koordineras i syfte att möjliggöra samlade bedömningar av mål och åtgärder.

34.3.2 Infrastrukturfrågor

Fjärrvärmesystemen möjliggör att resurser såsom spillvärme från industrier, energi ur avfall, torv och restprodukter från skogsavverkning bättre kan tillvaratas. Genom samtidig produktion av värme och el i form av kraftvärme kan en ytterligare effektivisering av resursanvändningen ske och en stor källa till elproduktion utnyttjas. Det finns en betydande

potential för ytterligare utbyggnad av kraftvärmeproduktionen. En förutsättning för omställningen av energisystemet är att dessa möjligheter tas till vara.

Överföringsnäten för el spelar en central roll för försörjningstryggheten, driftsäkerheten och konkurrensen på den gemensamma nordiska elmarknaden. Det är viktigt att överföringsnäten för el kan byggas ut i nödvändig omfattning. I första hand krävs en ytterligare utbyggd elöverföring inom Sverige och mellan utlandet och Syd- och Mellansverige.

En utbyggnad av infrastrukturen för naturgas kan bidra till ett effektivare utnyttjande av det befintliga distributionsnätet i södra och västra Sverige. Utbyggnaden måste ske på kommersiella grunder. Något statligt stöd kommer inte att kunna påräknas. Den samhälleliga bedömningen av ett naturgasprojekt skall göras i samband med tillståndsprövningen.

Miljöbalkens regler leder ibland till långdragna och administrativt komplicerade tillståndsprocesser. Miljöbalkskommittén har föreslagit förenklingar. Vi är övertygade om att tillståndsprocessen kan förkortas utan att sakprövningen blir lidande. Åtgärder bör vidtas i linje med Miljöbalkskommitténs förslag.

34.3.3 Effektivare energianvändning

Ett effektivt utnyttjande av resurser, inklusive energi, utgör grunden för ekonomisk tillväxt och är nödvändigt för en hållbar utveckling. I enlighet med 2002 års energipolitiska beslut bör statens insatser inriktas på att stödja den effektivisering som sker spontant i samhället och som en följd av olika styrmedel. Statens insatser utgörs bl.a. av bidrag till kommunal energirådgivning, utbildning och information, upphandling av energi-effektiv teknik samt provning, märkning och certifiering av energikrävande utrustning.

Sverige bidrog i hög grad till att det vid det europeiska vårtoppmötet i mars 2004 slogs fast att ökad energieffektivitet och ökad användning av förnybara energikällor är viktigt av miljö- och konkurrenskraftskäl. Sverige var också pådrivande när ett indikativt mål för energieffektivitet fastställdes. Sverige skall aktivt verka för att detta arbete drivs vidare och följs upp på gemenskapsnivå. Också i övrigt bedriver Sverige tillsammans med andra EU-länder ett målmedvetet arbete för en effektiv energianvändning. Exempelvis har utredningen om genomförande av EG-direktivet om byggnaders energiprestanda till uppgift att studera hur befintliga krav på energihushållning och värmeisolering tillämpas.

Det program för energieffektivisering i energiintensiva företag, som regeringen nyligen har föreslagit riksdagen, bör kunna spela en viktig roll för att påskynda en effektivare energianvändning inom den elintensiva industrin.

34.3.4 Långsiktig forskning och utveckling

En successiv avveckling av kärnkraften förutsätter forskning, utveckling och demonstrationsinsatser på energiområdet. Den långsiktiga energiforskningen måste drivas med tydliga långsiktiga mål. En målmedveten satsning på forskning, i nära samverkan med andra länder och den inter-

nationella forskarvärlden, kan minska den tid som behövs för att uppnå det långsiktigt hållbara energisystemet.

Vi är överens om nödvändigheten av fortsatta långsiktiga forsknings- och utvecklingsinsatser som bidrar till förverkligandet av vår vision om ett framtida energisystem baserat helt på förnybara energikällor. Det är viktigt att de resurser som avsätts till sådana insatser får en starkare fokusering, och att de i första hand riktas in på att stödja omställningen av energisystemet och den fortsatta utvecklingen av energimarknaderna.

Avgörande för möjligheterna att få fram ny teknik är att det sker en konstruktiv samverkan mellan staten, industrin och forskarvärlden. Enligt vår mening har den samlade energisektorn ett starkt egenintresse i att få fram den teknik som krävs för den nödvändiga omställningen av energisystemet. Kraftindustrin bör därför ta ett större ansvar för de nödvändiga insatserna inom sektorn.

35 Genomförande och finansiering

I denna proposition har regeringen presenterat sina förslag till åtgärder för att i den svenska lagstiftningen genomföra det s.k. inre marknads-paketet (el- och naturgasmarknadsdirektiven samt förordningen om gränsöverskridande handel med el) samt förslag till särredovisning för fjärrvärmeverksamhet.

De i propositionen föreslagna åtgärderna innebär att Statens energimyndighet kommer att få utökade uppgifter som tillsynsmyndighet över främst el- och naturgasmarknaderna och även till viss del över fjärrvärmemarknaden.

I propositionen har regeringen också aviserat att regeringen avser att utse Affärsverket svenska kraftnät till att vara systemansvarig myndighet på naturgasmarknaden.

35.1 Statens energimyndighet

Statens energimyndighet är central förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi. Myndigheten skall verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Myndigheten skall vidare inom sitt verksamhetsområde verka för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv energiförsörjning, båda med en låg negativ inverkan på hälsa, miljön och klimat. Myndigheten skall bidra till omställningen till ett ekologiskt uthålligt energisystem. Energimarknadsinspektionen vid Energimyndigheten har till uppgift att verka för att el-, gas- och fjärrvärmemarknadernas funktion och effektivitet förbättras samt vara expertmyndighet för elhandelsfrågor. Vidare ska inspektionen följa och analysera utvecklingen på el- gas- och fjärrvärmemarknaderna samt delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EG. Energimarknadsinspektionen fullgör också myndighetens uppgift som nätmyndighet enligt ellagen och tillsynsmyndighet enligt naturgaslagen.

Regeringen har i denna proposition aviserat att myndigheten avses få utökade uppgifter som tillsynsmyndighet över el- och naturgasmarknaderna till följd av genomförandet av el- och naturgasmarknadsdirektiven i svensk lagstiftning och förordningen om gränsöverskridande handel med el. Dessa uppgifter är främst att anpassa tillsynsverksamheten till de nya kraven och att säkerställa att elföretagen följer de nya bestämmelserna om angivande av elens ursprung, om anskaffande av el för att täcka nätförluster, om åtskillnad mellan nätverksamheter och om övervakningsplan. Vidare skall myndigheten säkerställa att naturgasföretagen följer de nya bestämmelserna om offentliggörande av villkor för lagring av naturgas, offentliggörande av regler och villkor för balansering av naturgas, anskaffande av energi för drift av naturgasledning, åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, upprättande av övervakningsplan, redovisning och revision och tillträde till lager.

Energimarknadsinspektionens medverkan krävs också i den omfattande rapportering som direktiven och förordningen medför.

35.2 Affärsverket svenska kraftnät

Affärsverket svenska kraftnät förvaltar och driver det svenska stamnätet, dvs. kraftledningar för 220 kV och 400 kV med tillhörande anläggningar. Svenska kraftnät har också systemansvaret för el, som innebär ett ansvar för att det kortsiktigt är balans mellan tillförd och uttagen el i det svenska elsystemet. Svenska kraftnät är ansvarig myndighet för landets elberedskap. Svenska kraftnät har ansvaret för att utfärda elcertifikat för el som producerats av förnybara energikällor. Svenska kraftnät har också byggt ett stomnät av optofiber till flertalet av landets kommuner.

Regeringen har i denna proposition aviserat att Svenska kraftnät skall utses att vara systemansvarig myndighet på gasmarknaden. Uppgiften innebär att Svenska kraftnät skall svara för att naturgassystemet fungerar tekniskt och är driftsäkert och att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag. Svenska kraftnät kommer också att svara för balansavräkningen mellan de balansansvariga. Vidare kommer Svenska kraftnät att få till uppgift att främja konkurrensen på naturgasmarknaden och delta i den internationella samverkan som krävs nu när EU:s naturgasmarknader på allvar öppnas för konkurrens.

35.3 Övriga berörda myndigheter m.fl.

Konkurrensverket skall övervaka graden av konkurrens på såväl el- som naturgasmarknaderna. Verket skall årligen offentliggöra resultatet av denna övervakning. Konkurrensverket skall också fram till 2010 årligen ta fram en rapport om dominerande marknadsställning, underprissättning och konkurrenshämmande åtgärder på elmarknaden.

Frågan om utformningen av avtalsvillkor, såväl inom el- och naturgasmarknaderna ligger inom Konsumentverkets ansvarsområde. Verket kommer att få något utökade arbetsuppgifter i denna del eftersom el- och naturgasdirektiven har en detaljerad lista på vad som skall framgå i avtalen mellan el- och naturgasföretagen och konsumenter

35.4 Finansiering

För att genomföra den förstärkta tillsynen över el-, naturgas- och fjärrvärmemarknaderna har regeringen i budgetpropositionen för 2005 avsatt 25 miljoner kronor årligen till Statens energimyndighet.

Affärsverket svenska kraftnäts kostnader som systemansvarig för naturgasmarknaden skall finansieras efter samma principer som gäller för Svenska kraftnäts motsvarande verksamhet på elmarknaden. Svenska kraftnät får enligt sin instruktion i affärsverksamheten ta ut avgifter, besluta om avgifternas storlek och disponera inkomsterna. Svenska kraftnäts kostnader kommer således att finansieras av aktörerna på naturgasmarknaden.

36 Konsekvensanalys

Regeringens förslag påverkar främst Statens energimyndighet, Affärsverket svenska kraftnät samt el- och naturgasföretagen. I viss mån berörs också fjärrvärmeföretagen och de allmänna förvaltningsdomstolarna.

När det gäller regeringens förslag avseende det s.k. inre marknadspaketet så kommer förslagen att innebära ett ökat resursbehov hos Energiförmyndigheten. För att genomföra den förstärkta tillsynen över el-, naturgas- och fjärrvärmemarknaderna som nu föreslås har regeringen i budgetpropositionen för 2005 föreslagit att 25 miljoner kronor tillförs Statens energimyndighet. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2004/05:NU3, rskr. 2004/05:120).

I propositionen aviserar regeringen sin avsikt att utse Affärsverket svenska kraftnät till att vara systemansvarig myndighet på naturgasmarknaden. Svenska kraftnäts kostnader som systemansvarig för naturgasmarknaden skall finansieras efter samma principer som gäller för Svenska kraftnäts motsvarande verksamhet på elmarknaden. Svenska kraftnät får enligt sin instruktion i affärsverksamheten ta ut avgifter, besluta om avgifternas storlek och disponera inkomsterna. Svenska kraftnäts kostnader kommer således att finansieras av aktörerna på naturgasmarknaden.

Elmarknaden

Den föreslagna skyldigheten för elleverantörer att ange elens ursprung kommer i viss mån att innebära ökade kostnader för företagen. Många av dessa företag framställer och sprider dock redan i dag information om verksamheten och dess miljökonsekvenser. Detta i kombination med att regeringens förslag i första hand bygger på att företagen själva utvecklar det sätt på vilket informationen tas fram och sprids gör att regeringen bedömer att kostnaderna för systemet kommer att hållas på rimlig nivå.

När det gäller förslaget om de ökade kraven på åtskillnad mellan konkurrensutsatt verksamhet och monopolverksamhet innebär detta större krav på elföretagen. Regeringen föreslår dock att företag eller koncerner med färre än 100 000 kunder skall undantas från de utökade kraven. Detta innebär att det då endast är tre koncerner som kommer att beröras

av förslagen. Dessa uppfyller dessutom i stor utsträckning redan i dag de nya krav på uppdelning som föreslås.

Förslaget om en sänkt gräns för timvis mätning från nuvarande nivå bedöms vara kostnadsmässigt rimlig. De kunder som i dag inte omfattas av kravet på timvis mätning, men som omfattas av den föreslagna sänkta gränsen, kan till antalet uppskattas till mellan 50 000 och 70 000 kunder. Många nätföretag tillämpar redan i dag timmätning för dessa kunder. Dessa kunder har dessutom en relativt hög förbrukning och har därmed störst drivkraft att utnyttja eventuell flexibilitet i utbudet för att genomföra besparingar. Kostnadsökningarna motsvaras därför av kostnadsbesparingar för elmarknadens kunder.

Naturgasmarknaden

Genomförandet av de föreslagna åtgärderna kommer initialt att leda till ökade kostnader hos naturgasföretagen. Regeringen bedömer att de bestående kostnadsökningarna blir lägre. Kostnaderna kommer främst att uppstå till följd av förslaget att en juridisk person som bedriver koncessionspliktig överföring av naturgas eller som innehar naturgaslager eller en anläggning för kondenserad naturgas inte får bedriva handel med naturgas. Syftet med det föreslagna skärpta kravet på åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet är att motverka korssubventioneringar och konkurrensnedvridningar. Kostnadsökningarna bör därför motsvaras av kostnadsbesparingar för naturgaskunderna. I vilken utsträckning dessa kostnadseffekter balanserar varandra är det dock inte möjligt att uppskatta. Naturgasmarknadens aktörer kommer också att belastas av kostnaderna för att bygga upp det administrativa stöd som krävs för att öppna naturgasmarknaden för konkurrens. Syftet med att öppna marknaden för konkurrens är att kunderna fritt skall kunna välja naturgasleverantörer och att priset på naturgas därmed skall minska för kunderna. Kostnadsökningarna bör därför motsvaras av kostnadsbesparingar för naturgaskunderna. I vilken utsträckning dessa kostnadseffekter balanserar varandra är det dock omöjligt att uppskatta.

Fjärrvärmemarknaden

Den föreslagna skyldigheten att ekonomiskt särredovisa fjärrvärmeverksamhet innebär större krav för företagen. Syftet med det föreslagna skärpta kravet på särredovisning är att motverka korssubventioneringar och konkurrensnedvridningar. Kostnadsökningarna bör därför motsvaras av kostnadsbesparingar för fjärrvärmekunderna. I vilken utsträckning dessa kostnadseffekter balanserar varandra är det dock inte möjligt att uppskatta.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

I vilken utsträckning de allmänna förvaltningsdomstolarna kommer att påverkas av regeringens förslag är svårt att förutsäga. Förslagen innebär att nya ärenden kommer att kunna överklagas till domstolarna. Dessa nya ärenden avser främst beslut om godkännande av Svenska kraftnäts villkor för avtal om balanstjänster och godkännande av naturgasföretagens metoder för tariffsättning.

När det gäller Svenska kraftnäts villkor för avtal om balanstjänster kommer detta att avse både elmarknaden och naturgasmarknaden. Tillsynsmyndigheten kommer således att fatta två sådana beslut som kan överklagas. Det finns för närvarande sju aktörer på naturgasmarknaden som innehar överföringsledningar. Tillsynsmyndigheten skall med förslaget fatta beslut om godkännande av dessa företags metoder för tariffsättning och kommer således att fatta sju sådana beslut som kan överklagas.

Den som är systemansvarig för naturgas föreslås få beordra innehavare av naturgaslager och anläggningar för kondenserad naturgas att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska inmatning eller uttag av naturgas från överföringsledningarna och anläggningarna. Regeringen föreslår att ett sådant beslut, i den del som avser frågan om marknadsmässig ersättning, skall kunna överklagas. Några anläggningar för kondenserad naturgas finns ännu inte i Sverige. Däremot finns ett naturgaslager av mindre omfattning. Bestämmelser med liknande innebörd har funnits i ellagstiftningen sedan 1996 och har endast lett till att något enstaka beslut har överklagats till allmän förvaltningsdomstol. Regeringen bedömer därför att inte heller detta förslag kommer att leda till annat än något enstaka mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna och eventuella merkostnader skall finansieras inom befintliga anslag.

I övrigt bedömer regeringen att förslagen kan komma att innebära en förskjutning i tiden av processer i domstolarna eftersom tillsynsmyndighetens beslut enligt regeringens förslag kommer att fattas i ett tidigare skede än i dag. Däremot bedömer regeringen inte som troligt att processerna i sig kommer att bli vare sig märkbart fler eller mer omfattande än i dag.

Övriga

Konkurrensverket och Konsumentverket kommer att få vissa nya uppgifter. De nya uppgifterna är dock av begränsad omfattning och bedöms inte nämnvärt påverka verkens kostnadsnivåer. Eventuella merkostnader skall finansieras inom befintliga anslag.

Regeringen bedömer att förslagen inte kommer att påverka små företags arbetsförutsättningar vare sig positivt eller negativt.

Förslagen bedöms inte heller medföra några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten, det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

37 Författningskommentar

37.1 Förslaget till naturgaslag

De ändringar som nu föreslås i naturgaslagen är omfattande. De kräver att vissa paragrafer upphävs, att vissa paragrafer får ändrad lydelse och att ett betydande antal nya paragrafer införs i lagen. Detta medför i sin tur att vissa kapitel måste flyttas med ny numrering som följd.

Regeringen föreslår därför att en helt ny naturgaslag införs. I författningskommentaren benämns den nuvarande naturgaslagen ”gamla naturgaslagen”. Vid de olika bestämmelserna anges om bestämmelsen är helt ny eller om den har överförts från gamla naturgaslagen. I sistnämnda fall anges också om den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen.

Gamla naturgaslagen infördes delvis för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas (gasmarknadsdirektivet). Den lag som nu föreslås syftar bl.a. till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG (det reviderade gasmarknadsdirektivet).

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar samt om handel med naturgas i vissa fall.

Paragrafen, som motsvarar 1 § i gamla naturgaslagen, anger lagens tillämpningsområde. I förhållande till gamla naturgaslagen har nu föreskrifter om förgasningsanläggningar lagts till. Sådana anläggningar reglerades inte i gamla naturgaslagen.

Naturgasledningar definieras i 3 §, lagringsanläggningar i 4 § och förgasningsanläggningar i 5 §.

Bestämmelser om koncession för de tre nämnda typerna av anläggningar finns i 2 kap.

Bestämmelser om skyldigheter för innehavare av naturgasledningar finns i 3 kap. och för innehavare av lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar i 4 kap.

I 5 kap. finns vissa bestämmelser om kommunala naturgasföretag.

Bestämmelser om anslutningsavgifter och tariffer finns i 6 kap.

I 7 kap. finns bestämmelser om övergripande systemansvar och balansansvar.

Vissa bestämmelser om konsumentskydd i samband med avbrytande av överföringen till en konsument finns i 8 kap.

I 9 kap. finns vissa undantagsbestämmelser som kan bli tillämpliga vid anläggande av ny infrastruktur inom naturgasområdet.

Bestämmelser om tillsyn m.m. finns i 10 kap.

I 11 kap. slutligen finns bestämmelser om ansvar och överklagande.

Definitioner

2 § Med naturgas avses i denna lag även biogas, gas från biomassa och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i naturgassystemet.

Med naturgas avses även flytande (kondenserad) naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Första stycket motsvarar 1 a § medan andra stycket motsvarar 1 b § i utredningens förslag. Den har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Gamla naturgaslagen omfattade bara naturgas, varför någon definition av naturgas inte behövdes. Den nya lagen omfattar däremot flera typer av gas, vilka till följd av definitionen i *första stycket* samtliga benämns naturgas.

Förutom naturgas omfattar lagen också andra gaser i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa i naturgassystemet. Med det sistnämnda avses följande.

Naturgas innehåller mycket små mängder restprodukter och är alltså mycket ren. Förbränningshalten är därmed mycket hög. Brännarna hos de anläggningar som är anslutna till naturgassystemet är anpassade efter denna höga förbränningshalt. Andra gaser däremot har betydligt högre halter av restprodukter, främst koldioxid. Om dessa gaser förs in i systemet och når brännarna kommer dessa inte att fungera. Dessa gaser måste därför, innan de förs in i naturgassystemet, renas från restprodukter så att de uppnår samma höga förbränningshalt som naturgasen. Först efter denna reningsprocess anses de, enligt definitionen, som naturgas och får därmed föras in i naturgassystemet.

Bland dessa andra gaser nämns två typer särskilt, nämligen biogas och gas från biomassa. Den första typen utvinns genom mikrobiell nedbrytning av organiskt material. Vid denna process används bl.a. sopor, slakteriavfall och avloppsvatten. Den andra typen utvinns genom förgasning av träkol från exempelvis flis. Gengas är en sådan gas.

Bland andra typer av gaser kan främst nämnas gasol, som är den i Sverige gängse benämningen på motorgas.

Stadsgas kommer inte att bli aktuell i detta sammanhang. Sådan gas tillverkas bara i Stockholm och distribueras i ett helt separat ledningsnät.

Innehavaren av en naturgasledning har alltså rätt att ställa krav på kvaliteten på den gas som skall matas in i ledningen. Om gasen inte har den kvalitet som krävs är den inte att betrakta som naturgas och ledningsinnehavaren har därmed heller ingen skyldighet att överföra gasen i sitt ledningssystem.

I *andra stycket* anges att naturgas i en speciell form, nämligen flytande (kondenserad) naturgas, anses som naturgas i lagens mening och alltså omfattas av lagens bestämmelser.

Det förekommer två olika sätt att transportera naturgas över längre avstånd. Det ena sättet är att transportera gasen i gasform genom rörledningar. Det andra sättet är att transportera gasen med fartyg. Sådana transporter sker i specialanpassade fraktfartyg, vanligtvis från produktionskällor till havs.

När detta sker kyls gasen ner så att den blir flytande. På det sättet kan mycket större mängder gas transporteras än om den är i gasform. Då ett sådant fartyg anländer till en hamn förs den flytande gasen direkt in i en särskild terminal. Där höjs temperaturen till normal nivå varvid naturgasen återgår till gasform, varefter den matas in i naturgassystemet.

Kondenserad naturgas importeras för närvarande inte till Sverige och därför finns det heller inga terminaler för förgasning i landet. Kondenserad naturgas förekommer dock i många andra länder i Europa, bl.a. i

Norge. Det kan på sikt bli aktuellt att införa kondenserad naturgas även till Sverige, varför den nya lagen även reglerar denna form av naturgas.

Den engelska termen för kondenserad naturgas är "liquified natural gas, LNG". Detta begrepp och denna förkortning används ofta i internationella sammanhang.

3 § Med naturgasledning avses i denna lag rörledning, mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation.

Paragrafen motsvarar 2 § i gamla naturgaslagen och är, med bortseende från en redaktionell ändring, oförändrad i förhållande till den.

I paragrafen definieras begreppet naturgasledning. Detta begrepp används som ett samlande namn på den infrastruktur som används vid överföring av naturgas. I paragrafen anges de olika komponenter som används vid sådan överföring och som alltså sammanfattas i begreppet naturgasledning.

Huvuddelen av infrastrukturen utgörs av de rörledningar som används för själva överföringen av naturgasen. Dessa rörledningar är i allmänhet nedgrävda under markytan. Rörledningarna har olika diameter och är tillverkade av olika material beroende på det tryck som råder i rörledningen.

Rörledningar indelas i två huvudgrupper, transmissionsledningar och distributionsledningar.

Transmissionsledningar används för att överföra naturgasen över längre sträckor. De indelas i två grupper, stamledningar och grenledningar.

I Sverige finns endast en stamledning. Den börjar i Dragör utanför Köpenhamn, där den är ansluten till det danska ledningsnätet. Sverige har ingen egen produktion av naturgas utan all naturgas som används i Sverige importeras från Danmark och förs alltså i Dragör in i den svenska stamledningen. Denna ledning går under Öresund till Klagshamn utanför Malmö, där gasen tas emot i en mottagningsstation. Från denna station fortsätter stamledningen längs Västkusten. Det svenska ledningsnätet slutar för närvarande i Stenungsund. Dessutom pågår detaljprojektering för en ledning som skall gå från stamledningen och upp till Oxelösund.

Från olika punkter på stamledningen går grenledningar till de samhällen där gasen distribueras.

Transmissionsledningarna är av stål och dimensionerade för ett tryck på 80 bar. Stamledningen har en diameter på 500–600 millimeter medan grenledningarnas diameter varierar mellan 100 och 400 millimeter.

Distributionsledningar är indelade i fördelningsledningar, distributionsledningar och servisledningar.

Fördelningsledningar tillverkas i stål eller polyetenplast och har en diameter på 50–250 millimeter. Trycket i dessa ledningar uppgår till 4 bar. Vissa fördelningsledningar leder direkt till större förbrukare men de flesta fördelningsledningarna leder till ett system med distributionsledningar, i vilka gasen distribueras till förbrukare. Distributionsledningarna är tillverkade av plast. Trycket i dessa ledningar är 0,1 bar. Sista biten av en distributionsledning kallas servisledning. Denna ledning slutar i förbrukarens abonnentcentral.

Längs ledningsnätet finns olika typer av stationer. I slutet av en grenledning finns en mät- och reglerstation, även kallad MR-station. Där mäts den överförda gasmängden och där sänks trycket från grenledningens 80 bar till 4 bar varefter gasen förs vidare i fördelningsledningar. Som nämnts tidigare leder vissa fördelningsledningar direkt till en större förbrukare. Övriga fördelningsledningar slutar i en reglerstation, där trycket reduceras från 4 bar till 0,1 bar varefter gasen förs vidare i distributionsledningar.

En annan typ av stationer är linjeventilstationer, som finns med jämna mellanrum längs stamledningen och längs större grenledningar. Med hjälp av ventilerna i dessa stationer kan gasflödet stängas av. Man kan också tömma systemet genom att leda ut gasen genom s.k. tömningsrör som mynnar ovan mark. Detta blir aktuellt vid läckage och i samband med reparationer. Även vid grenledningarnas anslutning till stamledningen finns ventiler, s.k. grenventiler.

Rensdonsstationer finns längs stamledningen och de större grenledningarna. I dessa stationer finns rensdon med vilka man kan rengöra ledningarna invändigt utan att ledningssystemet behöver tas ur drift.

Kompressorstationer byggs längs en ledning för att göra det möjligt att öka trycket i ledningen och därmed öka överföringskapaciteten. Några sådana stationer finns dock ännu inte i Sverige.

I lagrådsremissen användes termen överföringsledning i stället för transmissionsledning. Lagrådet har påpekat att detta är en oegentlig beteckning eftersom överföring av naturgas även sker i andra ledningar än överföringsledningar. Regeringen delar denna uppfattning. Transmissionsledning är numera den term som används i naturgasbranschen. Därför bör den termen i fortsättningen användas i lagstiftningen.

Begreppen transmissionsledning och distributionsledning är väl inarbetade och tydligt avgränsade begrepp i naturgasbranschen. Någon definition av begreppen behövs därför inte. Det bör uppmärksammas att i lagtexten genomgående används begreppet överföring oavsett om denna äger rum i transmissionsledningar eller distributionsledningar. Detta framgår av 6 §.

Enligt 2 kap. 1 § krävs koncession för att bygga och använda en naturgasledning. Koncessionskravet omfattar alltså inte bara rörledningar utan också övriga komponenter som ingår i begreppet naturgasledning. Distributionsledningar är dock undantagna från kravet på koncession varför koncessionskravet bara omfattar transmissionsledningar.

4 § Med lagringsanläggning avses i denna lag en anläggning för lagring av naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen och motsvarar 1 c § i utredningens förslag. Den har i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

I paragrafen definieras lagringsanläggning. I gamla naturgaslagen används benämningen naturgaslager.

Sådana anläggningar, som ofta är inrymda i berggrum, kan ses som komplement till rörledningssystemet med uppgift att hantera variationer

under året i större förbrukares gasförbrukning. Det rör sig här alltså om mer långsiktig lagring.

Utrymmet i lagringsanläggningar används av leverantörer som därigenom kan köpa större mängder gas när denna är billig på grund av mindre efterfrågan och sedan sälja gasen vid en senare tidpunkt då efterfrågan ökar och därmed priset.

I framtiden kan det även tänkas att den systemansvarige för naturgas-systemet kommer att utnyttja en lagringsanläggning för att lagra gas som kan behövas för balanseringen av gassystemet.

För närvarande finns det i Sverige bara en lagringsanläggning. Den är belägen i södra Halland och används huvudsakligen som en demonstrationsanläggning. Dess kommersiella betydelse är begränsad.

I övrigt finns det ingen lagringsanläggning i landet. Det beror på att det svenska naturgassystemet har så begränsad omfattning att en sådan anläggning hittills inte har behövts. Den lagring som krävs för variationerna i förbrukningen under året sker i ett antal s.k. säsongslager, som är belägna i Danmark och täcker det svenska behovet av långtidslagring. Om det svenska naturgasnätet byggs ut kommer det dock förmodligen att krävas fler större lagringsanläggningar i Sverige.

I förhållande till lagrådsremissen har en ändring gjorts i regleringen. I lagrådsremissen angavs att en anläggning omfattas av definitionen *om den är avsedd för lagring för annans räkning*. Det kriteriet har nu slopats och ersatts med ett annat kriterium, nämligen *att anläggningen är ansluten till en naturgasledning, som används för överföring av naturgas*. Skälet för detta är följande.

Som nyss nämnts är en lagringsanläggning att se som ett komplement till rörledningssystemet. Eftersom rörledningssystemet är en del av den nationella infrastrukturen som skall ställas till marknadens förfogande bör detsamma gälla en lagringsanläggning som ansluts till rörledningssystemet. Det blir alltså inte tillåtet för innehavaren av en sådan anläggning att använda den för egen räkning.

En lagringsanläggning som ansluts till en naturgasledning, som används för överföring av naturgas omfattas alltså av lagens definition och därmed också av naturgaslagens bestämmelser, av vilka den viktigaste är skyldigheten att lagra naturgas för annans räkning.

Det bör uppmärksammas att anläggningen omfattas av definitionen bara om den ansluts till en naturgasledning, *som används för överföring av naturgas*. Av definitionen i 6 § framgår att med *överföring av naturgas* avses överföring av naturgas *för annans räkning*. Det finns dock vissa lagringsanläggningar som bör falla utanför lagens bestämmelser. Det gäller anläggningar som är anslutna till ett så kallat internt ledningsnät. Som framgår av författningskommentaren till 6 § används sådana nät uteslutande för överföring för *egen* räkning och de behöver därför inte ställas till marknadens förfogande. De omfattas därmed inte heller av naturgaslagens bestämmelser.

Om en lagringsanläggning ansluts till ett internt ledningsnät bör inte heller lagringsanläggningen betraktas som en del av den nationella infrastrukturen som skall ställas till marknadens förfogande.

Som definitionen av lagringsanläggning är utformad omfattar den inte den nu nämnda typen av lagringsanläggningar, vilka därmed inte heller omfattas av lagens bestämmelser. Detta följer av ordalydelsen av defini-

tionen, eftersom en sådan lagringsanläggning inte är ansluten till en naturgasledning, som används för *överföring av naturgas, dvs. för annans räkning*.

Enligt 2 kap. 2 § krävs koncession för att bygga och använda en lagringsanläggning.

5 § Med förgasningsanläggning avses i denna lag en anläggning för förgasning av kondenserad naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

Bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggningar som används för kondensering av naturgas och för import och lossning av kondenserad naturgas, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen och i utredningens förslag. Den har i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Frågan om förgasning av naturgas har berörts i författningskommentaren till 2 §.

I *första stycket* definieras begreppet förgasningsanläggning. På samma sätt som angetts i föregående paragraf omfattas en förgasningsanläggning av definitionen bara om den är ansluten till en naturgasledning, som används för överföring av naturgas. Om anläggningen ansluts till ett internt ledningsnät faller den utanför definitionen och omfattas därmed inte av lagens bestämmelser.

I *andra stycket* anges ytterligare några typer av anläggningar som skall omfattas av lagens bestämmelser om förgasningsanläggningar. Samma kriterium gäller här som enligt första stycket, nämligen att anläggningen är ansluten till en naturgasledning, som används för överföring av naturgas.

6 § Med överföring av naturgas avses i denna lag överföring av naturgas för annans räkning genom såväl transmissionsledningar som distributionsledningar.

Paragrafen motsvarar 3 § i gamla naturgaslagen och 7 § i lagrådsremissens lagförslag. Den har i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

I paragrafen definieras begreppet överföring av naturgas. Av 3 kap. 1 § framgår att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas. Detta medför att all överföring av naturgas sker för annans räkning. Detta ingår också i definitionen.

I det reviderade gasmarknadsdirektivet definieras såväl överföring (transmission) som distribution av naturgas, vilket sker genom överförings- (transmissions-) respektive distributionsledningar. Regleringen i direktivet skiljer sig endast marginellt mellan överföring och distribution. Dessa skillnader saknar relevans för den svenska gasmarknaden, varför någon åtskillnad mellan överföring och distribution inte görs i lagen. Som överföring anses därför överföring genom såväl transmissions- som distributionsledningar, vilket framgår av definitionen.

En viss form av överföring faller utanför definitionen. Det gäller överföring i så kallade interna ledningsnät. Sådana nät utmärks av att de är belägna inom ett visst avgränsat område och där uteslutande används för

att distribuera gasen inom området. De används alltså av innehavaren för överföring för *egen* räkning. Dessa nät brukar inte betraktas som delar av den nationella infrastrukturen och de behöver därför inte ställas till marknads förfogande. Som exempel kan nämnas ledningsnät som är belägna inom hamn- och industriområden.

I det följande innehåller lagen ett betydande antal föreskrifter som gäller den som bedriver överföring av naturgas. I och med att överföring i interna nät faller utanför definitionen kommer dessa föreskrifter inte att omfatta interna ledningsnät.

Den viktigaste föreskriften i detta hänseende finns i 3 kap. 5 §, där det föreskrivs att en ledningsinnehavare är skyldig att på skäliga villkor överföra naturgas, dvs. för annans räkning.

7 § Med naturgasföretag avses företag som överför eller bedriver handel med naturgas samt innehavare av lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar.

Paragrafen motsvarar 4 § i gamla naturgaslagen och 8 § i lagrådsremissens lagförslag. Den har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Enligt det reviderade gasmarknadsdirektivet skall gasmarknaden öppnas för konkurrens bl.a. genom att naturgasföretag och berättigade kunder ges tillträde till systemet, dvs. ledningsnätet, så att de kan ingå leveransavtal med varandra. I förevarande paragraf definieras begreppet naturgasföretag.

Definitionen utgår från den som finns i artikel 2.1 i direktivet. Där definieras naturgasföretag bl.a. som varje fysisk eller juridisk person, med undantag för slutförbrukare, som bedriver åtminstone en av följande verksamheter: Produktion, överföring, distribution, leverans, köp eller lagring av naturgas, inbegripet kondenserad naturgas.

Någon produktion, dvs. utvinning av naturgas förekommer inte i Sverige och någon sådan kan heller inte förutses för närvarande. Produktionsföretag har därför lämnats utanför definitionen.

Den första typen av naturgasföretag som nämns i paragrafens definition är sådana företag som bedriver överföring av naturgas. Överföring av naturgas definieras i 6 §. Till följd av definitionen rör det sig i praktiken om de företag som innehar naturgasledningar, med undantag för interna ledningsnät. Av 6 § framgår också att det i lagen inte görs någon åtskillnad mellan överföring och distribution av naturgas. Därav följer att överföringsföretag i lagens mening inbegriper såväl överföringsföretag som distributionsföretag i direktivets mening. Av 3 kap. 1 § framgår att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas. Därmed bedriver överföringsföretag bara överföring av naturgas.

Vidare nämns i direktivets definition företag som ägnar sig åt leverans och köp av naturgas. Med leverans avses försäljning, inbegripet återförsäljning, av naturgas.

Denna typ av naturgasföretag nämns i definitionen som företag som bedriver handel med naturgas. Till följd av bestämmelsen i 3 kap. 1 § bedriver sådana företag inte överföring av naturgas. Eftersom det inte finns någon utvinning av naturgas i Sverige kommer samtliga svenska

företag som bedriver handel med naturgas att tvingas köpa den gas de säljer på den svenska marknaden från utlandet. De blir alltså återförsäljare.

I direktivets definition av naturgasföretag ingår också företag som lagrar naturgas, inbegripet kondenserad naturgas. I paragrafens definition nämns därför också innehavare av lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar.

Ansvarig myndighet

8 § Regeringen skall utse en myndighet som skall handlägga de frågor som enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ligger på tillsynsmyndigheten.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen, motsvarar 13 § i lagrådsremissens lagförslag.

Enligt paragrafen skall regeringen utse en myndighet att vara tillsynsmyndighet. Denna myndighet har inte bara tillsynsuppgifter utan även andra uppgifter, t.ex. de som nämns i 6 kap. 4 § och 7 kap. 5 § om godkännande av de kriterier som ligger till grund för en överföringstariff respektive de kriterier som ligger till grund för utformningen av balansavtal. För närvarande är Statens energimyndighet tillsynsmyndighet enligt naturgaslagen.

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

Paragrafen, som är utformad enligt *Lagrådets* förslag, behandlar frågor om koncession för att bygga och använda en naturgasledning.

Huvudregeln finns i *första stycket* och anger att det krävs koncession för att bygga och använda en naturgasledning. Regeringen prövar frågor om koncession. Begreppet naturgasledning definieras i 1 kap. 3 §, där det anges att begreppet omfattar såväl själva rörledningen, i vilken gasen överförs, samt ett antal typer av stationer som krävs för att ledningsnätet skall kunna drivas på ett effektivt och säkert sätt. Koncessionskravet omfattar alltså även dessa stationer.

Innan byggandet av en naturgasledning påbörjas vidtas vissa förberedande åtgärder enligt följande. Först bestäms ledningssträckningen. Då detta gjorts röjs marken längs sträckningen genom skogsavverkning, bortsprängning av bergspartier etc. Arbetsvägar för arbetsmaskiner dras fram till ledningssträckningen. Slutligen schaktas den rörgrav i vilken

rörledningen sedan placeras. Rörgraven fylls därefter igen med schaktmassorna. Sådana förberedande åtgärder får inte vidtas innan koncession har meddelats vilket framgår av andra meningen i första stycket.

De stationer som också kräver koncession består i allmänhet av mindre byggnader i anslutning till rörledningen. Byggnaderna brukar vara inhäng-nade. Även byggandet av stationerna kräver för det mesta såväl röjnings- och schaktningsarbeten som anläggande av arbetsvägar. De nu beskrivna förberedelsearbetena får alltså inte påbörjas förrän koncession har meddelats.

Koncession meddelas alltid för den som skall *använda* ledningen, dvs. den som skall svara för driften av ledningen. Detta gäller oavsett om denne äger ledningen eller har fått nyttjanderätten till ledningen upplåten till sig. I många av lagens paragrafer nämns den som innehar en ledning. Med ledningens innehavare avses just den som svarar för driften oavsett om vederbörande gör det med stöd av äganderätt eller nyttjanderätt.

Som framgår av 9 § andra och tredje styckena skall en koncession för- enas med vissa villkor. Utöver dessa villkor gäller för koncessionshava- ren en rad skyldigheter som regleras i 3 kap. Främst bland dessa kan nämnas anslutnings- och överföringsskyldigheten. De skyldigheter som framgår av lagtexten anges alltså inte i koncessionsbeslutet.

I *andra stycket* anges ett undantag från kravet på koncession. Det gäller naturgasledningar som är belägna efter en mät- och reglerstation. I praktiken avses härmed främst distributionsledningar. Skillnaden mellan transmissionsledningar, som alltså kräver koncession, och distributions- ledningar har beskrivits i kommentaren till 1 kap. 3 §. Av beskrivningen framgår bl.a. att det vid anslutningen mellan en transmissionsledning och en distributionsledning alltid finns en mät- och reglerstation, där den överförda gasen mäts och trycket i rörledningen sänks. Utöver distribu- tionsledningar omfattas också interna ledningsnät av undantaget.

Enligt *tredje stycket* får regeringen föreskriva undantag från kravet på koncession. Regeringen har föreskrivit undantag beträffande ombyggnad av sådana stationer som omfattas av begreppet naturgasledning. Före- skrifterna finns i 1 § naturgasförordningen (2000:673).

2 § En lagringsanläggning får inte byggas eller användas utan konces- sion av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en lagringsanlägg- ning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Paragrafen motsvarar 2 § i gamla naturgaslagen. I 1 kap. 4 § definieras begreppet lagringsanläggning. Föreskrifter om skyldigheter för inneha- vare av lagringsanläggningar finns i 4 kap.

3 § En förgasningsanläggning får inte byggas eller användas utan kon- cession av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en förgasnings- anläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markbe- redning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har med- delats.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen och motsvarar 2 a § i utredningens förslag. Förgasningsanläggning har definierats i 1 kap. 5 §. Föreskrifter om skyldigheter för innehavare av förgasningsanläggningar finns i 4 kap.

4 § Om regeringen har meddelat koncession för en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning, får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda ledningen eller anläggningen.

Paragrafen motsvarar 3 § i gamla naturgaslagen och 3 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar.

När ett koncessionsärende prövas av regeringen skall ett antal bestämmelser i miljöbalken tillämpas, vilket framgår av 7 §. Att dessa bestämmelser tillämpas syftar till att säkerställa att miljöbalkens krav är uppfyllda beträffande den verksamhet som koncessionen avser.

Möjligtvis skulle en naturgasledning eller en lagrings- eller förgasningsanläggning kunna kräva tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken som avser vattenverksamhet. Om detta blir fallet får inte ledningen eller anläggningen förbjudas i det tillståndsärendet.

Enligt 26 kap. 9 § miljöbalken får en tillsynsmyndighet under vissa förutsättningar meddela förbud i enskilda fall. Enligt förevarande paragraf får dock inte ett sådant förbud meddelas beträffande en naturgasledning eller en lagringsanläggning, för vilken koncession har meddelats av regeringen. Ett sådant förbud skulle kunna få omfattande konsekvenser. Om förbud meddelas mot fortsatt användande av en viss naturgasledning skulle detta kunna omöjliggöra överföring i en betydande del av det samlade naturgasnätet.

Jämfört med gamla naturgaslagen har bestämmelsen utvidgats till att avse även koncession för förgasningsanläggningar eftersom sådana anläggningar numera kräver koncession.

Förutsättningar för meddelande av koncession

5 § Koncession får meddelas endast om ledningen eller anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Paragrafen motsvarar 4 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den med bortseende från en redaktionell ändring.

Lämplighetsprövningen syftar främst till att hindra att samhällsekonomiskt onödiga anläggningar byggs, dvs. att anläggningar byggs där det redan finns tillräcklig kapacitet. Strävan är alltså att åstadkomma en lämplig infrastruktur på naturgasområdet. Även andra omständigheter kan inverka på bedömningen av en anläggnings lämplighet från allmän synpunkt.

6 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Paragrafen motsvarar 5 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den.

Med stöd av 41 § förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor har dåvarande Sprängämnesinspektionen meddelat föreskrifter som är tillämpliga på naturgasledningar och naturgaslager där trycket är minst 4 bar. Dessa föreskrifter, Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter och allmänna råd till föreskrifterna (SÄIFS 1996:8), innehåller bl.a. ett antal bestämmelser om säkerhetsavstånd både längs rörledningar och kring stationer. Dessa bestämmelser om säkerhetsavstånd måste beaktas vid tillämpning av denna paragraf eftersom bestämmelserna hindrar bebyggelse inom säkerhetsavstånden.

7 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 6 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den.

I paragrafens *första stycke* anges de bestämmelser i miljöbalken som skall tillämpas då frågan om meddelande av koncession prövas.

Först anges de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. Här bör först uppmärksammas den s.k. bevisbörderegeln i 1 § som innebär att den som avser att bedriva en verksamhet, i det här fallet den som ansöker om koncession, skall kunna visa att de förpliktelser som följer av bestämmelserna i 2 kap. har iakttagits. Vidare bör uppmärksammas den s.k. stoppregeln i 9 § som handlar om verksamheter, i det här fallet den verksamhet som en sökt koncession avser, som kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön även om de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som kan krävas enligt miljöbalken vidtas. Sådana verksamheter får bedrivas endast om det föreligger särskilda skäl. Koncession för en sådan verksamhet får alltså meddelas endast om det föreligger särskilda skäl.

Endast regeringen får tillåta en sådan verksamhet som avses i 9 §. Detta framgår indirekt av 19 kap. 2 § där det föreskrivs att en förvaltningsmyndighet, som finner att en verksamhet endast kan tillåtas enligt 2 kap. 9 § första stycket, skall överlämna frågan till regeringens avgörande. Då regeringen prövar huruvida särskilda skäl föreligger eller ej skall en avvägning ske mellan samhällsnyttan av verksamheten och dess olägenheter.

I 9 § andra stycket finns en begränsningsregel som föreskriver att en verksamhet som avses i första stycket inte får bedrivas, även om det föreligger särskilda skäl, om verksamheten medför risk för att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller miljön försämrats avsevärt.

En möjlighet till undantag från bestämmelsen i 9 § andra stycket föreskrivs i 10 § första stycket. Där föreskrivs att en sådan verksamhet som

avses i 9 § andra stycket kan tillåtas av regeringen om verksamheten är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt. Även i 10 § finns det en begränsningsregel i andra stycket som föreskriver att en verksamhet inte får tillåtas med stöd av 10 § första stycket om verksamheten kan befaras försämra det allmänna hälsotillståndet.

Vid koncessionsprövningen skall dessutom de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och de särskilda bestämmelserna för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet i 4 kap. miljöbalken tillämpas.

Vidare skall bestämmelsen i 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas vid koncessionsprövningen. Det är en allmän bestämmelse som föreskriver att myndigheter skall säkerställa att de miljö kvalitetsnormer som har meddelats enligt 5 kap. 1 § uppfylls, bl.a. när myndigheterna prövar frågor om tillstånd.

Slutligen skall 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas vid koncessionsprövningen. Där föreskrivs som huvudregel att tillstånd inte får lämnas till en ny verksamhet som medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överträds.

I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att en miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en koncessionsansökan. Dessutom hänvisas till 6 kap. miljöbalken där närmare föreskrifter om miljökonsekvensbeskrivningar finns. Bland dessa föreskrifter finns i 9 § en bestämmelse att den myndighet som prövar ett ärende, i vilket det krävs en miljökonsekvensbeskrivning också skall pröva om beskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Detta innebär att regeringen, som prövar koncessionsärenden enligt naturgaslagen, i dessa ärenden också skall pröva om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller nämnda krav. Emellertid finns i sista meningen i den aktuella paragrafen en bestämmelse som medför att regeringen kan delegera denna prövning till en myndighet. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen i 8 § naturgasförordningen (2000:673) delegerat denna uppgift till Statens energimyndighet.

8 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Det skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

Paragrafen motsvarar 7 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den.

Enligt paragrafen får koncession beviljas endast den som bedöms lämplig från allmän synpunkt att bedriva den verksamhet som avses med koncessionen. I andra meningen anges vad som främst skall beaktas vid denna lämplighetsprövning. Vid prövningen görs en bedömning av sökandens tekniska och ekonomiska resurser att bedriva den verksamhet som avses med ansökan. Dessutom görs en bedömning av sökandens vilja och förmåga att uppfylla de förpliktelser som följer av koncessionen, dvs. de villkor som angetts i koncessionsbeslutet och de bestämmelser som ges i det följande i naturgaslagen.

Koncessionsvillkor

9 § En koncession för en naturgasledning skall ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för ledningens eller anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att ledningen eller anläggningen skall vara färdigställd inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl, får regeringen förlänga den angivna tiden. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

Paragrafen motsvarar 8 § i gamla naturgaslagen och 8 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från dels att den numera omfattar också förgasningsanläggningar, dels en redaktionell ändring.

I *första stycket* föreskrivs att i en koncession som gäller för en naturgasledning skall rörledningens *huvudsakliga* sträckning anges. Den *exakta* sträckningen av rörledningen anges alltså inte i koncessionsbeslutet utan detta görs först då rörledningen skall dras fram. Då krävs att koncessionshavaren träffar överenskommelser med berörda markägare. I sådana överenskommelser bestäms rörledningens exakta sträckning över fastigheten. Om sådan överenskommelse inte kan träffas fastställs den exakta sträckningen vid en förrättning enligt ledningsrättslagen (1973:1144).

Andra stycket omfattar alla tre typer av koncession. Där föreskrivs att en koncession skall förenas med vissa typer av villkor, vilka anges i lagtexten. Vad gäller villkor till skydd för människors hälsa och miljön syftar de till att säkerställa att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Villkor som behövs av säkerhetsskäl fastställs efter samråd med Statens räddningsverk.

Enligt *tredje stycket* får som villkor i ett beslut om koncession föreskrivas att den berörda anläggningen skall vara färdigställd inom en viss tid. Skälet till detta är att, enligt Sprängämnesinspektionens föreskrifter, ett bebyggelseförbud inom visst avstånd från anläggningen träder i kraft när koncession meddelas. Om koncessionshavaren avstår från att utnyttja sin rätt enligt koncessionen kan ett onödigt bebyggelseförbud bli gällande under lång tid.

När tidsfristen bestäms skall bl.a. arbetets omfattning beaktas. Om arbetet på grund av särskilda förhållanden, t.ex. arbetsnedläggelse, förhindras eller avsevärt försvåras kan tidsfristen förlängas. Ansökan om förlängning skall lämnas in före tidsperiodens utgång. Om anläggningen inte är färdig inom föreskriven tid och ansökan om förlängning inte har lämnats in eller beviljats kan koncessionen återkallas enligt 14 § 2.

I förhållande till gamla naturgaslagen har bestämmelserna i andra och tredje styckena utvidgats till att avse även koncession för förgasningsanläggningar eftersom sådana anläggningar numera kräver koncession.

10 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten skall prövas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Paragrafen motsvarar 9 § i gamla naturgaslagen och 9 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till den gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att en mindre redaktionell ändring gjorts.

I paragrafen regleras skyldigheten att ställa säkerhet för återställningsåtgärder.

Av *första stycket* framgår bl.a. att ställande av säkerhet inte är obligatoriskt. Frågan om säkerhet skall ställas eller inte avgörs av regeringen i samband med att själva koncessionsfrågan prövas. Om säkerhet skall ställas skall den täcka alla kostnader som kan beräknas uppstå till följd av återställningsåtgärderna. Skyldigheten att vidta sådana åtgärder regleras i 15 §. Av den paragrafens tredje stycke framgår bl.a. att, om koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter, en myndighet kan besluta att åtgärderna skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad. I den situationen kan säkerheten tas i anspråk för att täcka kostnaderna för återställningen.

I *andra stycket* föreskrivs en möjlighet att kräva ytterligare säkerhet om den ursprungliga säkerheten visar sig otillräcklig.

Tredje stycket anger hur säkerheten skall vara beskaffad genom en hänvisning till 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Av sistnämnda bestämmelse framgår att säkerheten skall bestå av pant eller borgen. En prövning av den ställda säkerheten skall göras av regeringen eller tillsynsmyndigheten. Denna bestämmelse gäller även en kompletterande säkerhet enligt andra stycket.

Koncessionens giltighetstid

11 § En koncession skall meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Paragrafen motsvarar 10 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till den gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar.

Huvudregeln i paragrafen är att en koncession skall meddelas för fyrtio år. Kortare tid kan bestämmas om sökanden begär det eller om det finns särskilda skäl. Sistnämnda möjlighet bör utnyttjas restriktivt eftersom en lång koncessionstid har stor betydelse för koncessionshavaren på grund av de stora investeringar som görs inom den verksamhet som en koncession avser. Ett exempel på när särskilda skäl kan anses föreligga är att en

anläggning, för vilken koncession begärs, utgör en mindre del av ett större naturgassystem och det finns behov att samordna koncessionstiderna för de olika delarna av systemet.

Förlängning av giltighetstiden

12 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 5–9 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningen har prövats slutligt.

Paragrafen motsvarar 11 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till den gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att en mindre redaktionell ändring gjorts.

I *första stycket* anges att koncessionstiden kan förlängas efter ansökan av koncessionshavaren. Om ansökan beviljas skall giltighetstiden, enligt huvudregeln, förlängas med 40 år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det kan kortare tid bestämmas för förlängningen. Övervägs kortare tid i ett förlängningsärende bör samma bedömning göras som då koncession meddelas första gången enligt 11 §.

Vid prövning av en ansökan om förlängning skall, enligt *andra stycket*, ett antal angivna paragrafer tillämpas, vilket innebär att en ansökan om förlängning i princip skall prövas som en ansökan om en ny koncession. Detta kan bl.a. medföra att koncessionshavaren, enligt 6 §, blir tvungen att ändra rörledningens sträckning eller flytta andra typer av anläggningar. Under koncessionens giltighetstid kan nämligen kommunen ha antagit nya eller ändrade detaljplaner, som inte medger hittillsvarande placering av naturgasanläggningarna. En flyttning av anläggningarna kan också bli aktuell till följd av bestämmelserna i 7 §. Av tekniska skäl torde det dock inte vara möjligt att flytta en lagringsanläggning för vilket det krävs koncession. Sådana anläggningar är nämligen ofta nedsprängda i bergrum. Slutligen kan koncessionen förenas med nya eller ändrade villkor med stöd av 9 § *andra stycket*.

I *tredje stycket* föreskrivs att ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Bestämmelsen är inte sanktionerad men det är viktigt att tidsgränsen hålls så att regeringen får den tid som behövs för att behandla ärendet.

Överlåtelse av koncession

13 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten prövar frågor om tillstånd. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession skall 8 § tillämpas.

Paragrafen motsvarar 12 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera

omfattar också förgasningsanläggningar och att en mindre redaktionell ändring gjorts.

I paragrafen föreskrivs att en koncession inte får överlåtas utan tillstånd. Den nye innehavarens lämplighet skall prövas på samma sätt som vid en ansökan om ny koncession varför en hänvisning till 8 § görs. Där- emot skall inte övriga villkor för koncessionen prövas på nytt. Den nye koncessionshavaren övertar ansvaret för att följa de villkor som är för- enade med koncessionen. Någon ny koncessionstid fastställs inte heller utan koncessionen övertas för återstoden av innevarande koncessionstid.

Återkallelse av koncession

14 § En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldig- heter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Paragrafen motsvarar 13 § i gamla naturgaslagen och 13 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att en mindre redaktionell ändring gjorts.

I *första stycket* anges de fall i vilka återkallelse av koncession får äga rum. Tidsgränsen, som anges i *första punkten*, har bestämts med beak- tande av att naturgasledningar av den typ som kräver koncession tillver- kas av stål och rostar så snart de inte längre används och blir underhållna. Även lagringsanläggningar, ovan eller i mark, förfaller om de inte under- hålls. Återkallelse får enligt *andra punkten* även ske vid misskötsamhet. De säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda anläggningens drift är de föreskrifter som har meddelats i eller med stöd av lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor.

I *andra stycket* anges att frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen. Om koncessionen återkallas med stöd av första stycket första punkten blir koncessionshavaren, enligt 15 §, skyldig att ta bort ledningen och vidta övriga återställningsåtgärder.

Återställning

15 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft konces- sionen skyldig att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör att gälla skall regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten fastställa konces- sionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga denne vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på dennes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare kon- cessionshavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen motsvarar 14 § i gamla naturgaslagen och 14 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att några mindre redaktionella ändringar gjorts.

Paragrafen är tillämplig då en koncession upphör att gälla. Detta blir fallet om giltighetstiden för koncessionen går ut. Så blir också fallet om koncessionen återkallas enligt 14 § första stycket första punkten. I båda dessa situationer upphör koncessionen därför att det inte längre finns något behov av den anläggning som omfattas av koncessionen. I praktiken torde däremot inte paragrafen bli tillämplig då koncessionen återkallas enligt 14 § första stycket andra punkten, dvs. på grund av misskötsamhet. I detta fall föreligger alltså behov av den anläggning som omfattas av koncessionen. Därför torde en återkallelse inte bli aktuell förrän det står klart att anläggningen kan drivas vidare av en annan koncessionshavare.

Enligt *första stycket* är den som senast innehaft koncessionen skyldig att ta bort den berörda anläggningen. Dessutom blir den senaste innehavaren skyldig att vidta andra åtgärder för återställning om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. Behovet av återställningsåtgärder prövas i varje enskilt fall.

Prövningen av vilka åtgärder som behöver vidtas skall, enligt *andra stycket*, göras i samband med att koncessionen upphör att gälla.

Enligt *tredje stycket* får tillsynsmyndigheten antingen förelägga den tredskande att fullgöra sina skyldigheter vid vite eller besluta att åtgärderna skall utföras på den tredskandes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tredskandes bekostnad får verkställas, vilket innebär att beslutet utgör en exekutionstitel enligt 3 kap. 1 § sjätte punkten utskönningsbalken. Verkställighet sker enligt bestämmelserna i 16 kap. utskönningsbalken.

16 § Om en ledning eller anläggning har byggts utan koncession där sådan behövs, får tillsynsmyndigheten förelägga ledningens eller anläggningens innehavare att ta bort denna samt att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om innehavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga innehavaren vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen motsvarar 15 § i gamla naturgaslagen och 15 § i utredningens förslag. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att några mindre redaktionella ändringar gjorts.

Paragrafen innehåller samma reglering som 15 §, men blir tillämplig då någon har byggt en anläggning utan att ha rätt till det.

17 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningen skall utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen skall kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, skall ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Paragrafen motsvarar 16 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från att den numera omfattar också förgasningsanläggningar och att en mindre redaktionell ändring gjorts.

Då återställningsåtgärder enligt 15 och 16 §§ skall vidtas bör anläggningsinnehavaren i första hand försöka träffa frivilliga överenskommelser med berörda sakägare om tillträde till marken. Om detta misslyckas får föreskrifterna i förevarande paragraf i stället utnyttjas.

Naturgasledning inom område för trafikled

18 § Innehavaren av en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled) är skyldig att, om trafikleden skall ändras, vidta och bekosta de åtgärder med naturgasledningen som behövs för att ändringen skall kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en naturgasledning där denna korsar en trafikled, skall dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

Paragrafen motsvarar 17 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen.

Paragrafen är tillämplig på alla naturgasledningar, oavsett om de tillkommit med stöd av koncession eller ej. I praktiken torde bestämmelsen främst beröra rörledningar medan stationer sällan torde byggas inom ett område för en trafikled.

Paragrafen är bara tillämplig om ledningen har byggts inom området för *en befintlig trafikled*. I det helt övervägande antalet fall torde denna situation vara för handen, eftersom det mycket sällan förekommer att en trafikled råkar dras fram längs en redan befintlig naturgasledning.

Bestämmelsen i *första stycket* är bara tillämplig när ledningen har byggts inom området för trafikleden. Om ledningen har byggts längs med trafikleden är den i allmänhet placerad inom trafikområdet. I denna situation blir ledningens innehavare skyldig att dels flytta sin ledning, dels svara för kostnaden för denna åtgärd.

Beträffande vägar definieras vägområde i 2 och 3 §§ väglagen (1971:948) och 46 § anläggningslagen (1973:1149). Motsvarande bestämmelser beträffande järnväg finns i 4 § järnvägslagen (2004:519) och

beträffande tunnelbana och spårväg i 2 § lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

Skyldigheterna enligt denna paragraf åvilar ledningens innehavare, oavsett om innehavet grundar sig på äganderätt eller nyttjanderätt.

Regleringen av flyttningsskyldigheten i denna paragraf baserar sig på prioritetsprincipen, dvs. den senare tillkomna anläggningen får vika för den tidigare tillkomna anläggningen.

Skälet till att ledningens innehavare åläggs kostnadsansvaret för nödvändiga flyttningåtgärder är att det innebär avsevärda fördelar att bygga ledningen längs en trafikled i stället för i obruten terräng. Det underlättar både själva byggandet av ledningen och det senare underhållet av den. Däremot medför det knappast några fördelar för trafikleden.

Om ledningen däremot korsar trafikleden är detta snarast till nackdel för ledningens innehavare. Som framgår av *andra stycket* blir då trafikledens förvaltare ansvarig för de kostnader som uppstår till följd av att ledningen måste flyttas i samband med en omläggning av trafikleden. Ansvaret för att ledningen flyttas ligger dock kvar på ledningens innehavare.

19 § Om en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

Paragrafen motsvarar 18 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen. Paragrafen bygger, liksom föregående paragraf, på prioritetsprincipen.

20 § Om arbete på en naturgasledning, som har byggts inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, skall det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom dennes försorg. Innehavaren av ledningen skall svara för kostnaden för arbetet.

Om en naturgasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet, får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om skadan inte hunnit anmälas till trafikledens förvaltare. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen (1971:948).

Paragrafen motsvarar 19 § i gamla naturgaslagen. Den är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen.

Bestämmelsen i *första stycket* avser alla slags arbeten på en naturgasledning, dvs. framdragande, ändring och underhåll. Förvaltaren av trafikleden får välja mellan att ge anvisningar för arbetets utförande och att utföra arbetet genom egen försorg. Innehavaren av ledningen svarar för kostnaderna för såväl sitt eget arbete som det arbete som har utförts genom trafikledens förvaltares försorg.

I *andra stycket* ges en ledningsinnehavare rätt att påbörja reparationsarbeten om dröjsmål med reparationen skulle orsaka allvarlig olägenhet. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare

så att denne kan ge anvisningar för det fortsatta arbetet eller utföra arbetet genom egen försorg.

I *tredje stycket* anges att för arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen.

3 kap. Skyldigheter för innehavare av naturgasledningar

Inledande bestämmelse

1 § Ett företag som innehar en naturgasledning och bedriver överföring av naturgas ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem. Företaget svarar också för att dess ledningssystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen, utredningens förslag och lagrådsremissen. Den har införts på förslag av *Lagrådet* och i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Paragrafen anger de allmänna skyldigheter som en innehavare av en naturgasledning har beträffande hanteringen av sin ledning eller ledningssystem. I följande paragrafer anges sedan mer specifika skyldigheter för ledningsinnehavarna.

Skyldigheterna åvilar ledningens *innehavare*, varmed avses den som svarar för driften av ledningen oavsett om detta sker med stöd av äganderätt eller nyttjanderätt.

Skyldigheterna gäller dessutom bara de som bedriver överföring av naturgas varmed, enligt definitionen i 1 kap. 6 §, avses överföring av naturgas *för annans räkning*. Av detta följer att paragrafen inte gäller innehavare av interna ledningsnät.

Paragrafen är utformad efter mönster av artikel 2.4 och 2.6, artikel 8.1 och 8.3 samt artikel 12.1 i det reviderade gasmarknadsdirektivet. I direktivet används termen systemansvarig om den som har de skyldigheter som anges i paragrafen. *Lagrådet* har föreslagit att denna term också används i den aktuella paragrafen.

Att göra så kan dock leda till missförstånd. Termen systemansvar används i Sverige med en annan betydelse, nämligen som ansvaret för den balansering av det nationella naturgassystemet som regleras i 7 kap. Den svenska översättningen i direktivet är också missvisande på denna punkt. Den engelska termen är "system operator" eller på svenska "systemoperatör", vilket är den term som används i internationella sammanhang för den aktör som behandlas i paragrafen. Regeringen avstår därför från att införa termen systemansvarig i den aktuella paragrafen.

Juridisk och personell åtskillnad

2 § Ett företag som bedriver överföring av naturgas får inte bedriva handel med naturgas.

I ett företag som innehar koncession för naturgasledning får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen och motsvarar 1 § i lagrådsremissen.

Innebörden av *första stycket* är att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas.

Bestämmelsen gäller både innehavare av transmissionsledningar och innehavare av distributionsledningar. Däremot gäller inte bestämmelsen för innehavare av interna nät eftersom de inte bedriver överföring av naturgas enligt definitionen i 1 kap. 7 §, dvs. deras överföring sker inte för *annans* räkning utan för *egen* räkning.

Däremot får överföring av naturgas bedrivas tillsammans med annan verksamhet än handel med naturgas. Om så sker måste överföringsverksamheten redovisas särskilt enligt 2 §.

Själva driften av överföringssystemet kräver energi. Det gäller främst driften av mät- och reglerstationer. För denna drift används ofta naturgas, som alltså köps in av ledningsinnehavaren. Eftersom sådana inköp sker för egen förbrukning kan de inte betraktas som handel, varför dessa inköp är tillåtna.

I *andra stycket* förstärks kravet på åtskillnad mellan överföringsverksamhet och handel med naturgas. Eftersom kraven i tredje stycket, i motsats till bestämmelsen i första stycket, enbart omfattar innehavare av *koncessionpliktiga* ledningar omfattas inte innehavare av distributionsledningar av det strängare kravet om åtskillnad.

För tydlighets skull bör följande uppmärksammas. Om en person innehar någon av de tre angivna funktionerna i ett företag som bedriver överföring av naturgas får han inte inneha någon av de angivna funktionerna i ett företag som bedriver handel med naturgas. Förbudet gäller alltså inte bara motsvarande funktion i det andra företaget.

Redovisning av överföring av naturgas

3 § Verksamhet som rör överföring av naturgas skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Därvid skall överföring på transmissionsledningar och överföring på distributionsledningar redovisas var för sig.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Paragrafen motsvarar i stort 4 kap. 1 § i gamla naturgaslagen i den del den avser överföring av naturgas samt 2 § i lagrådsremissen.

Naturgasföretag är underkastade sedvanliga regler om redovisning av verksamheten. Viktigast i detta hänseende är bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554).

De företagsformer som kan bli aktuella för naturgasföretag är aktiebolag, ekonomiska föreningar och kommunala verk.

Juridiska personer, däribland aktiebolag och ekonomiska föreningar, är, med vissa undantag som i det här sammanhanget saknar betydelse, bokföringsskyldiga enligt bokföringslagen, vilket framgår av 2 kap. 1 §. Kommuner är däremot inte bokföringsskyldiga enligt bokföringslagen, vilket föreskrivs i 2 kap. 5 §. Föreskrifter om kommuners bokförings-

skyldighet finns i 8 kap. kommunallagen (1991:900) och i 2 kap. lagen (1997:614) om kommunal redovisning.

Aktiebolag och ekonomiska föreningar är skyldiga att upprätta och offentliggöra en årsredovisning enligt årsredovisningslagen, vilket föreskrivs i 1 kap. 1 § årsredovisningslagen och 6 kap. 1 § bokföringslagen.

Föreskrifter om kommuners skyldighet att upprätta årsredovisning finns i 8 kap. kommunallagen och 3–8 kap. lagen om kommunal redovisning.

De föreskrifter som meddelas i den aktuella paragrafen gäller alltså utöver nämnda föreskrifter.

I *första stycket* stadgas att verksamhet som rör överföring av naturgas skall redovisas skilt från annan verksamhet. Dessutom skall överföring på transmissionsledningar respektive distributionsledningar redovisas var för sig. Om ett överföringsföretag dessutom bedriver verksamhet vid en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning skall även dessa verksamheter redovisas skilt från överföringsverksamhet, vilket framgår av 4 kap. 3 § första stycket.

I lagrådsremissen användes termen överföringsledning i stället för transmissionsledning. Som har påpekats i författningskommentaren till 1 kap. 6 § ansåg *Lagrådet* att överföringsledning är ett oegentligt begrepp. I den nu aktuella paragrafen har därför *Lagrådet* föreslagit att man använder termerna stamledning och grenledningar, som omfattas av begreppet överföringsledning. *Lagrådet* har dessutom föreslagit att man, i stället för distributionsledning, använder termerna fördelningsledning, distributionsledning och servisleddning, vilka omfattas av begreppet distributionsledning.

Som regeringen framhållit i författningskommentaren till 1 kap. 6 § har nu termen överföringsledning övergivits till förmån för transmissionsledning. Det finns därmed inte anledning att i den aktuella paragrafen göra den uppdelning som *Lagrådet* föreslagit. Även termen distributionsledning är ett väl inarbetat begrepp i naturgasbranschen, varför några missförstånd kring termen inte skall behöva uppstå. Regeringen avstår därför från att göra den uppdelning som *Lagrådet* även här har föreslagit.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och om skyldighet att till tillsynsmyndigheten ge in redovisningshandlingar. Sådana föreskrifter har meddelats i förordningen (2000:671) om redovisning och revision av överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning.

Eftersom innehavare av interna nät inte bedriver överföring av naturgas omfattas de inte av bestämmelserna i denna paragraf.

Revision

4 § En revisor i ett företag som bedriver överföring av naturgas skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 2 § i gamla naturgaslagen, med den skillnaden att den numera endast omfattar överföring av naturgas och inte lagring av naturgas. Den motsvarar 3 § i lagrådsremissen.

I *första stycket* anges att en revisor i ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas skall granska den särskilda redovisningen av denna verksamhet. Den särskilda granskningen syftar till att kontrollera att redovisningen har skett i överensstämmelse med föreskrifterna i 3 § första stycket och i överensstämmelse med föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 § andra stycket.

Enligt *andra stycket* skall revisorn upprätta ett särskilt intyg som skall innehålla ett utlåtande i frågan om redovisningen skett i överensstämmelse med nämnda föreskrifter. Detta intyg skall företaget årligen lämna in till tillsynsmyndigheten.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen att meddela närmare föreskrifter om revision av överföring av naturgas. Sådana föreskrifter har meddelats i förordningen (2000:671) om redovisning och revision av överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning.

Anslutning av naturgasledning m.m.

5 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen.

Skyldighet föreligger inte om den först nämnda ledningen saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 1 § gamla naturgaslagen och 3 kap. 4 § i lagrådsremissen. Första stycket andra meningen motsvarar dock 1 kap. 8 § gamla naturgaslagen och 1 kap. 6 § i lagrådsremissen. Den har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

I *första stycket* regleras anslutningsskyldigheten för den som innehar en naturgasledning. Som har framhållits i författningskommentaren till 2 kap. 1 § avses med ledningens innehavare den som svarar för driften av ledningen oavsett om detta grundar sig på äganderätt eller nyttjanderätt.

Anslutningsskyldigheten gäller innehavare av såväl transmissionsledningar som distributionsledningar.

Anslutningsskyldigheten gäller gentemot tre typer av anläggningar, nämligen naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar.

Av lagtexten framgår att anslutning skall ske *på skäliga villkor*. Föreskrifter om sådana villkor finns i 6 kap. 1 §.

Undantag från anslutningsskyldigheten föreligger, enligt *andra stycket*, om naturgasledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen. Naturgasledningen måste nämligen fysiskt, utöver befintlig överföring, kunna klara den ökade överföring som blir följden av en ny anslutning. Härvid måste bedömas inte bara den tillkommande mängden naturgas

som skall överföras utan också den tid under vilken överföringen skall ske. Överföring av naturgas varierar nämligen till sin omfattning under året. Den är större under vinterhalvåret och mindre under sommarhalvåret.

Denna kapacitetsprövning måste inte bara göras då det gäller en ny anslutning. Även i det fallet att en ansluten ledning, som varit bortkopplad, skall återanslutas ökar behovet av överföringskapacitet i huvudledningen.

Samma situation uppstår i ytterligare ett fall. Då någon begär att för första gången bli ansluten till en naturgasledning måste han uppge hur mycket naturgas per tidsenhet som skall överföras till den anslutna ledningen och under vilken tid denna överföring skall ske. Utifrån den uppgiften prövar innehavaren av huvudledningen om han har tillräcklig kapacitet för den begärda överföringen. Om anslutning medges avtalar parterna samtidigt om kapacitet i den aktuella anslutningspunkten och om den tid under vilken överföringen skall ske.

Den som redan är ansluten till en ledning kan begära att kapaciteten i hans anslutningspunkt skall ändras eller att överföringen skall ske under annan tid än den avtalade. I en sådan situation måste innehavaren av huvudledningen göra en förnyad kapacitetsprövning.

Enligt första stycket andra meningen skall de nu nämnda situationerna behandlas på samma sätt som en begäran om ny anslutning.

Om det inte finns ledig kapacitet föreligger inte anslutningsskyldighet.

En innehavare av en naturgasledning får inte särbehandla den koncern där han eventuellt ingår. Innehavaren får alltså inte med hänvisning till koncernens framtida behov av överföringskapacitet vägra att ansluta andra kunder. Å andra sidan behöver innehavaren inte inskränka pågående överföring för att frigöra kapacitet åt andra kunder.

Anslutningsskyldighet föreligger inte heller om det finns särskilda skäl i övrigt. Som exempel kan nämnas situationer då det med fog kan befaras bli svårt att få betalt av motparten. Det kan också, i vissa fall, vara skäligt att kräva garantier eller säkerhet som förutsättning för anslutning.

Dessutom måste den ledning som skall anslutas ha en sådan teknisk konstruktion att den kan anslutas. Man kan alltså inte kräva att innehavaren av huvudledningen skall bygga om sin ledning för att kunna ansluta andra ledningar.

Vad gäller ledningars kapacitet bör också följande uppmärksammas. När en ledningsinnehavare får en begäran om att bli ansluten till hans ledning måste han, som nyss nämnts, pröva om hans ledning har tillräcklig kapacitet för att klara den utökade överföringen. Om han finner att så är fallet måste han därutöver kontakta innehavaren av den s.k. överliggande naturgasledningen, dvs. den ledning genom vilken gasen överförs till hans egen ledning. Det finns alltid en överenskommelse mellan innehavarna av två anknutna naturgasledningar angående kapaciteten i anslutningspunkten mellan de två ledningarna. Om en ledningsinnehavare avser att öka överföringen i sin ledning måste han kontrollera att den överliggande ledningen har kapacitet att klara den utökade överföringen till anslutningspunkten.

Till följd av dessa förhållanden vet den som blir ansluten till en ledning, att det finns kapacitet för just hans överföring, inte bara i den aktuella ledningen utan också i de överliggande ledningarna. Innebörden av detta är att den anslutna kunden därmed har tillgång till hela det svenska

gasnätet och att han därmed kan köpa gas från vilken aktör som helst på den svenska gasmarknaden. Detta i sin tur leder till att handeln på den avreglerade naturgasmarknaden underlättas.

I *tredje stycket* anges ett undantag från anslutningsskyldigheten enligt första stycket. Det gäller innehavare av interna ledningsnät. I dessa ledningar sker överföringen uteslutande för egen räkning och anslutning av andra kunder skall därför inte äga rum.

Det bör uppmärksammas att innehavare av interna nät köper gas för att förbruka den inom sitt område. Eftersom förbrukningen inte sker för hushållsändamål är innehavare av sådana nät berättigade kunder och har alltså rätt att bli anslutna till ledningsnät där överföring av naturgas äger rum.

Som bestämmelsen i första stycket är utformad gäller anslutningsskyldigheten gentemot alla kunder på naturgasmarknaden. Av punkten 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna framgår emellertid att före den 1 juli 2007 denna skyldighet inte gäller gentemot hushållskunder. Skälen för detta är följande.

Enligt artikel 2.28 i gasmarknadsdirektivet avses med berättigade kunder de kunder som fritt kan välja gasleverantör i den mening som avses i artikel 23 i direktivet. I artikel 23.1 anges vilka kunder som skall vara berättigade enligt följande. Senast från och med den 1 juli 2004 skall samtliga icke-hushållskunder vara berättigade och senast från och med den 1 juli 2007 skall samtliga kunder vara berättigade.

För att en berättigad kund fritt skall kunna välja gasleverantör krävs dels att innehavare av naturgasledningar är skyldiga att ansluta dessa kunder till sitt ledningsnät, dels att innehavare av naturgasledningar är skyldiga att överföra gas för dessa kunders räkning.

Hushållskunder är, som nyss nämnts, inte berättigade enligt direktivet och detsamma gäller enligt den nu föreslagna naturgaslagen. Därför gäller anslutningsskyldigheten enligt den aktuella paragrafen fram till den 1 juli 2007 inte gentemot dessa kunder. Därefter blir även hushållskunder berättigade.

Med den nya utformningen av bestämmelserna om berättigade kunder ökar antalet berättigade kunder väsentligt. Enligt gamla naturgaslagen var den årliga förbrukningsnivån, nämligen 15 miljoner kubikmeter naturgas, avgörande för om man var berättigad eller ej. Nu införs i stället kategoritillhörigheten som kriterium. Följden blir att samtliga icke-hushållskunder blir berättigade.

Överföring av naturgas

6 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor överföra naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den med bortseende från en redaktionell ändring. Den motsvarar 5 § i lagrådsremissen.

Bestämmelsen i *första stycket* är en av de bärande principerna på den avreglerade naturgasmarknaden. Det är denna överföringsskyldighet för

ledningsinnehavarna som möjliggör den handel på marknaden mellan naturgasföretagen och gasförbrukarna som eftersträvas.

En ledningsinnehavares överföring av naturgas sker i praktiken till två kategorier kunder. Den första kategorien är en annan ledningsinnehavare vars ledning är ansluten till den förste innehavarens ledning. Den andra kategorien är förbrukare av naturgas.

Skyldigheten gäller för innehavare av såväl transmissions- som distributionsledningar.

Frågan om ledningsnätet har den kapacitet som krävs för att överföringen skall kunna genomföras skall, som nämnts i kommentaren till 3 kap. 5 §, prövas i samband med att naturgasföretag eller gasförbrukare begär anslutning till ledningsnätet. Sedan anslutning väl skett kan alltså ledningsinnehavaren inte, under åberopande av bristande kapacitet, vägra utföra en överföring.

I motsats till anslutningsskyldigheten, som regleras i 5 §, gäller överföringsskyldigheten även gentemot hushållskunder. En sådan kund har, som nyss nämnts, ingen rätt att bli ansluten till ledningsnätet. Men om en sådan kund är ansluten har han rätt att få naturgas överförd till sig.

Som nämnts i författningskommentaren till föregående paragraf är en hushållskund inte en berättigad kund, vilket innebär att en hushållskund inte fritt kan välja gasleverantör. Detta framgår av punkten 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna där det föreskrivs att en gasleverantör före den 1 juli 2007, då även hushållskunder blir berättigade kunder, inte får överta leveranserna till en hushållskund. Om en hushållskund i strid mot detta förbud skulle ingå ett leveransavtal med en annan gasleverantör än den som är hans gasleverantör då den nya naturgaslagen träder i kraft, ligger det i sakens natur att ledningsinnehavaren inte är skyldig att överföra gas på grundval av det nya leveransavtalet.

Som nämnts i författningskommentaren till 1 kap. 2 § kan en ledningsinnehavare i ett visst fall vägra att genomföra en viss överföring. Detta blir fallet om den gas som begärs överförd inte uppfyller de kvalitetskrav som uppställs i 1 kap. 2 §. Formellt sett är det då inte fråga om en vägrad överföring utan den bristfälliga gasen är inte naturgas enligt definitionen varför någon rätt att få gasen överförd över huvud taget inte föreligger.

Överföringen skall ske på skäliga villkor. Bestämmelser om skäliga villkor finns i 6 kap. 2 §.

I *andra stycket* anges ett undantag från överföringsskyldigheten enligt första stycket. Det gäller innehavare av s.k. interna ledningsnät som alltså inte är skyldiga att överföra naturgas, dvs. för annans räkning. Detta är en naturlig följd av att de inte heller har någon anslutningsskyldighet enligt 5 §.

Mätning och rapportering av överförd naturgas

7 § Den som bedriver överföring av naturgas är skyldig att utföra mätning av överförd naturgas och att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Paragrafen motsvarar 4 § första stycket i gamla naturgaslagen, 7 § i utredningens förslag samt 6 § i lagrådsremissen. Den är oförändrad i för-

hållande till gamla naturgaslagen med bortseende från vissa redaktionella ändringar.

Före avregleringen av naturgasmarknaden berörde frågan om mätning av mängden överförd naturgas bara förhållandet mellan dels ledningsinnehavaren och de förbrukare som var anslutna till hans ledningsnät, dels innehavarna av ledningar som anslöt till varandra. Dessa frågor reglerades därför i avtal mellan berörda parter.

På den avreglerade gasmarknaden blir däremot ledningsinnehavaren tvungen att mäta och rapportera för handelsföretags och förbrukares räkning, aktörer med vilka han inte har något avtalsförhållande vad gäller den levererade gasen. Därför måste föreskrifter meddelas om denna mätning och rapportering. Detta föreskrivs i paragrafen. Där bemyndigas också regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter i detta hänseende.

Regeringen har i 16 § naturgasförordningen (2000:673) bemyndigat Statens energimyndighet att meddela sådana föreskrifter.

Anskaffande av energi för drift av naturgasledningar

8 § Den som innehar en koncessionspliktig naturgasledning skall på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den naturgas som behövs för att bedriva överföring av naturgas.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen, motsvarar 8 § i utredningens förslag och 7 § i lagrådsremissen.

Som framgår av 3 kap. 2 § första stycket får en ledningsinnehavare inte bedriva handel med naturgas. I författningskommentaren till den paragrafen framhålls att en ledningsinnehavare får köpa den naturgas som behövs för att bedriva överföringen eftersom sådana inköp inte kan betraktas som handel med naturgas.

I den aktuella paragrafen regleras hur inköp av denna gas skall gå till.

Kravet riktar sig endast till innehavare av koncessionspliktiga ledningar, dvs. transmissionsledningar. Innehavare av distributionsledningar omfattas därför inte av detta krav.

Om någon annan energikälla används vid driften av systemet är inte paragrafen tillämplig.

Kravet på öppenhet betyder att koncessionshavaren måste vända sig till marknaden vid inköp av naturgas. Några regler om hur detta skall gå till ges dock inte men bestämmelsen innebär att koncessionshavaren inte får träffa avtal under hand med någon säljare utan att först genom kontakter på marknaden ha tillkännagivit sin avsikt att inköpa naturgas. Något krav på upphandling i formell mening finns inte.

Anskaffandet måste ske på ett icke-diskriminerande sätt, vilket innebär att anbudet måste bedömas på samma sätt och att ingen diskriminerade åtskillnad får ske t.ex. till förmån för närstående företag.

Kravet på att anskaffandet av naturgas skall ske på ett marknadsorienterat sätt innebär att koncessionshavaren måste undersöka vilka ekonomiska villkor som kan erhållas på marknaden och sedan träffa avtal utifrån rationella överväganden beträffande pris och övriga villkor.

Övervakningsplan

9 § Den som bedriver överföring av naturgas skall upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen skall det framgå vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen skall dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål skall uppnås.

Den som bedriver överföring av naturgas skall årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits. Rapporten skall ges in till tillsynsmyndigheten och i samband därmed offentliggöras av ingivaren.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen, motsvarar 9 § i utredningens förslag och 8 § i lagrådsremissen.

4 kap. Skyldigheter för innehavare av lagrings- och förgasningsanläggningar

Inledande bestämmelse

1 § Den som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ansvarar för driften av anläggningen och för att den är säker, tillförlitlig och effektiv.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen, utredningens förslag och lagrådsremissen. Den har införts på förslag av *Lagrådet* och i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Den motsvarar den nya bestämmelsen i 3 kap. 1 §. Paragrafen är utformad efter mönster av artikel 2.10, 2.12 och 8.1.

Juridisk och personell åtskillnad

2 § Ett företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får inte bedriva handel med naturgas.

I ett sådant företag får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver handel med naturgas.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Den motsvarar 4 kap. 1 § i lagrådsremissen och innehåller samma sakliga reglering som 3 kap. 2 §.

Innebörden av *första stycket* är att ett företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning inte får bedriva handel med naturgas. Däremot får sådan verksamhet bedrivas tillsammans med annan verksamhet än handel med naturgas. Om så sker måste verksamheten redovisas särskilt enligt 3 §.

På samma sätt som för driften av överföringssystemet kräver även driften av en lagringsanläggning energi. För denna drift används ofta naturgas, som alltså köps in av anläggningssinnehavaren. Eftersom sådana

inköp sker för egen förbrukning kan de inte betraktas som handel, varför dessa inköp är tillåtna.

I *andra stycket* förstärks kravet på åtskillnad mellan nämnda verksamheter och handel med naturgas genom ett krav på personell åtskillnad.

För tydlighets skull bör följande uppmärksammas. Om en person innehar någon av de tre angivna funktionerna i ett företag som bedriver nämnda verksamhet får han inte inneha någon av de angivna funktionerna i ett företag som bedriver handel med naturgas. Förbudet gäller alltså inte bara motsvarande funktion i det andra företaget.

Redovisning av drift av naturgaslager och drift av förgasningsanläggning

3 § Verksamhet som rör lagring av naturgas och drift av en förgasningsanläggning skall ekonomiskt redovisas så att lagringen av naturgas och driften av förgasningsanläggningen redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör lagring av naturgas och drift av en förgasningsanläggning samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Paragrafen motsvarar i stort 4 kap. 1 § i gamla naturgaslagen i den del den avser lagring av naturgas samt 4 kap. 2 § i lagrådsremissen med några redaktionella ändringar.

Bestämmelserna har samma sakliga innehåll som motsvarande bestämmelser i 3 kap. 3 §, som avser överföring av naturgas.

I detta sammanhang bör följande uppmärksammas. Som nämnts i författningskommentaren till 1 kap. 4 § används en lagringsanläggning för långtidslagring, s.k. säsongslagring. Utöver sådan lagring krävs i Sverige också viss korttidslagring. Denna sker i själva stamledningen som i sig själv fungerar som ett korttidslager.

Denna typ av lagring innebär, kort uttryckt, att en leverantör matar in mer gas i ledningssystemet än som krävs för leveranserna till kunderna under det kommande dygnet. På det sättet kan en leverantör köpa mer gas när den är billig för att senare leverera den till kunder. Sådan lagring benämns på engelska "line-pack", vilket är den term som används i internationella sammanhang.

Den aktuella paragrafen avser båda formerna av lagring, dvs. i lagringsanläggning respektive i transmissionsledning. Den som innehar en transmissionsledning måste alltså redovisa överföring och lagring var för sig.

Revision

4 § En revisor i ett företag som bedriver verksamhet i form av lagring av naturgas eller drift av en förgasningsanläggning skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

Paragrafen motsvarar 4 kap 2 § i gamla naturgaslagen till den del den avser lagring av naturgas samt 4 kap. 3 § i lagrådsremissen. Bestämmelserna har samma sakliga innehåll som motsvarande bestämmelser i 3 kap. 4 §, som avser överföring av naturgas.

Särskilt om lagring av naturgas

5 § Den som innehar en lagringsanläggning är skyldig att på skäligen villkor lagra naturgas för annans räkning. Den som innehar en transmissionsledning för överföring av naturgas har motsvarande lagringskyldighet.

Skyldighet att lagra naturgas föreligger inte om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda lagringen eller om det annars finns särskilda skäl.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Den motsvarar 4 kap. 4 § i lagrådsremissen och har i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Första stycket innehåller huvudregeln om skyldighet att lagra naturgas för annans räkning. Skyldigheten gäller båda typerna av lagring, dvs. i såväl lagringsanläggningar som i transmissionsledningar. Eftersom innehavare av transmissionsledningar eller lagringsanläggningar, enligt 3 kap. 2 § respektive 4 kap. 2 §, inte får bedriva handel med naturgas har de inget eget behov av lagringskapacitet. Lagringen skall ske på skäligen villkor. Bestämmelser om skäligen villkor finns i 6 kap. 2 §.

Undantag från lagringsskyldigheten föreligger, enligt *andra stycket*, om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda lagringen. Lagringsskyldighet föreligger inte heller om det finns särskilda skäl i övrigt. Som exempel kan nämnas situationer då det med fog kan befaras bli svårt att få betalt av motparten. Det kan också, i vissa fall, vara skäligen att kräva garantier eller säkerhet som förutsättning för lagring.

Särskilt om tillträde till förgasningsanläggningar

6 § Den som innehar en förgasningsanläggning är skyldig att på skäligen villkor mata in naturgas som innehas av annan.

Skyldighet föreligger inte om anläggningen saknar kapacitet för det begärda tillträdet eller om det annars finns särskilda skäl.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Den motsvarar 4 kap. 5 § i lagrådsremissen. Paragrafen har samma sakliga innehåll som föregående paragraf men den avser förgasningsanläggningar.

5 kap. Kommunala naturgasföretag

1 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) får, trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller
2. överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 1 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den.

I paragrafen avhandlas undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen. Sådant undantag är tillåtet i två fall.

Det första fallet omfattar handel med naturgas och därmed sammanhängande verksamhet. Med därmed sammanhängande verksamhet förstås exempelvis konsultverksamhet och entreprenadverksamhet med anknytning till naturgasförsäljning. Någon geografisk begränsning av undantaget från lokaliseringsprincipen gäller inte. Detta innebär således att ett kommunalt naturgasföretag har rätt att bedriva handel med naturgas i hela landet.

Det andra fallet omfattar överföring av naturgas. Detta undantag får bara utnyttjas i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet. Härmed förstås att få en lämplig utformning av infrastrukturen, dvs. kommunens rörledningsnät. Därför gäller undantaget bara i geografisk närhet till kommunens rörledningsnät.

En förutsättning för att undantag från lokaliseringsprincipen skall vara tillåten är i båda fallen att verksamheten bedrivs i en egen juridisk person. Det är alltså inte tillåtet att i de här fallen bedriva verksamheten i ett kommunalt verk.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § 1 ellagen (1997:857), får företaget redovisa de berörda verksamheterna tillsammans.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 2 § i gamla naturgaslagen.

En kommun som bedriver handel med naturgas kan välja att bedriva verksamheten i ett kommunalt verk eller i en fristående juridisk person, vanligen ett aktiebolag. Om den förstnämnda formen väljs skall verksamheten bedrivas med iakttagande av sedvanliga kommunalrättsliga principer. Om kommunen däremot väljer bolagsformen får verksamheten bedrivas med undantag från lokaliseringsprincipen, vilket framgår av 1 §.

Om kommunen väljer bolagsformen för sin handel med naturgas måste verksamheten, enligt förevarande paragraf, drivas på affärsmässig grund. Detta innebär att likställighets- och självkostnadsprinciperna inte får tillämpas.

Att verksamheten skall drivas på affärsmässig grund innebär främst att företaget skall ha ett affärsmässigt beteende och tillämpa en korrekt prisättning. En viss vinstmarginal bör normalt räknas in i priset. De villkor som gäller för det privata näringslivets affärsdrivande verksamhet skall alltså normalt vara vägledande.

Den verksamhet som skall drivas på affärsmässig grund skall redovisas särskilt. Det förekommer att kommuner samlar fler energirelaterade verksamheter i ett företag. Ett sådant företag får, enligt sista meningen, tillsammans redovisa handel med naturgas, produktion av el och handel med el. Dessa verksamheter har det gemensamt att de skall drivas på affärsmässig grund. Tidigare fick också fjärrvärmeverksamhet ingå i den samlade redovisningen. Detta blir dock inte längre tillåtet eftersom fjärrvärmeverksamhet, till följd av vissa ändringar i ellagen, alltid skall redovisas skilt från annan verksamhet.

6 kap. Anslutningsavgifter och tariffer

Anslutningsavgifter

1 § Avgifter och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 4 § skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Vid utformandet av avgiften för en anslutning skall särskilt beaktas var den ledning eller anläggning som skall anslutas är belägen samt effekten i anslutningspunkten.

Den som innehar en naturgasledning skall vid begäran om ny anslutning inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen.

Paragrafens första och andra stycke motsvarar 3 kap. 5 § i gamla naturgaslagen. Paragrafen har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Enligt 3 kap. 5 § är innehavaren av en naturgasledning skyldig att *på skäliga villkor* till sin ledning ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar.

I *första stycket* anges därför att avgifter och övriga villkor för en anslutning skall vara skäliga. I lagrådsremissen angavs att det vid bedömningen av en avgifts skälighet skulle beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning i verksamheten. Den bestämmelsen har nu, på förslag av *Lagrådet*, tagits bort eftersom kravet på rimlig avkastning får anses ingå i kravet på att avgiften skall vara skälig.

Enligt första stycket skall tarifferna dessutom vara objektiva och icke-diskriminerande.

I *andra stycket* ges vissa bestämmelser om utformningen av anslutningsavgiften. Två angivna omständigheter skall särskilt beaktas, nämligen var den ledning eller anläggning som skall anslutas är belägen och den effekt som skall gälla i anslutningspunkten. Dessa två omständigheter föreligger alltid och har alltid betydande inverkan på kostnaden för anslutningen. Vad gäller belägenheten är det främst avståndet och terrängförhållandena som har betydelse.

De angivna omständigheterna är dock inte en uttömmande beskrivning av de omständigheter som skall ligga till grund för utformningen av avgiften. Detta framgår av lagtexten där det anges att de nämnda omständigheterna *särskilt* skall beaktas.

En närmare beskrivning av de nu nämnda bestämmelserna ges i författningskommentaren till nästa paragraf.

Det måste uppmärksammas att anslutning, i motsats till överföring, inte är en kontinuerligt pågående verksamhet utan en individuell engångsåtgärd där ingen anslutning är identisk med en annan anslutning.

Bestämmelserna syftar därför på de generella villkor som skall gälla för anslutning till naturgasledningen. Dessa villkor kommer av naturliga skäl att vara tämligen allmänt hållna. Vid varje enskild anslutning kommer dessa villkor att kompletteras med individuella villkor, som kommer att variera från fall till fall.

Den slutgiltiga avgiften för en anslutning kommer alltså att basera sig på de generella villkoren kompletterade med de individuella villkoren.

Skälighetsbedömningen av avgiften för en anslutning kommer, enkelt uttryckt, att baseras på kostnaden för anslutningen med ett rimligt vinstpåslag.

Enligt *tredje stycket* skall ledningsinnehavaren lämna skriftlig uppgift om avgifter och övriga villkor för en begärd anslutning. Eftersom kostnaden för en anslutning varierar från fall till fall måste ledningsinnehavaren få rimlig tid att beräkna dessa kostnader. Därför krävs bara att uppgiften lämnas inom skälig tid.

Tariffer för överföring, lagring och förgasning

2 § Tariffer för överföring och lagring av naturgas samt för tillträde till en förgasningsanläggning skall vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 6 § gamla naturgaslagen. 6 kap. 5 och 7 §§ i lagrådsremissen har inarbetats i den aktuella paragrafen, som utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Enligt 3 kap. 6 § är innehavaren av en naturgasledning skyldig att *på skäliga villkor* överföra naturgas. På samma sätt är innehavaren av en lagringsanläggning eller en transmissionsledning, enligt 4 kap. 5 §, skyldig att *på skäliga villkor* lagra naturgas för annans räkning och innehavaren av en förgasningsanläggning, enligt 4 kap. 6 §, skyldig att *på skäliga villkor* mata in naturgas som innehas av annan.

I paragrafen anges därför att dessa tariffer skall vara skäliga. De nämnda verksamheterna utgör naturliga monopol. Kravet på skälighet hänför sig till de totala intäkterna från verksamheten och syftar till att förhindra att lednings- eller anläggningsinnehavarna utnyttjar sin monopolställning genom att ta ut oskäliga monopolvinster till förfång för kunderna.

I lagrådsremissen angavs att det vid bedömningen av en tariffs skälighet skulle beaktas att lednings- eller anläggningsinnehavarna får en rimlig avkastning i verksamheten. Den bestämmelsen har nu, på förslag av *Lagrådet*, tagits bort eftersom kravet på rimlig avkastning får anses ingå i kravet på att tariffen skall vara skälig.

Enligt paragrafen skall tarifferna inte bara vara skäliga utan också objektiva och icke-diskriminerande.

Vad gäller kravet på objektivitet syftar det till en korrekt fördelning av de totala avgiftsbeloppet enligt tariffen mellan berörda kunder och kundkategorier. Avgifterna får vara olika mellan olika kundkategorier men de olika avgiftsnivåerna måste någorlunda reflektera de kostnader som lednings- eller anläggningsinnehavarna har för respektive kundkategori. Något osakligt gynnande av en kundkategori på bekostnad av en annan kategori får alltså inte förekomma.

Inom varje kundkategori skall sedan den principiella utformningen av tariffen vara likadan för alla kunder om det inte finns objektiva faktorer som talar för något annat.

Att tariffen skall vara icke-diskriminerande innebär att någon hänsyn inte får tas vid tariffsättningen till från vilken leverantör eller land den gas kommer som skall överföras, lagras eller matas in. I detta ligger bl.a. att lednings- eller anläggningsinnehavaren inte får gynna kunder som köper sin gas från ett företag inom vederbörandes koncern.

3 § Vid utformandet av tariffer för överföring av naturgas skall särskilt beaktas antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande ledningar, leveranssäkerhet och trycket i ledningarna.

Överföringstariffer skall utformas så att den avgift en kund betalar för överföringen till sin anslutningspunkt innefattar avgift för överföringen i samtliga rörledningar genom vilka överföringen sker.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformningen av överföringstariffer.

Bestämmelserna i paragrafen, som motsvarar 6 kap. 2 § tredje–femte styckena i lagrådsremissen, har på förslag av *Lagrådet* tagits in i en egen paragraf.

I *första stycket* föreskrivs att ledningsinnehavaren vid utformande av sin överföringstariff särskilt skall beakta vissa angivna omständigheter. Bestämmelsen syftar till att tariffen skall basera sig på de kostnader som ledningsinnehavaren har i sin verksamhet. Den syftar också till att tariffen skall vara objektiv, dvs. att den inte utformas på grundval av ovidkommande faktorer. De angivna omständigheterna är inte en uttömmande beskrivning av de omständigheter som skall ligga till grund för utformningen av tariffen. Detta framgår av lagtexten där det anges att de nämnda omständigheterna *särskilt* skall beaktas. De angivna omständigheterna kan sägas vara sådana som typiskt sett alltid föreligger i den aktuella verksamheten.

Av de angivna omständigheterna kan särskilt två sägas vara kundspecifika, nämligen mängden överförd energi och abonnerad effekt samt kundens geografiska läge. Dessa omständigheter påverkar kostnaden för varje enskild kund. De övriga omständigheterna är dock sådana att dessa kostnader får anses som gemensamma för kundkollektivet och därför bör fördelas mera jämnt inom ramen för tariffen.

Enligt *andra stycket* skall överföringstariffen inkludera avgift för överföringen i samtliga rörledningar, genom vilka överföringen till kunden sker. Bestämmelsen innebär följande. En kund, som förbrukar gasen är i allmänhet ansluten till en distributionsledning. Den överförda gasen mäts i kundens anslutningspunkt. På grundval av mätresultatet betalar kunden för överföringen till innehavaren av distributionsledningen i enlighet med dennes överföringstariff. Kundens avgift inkluderar då den avgift som innehavaren av distributionsledningen har betalat till innehavaren av transmissionsledningen enligt dennes överföringstariff. Sistnämnda avgift avser överföringen av naturgas genom transmissionsledningen till distributionsledningens anslutningspunkt på transmissionsledningen.

Denna utformning av en överföringstariff benämns punktstariff. Den innebär kort uttryckt att kunden betalar för den mängd naturgas som passerar en viss punkt, nämligen kundens anslutningspunkt. Någon hänsyn tas däremot inte till hur lång sträcka gasen har överförts i det svenska naturgassystemet. En följd av detta blir att en kund kan köpa gas från vilken leverantör som helst på den svenska gasmarknaden utan att hans överföringskostnader påverkas. Detta i sin tur leder till att handeln på den avreglerade gasmarknaden underlättas.

En annan följd av detta system är att en kund aldrig behöver ha kontakt med någon annan ledningsinnehavare än den till vars ledning han är ansluten.

Som framhållits i författningskommentaren till 3 kap. 6 § föreligger överföringsskyldighet också gentemot icke-berättigade kunder, dvs. hushållskunder. Därav följer att föreskrifterna i den aktuella paragrafen gäller även vid överföring till dessa kunder.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om utformningen av överföringstariffer.

4 § Den som bedriver överföring av naturgas eller innehar ett naturgaslager eller en förgasningsanläggning skall offentliggöra sin tariff och på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om tariffen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av sådana tariffer som avses i första stycket.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 7 § i gamla naturgaslagen såvitt den avser överföringstariffer och är i det hänseendet oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från vissa redaktionella ändringar. Den motsvarar 6 kap. 3 § i lagrådsremissen. På förslag av *Lagrådet* har 6 kap. 6 och 8 §§ i lagrådsremissen inarbetats i den aktuella paragrafen.

I *första stycket* föreskrivs till en början att den som bedriver överföring av naturgas samt innehavare av naturgaslager och förgasningsanläggningar är skyldiga att offentliggöra sin tariff. Det bör uppmärksammas av innehavare av *naturgaslager* syftar på innehavare av såväl lagringsanläggningar som transmissionsledningar, vilka båda är skyldiga att lagra naturgas för annans räkning.

Syftet med bestämmelsen är att kunder inom hela EU skall kunna få kännedom om tariffen utan att kontakta företaget. Ett vanligt sätt för offentliggörande är att tariffen läggs ut på företagets webbplats på Internet. Vidare föreskrivs att företaget är skyldigt att utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om sin tariff. Detta gäller dock bara då någon begär det.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av tariffer. Regeringen har i 15 § naturgasförordningen (2000:673) bemyndigat Statens energimyndighet att meddela sådana närmare föreskrifter vad gäller överföringstariffer. Bemyndigandet kommer nu att utvidgas till att omfatta även tariffer för lagring och för inmatning i förgasningsanläggningar.

5 § Den som bedriver överföring av naturgas får inte börja tillämpa sin avgift och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § eller sin överföringstariff förrän de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avgiften eller tariffen uppfyller kraven på att den skall vara objektiv och icke-diskriminerande.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner de metoder som avses med en ansökan, skall myndigheten i beslutet ange de metoder som i stället skall tillämpas.

Beslut enligt första och andra styckena gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten skall delge sådana beslut enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Den motsvarar 6 kap. 4 § i lagrådsremissen. Den har utformats enligt *Lagrådets* förslag. Efter påpekande från *Lagrådet* omfattar paragrafen nu också anslutningsavgifter.

Innebörden av *första stycket* är att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får börja tillämpa sin anslutningsavgift eller överföringstariff förrän tillsynsmyndigheten har godkänt de metoder som har använts för att utforma avgiften eller tariffen. Kontrollen av dessa metoder syftar till ett säkerställande av att avgiften eller tariffen är objektiv och icke-diskriminerande. Däremot sker ingen kontroll av deras skälighet. Detta sker i stället i efterhand inom ramen för tillsynen. Någon tidsperiod under vilken ett godkännande gäller är inte angiven. Det ligger i sakens natur att godkännandet gäller så länge de godkända metoderna inte ändras.

I lagrådsremissen föreslogs att tillsynsmyndigheten skulle avgöra ett ärende om godkännande av metoder inom tre månader efter det att en ansökan om godkännande kom in till myndigheten. Dessutom föreslogs att för den händelse tillsynsmyndigheten inte avgjorde ett ärende inom angiven tid skulle metoderna anses godkända i enlighet med ansökan. Ett sådant godkännande skulle gälla i två år från den dag tidsfristen löpte ut. *Lagrådet* har starkt ifrågasatt lämpligheten av en så kategoriskt utformad bestämmelse om tidsfrist. *Lagrådet* har också påpekat att en följd av bestämmelsen kan bli att en tariff som inte uppfyller kraven på objektivitet och icke-diskriminering blir gällande under två år. *Lagrådet* har därför föreslagit att bestämmelserna utgår. På de skäl som *Lagrådet* anfört anser regeringen att bestämmelserna bör utgå.

I *andra stycket* regleras det fallet att tillsynsmyndigheten inte godkänner metoderna enligt ansökan. I det fallet får inte tillsynsmyndigheten nöja sig med detta. Myndigheten måste dessutom fastställa de metoder som i stället skall tillämpas. Skälet är att de metoder som ansökan avser knappast torde vara alltigenom felaktiga. I stället torde det röra sig om en eller möjligen flera faktorer som inte är utformade på ett korrekt sätt. I beslutet måste naturligtvis myndigheten ange på vilka punkter metoderna inte är korrekt utformade och vari felaktigheten består. Det enklaste är då att tillsynsmyndigheten i beslutet anger hur de felande punkterna bör vara utformade för att metoderna skall kunna godkännas och därefter godkänner metoderna med de av myndigheten gjorda korrigeringsarna.

I *tredje stycket* föreskrivs att beslut om godkännanden gäller omedelbart, dvs. utan hinder av att de inte vunnit laga kraft. Dessutom skall de

delges enligt bestämmelserna om kungörelsedelgivning med en obestämd krets personer. Därvid behöver inte bestämmelsen i 17 § andra stycket delgivningslagen iakttas. Dagen för delgivning bildar utgångspunkt för den tid inom vilken överklagande skall ske. Skälet till att delgivning skall ske genom kungörelsedelgivning är att ett stort antal personer och företag berörs av metoderna. Genom kungörelsedelgivningen börjar tidsfristen för överklagande att löpa för samtliga berörda tämligen snart efter beslutet. Därigenom kan man ganska snart konstatera huruvida metoderna slutgiltigt är godkända eller om de kan komma att ändras.

7 kap. Övergripande systemansvar och balansansvar

Detta kapitel saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Det har utformats efter mönster från motsvarande bestämmelser i ellagen (1997:857).

Övergripande systemansvar

1 § Regeringen skall utse en myndighet som har det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av naturgas i det nationella naturgassystemet (systemansvarig myndighet).

Paragrafen har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

I paragrafen anges att regeringen skall utse en myndighet att vara systemansvarig myndighet. Det bör uppmärksammas att den uppgiften inte är en sådan uppgift som faller på den myndighet som, enligt 1 kap. 8 §, utses att vara tillsynsmyndighet. Regeringen avser att utse Affärsverket svenska kraftnät att vara systemansvarig myndighet.

I paragrafen anges också vad som avses med att vara systemansvarig myndighet. Innebörden av denna uppgift skiljer sig en del från motsvarande uppgift inom elsystemet. Inom det systemet måste det i varje givet ögonblick råda balans mellan inmatning och uttag. I annat fall uppstår omedelbart driftstörningar i systemet. Denna noggranna balans krävs däremot inte inom naturgassystemet.

Det finns en nedre gräns för mängden naturgas i ledningssystemet där driftstörningar uppstår. Så länge denna gräns inte underskrids behöver det inte råda momentan balans mellan inmatning och uttag.

Inom elsystemet sker planeringen av balanshållningen för varje timme på dygnet. Inom naturgassystemet sker denna planering på dygnsbasis, men även inom detta system kommer man att övergå till planering på timbasis.

Som framgår av lagtexten gäller ansvaret för balanshållningen bara på kort sikt. Detta kan också uttryckas så, att ansvaret omfattar balanshållningen med hjälp av den mängd naturgas som står till buds vid varje givet tillfälle. Om mängden tillgänglig naturgas plötsligt minskar drastiskt till följd av någon allvarlig störning i ledningssystemet eller av någon annan orsak som ligger utanför den systemansvariga myndighetens kontroll, är det inte myndighetens ansvar att avhjälpa dessa störningar. Detsamma gäller om en obalans av mer permanent art uppstår, dvs. om tillgången på naturgas på marknaden minskar så mycket att det

inte går att tillfredsställa konsumtionsbehovet. Det ingår alltså inte heller i systemansvaret att avhjälpa en sådan brist, oavsett vad den beror på. Prop. 2004/05:62

2 § Den systemansvariga myndigheten får, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra innehavare av naturgaslager och förgasningsanläggningar att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska inmatning eller uttag av naturgas från överföringsledningarna och anläggningarna.

Om systemansvaret inte kan utövas genom åtgärder som nämns i första stycket, får den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra innehavare av naturgasledningar att begränsa eller avbryta överföring av naturgas till kunder. I den utsträckning systemansvaret så medger skall begränsning och avbrytande av överföringen genomföras så rättvist som möjligt. Därvid skall, i den utsträckning det är möjligt, ledningsinnehavares åtaganden beträffande leveranssäkerhet beaktas.

Närmare föreskrifter om den systemansvariga myndighetens befogenheter enligt första och andra styckena meddelas av regeringen.

Det mest effektiva sättet att utöva systemansvaret, dvs. att upprätthålla den nödvändiga balansen mellan inmatning till och uttag från naturgassystemet är att öka eller minska inmatningen till systemet. Någon inmatning sker dock inte i Sverige eftersom all inmatning till det svenska systemet sker i Dragör utanför Köpenhamn, där den svenska stamledningen är ansluten till det danska ledningsnätet. Någon lagreglering av denna inmatning kan därför inte ske. Den systemansvariga myndigheten kommer därför att träffa avtal med leverantörer och förbrukare att öka eller minska in- eller utmatningen till det svenska naturgassystemet. Inom ramen för denna avtalsreglering kommer den huvudsakliga delen av balanshållningen att äga rum.

Den reglering som finns i *första stycket* kommer bara att ha marginell betydelse för balanshållningen. Det bör uppmärksammas att bestämmelsen riktar sig till bl.a. innehavare av naturgaslager. Därmed avses innehavare av såväl lagringsanläggningar som transmissionsledningar till den del dessa används för lagring av naturgas.

I praktiken kommer det knappast att bli aktuellt att beordra någon utan även denna fråga kommer antagligen att regleras avtalsvägen på samma sätt som redan har skett på elmarknaden.

I vissa speciella fall kan det visa sig omöjligt att klara balanshållningen genom åtgärder enligt första stycket. Den möjlighet som då återstår är att minska förbrukningen, dvs. begränsa eller helt avbryta överföringen av naturgas inom vissa områden. Föreskrifter om detta finns i *andra stycket*.

Inledningsvis måste uppmärksammas att beordring av minskning av förbrukningen inte är ett alternativ till åtgärder enligt första stycket vid balanshållningen. Först då möjligheterna att upprätthålla balansen genom åtgärder enligt första stycket är uttömda får minskning av förbrukningen tillgripas.

Vissa kriterier måste iaktas vid en sådan minskning. Det första är att en minskning bara får genomföras i syfte att upprätthålla balansen inom systemet. Övriga kriterier får beaktas endast då dessa inte hotar det övergripande målet, dvs. att upprätthålla denna balans.

När så är möjligt skall minskningen av förbrukningen genomföras så rättvist som möjligt. I detta kriterium inbegrips framför allt s.k. roterande bortkoppling, vilket innebär att överföringen avbryts under en begränsad tidsperiod, exempelvis en timme, i ett visst område. Därefter återupptas överföringen i området varvid överföringen avbryts på samma sätt i ett annat område. Kriteriet innebär också att den roterande bortkopplingen inte påbörjas i samma område varje gång utan att man försöker sprida detta så mycket som möjligt.

På elmarknaden är det ganska vanligt att framför allt större elanvändare tecknar avtal med nättinnehavaren om ökad leveranssäkerhet, dvs. färre avbrott än normalt. Det kan inte uteslutas att sådana avtal blir aktuella också på naturgasmarknaden. Enligt sista meningen skall därför sådana avtal, i den utsträckning det är möjligt, respekteras vid begränsning eller avbrytande av överföringen.

Enligt *tredje stycket* får regeringen meddela närmare föreskrifter i de hänseenden som behandlas i paragrafen.

3 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som ingått ett balansavtal enligt 4 § första stycket att till den systemansvariga myndigheten lämna de uppgifter om inmatning och uttag av naturgas som behövs för utövandet av systemansvaret.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som bedriver överföring av naturgas att till den systemansvariga myndigheten lämna de uppgifter som behövs för utövandet av systemansvaret.

För att kunna fullgöra sitt systemansvar måste den systemansvariga myndigheten få kännedom om hur mycket naturgas som kommer att matas in på och tas ut från överföringssystemet och även var och när detta kommer att ske. Den systemansvariga myndigheten behöver alltså information från aktörerna på naturgasmarknaden. Informationen skall lämnas av de balansansvariga.

I *första stycket* bemyndigas därför regeringen och den systemansvariga myndigheten att meddela föreskrifter i nämnda hänseende. Dessa föreskrifter kommer att gälla uppgifter om *planerade* åtgärder som påverkar balanshållningen. Dessa uppgifter kommer därför att behöva lämnas i förväg.

I *andra stycket* regleras uppgifter som gäller den *pågående* driften och som påverkar balanshållningen. Det gäller framför allt uppgifter om trycket i ledningssystemet och om den mängd naturgas som faktiskt överförs. Uppgiftslämnandet blir alltså särskilt viktigt då dessa förhållanden avviker mer markant från de prognostiserade uppgifter som regleras i första stycket. Uppgifterna skall lämnas av dem som "bedriver överföring av naturgas", dvs. innehavare av naturgasledningar med undantag för interna ledningsnät.

Balansansvar

4 § En leverantör av naturgas får bara leverera naturgas i uttagspunkter för vilka leverantören eller någon annan, gentemot den systemansvariga myndigheten, har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella naturgassystemet tillförs lika mycket naturgas som tas ut i uttagspunkten (balansansvar). Ett sådant åtagande skall göras genom ett avtal med den systemansvariga myndigheten (balansavtal).

Med uttagspunkt avses därvid den punkt där en gasförbrukare, enligt avtal med innehavaren av naturgasledning, tar ut naturgas för förbrukning.

I *första stycket* anges en grundläggande regel, nämligen att det för varje uttagspunkt, dvs. den punkt där en naturgasanvändare tar ut gas för förbrukning, måste finnas någon som har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella naturgassystemet tillförs lika mycket naturgas som tas ut i uttagspunkten. Detta ansvar benämns balansansvar.

Före avregleringen behövdes inte denna reglering. Ledningsinnehavaren var den ende som levererade all naturgas till de kunder som var anslutna till hans ledningsnät. Det är en självklarhet att han därvid var tvungen att köpa in lika mycket naturgas som hans kunder förbrukade.

Som framgår av 3 kap. 2 § första stycket får ledningsinnehavare hädanefter inte bedriva handel med gas. Följden blir att framtidens gasleverantörer inte kommer att vara ledningsinnehavare. Till följd av marknadsöppningen får de också sälja gas till vilken gasförbrukare som helst oavsett till vilken naturgasledning denne är ansluten. Gasleverantörerna kommer alltså att ingå dels leveransavtal med gasförbrukare, dels inköpsavtal med andra gasleverantörer, såväl inhemska som utländska.

Om en gasleverantör inte köper in lika mycket naturgas som hans kunder förbrukar uppstår en brist på naturgas i det svenska naturgassystemet. Som framgår av 7 kap. 1 och 2 §§ kommer denna brist att täckas av den systemansvariga myndigheten. Initialt står myndigheten det ekonomiska ansvaret för detta. Som framgår av 7 kap. 1 § innefattar dock systemansvaret bara ett rent faktiskt ansvar för att inmatning på och uttag från naturgassystemet hålls i balans. Därför måste den systemansvariga myndigheten få ekonomisk ersättning för den naturgas som den låtit tillföra systemet för att täcka den nämnda bristen. Det är för denna ersättning som den balansansvarige har ansvaret.

Som framgår av andra meningen i första stycket åtar man sig balansansvar genom att ingå ett balansavtal med den systemansvariga myndigheten. Ett sådant åtagande medför en generell rätt att agera som balansansvarig på marknaden och endast den som ingått ett sådant avtal har denna rätt. Därefter måste den systemansvariga myndigheten få kännedom om för vilka uttagspunkter den balansansvarige har åtagit sig balansansvaret. Bestämmelser om underrättelser i detta hänseende finns i 7–10 §§.

Första meningen i första stycket innebär i praktiken att det är gasleverantören som har ansvaret för att det finns balansansvariga för alla de uttagspunkter där han levererar naturgas.

Om gasleverantören har tecknat ett balansavtal kan han själv åta sig balansansvaret för alla sina uttagspunkter. I annat fall måste han genom avtal se till att någon annan åtar sig detta ansvar. För denna tjänst får han i så fall betala ersättning till den balansansvarige.

En uttagpunkt är, tekniskt sett, den anslutningspunkt där gasförbrukarens ledning är ansluten till distributionsnätet, vilket vanligtvis är i förbrukarens abonnentcentral. Det är i allmänhet också där som gasförbrukaren, enligt avtal med ledningsinnehavaren, tar ut gas för förbrukning och det är därför också i uttagpunkten som mätning av den överförda gasen äger rum. Det nu sagda är dock inte helt korrekt vad gäller hushållskunder i flerbostadshus. Husets abonnentcentral är visserligen ansluten till ledningsnätet i uttagpunkten men det är inte där som de boende i huset tar ut sin gas för förbrukning. Det sker i stället, i enlighet med avtalen mellan ledningsinnehavaren och de boende i huset, i den punkt på husets interna ledningsnät där gasen förs in till gasförbrukarens lägenhet. Det är också i den punkten mätning av hans förbrukning äger rum. Därför har definitionen av uttagpunkt i detta kapitel fått den utformning som framgår av andra stycket.

5 § Villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven enligt första stycket.

Ett beslut enligt andra stycket gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten skall delge beslutet enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

Paragrafen har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Den systemansvariga myndigheten kommer att utarbeta ett standardavtal för balansavtal. Där kommer att anges de frågor som skall regleras i balansavtalen och hur dessa frågor i stort skall regleras. På grundval av detta standardavtal kommer sedan de individuella balansavtalen att utformas. De villkor som nämns i *första stycket* syftar på detta standardavtal. Kravet på att villkoren i detta standardavtal skall vara objektiva och icke-diskriminerade har samma innebörd som motsvarande krav i 6 kap. 2 §.

Den sakliga innebörden av *andra och tredje styckena* är densamma som 6 kap. 5 § första respektive tredje styckena.

6 § Den systemansvariga myndigheten skall offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

Paragrafen har samma sakliga innehåll som 6 kap.1 och 4 §§.

Kravet på offentliggörande avser det standardavtal som nämns i författningskommentaren till föregående paragraf. På grundval av detta offentliggjorda standardavtal kommer sedan den systemansvariga myndigheten att ingå individuella balansavtal med var och en av de aktörer som vill åta sig balansansvar. Dessa individuella balansavtal skall inte offentliggöras.

7 § När den systemansvariga myndigheten får kännedom om att ett avtal med myndigheten om balansansvar enligt 4 § första stycket skall upphöra att gälla, skall myndigheten utan dröjsmål underrätta de innehavare av naturgasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Ledningsinnehavarna skall utan dröjsmål underrätta berörda leverantörer av naturgas.

När den, som i ett avtal med en leverantör av naturgas har åtagit sig balansansvaret beträffande de uttagspunkter där leverantören levererar naturgas, får kännedom om att detta avtal skall upphöra att gälla, skall den balansansvarige utan dröjsmål underrätta den systemansvariga myndigheten och de innehavare av naturgasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla.

I denna paragraf regleras två situationer då balansansvar upphör att gälla, nämligen dels då ett balansavtal enligt 4 § första stycket mellan den systemansvariga myndigheten och en balansansvarig upphör att gälla, dels då ett avtal mellan en gasleverantör och en balansansvarig om åtagande av balansansvar i de uttagspunkter där gasleverantören levererar gas upphör att gälla.

I *första stycket* regleras den situationen då ett balansavtal enligt 4 § första stycket upphör att gälla. Konsekvensen av detta blir att den balansansvarige inte längre får agera som balansansvarig på naturgasmarknaden. De gasleverantörer som har träffat avtal med en sådan balansansvarig om balansansvaret i de uttagspunkter där de levererar gas får då rätteligen inte fortsätta sina leveranser i dessa uttagspunkter om inte någon annan åtar sig detta ansvar. I denna situation måste den systemansvariga myndigheten underrätta berörda ledningsinnehavare om att ett sådant avtal kommer att upphöra att gälla. Underrättelse skall ske utan dröjsmål, vilket i praktiken blir då avtalet har sagts upp av någondera parten. I och med underrättelsen får ledningsinnehavarna kännedom om att de inte längre skall sända mätresultat i berörda uttagspunkter till den dittillsvarande balansansvarige. Därefter skall ledningsinnehavarna underrätta berörda gasleverantörer. Även dessa underrättelser skall ske utan dröjsmål. I och med underrättelsen får gasleverantörerna kännedom om att de måste antingen själva åta sig balansansvaret i berörda uttagspunkter eller ingå avtal om detta med någon annan balansansvarig.

I *andra stycket* regleras de fall där en balansansvarig i ett avtal med en gasleverantör har åtagit sig balansansvaret i de uttagspunkter där leverantören levererar naturgas. Om ett sådant avtal skall upphöra att gälla skall den balansansvarige underrätta dels den systemansvariga myndigheten, dels berörda ledningsinnehavare. Underrättelse skall ske utan dröjsmål, vilket i praktiken blir då avtalet har sagts upp av någondera parten. Med underrättelsen får den systemansvariga myndigheten kännedom om att en ny balansansvarig kommer att ta över balansansvaret i berörda uttagspunkter, vilket har betydelse vid den balansavräkning som den systemansvariga myndigheten svarar för enligt 11 §. Med underrättelsen får dessutom berörda ledningsinnehavare kännedom att de snart måste sända mätresultaten i berörda uttagspunkter till en ny balansansvarig. I detta fall behövs ingen underrättelse från ledningsinnehavaren till gasleverantören eftersom denne måste känna till att ett avtal där han själv är part skall upphöra att gälla.

8 § En leverantör av naturgas, som skall börja leverera naturgas till en uttagspunkt, skall omedelbart anmäla detta till innehavaren av naturgasledningen. Anmälan skall även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En leverantör av naturgas som övertar leveranserna till en naturgasförbrukare i dennes uttagspunkt får bara göra detta från och med den första dagen i en kalendermånad. Anmälan enligt första stycket skall därvid ske senast en månad innan övertagandet skall ske.

En innehavare av naturgasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om naturgasleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

I paragrafen regleras gasleverantörers skyldigheter vid dels påbörjande av gasleveranser i en uttagspunkt, dels byte av gasleverantör i en uttagspunkt.

I *första stycket* regleras gasleverantörers skyldigheter i samband med att de börjar leverera naturgas i en uttagspunkt. Bestämmelsen täcker flera olika situationer. En är att leverans påbörjas i en helt ny uttagspunkt, dvs. sedan kunden har anslutits till naturgassystemet. Som anslutning räknas också, enligt 3 kap. 5 § första stycket, återanslutning av en befintlig naturgasledning, dvs. en kund som har varit fränkopplad och inte fått några gasleveranser under en viss tid återigen kopplar in sig varefter gasleveranserna återupptas till honom. Även den situationen täcks av bestämmelsen i första stycket. Ytterligare en situation omfattas av bestämmelsen, nämligen då en kund som får gasleveranser flyttar och även i fortsättningen får gasleveranser. Leveranserna i kundens nya uttagspunkt räknas då som påbörjande av leveranser.

Anmälan om påbörjande av leverans skall ske omedelbart. Påbörjande av leverans kan, i motsats till det fall som regleras i nästa stycke, ske vilken dag som helst. Därför måste anmälan ske omedelbart. I denna anmälan skall gasleverantören också ange vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten. Anmälan skall ske till berörd ledningsinnehavare, som därmed får kännedom om vem som är kund, leverantör respektive balansansvarig i uttagspunkten. Därmed vet ledningsinnehavaren till vilka han skall rapportera mätresultaten i uttagspunkten.

Vad gäller byte av gasleverantör i en uttagspunkt får det, av praktiska skäl, bara ske vid ett månadsskifte, vilket föreskrivs i *andra stycket*. Anmälan om detta måste då göras till ledningsinnehavaren senast en månad innan bytet skall äga rum. Det är den tillträdande leverantören som skall göra anmälan och i och med det får ledningsinnehavaren kännedom om till vilken leverantör han skall sända mätresultaten i uttagspunkten.

Om en naturgasförbrukare säger upp sitt leveransavtal för att i stället själv börja importera naturgas måste detta byte ske vid ett månadsskifte. I likhet med gasleverantörerna måste då naturgasförbrukaren till ledningsinnehavaren göra anmälan om leverantörsbytet.

Om en gasleverantör inte följer föreskrifterna om övertagande av leveranser vid ett månadsskifte och om anmälan senast en månad i förväg medför det att ledningsinnehavaren inte kan sända mätresultaten till den nye gasleverantören utan dessa sänds i stället till den gamle leverantören.

Om det är fråga om leverans i en helt ny uttagpunkt och gasleverantören inte sänder en anmälan till ledningsinnehavaren får denne inte kännedom om leveransen och kan därför inte sända mätresultaten till gasleverantören. Det kan då uppstå svårigheter för gasleverantören att göra en riktig debitering av naturgasförbrukaren.

Däremot påverkas inte leveransavtalet mellan gasleverantören och naturgasförbrukaren av att gasleverantören inte följer de nämnda föreskrifterna.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om ledningsinnehavarens skyldigheter i samband med anmälningar enligt första stycket. Föreskrifterna kommer främst att avse viss rapporteringsskyldighet gentemot berörda gasleverantörer.

I *fjärde stycket* bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om gasleverantörens skyldigheter enligt första stycket. Dessa föreskrifter kommer främst att avse vilka uppgifter som skall ingå i gasleverantörens anmälan.

9 § Den som övertar balansansvaret i en naturgasförbrukares uttagpunkt får bara göra det från och med den första dagen i en kalendermånad. Den leverantör som levererar naturgas till uttagpunkten skall enligt de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar underrätta innehavaren av naturgasledningen om övertagandet senast en månad innan det skall ske.

Den systemansvariga myndigheten får, om det finns särskilda skäl, i det enskilda fallet medge att balansansvaret beträffande en uttagpunkt skall börja gälla tidigare än vad som följer av första stycket.

En innehavare av naturgasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

I *första stycket* regleras när ett övertagande av balansansvaret får ske. Av praktiska skäl får ett sådant övertagande bara ske vid ett månadsskifte. Denna föreskrift gäller bara då det verkligen är fråga om ett *övertagande* av balansansvaret.

Därmed gäller inte bestämmelsen då någon åtar sig balansansvaret i samband med att gasleveranser till en ny kund påbörjas i uttagpunkten, dvs. i samband med att kunden flyttar, eller då någon åtar sig balansansvaret i en helt ny uttagpunkt eller i en uttagpunkt efter återinkoppling. Dessa fall, då det alltså inte är fråga om *övertagande* av balansansvaret, regleras i 8 § första stycket.

I de fall ett övertagande av balansansvaret äger rum skall den leverantör som levererar naturgas i uttagpunkten underrätta ledningsinnehavaren om bytet av balansansvarig. Detta skall ske senast en månad innan övertagandet skall ske. I och med underrättelsen får ledningsinnehavaren kännedom om att han skall sända mätresultat i uttagpunkten till den nye balansansvarige.

Om någon anmälan inte sker medför det att den gamle balansansvariges balansansvar i uttagpunkten fortsätter att gälla. Dessutom fortsätter ledningsinnehavaren att sända mätresultaten till den gamle balansansvarige.

Om underrättelse sker för sent fortsätter den gamle balansansvariges ansvar att gälla till det första månadsskifte som infaller sedan en månad förflutit från underrättelsen. Under samma tid fortsätter ledningsinnehavaren att sända mätresultaten i uttagspunkten till den gamle balansansvarige.

Det sagda gäller balansansvaret, dvs. ansvaret gentemot den systemansvariga myndigheten. Däremot påverkas inte förhållandet mellan de balansansvariga och andra parter än den systemansvariga myndigheten.

De närmare föreskrifter som regeringen eller tillsynsmyndigheten i detta sammanhang får meddela kommer främst att avse vilka uppgifter som skall ingå i gasleverantörens underrättelse.

I vissa situationer kan det dock finnas behov av att bytet av balansansvarig blir gällande så snart som möjligt. Det är främst i de fall då den som har haft balansansvaret har råkat i ekonomiska svårigheter. Om man i det läget inte för över balansansvaret till en ny balansansvarig så snart som möjligt efter anmälan om bytet riskerar den systemansvariga myndigheten att drabbas av ekonomiska förluster eftersom den balansansvarige kommer att få svårt att infria sina ekonomiska åtaganden, bl.a. gentemot myndigheten.

Därför införs en möjlighet för den systemansvariga myndigheten att, i det enskilda fallet, medge att ett övertagande av balansansvaret i en uttagpunkt blir gällande tidigare än en månad från det att anmälan om byte av balansansvarig gjordes. Föreskriften finns i *andra stycket*.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om ledningsinnehavarens skyldigheter i samband med anmälningar enligt första stycket. Föreskrifterna kommer främst att avse viss rapporteringsskyldighet gentemot berörda balansansvariga.

10 § Den som bedriver överföring av naturgas skall enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, den systemansvariga myndigheten hålla myndigheten underrättad om de uppgifter som har lämnats enligt 9 §. Den som bedriver överföring av naturgas skall dessutom hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för dennes egna inköp.

Den underrättelseskyldighet som här föreskrivs för den som bedriver överföring av naturgas gentemot den systemansvariga myndigheten avser uppgifter om balansansvaret på hans ledningsnät. När det sker någon ändring i de förhållanden som omfattas av underrättelseskyldigheten måste överföringsföretaget sända en underrättelse om detta till den systemansvariga myndigheten.

Underrättelseskyldigheten omfattar också balansansvaret för överföringsföretagets egna inköp av gas. Dessa inköp gör företaget för att driva det egna nätet.

Närmare föreskrifter om skyldigheterna enligt denna paragraf kommer att meddelas av regeringen eller den systemansvariga myndigheten.

11 § Den systemansvariga myndigheten skall svara för avräkningen mellan de balansansvariga enligt de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten meddelar.

Den systemansvariga myndigheten svarar för avräkningen mellan de balansansvariga. Denna avräkning baserar sig på de mätresultat som av ledningsinnehavarna rapporteras till myndigheten. Föreskrifter om denna avräkning kommer att meddelas av regeringen och myndigheten.

8 kap. Särskilda bestämmelser om överföring av naturgas till konsumenter

Detta kapitel saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. Kapitlet är utformat efter mönster av motsvarande bestämmelser i ellagen (1997:857).

Inledande bestämmelser

1 § Detta kapitel gäller överföring av naturgas till konsumenter. Med konsument avses en fysisk person till vilken naturgas överförs eller levereras huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.

I paragrafen avgränsas kapitlets tillämpningsområde till att avse överföring av naturgas till konsumenter. Begreppet konsument avser en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Definitionen bygger på motsvarande definition i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal. I sak motsvaras definitionen även av de uttryck som används i annan konsumenträttslig lagstiftning, t.ex. konsumentköplagen (1990:932) och konsumenttjänstlagen (1985:716). En närmare redogörelse för konsumentbegreppet finns bl.a. i förarbetena till avtalsvillkorslagen (prop. 1994/95:17 s. 29 f.).

Bestämmelserna i kapitlet är således tillämpliga på naturgas för hushållsändamål som överförs till en privatperson och dennes familj för att användas för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Om naturgasen också används för näringsverksamhet är den huvudsakliga användningen avgörande.

2 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i detta kapitel är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne.

I paragrafen slås fast att kapitlets bestämmelser är tvingande till konsumentens förmån. Den jämförelse som nämns i paragrafen skall göras mellan det enskilda avtalsvillkoret och den enskilda lagbestämmelsen som reglerar en viss fråga. Det är således inte fråga om att göra en helhetsbedömning av ett avtal som i vissa avseenden ger konsumenten en sämre och i andra avseenden en förmånligare ställning än vad som följer av lagen. Bestämmelsen innebär att de olika förmåner och befogenheter som lagen tillerkänner konsumenten inte kan inskränkas genom avtal. Konsumenten får däremot alltid åberopa ett avtalsvillkor som är förmånligare än vad som följer av lagens regler. Paragrafen avser avtalsvillkor

varigenom konsumenten på förhand godtar inskränkningar i sina rättigheter eller utvidgningar av sina skyldigheter enligt lagen. Däremot hindrar stadgandet inte att konsumenten i ett konkret fall avstår från en befogenhet eller en förmån sedan den väl har blivit aktuell. Frågan huruvida ett sådant avstående eller åtagande från konsumentens sida är bindande för denne får bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler, bl.a. generalklausulen i 36 § avtalslagen.

Avbrytande av överföring av naturgas på grund av konsumentens avtalsbrott

3 § Överföring av naturgas får avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts skall konsumenten uppmanas att inom viss skäligen tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 4 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

I paragrafen behandlas de grundläggande förutsättningar som gäller för avbrytande av överföring av naturgas på grund av att konsumenten gjort sig skyldig till ett avtalsbrott.

Paragrafen riktar sig mot både innehavare av naturgasledning och leverantörer av naturgas. Det är dock endast ledningsinnehavaren, vilken svarar för överföringsverksamheten och de anläggningar med vilkas hjälp överföringen sker, som de facto kan avbryta överföringen. Om leverantören anser att det finns grund för att avbryta överföringen på grund av konsumentens försummelse, får leverantören vända sig till ledningsinnehavaren och begära att denne avbryter överföringen. Förhållandet mellan ledningsinnehavaren och leverantören av naturgas får regleras genom avtal. Som framgår av 8 § andra stycket ligger ansvaret för att avbrytandet av överföringen sker i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel på den som tar initiativ till åtgärden.

Av *första stycket* framgår att en grundläggande förutsättning för att överföringen skall få avbrytas är att konsumenten har gjort sig skyldig till en försummelse som är att betrakta som ett väsentligt avtalsbrott, antingen mot ledningsinnehavaren eller leverantören. Konsumenten kan bryta mot avtalet på olika sätt, t.ex. genom att inte följa säkerhetsföreskrifter. Den vanligaste försummelsen torde dock vara bristande betalning av överföringsavgift respektive avgift för levererad gas.

Försummelsen skall vara sådan att avtalsbrottet är att betrakta som ett väsentligt avtalsbrott. Väsentlighetsbedömningen bör ske utifrån avtalsbrottets betydelse för ledningsinnehavaren respektive leverantören i enlighet med allmänna kontraktsrättsliga principer. När det gäller bristande betalning bör sådana omständigheter som skuldens storlek och antalet obetalda avgifter vara av avgörande betydelse. Är det fråga om något enstaka dröjsmål avseende mindre belopp bör väsentlighetskravet normalt inte anses uppfyllt.

Om en konsument har flera olika abonnemang med samma leverantör eller ledningsinnehavare får överföringen endast avbrytas beträffande det avtal som konsumenten har brutit mot.

I *andra stycket* finns ett generellt krav som innebär att konsumenten skall uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse innan överföringen avbryts. Tidsfristen skall anges uttryckligen i uppmaningen och vara skälig. Skälig tid beträffande betalningsdröjsmål torde normalt inte understiga två veckor. Vid andra typer av försummelser får frågan vad som skall anses vara skälig tid avgöras från fall till fall. Om försummelsen inte gäller betalning skall konsumenten enligt denna bestämmelse erinras om att överföringen kan komma att avbrytas om rättelse inte sker. Beträffande betalningsförsummelse finns regler om underrättelse och meddelande till socialnämnden i 4 §. Av uppmaningen bör framgå att sociala myndigheter kan komma att kopplas in i ett senare skede.

Enligt *tredje stycket* får överföringen av gas inte avbrytas om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra risk för personskada eller omfattande sakskada. Förevarande bestämmelse rör akuta situationer och innebär inte någon undersökningsplikt för ledningsinnehavaren eller leverantören. Den är tillämplig då omständigheterna i det enskilda fallet är sådana att det kan befaras att ett avbrott skulle medföra risk för personskada eller omfattande sakskada. Som exempel på fall då bestämmelsen kan vara tillämplig kan nämnas att det vid tidpunkten för avstängning råder sträng kyla, att det är fråga om ett gasuppvärmt bostadshus som är ensligt beläget och att abonnenten är mycket gammal. Ett annat exempel är att ledningsinnehavaren får uppgift om att konsumenten eller någon annan i dennes hushåll lider av allvarlig sjukdom och det är sannolikt att tillståndet hastigt skulle försämrans genom en avstängning. Med omfattande saksador avses värdemässigt stora skador, företrädesvis på en byggnad. Kan det befaras att vattenledningssystemet i en byggnad fryser sönder bör således inte överföringen avbrytas.

Bestämmelsen i tredje stycket begränsas av att den inte hindrar att överföringen avbryts om konsumenten handlar otillbörligt. Som exempel kan nämnas att en konsument som riskerar att drabbas av skada underlåter att betala för överföringen, trots att han har betalningsförmåga.

Avbryts överföringen utan att förutsättningarna i denna paragraf och, vid betalningsförsummelse, 4 § är uppfyllda, har konsumenten rätt till ersättning enligt 8 § av den som tagit initiativ till att avbryta överföringen.

4 § Om avtalsbrottet består i att konsumenten försummat att betala för överföring eller leverans av naturgas gäller, utöver vad som anges i 3 §, att konsumenten sedan tiden för rättelse gått ut skall uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen skall samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får naturgas överförd.

Sker betalning eller är fordringen tvistig får överföringen inte avbrytas. Överföringen får inte heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.

Paragrafen behandlar de särskilda förutsättningar som, utöver vad som anges i 3 §, skall vara uppfyllda för att överföringen skall få avbrytas då försummelsen avser bristande betalning.

Har tiden för rättelse enligt 3 § gått ut skall konsumenten enligt *första stycket* uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Konsumenten skall delges enligt reglerna i delgivningslagen. Samtidigt som uppmaningen och underrättelsen avsänds skall socialnämnden i den kommun där överföringen sker få meddelande om förhållandena. Om kommunen saknar socialnämnd får meddelandet lämnas till den nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten. De personuppgifter som lämnas till nämnden omfattas där av sekretess enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen.

Av *andra stycket* framgår att överföringen inte får avbrytas om betalning sker eller om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret. Det bör räcka att åtagandet avser själva skulden och inte ränta. Överföringen får inte heller avbrytas i anledning av en fordran som är tvistig. Enbart den omständigheten att konsumenten underlåter att betala en skuld medför inte att fordran är att betrakta som tvistig. Normalt bör krävas att konsumenten muntligen eller skriftligen framställer en invändning i sak som kan sägas ha rättslig relevans. Är fordringen endast delvis tvistig kan den del av fordringen som inte är tvistig, om övriga förutsättningar är uppfyllda, föranleda att överföringen avbryts.

5 § Innehavaren av en naturgasledning och leverantören av naturgas har rätt till skälig ersättning av konsumenten för kostnader som föranleds av åtgärder som nämns i 3 och 4 §§.

Paragrafen reglerar konsumentens skyldighet att utge ersättning för ledningsinnehavarens och leverantörens kostnader som föranleds av de åtgärder som anges i 3 och 4 §§. Vad som avses är kostnader för uppmaningar och underrättelser till konsumenten och meddelanden till socialnämnden, delgivningsförfarandet samt själva avstängningsåtgärden. Ledningsinnehavare och leverantör har inte rätt till ersättning i större utsträckning än vad som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt.

I de fall där initiativet till att överföringen avbryts kommer från leverantören bör ledningsinnehavaren kunna kräva antingen leverantören eller konsumenten på ersättning för avstängningsåtgärden. Om ledningsinnehavaren kräver leverantören får denne i sin tur påföra konsumenten denna kostnad.

6 § Underrättelser och meddelanden som avses i 4 § första stycket skall lämnas enligt formulär som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen anger att ett formulär skall användas vid underrättelser och meddelanden enligt 4 § första stycket. Regeringen eller den myndighet som regeringen bemyndigar skall fastställa utformningen och innehållet i formuläret.

7 § Innehavaren av en naturgasledning får avbryta överföringen av naturgas för att vidta åtgärder som är motiverade av säkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Avbrottet får inte i något fall pågå längre än åtgärden kräver.

Om innehavaren av naturgasledningen kan förutse annat än kortvariga avbrott i överföringen, skall konsumenten underrättas i god tid före avbrottet. Konsumenten skall underrättas personligen eller, om det är lämpligt, genom anslag.

Paragrafen behandlar i vilka fall innehavare av naturgasledningar får avbryta överföringen av gas och i vilken omfattning han är skyldig att underrätta konsumenten om avbrott i överföringen.

Av *första stycket* framgår att ledningsinnehavaren har rätt att avbryta överföringen av gas för att vidta åtgärder som är påkallade av säkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Men avbrottet får inte pågå längre än åtgärden kräver. Blir avbrottet för långt gäller, om skada uppkommer, ett kontrollansvar enligt 10 §.

Enligt *andra stycket* har ledningsinnehavaren en skyldighet att underrätta konsumenten om förutsebara driftstörningar, t.ex. i anledning av reparationsarbete eller liknande, som inte är kortvariga. Aviseringen skall ske i god tid före avbrottet.

Med uttrycket annat än kortvarigt avbrott avses att utesluta helt korta avbrott från underrättelseskyldigheten. Tidslängden kan variera i det enskilda fallet. Är det fråga om ett enda avbrott torde konsumenten utan större olägenhet normalt kunna klara av mer än någon timme utan att han underrättas i förväg. Avbrott som är längre än två timmar bör dock aldrig kunna bedömas som kortvariga.

Underrättelsen skall ske genom ett skriftligt eller muntligt meddelande direkt till konsumenten. Om det är lämpligt – t.ex. i ett flerfamiljshus – kan underrättelse ske genom anslag i trapphus, på dörrar eller liknande. Det är inte tillräckligt att ledningsinnehavaren enbart sätter upp anslag på allmän plats eller annonserar om avbrottet i media.

Skadestånd vid avbruten överföring av naturgas

8 § Om överföringen av naturgas avbryts på grund av konsumentens försummelse utan att förutsättningarna i 3 och 4 §§ är uppfyllda, har konsumenten rätt till ersättning för skada av innehavaren av naturgasledningen.

Om överföringen har avbrutits på begäran av leverantören av naturgas skall denne, i stället för ledningsinnehavaren, ersätta konsumenten för den uppkomna skadan.

Paragrafen behandlar konsumentens rätt till ersättning då en innehavare av naturgasledning avbryter överföringen på grund av konsumentens avtalsbrott utan att förutsättningarna enligt 3 och 4 §§ är uppfyllda.

Enligt *första stycket* har konsumenten rätt till ersättning om överföringen avbryts på grund av konsumentens försummelse, trots att förutsättningarna för detta inte föreligger enligt 3 och 4 §§. Som exempel kan anges att avtalsbrottet inte är att betrakta som väsentligt, att ledningsinnehavaren underlåter att delge konsumenten en underrättelse enligt 4 §

eller att överföringen avbryts trots att omständigheterna är sådana som anges i 3 § tredje stycket.

Av *andra stycket* framgår att leverantören ensam skall ersätta skadan, om överföringen avbrutits på hans begäran. Detta innebär att ledningsinnehavaren inte behöver kontrollera att leverantörens begäran om avbruten överföring har stöd i lagen. Om leverantören begärt att överföringen skall avbrytas får konsumenten således vända sig mot denne med sitt ersättningskrav.

9 § Om innehavaren av en naturgasledning inte har underrättat konsumenten enligt 7 § andra stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av ledningsinnehavaren.

Paragrafen behandlar ledningsinnehavarens skadeståndsskyldighet om han brister i sin underrättelseskyldighet enligt 7 § andra stycket. Av paragrafen framgår att ledningsinnehavaren är skadeståndsskyldig mot konsumenten om han underlåter att underrätta konsumenten om förutsebara avbrott enligt 7 § andra stycket. Endast den skada som föranleds av den uteblivna underrättelsen är ersättningsgill.

10 § Om överföringen av naturgas avbryts utan att det beror på konsumentens försummelse och utan att det finns rätt att avbryta överföringen enligt 7 § första stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av innehavaren av naturgasledningen om inte denne visar att avbrottet beror på ett hinder utanför innehavarens kontroll som innehavaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med och vars följder innehavaren inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror avbrottet på någon som ledningsinnehavaren har anlitat för att utföra underhåll, reparation eller liknande arbete, är ledningsinnehavaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som ledningsinnehavaren har anlitat skulle vara fri enligt första stycket.

I paragrafen behandlas konsumentens rätt till skadestånd vid driftstörningar. Rätten till skadestånd om överföringen av gas avbryts på grund av konsumentens försummelse utan att förutsättningarna i 3 och 4 §§ är uppfyllda regleras i 8 §. Konsumentens rätt till skadestånd om han inte underrättats enligt 7 § andra stycket bestäms enligt 9 §.

Om förutsättningarna för att avbryta överföringen av gas i 7 § första stycket inte är uppfyllda, ansvarar ledningsinnehavaren enligt bestämmelserna i den aktuella paragrafen. Bland dessa fall inryms även då ett avbrott pågår längre än den aktuella åtgärden kräver. Regler om skadeståndets omfattning finns i 11 §.

Bestämmelsen riktar sig enbart mot ledningsinnehavaren. Detta beror på att leverantören i praktiken inte kan orsaka avbrott i överföringen. Ledningsinnehavaren har enligt *första stycket* ett s.k. kontrollansvar. Denna typ av skadeståndsansvar finns sedan tidigare i bl.a. köplagen (1990:931), konsumentköplagen (1990:932) och konsumenttjänstlagen (1985:716). För överväganden avseende de bestämmelserna, se prop. 1988/89:76 s. 108 f. och prop. 1989/90:89 s. 84 f). Vad som nedan anförs är i huvudsak hämtat från dessa överväganden men anpassat till förhållandena på naturgasmarknaden.

Huvudregeln är att konsumenten har rätt till ersättning för den skada han lider genom ett avbrott. För att ledningsinnehavaren skall undgå skadeståndsskyldighet krävs att fyra förutsättningar är uppfyllda. För det första skall det föreligga ett hinder mot överföring av gas. För det andra skall hindret ligga utanför ledningsinnehavarens kontroll. För det tredje skall hindret vara sådant att ledningsinnehavaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det. För det fjärde skall ledningsinnehavaren inte skäligen ha kunnat undvika eller övervinna hindret.

För att ledningsinnehavaren skall undgå skadeståndsskyldighet måste samtliga fyra förutsättningar vara uppfyllda. Ledningsinnehavaren får anses ha bevisbördan för att så är fallet (jfr prop. 1989/90:89 s.84).

Den första förutsättningen innebär alltså att avbrottet skall bero på omständigheter som utgör hinder för överföringen. Det är inte tillräckligt att överföringen försvåras eller blir mer kostsam än vad man kunnat räkna med. Det är dock inte en nödvändig förutsättning att överföringen är absolut omöjlig. Det kan föreligga sådana extraordinärt betungande omständigheter att de enligt en objektiv bedömning rent faktiskt måste anses utgöra ett hinder. Övriga förutsättningar för befrielse från skadeståndsskyldighet innebär å andra sidan att endast vissa typer av hinder kan åberopas med framgång för att ledningsinnehavaren skall kunna undgå ersättningsskyldighet.

Den andra förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldigheten är att avbrottet beror på ett hinder som ligger utanför ledningsinnehavarens kontroll. Den bedömning som man skall göra för att avgöra om ett prestationshinder ligger utanför ledningsinnehavarens kontroll skiljer sig från en culpabedömning bl.a. genom att skadeståndsskyldighet alltid inträder när orsaken till hindret kan hänföras till företagets kontrollsfär. Det är tillräckligt att hindret beror på omständigheter som i princip är kontrollerbara för ledningsinnehavaren. Däremot är det utan betydelse huruvida företagets handlande i något avseende är att betrakta som klandervärt. Det innebär att man i första hand måste bedöma hindret som sådant. Man måste fråga sig om en ledningsinnehavare i allmänhet typiskt sett kan påverka uppkomsten av ett liknande hinder. Man kan emellertid vid själva kvalificeringen av typhändelsen inte undgå att ta hänsyn även till hur ledningsinnehavaren uppträtt i det enskilda fallet (jfr Hellner och Ramberg, Speciell avtalsrätt I Köprätt, 2 uppl., s. 144 f.).

I förarbetena till konsumentköplagen exemplifieras detta på följande sätt. Om en konflikt i anslutning till allmänna kollektivavtalsförhandlingar leder till strejk och detta medför ett prestationshinder, är det fråga om arbetstagarnas självständiga handlande. Detta kan i allmänhet inte anses ligga inom ramen för ledningsinnehavarens kontroll. Bedömningen kan däremot bli en annan i fall det är fråga om en strejk som utlösts t.ex. på grund av att ledningsinnehavaren klart brutit mot bestämmelserna i gällande lag eller kollektivavtal. I detta senare fall får det anses röra sig om ett förhållande som säljaren i princip har kontroll över. Även rena olyckshändelser, t.ex. en brand, kan omfattas av ansvaret. Det gäller om inte orsakerna ligger utanför det som säljaren kan kontrollera.

Den tredje förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldigheten är att hindret är sådant att ledningsinnehavaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det. Vilka händelser som i denna mening bör tas i beräkning beror i hög grad på omständigheterna i det enskilda fallet. Det

finns risker som är ofta förekommande och typiska för verksamheten så att ledningsinnehavaren regelmässigt bör räkna med dem, medan andra händelser är så ovanliga och avlägsna att de inte behöver beaktas.

Den fjärde förutsättningen är att ledningsinnehavaren inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit hindrets följder. Att märka är att bedömningen skall avse hindrets följder och inte hindret som sådant.

I uttrycket ”skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit” ligger främst att det skall göras en bedömning av det ekonomiskt rimliga i att vidta åtgärder för att förhindra följderna av ett avbrott. Här kan hänvisas till prop. 1989/90:89 s. 89.

En situation där frågan om ledningsinnehavaren skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit följderna av hindret är att det finns alternativa möjligheter att förse konsumenten med gas. Finns sådana möjligheter torde dessa i regel behöva utnyttjas av ledningsinnehavaren för att denne skall undvika skadeståndsskyldighet.

De fyra förutsättningarna som ställs upp i första stycket är inte fristående från varandra. Tvärtom finns det ett nära samband mellan dem. I större eller mindre utsträckning griper de in i och täcker varandra.

I *andra stycket* behandlas ledningsinnehavarens ansvar för avbrott som beror på tredje man. Bestämmelsen tar sikte på en tredje man som ledningsinnehavaren har anlitat för underhålls- eller reparationsarbeten eller liknande arbeten. Det kan handla både om sådana fall som avses i 7 § första stycket och fall som inte förutsätter att överföringen av el avbryts. Beror avbrottet på tredje man, undgår ledningsinnehavaren skadeståndsskyldighet endast om både ledningsinnehavaren och tredje man skulle vara fria från skadeståndsskyldighet enligt principerna i första stycket.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär en skärpning av det skadeståndsansvar som följer av första stycket. Syftet är att säkerställa att ledningsinnehavaren inte skall undgå skadeståndsansvar för att ha uppdragit till tredje man att utföra underhålls- och reparationsarbeten. I många fall leder dock redan första stycket till ett sådant resultat.

11 § Skadestånd enligt 8–10 §§ omfattar ersättning för utgifter och inkomstbortfall samt annan förlust på grund av avbrottet.

Om skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Vid bedömningen skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter, den skadeståndsskyldiges förutsättningar att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Paragrafen behandlar skadeståndets omfattning och jämkning.

Enligt *första stycket* omfattar skadeståndsskyldighet enligt 8–10 §§ ersättning för utgifter och inkomstbortfall samt annan förlust på grund av avbrottet. Det motsvarar vad som gäller enligt bl.a. konsumentköplagen.

Ett avbrott leder ofta till att konsumenten åsamkas utgifter av olika slag, t.ex. för att på olika sätt kompensera den uteblivna gasen. Rätten till ersättning för utgifter är givetvis begränsad till vad som framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna. Detta följer också av skyldigheten att vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Konsumenten får t.ex. inte välja ett onödigt dyrt transportsätt vid inköp av gasol i an-

slutning till ett avbrott, om han lika gärna hade kunnat åka med allmänna kommunikationsmedel.

Ett avbrott kan också leda till *inkomstbortfall*. En förlust av arbetsinkomst kan uppstå om konsumenten på grund av ett avbrott kommer för sent till sitt arbete eller måste vara borta från arbetet för att omedelbart vidta åtgärder för att begränsa följderna av avbrottet. Uttrycket inkomstbortfall tar sikte på såväl inkomst av anställning som inkomst av annat förvärvsarbete. Även i detta hänseende gäller givetvis att konsumenten är skyldig att begränsa sin förlust. Vid tvist är det konsumenten som har att styrka sin förlust, exempelvis genom intyg från arbetsgivaren.

Konsumenten har slutligen rätt till ersättning även för *annan förlust* på grund av ett avbrott än sådana som nämns särskilt i paragrafen. Därmed avses huvudsakligen s.k. följdskador, t.ex. skador på livsmedel, hushållsmaskiner och hemelektronik, personskador eller allmänna förmögenhetsskador.

Ersättningens omfattning begränsas av vissa generella skadeståndsrättsliga principer. Enligt den s.k. adekvansregeln gäller att skadeståndsskyldigheten inte omfattar förluster som saknar adekvat orsakssammanhang med avtalsbrottet. Mycket avlägsna, onormala och opåräknliga följder av avtalsbrottet faller således utanför ersättningsskyldigheten.

I *andra stycket* ges en möjlighet att jämka ett skadestånd. Bestämmelsen är tillämplig i samtliga de situationer där ledningsinnehavare och leverantörer kan drabbas av skadeståndsansvar enligt detta kapitel. Jämkningsbestämmelsen har utformats med förebild i bestämmelserna i konsumentköplagen (1990:932) och konsumenttjänstlagen (1985:716). Se närmare överväganden i prop. 1984/85:110 s. 292 och prop. 1988/89:89 s. 139. Vad som anförs nedan är i huvudsak hämtat därifrån.

Bestämmelsens undantagskaraktär markeras av att en förutsättning för jämkning är att skyldigheten att utge skadestånd är oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden. Detta betyder i praktiken att skadeståndet, för att jämkning över huvud taget skall komma ifråga, i allmänhet måste uppgå till ett i och för sig ganska betydande belopp. För att ett skadestånd skall kunna betraktas som oskäligt betungande torde det vidare krävas att skadeståndet är avsevärt större än vad som kan anses motsvara en normal skaderisk i ledningsinnehavarens verksamhet.

Ett skadestånd kan inte anses oskäligt betungande om skadeståndet täcks av en försäkring på den skadeståndsskyldiges sida. Jämkningsprincipen inte heller komma ifråga när den skadeståndsskyldige har underlåtit att teckna försäkring som hade kunnat täcka skadeståndet och som han i sin egenskap av näringsidkare borde ha tecknat.

För att jämkning skall kunna ske enligt bestämmelsen är det inte tillräckligt att skadeståndet i och för sig är betydande, beloppsmässigt faller utanför ramen för det normala med hänsyn till verksamhetens art och inte täcks av en försäkring. Skadeståndet skall trots det inte jämkas, om det likväl kan bäras av den skadeståndsskyldige utan sådana uppoffringar som kan betecknas som oskäliga med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden i övrigt.

Vid bedömningen av om skadeståndsskyldigheten är att betrakta som oskäligt betungande skall även andra särskilda omständigheter i det enskilda fallet beaktas. Dessa utgör inte självständiga jämkningsgrunder

utan omständigheter som, när skadeståndsskyldigheten är av sådan omfattning att frågan om jämkning aktualiseras, kan inverka på oskälighetsbedömningen enligt bestämmelsen. Bland sådana omständigheter kan nämnas försäkringar och försäkringsmöjligheter på konsumentens sida. Vidare bör beaktas den skadeståndsskyldiges möjlighet att förutse och hindra skadan. Har konsumenten t.ex. gjort ledningsinnehavaren uppmärksam på en speciell skaderisk, och har han haft goda möjligheter att förebygga skadan, men underlåtit detta, är det omständigheter som talar mot jämkning. Även annat som gör att situationen avviker från det normala och som därför kan tala för eller emot jämkning bör beaktas. Hit hör en sådan omständighet som den skadeståndsskyldiges möjlighet att vända sig emot någon annan.

Om förutsättningarna för jämkning föreligger får jämkning ske efter vad som är skäligt. Jämkning skall endast ske i den utsträckning som behövs för att skadeståndet inte längre skall framstå som en oskälig belastning på den skadeståndsskyldige med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden.

Mot bakgrund av att verksamheten inom naturgasbranschen normalt bedrivs i någon form av juridisk person och de stränga krav som måste ställas i försäkringshänseende, torde jämkning kunna komma ifråga endast undantagsvis.

12 § Konsumenten skall underrätta motparten om anspråk på ersättning inom två år från det att skadan inträffade. Gör konsumenten inte det, har konsumenten förlorat sin rätt till ersättning för den uppkomna skadan.

Paragrafen innehåller en reklamationsregel. Konsumenten skall underrätta motparten om ett anspråk på ersättning senast inom två år från det att skadan inträffade. Om så inte sker förlorar konsumenten rätten till ersättning. Har konsumenten underrättat motparten om sitt anspråk inom tvåårsfristen gäller allmänna preskriptionsregler.

9 kap. Undantag

Kapitlet saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen.

Inledande bestämmelser

1 § Den som har ansökt om koncession som avser byggande av en naturgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får, om den berörda ledningen eller anläggningen är av större omfattning, beviljas undantag från skyldigheterna enligt 3 kap. 2, 5, 6, 8 och 9 §§, 4 kap. 2, 5 och 6 §§ samt 6 och 7 kap.

Detsamma gäller den som har ansökt om koncession som avser ett väsentligt utökande av kapaciteten i en befintlig sådan ledning eller anläggning.

Ett beslut om undantag enligt andra stycket får endast avse den utökade kapaciteten i den berörda ledningen eller anläggningen.

Paragrafen motsvarar 1 och 2 §§ i utredningens förslag.

Innebörden av paragrafens bestämmelser är att den som investerar i ett nytt större infrastrukturprojekt inom naturgassektorn kan beviljas un-

dantag från ett antal av lagens skyldigheter som annars åvilar koncessionshavare. Undantagen avser främst skyldigheten att överföra naturgas för annans räkning. Om någon avser att göra en stor investering exempelvis i form av ett nytt naturgassystem måste han ha garantier för att systemet verkligen kommer att utnyttjas fullt ut. Därför tecknar investeraren långsiktiga kontrakt om naturgasleveranser till olika kunder. Om investeraren inte tillåts göra detta utan bara får ägna sig åt överföring på det nya ledningssystemet har han inga garantier för att andra gasleverantörer kommer att teckna avtal om tillräckliga gasleveranser. Under sådana förhållanden skulle förmodligen inga större investeringar komma till stånd.

De bestämmelser som ett undantag omfattar är följande.

3 kap. 2 § om att överföring av och handel med naturgas måste bedrivas i skilda juridiska personer, 5 § om skyldighet att ansluta andra naturgasanläggningar, 6 § om skyldighet att överföra naturgas för annans räkning, 8 § om inköp av naturgas för drift av systemet, 9 § om skyldighet att upprätta en övervakningsplan, 4 kap. 2 § om att lagring och förgasning av naturgas samt handel med naturgas måste bedrivas i skilda juridiska personer, 5 § om skyldighet att lagra naturgas för annans räkning, 6 § om skyldighet att mata in naturgas som innehas av annan i en förgasningsanläggning samt bestämmelserna i 6 kap. om anslutningsavgifter och tariffer och 7 kap. om systemansvar och balansansvar.

Som exempel på nya större infrastrukturprojekt kan nämnas helt nya naturgasnät som inte har samband med andra redan befintliga nät, sammanlänkning av olika nationella naturgasnät samt stora lagrings- och förgasningsanläggningar.

Denna huvudregel ges i *första stycket*. En förutsättning för att frågan om undantag skall kunna prövas är, som framgår av lagtexten, att sökanden har ansökt om koncession. I praktiken kommer nog de två ansökningarna att samordnas och ges in samtidigt. Det är ingenting som hindrar att de två frågorna avgörs vid olika tidpunkter.

Enligt *andra stycket* kan ett sådant undantag också beviljas den som gör en väsentlig utvidgning av kapaciteten vid en sådan anläggning.

Enligt *tredje stycket* får ett sådant undantag bara avse den utökade kapaciteten.

Förutsättningar för undantag

2 § Ett undantag enligt 1 § får beviljas bara om

- a) investeringen stärker konkurrensen vad gäller gasförsörjningen samt ökar försörjningstryggheten,
- b) den risk som är förenad med investeringen är sådan att investeringen inte blir av om undantaget inte beviljas,
- c) den eller de berörda anläggningarna kommer att innehas av en juridisk person som inte innehar befintliga naturgasanläggningar,
- d) avgifter tas ut endast av användarna av de nya anläggningarna, och
- e) ett beviljat undantag inte kommer att skada konkurrensen eller en ekonomiskt effektivt fungerande inre marknad för naturgas eller hindra de anläggningar, till vilka den eller de nya anläggningarna skall anslutas, från att fungera ekonomiskt effektivt.

Föreskriften i första stycket c gäller inte i sådana fall som avses i 1 § andra stycket.

I paragrafen, som motsvarar 3 § i utredningens förslag, anges i *första stycket* de förutsättningar som skall föreligga för att ett undantag skall få beviljas. Det bör uppmärksammas att *samtliga* förutsättningar måste föreligga.

Förutsättningen i *punkten a* syftar på konkurrens och försörjningstrygghet på *nationell* nivå och alltså inte bara i den region där investeringen skall företas.

Vad gäller förutsättningen i *punkten c* bör uppmärksammas att *innehavet* av anläggningen är det relevanta kriteriet och inte äganderätten till anläggningen. Med innehavare av anläggningen avses det företag som svarar för driften av anläggningen. Det är inte alltid ägaren som har detta ansvar utan anläggningen är ibland utarrenderad till ett annat företag. Detta förekommer främst inom koncerner. Koncession beviljas alltid den som svarar för driften vid anläggningen, dvs. innehavaren.

Bestämmelsen i *punkten d* innebär att avgifterna för att använda den nya anläggningen bara får belasta kunderna vid just den anläggningen. Det får alltså inte ske någon övervältring av avgifter på kunder vid andra anläggningar inom koncernen.

Punkten e innehåller två bestämmelser. Den första säger att ett undantag inte får skada konkurrensen på den inre marknaden och inte heller medföra skada, vad avser marknadens förmåga att fungera effektivt. Med hänsyn till den mycket begränsade omfattningen av den svenska naturgasmarknaden i förhållande till hela den inre marknaden för naturgas torde sådan skada knappast uppstå om ett undantag beviljas för ett svenskt infrastrukturprojekt. Den andra bestämmelsen innebär att ett undantag inte får hindra de anläggningar till vilken den aktuella infrastrukturen ansluts från att fungera effektivt.

I *andra stycket* ges en undantagsbestämmelse. Om ansökan om undantag avser en utökning av kapaciteten vid en redan befintlig anläggning gäller inte kravet på skilda juridiska personer enligt *punkten c*. Det är inte rimligt att kräva att den utökade kapaciteten skall innehas av någon annan.

Villkor

3 § Ett beviljat undantag enligt 1 § skall avse en viss bestämd tid.

Ett beslut om undantag skall förenas med de villkor som behövs för att säkerställa att kraven i 2 § uppfylls.

I ett beslut om undantag skall det anges att det kan komma att ändras eller upphävas av Europeiska gemenskapernas kommission.

Paragrafen motsvarar 4 § i utredningens förslag. I *första stycket* anges att ett beviljat undantag skall gälla en viss bestämd tid. Denna tid får baseras på en avvägning mellan den tid som investeringen behöver skydd och den tid som undantaget kan gälla utan att skador uppstår på konkurrensen på marknaden.

Prövningsmyndighet

4 § Ärenden om undantag enligt 1 § prövas av regeringen efter ansökan.

Tillsynsmyndigheten skall utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Tillsynsmyndigheten skall därvid offentliggöra sitt yttrande.

Ärenden om undantag enligt detta kapitel prövas av regeringen. Det torde i de allra flesta fall vara lämpligt att dessa ärenden prövas i samband med ärendet om koncession.

Vad gäller kravet på offentliggörande i sista meningen räcker det inte med att yttrandet blir offentligt när det överlämnas till regeringen. Det måste aktivt göras offentligt, t.ex. genom att tillsynsmyndigheten lägger ut det på sin webbplats.

Anmälan m.m.

5 § Ett beslut om undantag skall av regeringen utan dröjsmål anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission.

6 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter som rör handläggning av ansökan om undantag enligt 1 §.

10 kap. Tillsyn m.m.

Kapitlet motsvarar 6 kap. med tillägg av nya 4 §.

Tillsyn

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av tillsynsmyndigheten.

Tillsynen omfattar inte efterlevnaden av bestämmelserna i 7 kap. med undantag för 5 och 6 §§ samt av bestämmelserna i 5 och 8 kap.

Första stycket är oförändrat i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från en redaktionell ändring.

Den viktigaste delen i tillsynen gäller de bestämmelser som syftar till att öppna gasmarknaden för konkurrens, nämligen ledningsinnehavarnas anslutnings- och överföringsskyldighet, skyldigheten att ha skäliga överföringstariffer samt redovisningsskyldigheten. Dessutom omfattar tillsynen de föreskrifter och villkor som gäller inom ramen för koncessionerna.

Som framgår av 2 kap. 9 § andra stycket skall en koncession föras med de villkor som behövs bl.a. av säkerhetsskäl. I kommentaren nämns att dessa villkor fastställs efter samråd med Statens räddningsverk.

Vad gäller tillsynen beträffande dessa villkor sker den inte inom ramen för naturgaslagen. Naturgas är en brandfarlig gas och omfattas därmed av bestämmelserna i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor. Enligt 16 § den lagen utövas den centrala tillsynen av Statens räddningsverk och den lokala tillsynen av den eller de kommunala nämnder som svarar för räddningstjänsten.

Bestämmelserna i *andra stycket* saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen. De är utformade efter mönster från motsvarande bestämmelser i ellagen (1997:857) och innebär att vissa bestämmelser i naturgaslagen undantas från tillsynsmyndighetens tillsyn enligt följande.

I 5 kap. ges vissa bestämmelser om kommunala naturgasföretag. I 1 § anges att sådana företag, under vissa förutsättningar, får bedriva handel med naturgas samt, i viss utsträckning, överföringsverksamhet med frångående av den s.k. lokaliseringsprincipen. Eftersom denna bestämmelse inte ställer några krav på de kommunala företagen utan bara ger dessa en möjlighet kräver bestämmelsen av naturliga skäl ingen tillsyn.

I 2 § anges att om ett kommunalt naturgasföretag bedriver handel med naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Dessa bestämmelser ställer krav på företagen och är därför av den karaktären att de kan kräva tillsyn.

Om ett kommunalt företag inte driver verksamheten på affärsmässig grund, t.ex. genom underprissättning, skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av gasmarknaden. Det kan därmed vara ett brott mot konkurrenslagens bestämmelser. Efterlevnaden av dessa bestämmelser står redan under tillsyn av Konkurrensverket och någon ytterligare tillsyn från tillsynsmyndighetens sida är därför inte nödvändig.

Syftet med kravet att verksamheten skall redovisas särskilt är att förhindra att den affärsmässiga verksamheten subventioneras med kommunala medel. Om sådan subventionering sker skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av gasmarknaden och faller därmed inom Konkurrensverkets tillsynsansvar. Dessutom kan det innebära att bestämmelserna om användning av kommunens medel inte följs. Därmed blir det en fråga för kommunens revisorer. I ingetdera fallen finns det något behov av ytterligare tillsyn från tillsynsmyndighetens sida.

Ett antal skyldigheter för gasleverantörer införs nu i 7 kap. Gasleverantörerna verkar dock på en öppen, avreglerad marknad. Därför har det inte införts några offentligrättsliga sanktioner mot den gasleverantör som inte fullgör sina skyldigheter. Eventuella tvister som uppstår på grund av att en gasleverantör inte fullgör sina skyldigheter får därför lösas på sedvanlig civilrättslig väg, ytterst i allmän domstol. Dessa bestämmelser omfattas därför inte av tillsynen.

I 7 kap. finns även ett antal bestämmelser som gäller den systemansvariga myndigheten. Något behov av tillsyn finns inte vad gäller huvuddelen av den systemansvariga myndighetens verksamhet. Undantag från detta gäller dock bestämmelsen i 5 § att villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande och bestämmelsen i 6 § att villkoren i balansavtalen skall offentliggöras och att skriftlig uppgift om villkoren skall lämnas på begäran. Med undantag för nämnda två paragrafer är alltså bestämmelserna i 7 kap. undantagna från tillsynen.

I 8 kap. finns ett antal bestämmelser som reglerar rätten för en ledningsinnehavare att avbryta överföringen av gas till en konsument om denne gör sig skyldig till avtalsbrott. Bestämmelserna reglerar alltså förhållandet mellan två enskilda parter. Om det uppstår tvist mellan parterna om tillämpningen av bestämmelserna kan tvisten prövas vid allmän domstol. Bestämmelserna är alltså av sådan natur att det inte föreligger något behov av tillsyn.

2 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

I paragrafen regleras tillsynsmyndighetens befogenheter närmare. Första stycket är oförändrat i förhållande till gamla naturgaslagen. I den lagen fanns i andra stycket en föreskrift att en begäran fick förenas med vite. Den föreskriften har tagits bort eftersom det framgår av 3 § att ett föreläggande får förenas med vite.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen är oförändrad i förhållande till gamla naturgaslagen. Paragrafen anger tillsynsmyndighetens grundläggande befogenhet för att åstadkomma rättelse, nämligen förelägganden. Förelägganden får alltid förenas med vite. Bestämmelser om viten finns i lagen (1985:206) om viten.

Befogenheten att utfärda föreläggande, eventuellt i förening med vite, omfattar även den situation som regleras i 6 §. Ett företag som inte lämnar in föreskrivna redovisningshandlingar eller revisorsintyg skall enligt nämnda paragraf betala förseningsavgift. Närmare föreskrifter om förseningsavgift ges i 7–12 §§. Om ett företag inte har uppfyllt sina skyldigheter sedan möjligheterna att besluta om förseningsavgift har uttömts har alltså tillsynsmyndigheten möjlighet att förelägga företaget, eventuellt i förening med vite, att fullgöra sina skyldigheter.

Dessa skyldigheter är grundläggande för gasmarknadens funktion, varför tillsynsmyndigheten måste kunna använda alla möjligheter att åstadkomma rättelse. Om inte ett vitesföreläggande kan åstadkomma rättelse återstår bara att återkalla koncessionen. Denna sista möjlighet gäller dock bara gentemot innehavare av transmissionsledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Distributionsledningar omfattas däremot inte av koncessionskravet.

Tidsfrister

4 § Om tillsynsmyndigheten får in en anmälan mot ett naturgasföretag med påstående att företagens anslutningsavgift eller tariff för överföring, lagring eller tillträde till förgasningsanläggning inte är objektiv eller icke-diskriminerande, skall tillsynsmyndigheten fatta beslut i ärendet inom två månader från det att anmälan kom in till myndigheten. Detsamma gäller vid anmälan mot den systemansvariga myndigheten med påstående att dess balansavtal inte är objektiva eller icke-diskriminerande.

Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får tillsynsmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.

Tillsynsmyndighetens beslut gäller omedelbart.

Paragrafen saknar motsvarighet i gamla naturgaslagen.

Som framgår av tidigare paragrafer skall de metoder som har använts för att utforma tariffer och balansavtal vara objektiva och icke-diskrimi-

nerande. Innan tariffen börjar tillämpas och balansavtal ingås skall dessa metoder godkännas av tillsynsmyndigheten. Om någon är missnöjd med ett beslut om godkännande får han överklaga beslutet. Den aktuella paragrafen blir därvid *inte* tillämplig. Sedan ett beslut om godkännande vunnit laga kraft kan den frågan inte bli föremål för förnyad prövning.

Paragrafen blir däremot tillämplig då någon påstår att hans individuella tariff eller individuella balansavtal inte är objektivt eller icke-diskriminerande. Detsamma blir fallet då någon påstår att hans individuella anslutningsavgift inte är objektiv eller icke-diskriminerande.

Avgifter

5 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter som tillsynsmyndigheten har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 4 § i gamla naturgaslagen och är oförändrad i förhållande till den med bortseende från en redaktionell ändring

I paragrafen bemyndigas regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om vissa avgifter, som syftar till att finansiera alla de uppgifter som tillsynsmyndigheten har på naturgasområdet. Tillsynsmyndighet är för närvarande Statens energimyndighet. Dess viktigaste uppgifter är att bereda koncessionsärenden, granska naturgasföretagens redovisning samt att utöva tillsyn.

Med stöd av bemyndigandet har regeringen meddelat föreskrifter om avgifter i förordningen (2000:672) om naturgasavgift. Avgifterna tas ut av alla företag som omfattas av tillsynen.

Förseningsavgift

Paragraferna i detta avsnitt är oförändrade i förhållande till gamla naturgaslagen med bortseende från vissa redaktionella ändringar. Bestämmelserna är utformade efter mönster från motsvarande föreskrifter i 12 kap. 7–13 §§ ellagen (1997:857). Dessa föreskrifter har i sin tur utformats efter mönster från 8 kap. 5–11 §§ årsredovisningslagen (1995:1554). Kommentarer till dessa bestämmelser finns i Regeringens proposition (prop. 1995/96:10) Års- och koncernredovisning Del II s. 262 ff. Bestämmelserna i 6–12 §§ motsvarar 5–11 §§ i gamla naturgaslagen.

6 § Om ett naturgasföretag, som bedriver annan verksamhet än handel med naturgas, inte inom föreskriven tid lämnar in de handlingar som krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 3 § andra stycket eller 4 kap. 3 § andra stycket, skall företaget betala förseningsavgift till staten enligt 7 §. Detsamma gäller om ett sådant naturgasföretag inte lämnar in ett revisorsintyg enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 4 § tredje stycket eller 4 kap. 4 § tredje stycket.

Beslut om förseningsavgift fattas av tillsynsmyndigheten.

Bestämmelsen i *första stycket* omfattar naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas samt innehavare av naturgaslager eller förgasningsanläggningar. Enligt *andra stycket* beslutar tillsynsmyndigheten om förseningsavgifter.

7 § Ett naturgasföretag skall betala en förseningsavgift, om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in till tillsynsmyndigheten inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om företaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång. Avgiften skall uppgå till 10 000 kronor.

Om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt första stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 10 000 kronor.

Om de handlingar som anges i 6 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt andra stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 20 000 kronor.

Föreskrifterna i *första stycket* avviker något från motsvarande föreskrifter i årsredovisningslagen. För det första gäller föreskrifterna om förseningsavgift i den lagen bara aktiebolag medan förevarande bestämmelser gäller alla företag oavsett företagsform.

I motsvarande bestämmelse i årsredovisningslagen föreskrivs att aktiebolaget skall betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader i stället för sju månader från räkenskapsårets utgång om aktiebolaget bl.a. har gjort anmälan till registreringsmyndigheten om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § tredje stycket aktiebolagslagen. Registreringsmyndighet är Bolagsverket, som också beslutar om förseningsavgift. När frågan om beslut om förseningsavgift blir aktuell har alltså Bolagsverket kännedom om huruvida ett aktiebolag har gjort anmälan eller inte.

När det gäller förseningsavgift enligt naturgaslagen är dock situationen annorlunda, eftersom någon anmälningsskyldighet gentemot tillsynsmyndigheten vad gäller fortsatt bolagsstämma eller föreningsstämma inte föreligger. Tillsynsmyndigheten har alltså inte motsvarande kännedom som Bolagsverket när frågan om beslut om förseningsavgift blir aktuell. Därför har föreskriften fått den utformning som framgår av lagtexten.

Detta innebär att tillsynsmyndigheten måste ta reda på om ett företag har fattat beslut om fortsatt bolagsstämma eller föreningsstämma om myndigheten överväger att fatta beslut om förseningsavgift inom nio månader från räkenskapsårets utgång.

8 § Om registrering har skett av ett beslut om att företaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

9 § Har företaget inom föreskriven tid lämnat in de handlingar som anges i 6 §, men har handlingarna någon brist som lätt kan avhjälpas, får tillsynsmyndigheten meddela beslut om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos tillsynsmyndigheten.

10 § En förseningsavgift skall efterges, om underlåtenheten att ge in handlingen framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som företaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

11 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsköningsbalken ske.

12 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Om ett företag har rätt att få tillbaka betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, skall ränta betalas på den återbetalda förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek tillämpas 19 kap. 14 § skattebetalningslagen (1997:483).

11 kap. Övriga bestämmelser

Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 2 kap. 1, 2 eller 3 §, eller
 2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 9 § andra stycket.
- I ringa fall döms inte till ansvar.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 1 § gamla naturgaslagen. Ytterligare en gärning har straffbelagts, nämligen brott mot kravet på koncession för byggande och användande av en förgasningsanläggning.

Frågan har behandlats i avsnitt 15.1.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § gamla naturgaslagen och är oförändrad.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 3 § gamla naturgaslagen och är oförändrad.

Överklagande

4 § Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 15 och 16 §§, 6 kap. 5 § första stycket, 7 kap. 5 § andra stycket samt 10 kap. 3, 4, 7 och 10 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 7 kap. 2 § beordrats att öka eller minska inmatning eller uttag av naturgas får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 4 § gamla naturgaslagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005, då naturgaslagen (2000:599) skall upphöra att gälla.

2. Denna lag tillämpas även på koncessioner som har meddelats enligt naturgaslagen (2000:599) samt enligt lagen (1978:160) om vissa rörledning-ningar och som avser rörledning för transport av naturgas eller produkt av naturgas med följande undantag.

a) 1 § andra stycket 1 lagen om vissa rörledning-ningar tillämpas alltså på ledningar som har börjat byggas före den 1 augusti 2000.

b) Ett undantag som har medgivits med stöd av 1 § tredje stycket lagen om vissa rörledning-ningar skall alltså gälla.

c) Bestämmelsen om giltighetstid i en koncession som har meddelats enligt lagen om vissa rörledning-ningar skall alltså gälla.

d) Ett villkor för en koncession som har meddelats enligt 6 § andra stycket lagen om vissa rörledning-ningar skall alltså gälla.

3. Skyldigheten, enligt 3 kap. 5 § första stycket, för den som innehar en naturgasledning att ansluta andra naturgasledning-ningar omfattar före den 1 juli 2007 inte naturgasledning-ningar som innehas av kunder vilka köper naturgas som är avsedd för hushållsbrukning.

4. En leverantör av naturgas får före den 1 juli 2007 inte överta leveranserna till en kund som köper naturgas som är avsedd för hushållsbrukning.

5. En koncessionshavare som före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om införskaffande av naturgas som behövs för att bedriva överföring av naturgas får tillämpa avtalet under dess återstående giltighetstid, dock längst till utgången av oktober 2007.

6. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § första stycket samt 6 kap. 1 §, 2 § och 3 § första och andra styckena tillämpas från och med det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter. Dessförinnan tillämpas motsvarande bestämmelser i den upphävda lagen.

7. Bestämmelsen i 6 kap. 5 § första stycket första meningen skall tillämpas på överföringstariffer som gäller från och med det räkenskapsår som börjar den 1 januari 2006 eller närmast därefter.

Den som innehar en naturgasledning skall senast den 1 juni 2005 lämna in en ansökan om godkännande enligt 6 kap. 5 § första stycket. Tillsynsmyndigheten skall avgöra ett sådant ärende inom sex månader efter det att ansökan om godkännande kom in till myndigheten.

8. Samtliga gasleverantörer skall senast den 31 juli 2005 underrätta berörda innehavare av naturgasledning om i vilka uttagspunkter de levererar naturgas. Underrättelsen skall även innehålla uppgifter om vem eller vilka som åtagit sig balansansvaret i uttagspunkterna.

9. Bestämmelsen i 7 kap. 5 § andra stycket tillämpas från och med den 1 januari 2006.

10. Bestämmelsen i 10 kap. 4 § tillämpas i ärenden där anmälan har kommit in till tillsynsmyndigheten den 1 juli 2005 eller senare.

I *första punkten* anges dagen då den nya naturgaslagen skall träda i kraft och den gamla upphöra att gälla.

I *andra punkten* föreskrivs inledningsvis att den nya lagen skall tillämpas på koncessioner som har meddelats enligt gamla naturgaslagen. Dessutom upptas vissa övergångsbestämmelser som gällde i samband med att gamla naturgaslagen trädde i kraft, nämligen föreskrifter om koncessioner som har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar (rörledningslagen). I sistnämnda hänseende föreskrivs att den nya lagen skall tillämpas på koncessioner som har meddelats enligt rörledningslagen och som avser rörledningar för transport av naturgas eller produkt av naturgas. Föreskriften i denna punkt medför att de skyldigheter som enligt den nya naturgaslagen åvilar koncessionshavare även kommer att gälla de företag som har meddelats koncession enligt rörledningslagen eller gamla naturgaslagen. Vissa bestämmelser i rörledningslagen skall dock alltså tillämpas på befintliga rörledningar och koncessioner. Dessa undantag anges i punkterna a–d.

Ledningar som har eller avses få en längd av högst 20 kilometer är icke koncessionspliktiga enligt rörledningslagen. Föreskriften i *punkten a* innebär att sådana ledningar alltså får byggas och användas utan koncession. En förutsättning för detta är att de började byggas innan gamla naturgaslagen trädde i kraft.

Enligt rörledningslagen får regeringen i ett visst fall medge undantag från koncessionsplikt. Enligt *punkten b* skall ett sådant medgivet undantag alltså gälla.

Koncession enligt den nya lagen skall enligt huvudregeln i 2 kap. 11 § meddelas för fyrtio år. Enligt rörledningslagen skall dock giltighetstiden för en koncession bestämmas till längst trettio år. Enligt *punkten c* skall den giltighetstid som har meddelats i en koncession enligt rörledningslagen alltså gälla.

Enligt rörledningslagen kan som villkor för en koncession bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall utge en särskild avgift till staten eller iaktta något annat liknande villkor. Den bestämmelsen har inte förts över till den nya lagen. I *punkten d* föreskrivs att sådana villkor som har meddelats enligt rörledningslagen alltså skall gälla.

I *tredje punkten* anges att ledningsinnehavarnas anslutningsskyldighet före den 1 juli 2007 inte gäller gentemot hushållskunder. Skälen för detta har behandlats i författningskommentaren till 3 kap. 5 §.

I *fjärde punkten* stadgas ett förbud för gasleverantörer att före den 1 juli 2007 överta leveranser till hushållskunder. Skälet är att hushållskunder före den tidpunkten inte är berättigade kunder och därmed inte har rätt att fritt välja gasleverantör. Fram till den nämnda tidpunkten får hushållskunder alltså bara köpa gas av den leverantör de har då den nya lagen träder i kraft. Frågan har också berörts i författningskommentaren till 3 kap. 6 §.

I *femte punkten* regleras den nya bestämmelsen i 3 kap. 8 § om inköp av naturgas som behövs för att bedriva överföringen. Om en koncessionshavare före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om inköp av sådan gas får han fortsätta att tillämpa avtalet och omfattas då alltså inte av den nya bestämmelsen. En bortre tidsgräns är dock satt för hur länge koncessionshavaren får vara undantagen från den nya bestämmelsen. Om avtalet har en längre giltighetstid än till utgången av oktober 2007 måste han, trots avtalet, följa den nya bestämmelsen efter nämnda tidpunkt. Koncessionshavaren har alltså tre år på sig att ingå ett nytt avtal med iakttagande av de nya bestämmelserna i 3 kap. 8 §.

Enligt *sjätte punkten* skall de nya bestämmelserna i 4 kap. 3 § första stycket om redovisning av bl.a. lagring av naturgas börja tillämpas för det redovisningsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter. Motsvarande bestämmelse i gamla naturgaslagen gällde bara lagring i lagringsanläggningar. Den nya bestämmelsen gäller även lagring i överföringsledningar. Detta innebär att sådan lagring måste redovisas skilt från överföringsverksamheten i ledningarna.

Övergångsbestämmelsen införs för att innehavare av överföringsledningar inte skall behöva ändra redovisningsmetoder under löpande räkenskapsår.

Detsamma gäller de nya bestämmelserna i 6 kap. 1 § om utformningen av anslutningsavgifter och i 6 kap. 1 § och 2 § första och andra styckena om utformningen av tariffer. Skälet är även här att en lednings- eller anläggningsinnehavare inte skall behöva ändra sina anslutningsavgifter och tariffer under löpande räkenskapsår.

Fram tills de nya bestämmelserna börjar tillämpas skall motsvarande bestämmelser i gamla naturgaslagen tillämpas. Dessa bestämmelser är 4 kap. 1 § till den del bestämmelsen avser redovisning av lagring av naturgas för annans räkning, 3 kap. 5 § första stycket om avgifter och övriga villkor för anslutning till en naturgasledning respektive 3 kap. 6 § om transporttariffer.

Då lagen träder i kraft får en ledningsinnehavare inte tillämpa sin anslutningsavgift eller överföringstariff förrän de metoder som använts för att utforma avgiften eller tariffen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Den bestämmelsen skall, enligt *sjunde punkten*, börja tillämpas först på avgifter och tariffer som gäller från och med det räkenskapsår som börjar den 1 januari 2006 eller närmast därefter. Fram till dess får alltså avgifter och tariffer vars metoder inte godkänts tillämpas.

Senast den 15 augusti 2005 skall ledningsinnehavarna lämna in ansökningar enligt 6 kap. 5 § första stycket. Tillsynsmyndigheten skall sedan avgöra dessa ärenden senast den 30 november 2005. Det innebär att samtliga ärenden skall vara avgjorda senast en månad innan den nya bestämmelsen i 6 kap. 5 § första stycket första meningen tidigast börjar gälla.

Med stöd av 3 kap. 6 § kommer regeringen och tillsynsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om mätning och rapportering av överförd naturgas. Föreskrifterna kommer bl.a. att innebära en skyldighet för alla ledningsinnehavare att rapportera mätresultaten i uttagpunkterna på ledningsnätet till berörda gasleverantörer och balansansvariga. För att kunna fullgöra denna skyldighet måste varje ledningsinnehavare känna till vem som levererar gas i uttagpunkterna på hans ledningsnät och vem som har

åtagit sig balansansvaret i uttagspunkterna. Därför föreskrivs i *åttonde punkten* att samtliga gasleverantörer skall underrätta berörda ledningsinnehavare om dessa uppgifter. Underrättelsen skall lämnas senast trettio dagar efter det att naturgaslagen har trätt i kraft, dvs. senast den 31 juli 2005.

Enligt 7 kap. 5 § andra stycket får den systemansvariga myndigheten inte ingå balansavtal förrän tillsynsmyndigheten godkänt de metoder som använts för att utforma balansavtalen. Redan då lagen träder i kraft, dvs. den 1 juli 2005, måste det finnas gällande balansavtal för alla uttagspunkter på naturgasnätet. Något godkännande kan inte meddelas dessförinnan eftersom lagen inte träder i kraft förrän den 1 juli 2005. Därför föreskrivs i *nionde punkten* att den nämnda bestämmelsen skall tillämpas från och med den 1 januari 2006, då ett nytt räkenskapsår börjar gälla hos den systemansvariga myndigheten, Affärsverket svenska kraftnät.

Bestämmelsen skall då tillämpas dels på balansavtal som gäller då, dels på balansavtal som börjar gälla den 1 januari 2006 eller senare. En följd av bestämmelsen blir att den systemansvariga myndigheten inte bör ingå balansavtal under 2005 med längre giltighetstid än till utgången av 2005.

Det bör uppmärksammas att bestämmelsen i 7 kap. 5 § första stycket skall tillämpas från lagens ikraftträdande. Det innebär att balansavtalen, även om tillsynsmyndigheten inte godkänt metoderna, måste vara objektiva och icke-diskriminerande.

Bestämmelserna om vissa tidsfrister för avgörande av ärenden tillämpas inte, enligt *tionde punkten*, i ärenden som anhängiggjorts före lagens ikraftträdande.

37.2 Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)

1 kap.

1 § I denna lag ges föreskrifter om elektriska anläggningar, om handel med el i vissa fall samt om elsäkerhet. Dessutom ges vissa föreskrifter om fjärrvärmeverksamhet.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Ett antal bestämmelser om fjärrvärmeverksamhet införs nu i lagen. Med anledning av det införs nu andra meningarna i paragrafen.

4 a § Med fjärrvärmeverksamhet avses i denna lag distribution i ett rörledningssystem av hetvatten eller annan värmebärare för uppvärmningsändamål, dock bara om verksamheten riktar sig till en obestämd krets av kunder inom ett visst geografiskt område.

Produktionen av den värmebärare som distribueras i rörledningssystemet ingår i fjärrvärmeverksamheten i den utsträckning som produktionen bedrivs av det företag som distribuerar värmebäraren.

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet fjärrvärmeverksamhet.

Produktion och distribution av fjärrvärme sker i korthet på följande sätt. I en värmeproduktionsanläggning, oftast kallad hetvattencentral, värms vatten upp. Detta hetvatten distribueras sedan i ett rörledningssystem till de byggnader som är anslutna till systemet. I byggnaden finns ett internt rörledningssystem med vatten. I eller invid byggnaden finns också en värmeväxlare. Där förs värmen i hetvattnet över till vattnet i husets interna rörledningssystem, varefter detta uppvärmda vatten distribueras till byggnadens olika delar för uppvärmning. Det hetvatten som i värmeväxlaren avgett sin värme återförs i rörledningssystemet till hetvattencentralen. Detta rörledningssystem är alltså slutet.

Det allra vanligaste är att man använder vatten för att distribuera värmen. Vattnet kallas i denna sin egenskap värmebärare. Det förekommer också att man använder ånga som värmebärare.

De förhållanden som nu beskrivits täcks av första delen av definitionen som ges i *första stycket*. Definitionen innehåller dessutom en precisering som måste vara uppfylld för att en verksamhet skall omfattas av definitionen. Verksamheten måste nämligen rikta sig till en obestämd krets av kunder inom ett visst geografiskt område. Den viktigaste delen i preciseringen är den första delen, dvs. att *verksamheten måste rikta sig till en obestämd krets av kunder*. Det vanliga är nämligen att man anlägger en hetvattencentral med vidhängande rörledningssystem och att kunder därefter erbjuds att ansluta sina byggnader till fjärrvärmesystemet. Det står alltså kunderna fritt att själva avgöra om de vill ansluta sina byggnader till fjärrvärmesystemet. Det står också kunderna fritt att lämna systemet. Den andra delen av preciseringen, att det skall gälla kunder *i ett visst geografiskt område*, är bara ett förtydligande av närmast självklar art. Kunderna får nämligen betala för sin anslutning, varvid kostnaden ökar med avståndet från ledningssystemet. Därmed finns det ett visst avstånd från ledningssystemet, där det inte längre är ekonomiskt försvarbart att ansluta sig. Erbjudandet om fjärrvärme riktar sig därmed i praktiken alltid till kunder i ett visst geografiskt område.

Med denna definition faller en annan form av kollektiv uppvärmning utanför definitionen. Det är inte ovanligt att en hetvattencentral med vidhängande rörledningssystem anläggs i anslutning till ett visst bostadsområde. Syftet är då att värma upp husen i just detta område och någon rätt till anslutning för byggnader utanför området finns inte. Denna verksamhet riktar sig alltså till en *bestämd* krets av kunder. Dessa anläggningar är ofta mindre än sedvanliga fjärrvärmeanläggningar och ligger närmare de byggnader som skall uppvärmas. Denna uppvärmningsform benämns därför ibland närvärme.

I *andra stycket* anges att även produktionen av värmebäraren ingår i fjärrvärmeverksamheten. Detta gäller dock bara i den utsträckning som distributören svarar för produktionen. Det förekommer nämligen att fjärrvärmeföretaget tar emot hetvatten från externa producenter. Det rör sig då vanligen om spillvärme från en industrianläggning. Produktionen av denna spillvärme ingår alltså inte i fjärrvärmeverksamheten.

4 b § Med kraftvärmeverk avses i denna lag en anläggning där el och värme kan produceras samtidigt och där värmen, helt eller delvis, används i fjärrvärmeverksamhet.

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet kraftvärmeverk.

El produceras i olika typer av kraftverk. En sådan typ är kondenskraftverk. Där upphettas vatten till ånga, som under stort tryck driver turbiner som i sin tur driver generatoren där elen produceras. Sedan ångan passerat turbinerna tas dess värmeinnehåll inte till vara, utan ångan släpps ut i luften eller ett vattendrag. En annan typ av kraftverk är kraftvärmeverk. Elen produceras där på samma sätt men värmeinnehållet i ångan tas till vara. Sedan ångan passerat turbinerna kondenseras den till hetvatten som förs ut i ett fjärrvärmenät.

Det första ledet i definitionen är att *el och värme kan produceras samtidigt*. Detta innebär att ett kraftvärmeverk omfattas av definitionen även om el och värme inte produceras samtidigt vid varje givet tillfälle. Det räcker med att el och värme *kan* produceras samtidigt. I praktiken är det också så att man ibland bara producerar el utan att ta till vara värmeinnehållet i ångan eller bara producerar värme.

Detta förhållande avspeglas också i andra ledet av definitionen, nämligen att *värmen, helt eller delvis, används i fjärrvärmeverksamhet*.

Det bör också uppmärksammas att definitionen inte anger ett helt kraftvärmeverk utan en anläggning. Det förekommer att kraftvärmeverk har flera separata anläggningar, som är olika till sin tekniska utformning. Endast de anläggningar där el och värme kan framställas i samma process och där värmen tas till vara i fjärrvärmeverksamhet faller under definitionen.

3 kap.

Inledande bestämmelse

1 § Ett företag som bedriver nätverksamhet ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningsnät och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningsnät. Företaget svarar också för att dess ledningsnät är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el.

Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag och lagrådsremissen. Den har införts på förslag av *Lagrådet*. Paragrafen anger de allmänna skyldigheter som den som bedriver nätverksamhet har beträffande hanteringen av sitt ledningsnät. I följande paragrafer anges sedan mer specifika skyldigheter för ledningsinnehavarna.

1 b § I ett företag som bedriver nätverksamhet och som ingår i en koncern vars samlade elnät har minst 100 000 uttagpunkter får inte en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare samtidigt vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el.

Paragrafen motsvarar 1 a § i lagrådsremissen. För tydlighets skull bör följande uppmärksammas. Om en person innehar någon av de tre angivna funktionerna i ett företag som bedriver nätverksamhet får han inte inneha någon av de angivna funktionerna i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Förbudet gäller alltså inte bara motsvarande funktion i det andra företaget.

Redovisning av nätverksamhet m.m.

2 § Nätverksamhet och fjärrvärmeverksamhet skall ekonomiskt redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Vid redovisning av fjärrvärmeverksamhet enligt första stycket skall den elproduktion som skett i ett kraftvärmeverk och försäljningen av denna el anses ingå i fjärrvärmeverksamheten.

Genom den föreslagna regleringen i *första stycket* uppställs ett krav på att även fjärrvärmeverksamhet skall redovisas skilt från annan verksamhet som bedrivs inom samma juridiska person.

I *andra stycket* ges en bestämmelse om redovisning av verksamhet i ett kraftvärmeverk. När det i fjärrvärmeverksamheten ingår ett kraftvärmeverk skall den elproduktion som skett i anläggningen och försäljningen av denna el anses ingå i fjärrvärmeverksamheten.

Regeringen och nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av fjärrvärmeverksamhet med stöd av 4 §.

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet och av fjärrvärmeverksamhet.

Bestämmelsen har ändrats till att även omfatta fjärrvärmeverksamhet. Den föreskriftsrätt som enligt nuvarande bestämmelse tillkommer regeringen och nätmyndigheten i fråga om redovisning av nätverksamhet utsträcks till att även omfatta rätt att meddela närmare föreskrifter om redovisning av fjärrvärmeverksamhet utöver de som följer av bestämmelser i t.ex. bokföringslagen (1999:1078), årsredovisningslagen (1995:1554) samt lagen (1997:614) om kommunal redovisning.

5 § Revisor hos den som bedriver nätverksamhet eller fjärrvärmeverksamhet skall göra en särskild granskning av redovisningen av verksamheten.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten eller fjärrvärmeverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av företaget ges in till nätmyndigheten.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revision av nätverksamhet och av fjärrvärmeverksamhet.

Bestämmelsen har ändrats endast på det sättet att den även skall omfatta fjärrvärmeverksamhet.

Som en konsekvens av den gjorda förändringen skall enligt *första stycket* en revisor hos den som bedriver fjärrvärmeverksamhet göra en särskild granskning av redovisningen av verksamheten samt, enligt vad

som föreskrivs i *andra stycket*, årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av fjärrvärmeverksamheten skett enligt gällande bestämmelser.

Som ett led i och underlag för nätmyndighetens tillsynsverksamhet skall även intyg över redovisningen av fjärrvärmeverksamheten ges in till nätmyndigheten.

Av *tredje stycket* följer att regeringen får meddela närmare föreskrifter om revision av fjärrvärmeverksamhet.

6 § Den som har nätkoncession för linje är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning till ledningen.

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende skall fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med ytterligare två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

Paragrafen reglerar skyldigheten för den som innehar nätkoncession för linje att ansluta en elektrisk anläggning till sin ledning.

Första stycket, som anger denna skyldighet, är oförändrat.

I *andra stycket* anges i första meningen, som är oförändrad, att nätmyndigheten prövar tvister om denna anslutningsskyldighet. Nu görs ett tillägg innebärande att sådana tvister skall avgöras inom viss tid. Bestämmelsen är inte sanktionerad.

I *tredje stycket* anges att nätmyndighetens beslut gäller omedelbart, dvs. utan hinder av att det inte vunnit laga kraft.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena införs för att genomföra artikel 23.5 i direktivet.

Fjärde stycket ingick tidigare i andra stycket och är, med bortseende från en mindre redaktionell ändring, oförändrat.

7 § Den som har nätkoncession för område är, om det inte finns särskilda skäl, skyldig att på skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning inom området till ledningsnätet.

Tvister om koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket prövas av nätmyndigheten. Beslut i ett sådant ärende skall fattas inom två månader från det att ansökan kommit in till nätmyndigheten. Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får nätmyndigheten förlänga tiden med ytterligare två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet skall kunna avgöras.

Nätmyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart.

En tvist om villkoren för anslutning prövas inte, om det visas att ansökan om prövning kommit in till nätmyndigheten senare än två år efter det

att nätkoncessionshavaren sänt ett skriftligt ställningstagande till berörd part under dennes senaste kända adress.

Prop. 2004/05:62

Paragrafen har samma sakliga innehåll som föregående paragraf men riktar sig till innehavare av nätkoncession *för område*. Även ändringarna är desamma som i föregående paragraf.

10 § Den som har nätkoncession är skyldig att utföra mätning av mängden överförd el och dess fördelning över tiden.

Om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 63 ampere skall nätkoncessionshavaren i stället dels preliminärt beräkna mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preliminär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). Detta gäller inte en elanvändare som begärt att mängden överförd el och dess fördelning över tiden skall mätas.

Det åligger nätkoncessionshavaren att rapportera resultaten av de mätningar och beräkningar som nämns i första och andra styckena.

Närmare föreskrifter om angivna skyldigheter meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Ändringen i *andra stycket* innebär att gränsen för när en elanvändares förbrukning skall schablonberäknas i stället för mätas sänks från ett säkringsabonnemang om högst 200 ampère till högst 63 ampère.

Frågan har behandlats i avsnitt 33.

Anskaffande av el för att täcka nätförluster

16 § Den som har nätkoncession skall anskaffa den el som är avsedd att täcka nätförluster på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Den som bedriver nätverksamhet får inte, enligt 3 kap. 1 a § första stycket, bedriva handel med el. Två undantag från denna regel ges i andra stycket och innebär bl.a. att el får köpas om den uteslutande är avsedd att täcka nätförluster. Så sker också regelmässigt av alla nätföretag.

I den aktuella paragrafen, som är ny, regleras nu hur sådana inköp skall gå till.

Kravet på öppenhet betyder att nätföretaget måste vända sig till marknaden vid inköp av förlustel. Några regler om hur detta skall gå till ges dock inte men bestämmelsen innebär att nätföretaget inte får träffa avtal under hand med någon elsäljare utan att först genom kontakter på marknaden ha tillkännagivit sin avsikt att inköpa förlustel. Något krav på upphandling i formell mening finns inte.

Anskaffandet måste ske på ett icke-diskriminerande sätt, vilket innebär att anbuden måste bedömas på samma sätt och att ingen diskriminerande åtskillnad alltså får ske t.ex. till förmån för närstående företag.

Kravet på att anskaffandet av elen skall ske på ett marknadsorienterat sätt innebär att nätföretaget måste undersöka vilka ekonomiska villkor som kan erhållas på marknaden och sedan träffa avtal utifrån rationella överväganden beträffande pris och övriga villkor.

Upprättande av övervakningsplan

17 § Den som har nätkoncession skall upprätta en övervakningsplan och se till att övervakningsplanen följs.

Av övervakningsplanen skall det framgå vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen skall särskilt anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål skall uppnås.

Koncessionshavaren skall årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt planen. Rapporten skall offentliggöras samt ges in till nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och om offentliggörandet av den årliga rapporten.

I denna paragraf stadgas att den som bedriver nätverksamhet skall upprätta en övervakningsplan som säkerställer att verksamheten bedrivs på ett icke-diskriminerande sätt gentemot övriga aktörer på elmarknaden.

4 kap.

1 § Nättariffer skall vara utformade så, att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten är skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten.

Nättariffer skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Vid utformandet av nättariffer för överföring av el skall särskilt beaktas antalet anslutningspunkter, anslutningspunkternas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt och kostnaderna för överliggande nät samt kvaliteten på överföringen av el.

Vid utformandet av nättariff för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät skall särskilt beaktas anslutningspunktens geografiska läge och den avtalade effekten i anslutningspunkten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer.

Innehållet i *första stycket* är oförändrat.

I *andra stycket* föreskrevs tidigare att nättariffer skall vara utformade på sakliga grunder. Med detta avsågs att de skulle vara objektiva och icke-diskriminerande. Dessa ord har nu satts in i lagtexten.

Vad gäller kravet på objektivitet syftar det till en korrekt fördelning av det totala avgiftsbeloppet enligt tariffen mellan berörda kunder och kundkategorier. Avgifterna får vara olika mellan olika kundkategorier men de olika avgiftsnivåerna måste någorlunda reflektera de kostnader som nätföretaget har för respektive kundkategori. Något osakligt gynnande av en kundkategori på bekostnad av en annan kategori får alltså inte förekomma.

Inom varje kundkategori skall sedan den principiella utformningen av nättariffen vara likadan för alla kunder om det inte finns objektiva faktorer som talar för något annat.

Att tariffen skall vara icke-diskriminerande innebär att någon hänsyn inte får tas vid tariffsättningen till från vilken leverantör den överförda elen kommer eller från vilket land elen kommer. I detta ligger bl.a. att nätföretaget inte får gynna kunder som köper sin el från ett företag inom nätföretagets koncern.

Tredje och fjärde styckena är nya. Där anges sådana objektiva och subjektiva förutsättningar som särskilt skall beaktas vid utformandet av nättariffer för överföring av el respektive nättariffer för anslutning till ledning eller ledningsnät. Dessa kriterier skall inte ses som en uttömmande uppräkningslista av alla faktorer som kan ligga till grund för tariffställningen. Tvärtom måste, vid utformningen av ett företags överföringstariffer, sådana faktorer som är relevanta för just det aktuella företaget beaktas.

Ett nytt *femte stycke* införs, där regeringen och nätmyndigheten bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om utformningen av nättariffer.

7 kap.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller fjärrvärmeverksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

Bestämmelsen innehåller en redaktionell ändring. Begreppet ”distribution av fjärrvärme” byts ut mot begreppet ”fjärrvärmeverksamhet”. Någon saklig ändring är alltså inte avsedd.

8 kap.

Övergripande systemansvar och balansansvar m.m.

Övergripande systemansvar

1 § Regeringen skall utse en myndighet som har det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el (systemansvarig myndighet).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det behövs av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

Paragrafen har utformats enligt förslag från *Lagrådet*.

4 a § Villkoren i balansavtalen skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Den systemansvariga myndigheten får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av nätmyndigheten. Godkännande skall lämnas, om metoderna kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven enligt första stycket.

Ett beslut enligt andra stycket gäller omedelbart. Nätmyndigheten skall delge beslutet enligt 16 § första stycket och 17 § första stycket delgivningslagen (1970:428).

Paragrafen har utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Den systemansvariga myndigheten kommer att utarbeta ett standardavtal för balansavtal. Där kommer att anges de frågor som skall regleras i balansavtalen och hur dessa frågor i stort skall regleras. På grundval av detta standardavtal kommer sedan de individuella balansavtalen att utformas. De villkor som nämns i *första stycket* syftar på detta standardavtal. Kravet på att villkoren i detta standardavtal skall vara objektiva och icke-diskriminerande har samma innebörd som motsvarande krav i 4 kap. 1 § andra stycket.

4 b § Den systemansvariga myndigheten skall offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

I *första stycket* föreskrivs till en början att den systemansvariga myndigheten är skyldig att offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen. Syftet med bestämmelsen är att kunder inom hela EU skall kunna få kännedom om balansavtalen utan att kontakta den systemansvariga myndigheten. Ett vanligt sätt för offentliggörande är att villkoren läggs ut på den systemansvariga myndighetens webbplats på Internet. Vidare föreskrivs att den systemansvariga myndigheten är skyldig att utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om villkoren. Detta gäller dock bara då någon begär det.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen och nätmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkoren.

Angivande av elens ursprung

12 § Elleverantörer skall på eller i samband med fakturor avseende försäljning av el och i reklam som vänder sig till elanvändare lämna uppgift om

1. varje enskild energikällas andel av den genomsnittliga sammansättning av energikällor som använts för att framställa den el som elleverantören sålde under närmast föregående kalenderår, och

2. den inverkan på miljön i form av utsläpp av koldioxid samt den mängd kärnbränsleavfall som framställningen av den försålda elen har orsakat.

Om elleverantören har köpt el på en elbörs eller importerat den från företag som är belägna utanför Europeiska unionen får uppgifterna enligt första stycket 1 baseras på uppgifter som elbörsen eller företagen tillhandahållit.

De uppgifter som anges i första stycket 2 får lämnas genom hänvisning till referenskällor som är tillgängliga för allmänheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om hur sådana uppgifter som avses i första tredje styckena skall beräknas och redovisas för elanvändarna.

I *första stycket* åläggs elleverantörerna att lämna vissa uppgifter till elanvändarna om den el som sålts under föregående kalenderår. Det gäller

dels de energikällor som använts för att producera elen, dels produktionsens miljöpåverkan i form av kärnbränsleavfall och utsläpp av koldioxid.

Andra stycket behandlar sådan el som inköpts på en elbörns eller importerats från ett land utanför EU. Där får informationen baseras på uppgifter som tillhandahålls av elbörsen respektive det exporterande företaget.

Vad gäller information om produktionens miljöpåverkan får den, enligt *tredje stycket*, lämnas genom hänvisning till allmänt tillgängliga referenskällor.

I *fjärde stycket* bemyndigas regeringen och nätmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om hur uppgifterna enligt första – tredje styckena skall beräknas och redovisas för elanvändarna.

Följande bör uppmärksammas. De uppgifter som anges i paragrafen måste alltid anges på fakturor och i reklam. Det är inte ovanligt att elanvändare av sin elleverantör köper el som har producerats med användande av någon eller några särskilt angivna energikällor, t.ex. förnybara sådana. Ingenting hindrar att elleverantören på fakturor till sådana kunder, utöver de obligatoriska uppgifterna enligt paragrafen, lämnar uppgifter som är specifika för kunden.

13 § Elproducenter skall offentliggöra de uppgifter som elleverantörer behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt 12 § första stycket.

En elleverantör som inte producerar el skall på begäran av andra elleverantörer lämna de uppgifter som de behöver för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt 12 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de skyldigheter som anges i första och andra styckena.

För att elleverantörerna skall kunna fullgöra sina skyldigheter enligt 12 § måste de få uppgifter av den, från vilken de köpt sin el. Elen kan vara köpt direkt från den som producerar el eller från någon annan elleverantör.

Enligt *första stycket* skall elproducenter offentliggöra de relevanta uppgifterna. Detta blir tämligen enkelt eftersom de vet vilka energikällor de använt för att producera elen.

I *andra stycket* nämns elleverantörer som inte producerar el. De behöver bara lämna de relevanta uppgifterna på begäran av en annan elleverantör.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen och nätmyndigheten att meddela närmare föreskrifter om hur sådana uppgifter skall offentliggöras respektive redovisas för elleverantörerna.

12 kap.

Tillsynsmyndigheter m.m.

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas, såvitt avser frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Tillsynen i övrigt över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten.

Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. samt efterlevnaden av elleverantörernas skyldigheter enligt 8 kap. 1–11 §§.

Nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel.

Innehållet i *första och andra styckena* är oförändrat.

I *tredje stycket* görs ett tillägg som innebär att nätmyndighetens tillsyn också omfattar elleverantörers och elproducenters skyldigheter enligt de nya bestämmelserna i 8 kap. 12 och 13 §§.

I *fyjärde stycket* anges att nätmyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel. Detta är bara en upplysning. Enligt artikel 2.2a i förordningen är den tillsynsmyndighet som avses i artikel 23.1 i det reviderade elmarknadsdirektivet också tillsynsmyndighet enligt förordningen. Nätmyndigheten är utsedd att vara sådan tillsynsmyndighet som avses i artikel 23.1 i direktivet.

1 a § Ärenden om undantag enligt artikel 7.1, 7.2 och 7.3 i rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel prövas av regeringen.

Nätmyndigheten skall utreda ärenden som anges i första stycket och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning. Nätmyndigheten skall därvid offentliggöra sitt yttrande.

Paragrafen är ny.

I *första stycket* anges att vissa ärenden om undantag enligt förordningen prövas av regeringen. Enligt artikel 7.4 a i förordningen prövas sådana ärenden av tillsynsmyndigheten. Medlemsstaterna får dock föreskriva att tillsynsmyndigheten skall överlämna ett yttrande till den berörda myndigheten för beslut. Föreskriften i första stycket innebär att Sverige utnyttjar denna möjlighet och låter regeringen pröva dessa ärenden.

Undantagen innebär att nya likströmsförbindelser och i undantagsfall även växelströmsförbindelser under vissa förutsättningar kan undantas från vissa bestämmelser i förordningen som rör användandet av inkomsterna från förbindelserna och vissa bestämmelser i det reviderade elmarknadsdirektivet som rör tillträde för tredje part till förbindelsen och utformningen av nättariffer för dessa förbindelser.

I *andra stycket* anges att ärendena bereds av nätmyndigheten. Vad gäller kravet på offentliggörande i sista meningen räcker det inte med att yttrandet blir allmän handling och därmed offentligt när det överlämnas till regeringen. Det måste aktivt göras offentligt, t.ex. genom att nätmyndigheten lägger ut det på sin webbplats.

13 kap.

5 § Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3 §, 6–8 §§, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6, 7 och 10 §§, 8 kap. 4 a § samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

I *första stycket* anges nu att även nätmyndighetens beslut enligt 8 kap. 4 a § om godkännande av de metoder som använts för att utforma balansavtalen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Innehållet i *andra stycket* är oförändrat.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006 i fråga om 3 kap. 10 § och i övrigt den 1 juli 2005.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 2 § och 3 kap. 5 § första och andra styckena i dess nya lydelse tillämpas första gången, såvitt avser fjärrvärmeverksamhet, i fråga om redovisning respektive revision för det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter.

3. Bestämmelserna i 3 kap. 6 § andra stycket och 3 kap. 7 § andra stycket i deras nya lydelse samt bestämmelserna i 3 kap. 6 § tredje stycket och 3 kap. 7 § tredje stycket tillämpas på sådana tvister i vilka ansökan kommer in till nätmyndigheten den 1 juli 2005 eller senare.

4. En koncessionshavare som före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om inköp av el för att täcka nätförluster får tillämpa avtalet under dess återstående giltighetstid, dock längst till utgången av oktober 2007.

5. Bestämmelserna i 4 kap. 1 § första–fjärde styckena i deras nya lydelse tillämpas på nättariffer som gäller från och med det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter.

6. Balansavtal som den systemansvariga myndigheten har ingått före den 1 juli 2005 omfattas inte av den nya bestämmelsen i 8 kap. 4 a § under avtalens återstående giltighetstid.

7. Bestämmelserna i 8 kap. 12 § tillämpas från och med den 1 april 2006.

8. Bestämmelserna i 8 kap. 13 § tillämpas från och med den 1 februari 2006.

Av *första punkten* framgår att de föreslagna ändringarna i ellagen träder i kraft den 1 juli 2005 med undantag för ändringen i 3 kap. 10 §, som träder i kraft först ett år senare, dvs. den 1 juli 2006.

Enligt *andra punkten* skall de nya bestämmelserna i 3 kap. 2 § och 3 kap. 5 § första och andra styckena om redovisning och revision av fjärrvärmeverksamhet börja tillämpas för det redovisningsår som börjar den 1 juli 2005 eller närmast därefter. Denna bestämmelse införs för att man inte skall behöva ändra redovisnings- och revisionsmetoder under löpande räkenskapsår.

I *tredje punkten* regleras de nya bestämmelserna om tidsfrister vad gäller nätmyndighetens avgörande av tvister och om att nätmyndighetens beslut gäller omedelbart. Dessa nya bestämmelser skall inte tillämpas på ärenden som är anhängiga då lagändringarna träder i kraft.

I *fjärde punkten* regleras den nya bestämmelsen i 3 kap. 16 § om inköp av el för att täcka nätförluster. Om en koncessionshavare före den 1 november 2004 har ingått ett avtal om inköp av sådan el får han fortsätta att tillämpa avtalet och omfattas då alltså inte av den nya bestämmelsen. En bortre tidsgräns är dock satt för hur länge koncessionshavaren får vara undantagen från den nya bestämmelsen. Om avtalet har en längre giltighetstid än till utgången av oktober 2007 måste han, trots avtalet, följa den nya bestämmelsen efter nämnda tidpunkt. Koncessionshavaren har alltså tre år på sig att ingå ett nytt avtal med iakttagande av de nya bestämmelserna i 3 kap. 16 §.

Bestämmelsen i *femte punkten* innebär att de nya bestämmelserna om utformningen av nättariffer inte skall börja tillämpas förrän ett nytt räkenskapsår börjar. De flesta nätföretag har kalenderåret som räkenskapsår varför de nya bestämmelserna inte börjar tillämpas förrän den 1 januari 2006.

I *sjätte punkten* regleras den nya bestämmelsen i 8 kap. 4 a § om utformningen och godkännande av villkoren i balansavtalen. De balansavtal som ingåtts före den 1 juli 2005 omfattas inte av den nya bestämmelsen och fortsätter alltså att gälla oförändrade under sin återstående giltighetstid. Balansavtal ingås normalt för ett år i taget.

I *sjunde och åttonde punkterna* regleras bestämmelserna i 8 kap. 12 och 13 §§. Det krävs viss tid för att aktörerna på elmarknaden skall hinna utarbeta rutiner för att kunna följa de nya bestämmelserna. Senast den 1 februari 2006 måste elproducenter respektive elleverantörer och importörer börja lämna den information som krävs enligt 8 kap. 13 § första respektive andra stycket.

På grundval av denna information har sedan elleverantörerna två månader på sig att från och med den 1 april 2006 lämna de uppgifter som krävs enligt 8 kap. 12 § första och andra styckena.